EDIŢIA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA LA VDSHTVII S - PETERSBURGSNGO SHOSOPSHP) OSHCHEETVI ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom şi A A Abrikosov ANUL XXIV Editat de L M Lopatin Cartea II ( ) MARTIE APRILIE - MOSCOVA Hipolitografia Asociaţiei I N Kushnerev şi Co str Pimenovskaya, cu b casa Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Etica Maeterlinck (Continuare) V Hvostova Timpul şi sensul său religios - S Askoldova Bolzano şi teoria ştiinţei (Sfârşit) V Nutsubidze în Cu privire la posibilitatea fundamentarii individualiste a tuturor moralitatea truistă A Yarotsky Noua teorie a dreptului natural W Waldenberg Critică şi bibliografie I Pliant bibliografic Ştiri şi note Societatea Psihologică din Moscova (Raport anual Şedinţa administrativă nominală) Condiţii pentru concursul premiului, stabilit la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin, pentru un eseu pe tema filozofiei ştiinţelor ■ Lista membrilor Societăţii Psihologice, care este ataşată Universităţii Imperiale din Moscova din aprilie Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Etica lui Maeterlinck *) Soarta Oamenii tind să acorde o mare importanţă în viaţa lor destinului sau sorţii şi îi reproşează constant soartei cruzime şi nedreptate După cum vom vedea, Maeterlinck nu neagă imoralitatea sorţii Dar consideră că, totuşi, este necesar să facem câteva rezerve restrictive cu privire la chestiunea semnificaţiei Fatumului extern în existenţa noastră Sensul general al acestor rezerve este că, în primul rând, atunci când reproşăm soartei că este nedreaptă faţă de noi, noi înşine ne dovedim adesea a fi nedrepţi faţă de ea, prezentând-o cu o relatare greşită şi, în al doilea rând, suntem foarte înclinaţi să exagerăm inutil în generală semnificaţia evenimentelor externe ale vieţii noastre ' Nu este greu să arătăm că deseori suntem nedrepţi faţă de soarta însăşi Aşa că, în primul rând, punem adesea pe seama ei astfel de dezastre, care se dovedesc a fi opera mâinilor noastre Există trei calamităţi cele mai reale care se pot întâmpla asupra unui om şi care, de obicei, îi apar înainte de naştere; ele sunt: sărăcia absolută, boala, mai ales în formele ei odioase, şi slăbiciunea intelectului Dar dintre aceste calamităţi, sărăcia este, fără îndoială, rezultatul, nu al soartei exterioare, ci al ordinii noastre sociale De multe ori nu ştim de ce) Λ" ii6 "Întrebări de filozofie şi psihologie* Întrebări de filosofie, carte şi - Biblioteca "Runivers" V m, coada atunci este tocmai un om care s-a născut sărac, iar altul bogat, dar ştim bine în virtutea ce nedreptăţi pur omeneşti în această lume există prea multă sărăcie, pe de o parte, şi prea multă bogăţie, pe de altă parte De ce să ne mirăm că oceanul nu ia în considerare starea spirituală a victimei pe care o consumă, dacă noi înşine nu luăm în considerare inocenţa masei de nefericiţi săraci care sunt, în esenţă, victimele noastre? Dacă, totuşi, sărăcia şi păcatele părinţilor, care sunt de asemenea complet reversibile, sunt eliminate, atunci ponderea destinului în celelalte două surse de dezastre, boală şi prostie, se va reduce semnificativ Desigur, nedreptatea inexplicabilă şi crudă va rămâne, dar dimensiunile ei vor fi mult reduse (Templul, - , -) Mai mult, făcând o socoteală despre ceea ce ne trimite soarta, încă nu suntem tocmai corecţi cu ea în a ţine această socoteală în altă privinţă Notăm cu mare atenţie dezastrele pe care ni le trimite ea, aproape fără a ţine seama de fericirea pe care o trimite *) "Dacă s-a întâmplat vreo nenorocire, atunci tot satul, tot oraşul, fuge; dar dacă este un sărut, dacă o rază de frumuseţe ne-a lovit privirea sau o rază de iubire ne-a luminat inima, atunci nimeni nu acordă atenţie Şi totuşi un sărut poate fi la fel de important pentru bucurie precum o rană este

pentru durere Suntem nedrepți, nu amestecăm niciodată soarta cu fericirea" (Sagesse,) Vorbind despre oameni, despre niște Oedip, Socrate, Ioana d'Arc, de multe ori, din cauza unei morți tragice, nu par să acordăm nicio importanță unei vieți întregi "Se pare că moartea absoarbe totul; și dacă treizeci de ani de fericire se termină într-o moarte accidentală, atunci treizeci de ani ni se par pierduți în întunericul unei ore dureroase Între acel "ce !) Este imposibil să nu remarcăm, însă, că în "Trésor des humilles", p , însuși Maeterlinck asigură că nu există soartă veselă, "nu există stea norocoasă; steaua, care se numește așa, așteaptă doar cu răbdare " Biblioteca "Runivers " ETICA MATERLINK ne face fericiți sau nefericiți, este plasat între naștere și moarte; nu în moarte, ci în zilele și anii care o preced, se află fericirea și nefericirea ființei și adevăratul ei destin" (I I-) Acest lucru se datorează parțial faptului că în nenorocire suntem cu toții mai la fel decât în fericire și aproape întotdeauna înțelegem nenorocirea altora, în timp ce uneori nu putem evalua fericirea altora "Nu vedem decât nenorocirile înțeleptului, căci știm cu toții ce este nenorocirea; dar nu-i vedem fericirea, din moment ce trebuie să fii la fel de înțelept ca un înțelept și la fel de drept ca unul, a cărui soartă este cântărită pentru a-i înțelege fericirea În fericire, există mult mai multe ținuturi necunoscute decât în nenorociri; nenorocirea vorbeşte întotdeauna cu aceeaşi voce, dar fericirea face mai puţin zgomot pe măsură ce se adânceşte' (-) Exagerăm mult importanța pe care o destină independentă de noi o are în viața noastră În evaluarea evenimentelor, suntem prea predispuși să pierdem din vedere faptul că forța cu care ele acționează asupra noastră depinde în întregime de modul în care noi înșine le percepem "Dacă toți cei care se pot considera fericiți ar vorbi pur și simplu despre motivele mulțumirii lor, atunci ar fi clar că între tristețe și bucurie există întotdeauna doar diferența dintre o primire puțin mai zâmbitoare și ceva mai strălucitoare și o supunere ostilă și sumbră , interpretări înguste și încăpățânate și interpretări ale armonice și extinse Atunci nefericitul ar fi exclamat: "Cum, numai asta? Dar avem și elemente ale unei astfel de fericiri în inimile noastre Da, le aveți Cu excepția marilor nenorociri fizice, toată lumea le are Dar nu vorbiți despre această fericire cu dispreț Nu există altă fericire Cea mai fericită persoană este cel care își cunoaște cel mai bine fericirea; iar cel care își cunoaște cel mai bine propria fericire este cel care înțelege profund că fericirea este separată de tristețe doar în sus Biblioteca "Runivers" V m cozi o idee neobosită, umană și îndrăzneață" (Sagesse, -) "Mii de aventuri se întâmplă tuturor în jurul nostru, în care există multe motive pentru eroism și nimic eroic nu se dovedește când aventura se termină Dar Iisus Hristos se întâlnește pe drum o mulțime de copii, o femeie curvă sau o femeie samariteancă și omenirea se ridică la înălțimea lui Dumnezeu de trei ori la rând adevărat, doar o influență ușoară asupra unui anumit număr de evenimente externe, dar avem o influență atotputernică pe ce evenimente devin în noi înșine, adică în partea spirituală, care este partea strălucitoare și nemuritoare a fiecărui eveniment, pentru care această parte spirituală, care se poate naște din orice dragoste, din orice nenorocire, din orice întâlnire, nu ar putea trăi un singur moment, iar acești oameni trec ca moloz pe un râu Mai sunt și alții în care această parte nemuritoare absoarbe totul; ei par ca ar fi insule în mare, pentru că au găsit un punct ferm din care dispun de destinele lor interioare și, într-adevăr, adevăratul destin este destinul interior Pentru majoritatea oamenilor, ceea ce li se întâmplă fie le luminează, fie le întunecă viața; dar viața

interioară a celor despre care vorbesc singur luminează tot ce li se întâmplă Dacă iubești, atunci nu dragostea face parte din destinul tău, ci conștiința ta, pe care o găsești în adâncul acestei iubiri, îți va schimba viața Dacă ai fost trădat, atunci nu trădarea contează, ci iertarea pe care o va naște în sufletul tău, iar natura mai mult sau mai puțin generală, mai mult sau mai puțin sublimă, mai mult sau mai puțin conștientă a acestei iertări vă va transforma existența într-o parte mai pașnică și mai strălucitoare a destinului, unde te vei vedea mai bine decât dacă ai rămâne credincios Dar dacă trădarea nu a sporit simplitatea, credulitatea mai mare, lungă Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK iubire, atunci ai fost trădat cu totul inutil și poți spune că nu s-a întâmplat nimic" (-) gândurile noastre Se poate spune că fericirea și nefericirea se curăță înainte de a bate la ușa înțeleptului și că ele coboară capetele lor să intre într-un suflet obișnuit "(-) "Mâhnirea ne dă întotdeauna numai ceea ce sufletul nostru i-a dat împrumut în zilele fericite" ( ) Astfel, fiecare om din viața lui se regăsește, până la urmă, pe sine "Să nu uităm că ni se întâmplă doar ceea ce are aceeași natură cu noi Fiecare aventură trăită se prezintă în sufletul nostru sub Forma gândurilor noastre obișnuite și nicio șansă eroică nu s-a prezentat vreodată unuia care nu a fost un erou tăcut și ascuns de mulți ani Urcă un munte sau coboară într-un sat, mergi până la capătul lumii sau plimbă-te prin casă și te vei întâlni doar pe cărări întâmplătoare Dacă Iuda iese în seara asta, va merge la Iuda și va găsi o oportunitate de a comite trădare, dar dacă Socrate deschide ușa, îl va găsi pe Socrate dormind în prag și va avea ocazia să fie înțelept Aventurile noastre se plimbă în jurul nostru precum albinele roiesc în jurul unui stup Ei așteaptă ca ideea-mamă să iasă în sfârșit din sufletul nostru și, când iese, se adună în jurul ei Minciuna, si minciunile vor veni alergand catre tine; dragoste, iar grămada de aventuri va tremura de dragoste Se pare că totul așteaptă doar un semnal interior, iar dacă sufletul nostru devine mai înțelept seara, atunci devine și mai înțelept nenorocirea pe care l-a întâlnit dimineața" (-) Desigur, caracterul însuși al unui om este determinat în mare măsură de trecutul său "Viața noastră anterioară ne modelează sufletul Fructele înțelepciunii nu sunt Biblioteca "Runivers" V m cozi adunându-se de la o zi la alta Dacă nu am trăit ca Paul Aemilius, atunci nici unul dintre acele gânduri care l-au consolat nu mă va consola, chiar dacă toți înțelepții din lume se adună să mi le repete Îngerii care vin să ne usuce lacrimile iau exact Forma și înfățișarea a ceea ce am spus, a ceea ce am gândit, și mai ales a ceea ce am făcut înainte de ceasul întristării Dacă în viața mea sunt doar amintiri fără generozitate și fără lumină, atunci când vine momentul mereu care vine când aceste amintiri se vor transforma în lacrimi, aceste lacrimi vor fi și ele fără generozitate și fără lumină Lacrimile noastre nu au o culoare independentă astfel încât să poată reflecta trecutul sufletului nostru; ceea ce reflectă ele este pedeapsa sau recompensa noastră Există un singur lucru care nu se transformă niciodată în suferință, și acesta este binele pe care l-am făcut Când pierdem o persoană iubită, suntem nevoiți să plângem lacrimi care nu fac mai ușor să ne amintim momentele în care nu l-am iubit suficient Dacă am zâmbi mereu unei făpturi care nu mai există, atunci nu am ști ce ne slăbește în tristețe și am plânge astfel de lacrimi, în care să rămână puțină dulceață a acelor mângâieri și virtuți de care își amintesc"( ) -) Dar nu rezultă din aceasta că nu avem nicio putere asupra caracterului nostru O mare prejudecată, potrivit lui Maeterlinck, este opinia general acceptată că trecutul nu este în puterea noastră Dimpotrivă, "dacă gândim cu

atenție, trecutul ne aparține la fel de real ca prezentul și mai supus prelucrării decât viitorul" (Temple,) Vedem în trecutul nostru exact ceea ce punem în el în momentul în care privim în el (o) "Pentru a extrage din trecut că conține lucruri prețioase - și conține aproape toată bogăția noastră - ar trebui să ne apropii de el în acele ore când puterea noastră este în toate completitudine, să intrăm ca un maestru în zona lui, să alegem acolo ce ni se potrivește și să-i lăsăm totul în seama lui, interzicându-i să ne treacă pragul fără ordinul nostru Ca tot ceea ce trăiește în general numai în detrimentul forței noastre spirituale, va căpăta în curând obiceiul de a se supune Poate că la început va încerca să reziste Se va recurge la trucuri, la rugăminți Vrea să ne testeze și încearcă să ne compătimească Ne va arăta speranțe dezamăgite, bucurii care nu se vor întoarce, reproșuri binemeritate, afecțiuni rupte, dragoste moartă, ură care se stinge, credință irosită, frumusețe pierdută, tot ceea ce a fost cândva cel mai bun sprijin pentru setea noastră de viață și toată tristețea care este acum ascunde ruinele sale, toată fericirea pierdută Dar vom trece pe lângă asta fără să ne întoarcem capetele, împingând cu mâinile deoparte o mie de amintiri, precum înțeleptul Ulise în noaptea cimeriană cu ajutorul săbiei a alungat de sângele negru, care trebuia să-i reînvie și să le dea un cuvânt pentru o clipă, toate acele umbre ale morților, chiar și umbra mamei sale pe care nu trebuia să o întrebe; vom merge direct la acea bucurie, la acel regret, la acea remuşcare, de sfatul căruia avem nevoie; vom ridica întrebări destul de hotărâte cu privire la o astfel de nedreptate, fie pentru că vrem să o corectăm, dacă mai este practicabilă, fie pentru că vrem să primim, la vederea altei pe care am comis-o și ale cărei victime nu mai există , puterea necesară pentru a ne ridica deasupra nedreptăților pe care ne simțim capabili să le comităm astăzi* (-) Pentru că toate crimele pe care le-am comis chiar ies din viața noastră de îndată ce simțim că nicio ispită, nicio putere din lume nu ne va face să facem așa ceva Ei nu sunt iertati in exterior, pentru ca putine lucruri sunt uitate si iertate in sfera externa; ele continuă să producă efecte materiale, in m cozi pentru că legile cauzei și efectului sunt străine de legile conștiinței noastre Dar în fața tribunalului Sfatului nostru, singurul care se grăbește să ducă la viața noastră inexpugnabilă, singurul pe care ne judecăm până la creier și de care nu-l putem ocoli, actul rău, pe care îl căutăm cu blândețe un înalt, este același a fost făcut, există un act care există doar pentru a ne îngreuna coborârea și care de acum înainte nu poate sta în fața noastră decât în momentul în care ne aplecăm din nou spre abisul care o păzește" ( ) Astfel, în foarte mare măsură, fiecare persoană se dovedește a fi stăpânul propriei fericiri și o poate crea pentru sine Desigur, dependența omului de soarta exterioară nu este complet eliminată prin aceasta Maeterlinck admite că, în condițiile egale, există oameni mai norocoși care au noroc și oameni nefericiți care au ghinion (Temple,) Înapoi în Treasure of the Humble, el a pictat pentru noi un portret al unui om a cărui condiție țăranii scoțieni o numesc Fey; aceasta este o astfel de condiție a unei persoane când o atracție interioară irezistibilă, în ciuda tuturor eforturilor, în ciuda tuturor sfaturilor și ajutorului, irezistibil conduce o persoană la o catastrofă inevitabilă starea lui James I, James Catherine Douglas, a plecat, în ciuda semnelor teribile ale pământului, iadului și raiului, să petreacă sărbătorile de Crăciun în întunericul castel din Perth, unde îl aștepta un trădător-ucigaș (-IÇ) Dar chiar și acest tip de noroc sau nefericire a unei persoane, conform teoriei originale a lui

Maeterlinck, depinde și într-o anumită măsură de persoana însuși " și care, după cum știm deja, curge lângă aparența vizibilă Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK viața, formându-și baza invizibilă Este necesar să ne adâncim în "Sfânta Sfintelor" a Templului Îngropat, unde sunt îndreptate gândurile și forțele noastre cele mai secrete, care sunt sub ele și pe care nu le știm, unde intră și de unde pleacă fără știrea noastră, și unde bâjbesc după calea misterioasă care duce la evenimente viitoare " (Temple, -) În acest "Templu îngropat", potrivit lui Maeterlinck, cunoașterea viitorului este ascunsă și numai că nu toți oamenii au capacitatea de a comunica cu el în aceeași măsură "Cred", spune Maeterlinck, că explicațiile pentru norocul și nefericirea noastră trebuie căutate în viața noastră inconștientă, vastă, inepuizabilă, incomensurabilă și divină Există o ființă în noi care este sinele nostru real, sinele nostru original, imemorial, nelimitat, universal și probabil nemuritor Intelectul nostru, care este doar ceva fosforescent pe acest ocean interior, îl cunoaște doar imperfect Dar în fiecare zi învață din ce în ce mai mult, că acolo, fără îndoială, se află secretul tuturor Fenomenelor umane, pe care încă nu le-a înțeles Această ființă inconștientă trăiește pe un alt plan și într-o lume diferită de intelectul nostru Nu cunoaște timpul și spațiul, acești doi ziduri formidabili și fantomatici, între care rațiunea noastră trebuie să curgă sub teama de a fi pierdut Pentru el nu există apropiere, nici distanță, nici trecut, nici viitor, nici rezistență a materiei Știe totul și poate face totul Cu toate acestea, această cunoaștere și această putere au fost întotdeauna admise în diferite grade, iar manifestările ei au primit numele de instinct, inconștient, subconștient, mișcări reflexive, intuiție, premoniții etc nu servesc direct la producerea rațiunii noastre și voința noastră; această forță este, aparent, un fluid esențial, ultravioletul Biblioteca "Runivers" V m cozi raza de viata universala Acest fluid este probabil de aceeași natură la toți bărbații Dar comunică cu intelectul într-un mod foarte diferit Cu unii, acest principiu necunoscut rămâne atât de adânc îngropat încât este preocupat doar de Funcțiile Fizice și de întreținerea rasei În alții, dimpotrivă, pare să fie mereu treaz și adesea se ridică într-un asemenea grad, încât cu prezența sa fermecătoare atinge suprafața vieții exterioare și conștiente; cu fiecare ocazie, el intervine, prevede, avertizează, decide și intervine în toate evenimentele predominante ale vieții De unde această capacitate? Acest lucru nu se poate spune Aici nu există legi imobile și definitive De exemplu, nu se descoperă o corelație permanentă între activitatea inconștientului și dezvoltarea intelectului Această activitate respectă reguli care ne sunt necunoscute În momentul de față, în starea actuală a cunoștințelor noastre, pare cu totul întâmplător Se găseşte într-unul şi nu în altul, dar nimic nu ne permite să bănuim cauza acestei diferenţe' (Templul -) În eventualitatea unei catastrofe sau, dimpotrivă, a unui eveniment fericit, se întâmplă următoarele Baza inconștientă a omului, pentru care spațiul și timpul nu există, cunoaște dinainte această catastrofă sau acest accident fericit, întrucât totul i-a fost deja dat, atât ceea ce pentru conștiința noastră se află în trecut și prezent, cât și ceea ce este ascuns pentru ea în viitor Dacă intelectul unei anumite persoane comunică mai mult sau mai puțin bine cu această sferă inconștientă, atunci într-un fel sau altul îl va avertiza asupra unui eveniment care este pe cale să aibă loc Acest avertisment poate fi dat în diferite Forme, dar omul care îl ține seama va evita dezastrul Și sunt destul de mulți astfel de oameni Deci, dacă o navă pornește, gro

Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK dacă este o epavă, atunci, asigură Maeterlinck, din de pasageri normali, doar de persoane vor merge pe ea și, mai mult, printre ei vor fi și astfel de oameni care nu aveau de gând să navigheze pe ea și cei mai mulți dintre cei care au fost nu va merge Unii vor avea un presentiment clar de nenorocire, alții vor fi întârziați de dificultăți neprevăzute, alții de boală sau de o greșeală pe drum etc De aceea, continuă să asigure autorul nostru, în toate catastrofele numărul victimelor este întotdeauna mai mic decât ne-am putea aștepta în cursul normal al lucrurilor, astfel încât relatările din ziare conțin întotdeauna o frază care indică faptul că, dacă catastrofa ar fi avut loc cu un minut mai devreme, numărul victimelor ar fi fost nemăsurat sau dacă numărul călătorilor ar fi fost normal, nenorocirea ar fi fost și mai groaznică etc Singurele excepții sunt astfel de catastrofe în care dezastrul este cauzat nu atât de acțiunea forțelor naturii, cât de panica umană, cum ar fi, de exemplu, incendiile teatrelor Există însă oameni la care comunicarea sferei subconștiente cu viața conștientă este foarte prost organizată Acești oameni devin victime ale nenorocirii, aparțin categoriei învinșilor Când toți aleargă, rămân acolo unde sunt Când alții se îndepărtează, se apropie cu încredere Se urcă fără greșeală într-un tren care este în pericol de a se prăbuși, la ora potrivită trec pe lângă un turn care este pe cale să se prăbușească, intră într-o casă în care deja a apărut un incendiu, trec printr-o pădure care va fi lovită de fulger, își duc întreaga avere unui bancher care este pe cale să fugă, îl iubesc pe acea femeie pe care ar trebui să o evite Dimpotrivă, când vine vorba de fericire, când toți aleargă, trec, neauzind chemarea forțelor binevoitoare și, nefiind niciodată avertizați, bazându-se doar pe sfatul intelectului lor, un lider senior, foarte înțelept, dar aproape orbi, care nu cunosc decât cărări mici la tălpile muntelui, rătăcesc în lume, pe care neamul omenesc Biblioteca "Runivers" V m cozi zoom încă nu a înțeles Ei pot, desigur, să învinovăţească soarta, dar numai pentru că aceasta i-a separat atât de mult de acel consilier, ale cărui instrucţiuni le urmează fraţii lor Nimeni nu înșală, dar ei înșiși sunt înșelați Nimeni nu-i urmărește, dar numai sufletul lor inconștient nu își îndeplinește îndatoririle (Templul, - -) Folosind această proprietate a inconștientului, unii oameni au mai mult sau mai puțin succes în a prezice viitorul Ei realizează acest lucru intrând în comunicare cu mintea inconștientă a altor oameni și citind în ea ceea ce trebuie să știe Desigur, în Sfera inconștientă a unei persoane este scris doar acel viitor care îl privește personal Nu vom citi acolo despre soarta planetelor, a pământului, a regatelor, a popoarelor și a raselor Dacă o persoană reușește să-și educe singur inconștientul și să-l facă să comunice mai bine cu intelectul, atunci el încetează să mai fie un eșec Dacă oamenii ar intra într-o comunicare mai strânsă și mai corectă cu sfera subconștientă, atunci viitorul, care, ca atare, este doar un Fenomen al conștiinței noastre, dar nu o realitate reală, ne-ar fi bine cunoscut tuturor Și Maeterlinck nu vede nimic extraordinar în asta "S-ar putea chiar întreba, spune el, dacă extraordinara noastră incapacitate de a ști ceva atât de simplu și atât de indiscutabil, atât de perfect și atât de necesar ca viitorul, nu ar fi unul dintre motivele principale pentru a ne întreba un locuitor al unei alte stele dacă ne-ar vizita ? (Templul,) Maeterlinck este convins că cursul evenimentelor nu s-ar schimba deloc dacă am cunoaște viitorul dinainte "În primul rând, ar ști doar cei care și-ar lua osteneala să cunoască viitorul sau o parte din viitor, la fel cum numai cei care au curajul și înțelegerea să-l interogheze cunosc trecutul sau

o parte a lor prezent Ne-am adapta foarte repede la lecțiile acestei noi științe, la fel ca noi Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK adaptat lecţiilor de istorie În curând aveam să începem să facem o parte din răul pe care l-am putea evita, precum și răul inevitabil Cei mai înțelepți ar diminua pentru ei înșiși rezultatul răului, în timp ce alții s-ar îndrepta spre el, așa cum se îndreaptă acum spre nenorocirile cunoscute, ușor de prezis Suma necazurilor noastre ar fi diminuată, dar mai puțin decât s-ar putea spera; căci şi acum raţiunea noastră este capabilă să prevadă o parte din viitorul nostru, dacă nu cu dovezile materiale la care visăm, atunci măcar cu o certitudine morală, adesea satisfăcătoare; Remarcăm că majoritatea oamenilor nu profită deloc de aceste previziuni atât de ușoare Ar neglija și sfaturile viitorului, așa cum ascultă, fără să-l urmeze, sfaturile trecutului* (Templul, -) IV Înţelepciune Din toate discuțiile de mai sus reiese clar că omul nu este în totalitate dependent de soarta exterioară, ci, în mare măsură, își poartă destinul în sine Maeterlinck nu se îndoiește că omul are un scop special în lume și consideră că este posibil să se deducă acest scop din însăși natura omului Această idee este bine dezvoltată în rândurile de încheiere din Viața albinelor "Albinele ne dau aici o lecție excelentă, ca orice lecție a naturii Pentru ei, de fapt, există o intervenție minunată care le poate distruge sau modifica rasa sau isi modifica soarta Cu toate acestea, isi urmeaza datoria primitiva si profunda timpul ridica soarta speciei lor Biblioteca "Runivers" V Și cozi este mai uşor decât se crede să descoperi datoria invincibilă a oricărei fiinţe Ea poate fi întotdeauna citită în acel organ care o deosebește și căruia îi sunt subordonate toate celelalte Așa cum este scris în limba, în gura și în stomacul albinelor că trebuie să producă miere, tot așa este scris în ochii noștri, în urechile noastre, în măduva oaselor noastre, în toți lobii capului nostru, în întregul sistem nervos al corpului nostru, că suntem creați să reciclăm tot ceea ce absorbim din binecuvântările pământești într-o energie specială, unică prin calitatea ei pe această minge Nicio ființă, din câte știu eu, nu a fost creată pentru a produce, ca și noi, acest fluid ciudat pe care îl numim gândire, intelect, înțelegere, inteligență, suflet, spirit, putere cerebrală, virtute, bunătate, dreptate, cunoaștere; căci are multe nume, deși una și aceeași ființă Tot ce este în noi este sacrificat lui Mușchii noștri, sănătatea noastră, agilitatea membrelor noastre, echilibrul funcțiilor noastre animale, liniștea vieții noastre, toate sunt din ce în ce mai supuse asupririi predominanței lui Este cea mai prețioasă și mai dificilă stare la care poate fi ridicată materia Flacăra, căldura, lumina, viața însăși, chiar și un instinct mai subtil decât viața și majoritatea forțelor evazive care au încununat lumea înainte de apariția noastră, au pălit în contact cu o nouă ieșire Nu știm unde ne duce, ce ne va face și ce îi vom face Ea ne va învăța însăși acest lucru când va domni în toată plinătatea puterilor sale În așteptare, să ne gândim doar să-i dăm tot ce ne cere, să-i sacrificăm tot ceea ce i-ar putea încetini înflorirea Nu există nicio îndoială că în acest moment aceasta este prima și cea mai evidentă datorie a noastră El ne va explica care sunt celelalte îndatoriri El îi va hrăni și va continua așa cum el însuși primește hrană, la fel ca Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK cum apa de la înălțimi hrănește și continuă pâraiele poienii după măsura hranei tainice primite din vârf Să nu ne chinuim faptul că nu știm cine va folosi puterea care se acumulează astfel pe cheltuiala noastră Albinele nu știu dacă vor mânca mierea pe care o colectează Și nici nu știm cine va folosi puterea spirituală pe care o aducem în univers Pe măsură ce

ei merg din floare în floare pentru a strânge mai multă miere decât au nevoie ei înșiși și copiii lor, așa vom trece din realitate în realitate în căutarea a tot ce poate da hrană acestei flăcări de neînțeles, pentru a fi pregătiți pentru orice eveniment , având încredere în onorarea datoriilor organice Să o hrănim cu sentimentele noastre, cu pasiunile noastre, cu tot ceea ce se vede, se aude, se înțelege, se atinge și cu o esență proprie, care este o idee extrasă din descoperiri, experiențe, observații, scoase din tot ceea ce vizităm Atunci va veni un moment în care totul se va întoarce atât de firesc spre binele fiecărui spirit, care s-a supus în mod voluntar unei îndatoriri cu adevărat omenești, încât însăși suspiciunea că eforturile pe care le depune, poate, nu au nici un scop, va face și mai clar , și mai sigur, și mai dezinteresat, mai independent și mai nobil fervoare de căutare "("La vie des abeilles", -) "Să nu uităm niciodată că, oricare ar fi scopul nostru pe acest pământ, oricare ar fi scopul nostru eforturile și speranțele noastre, rezultatul durerilor și bucuriilor noastre, suntem, în primul rând, gardieni orbi ai vieții Acesta este singurul lucru absolut adevărat, acesta este singurul punct ferm al moralității umane Ni s-a dat viață, ne nu știu de ce, dar, evident, nu pentru a Reprezentăm, de altfel, o formă de viață cu totul specială pe această planetă: viața gândirii, viața sentimentului, motiv pentru care tot ceea ce tinde să reducă fervoarea gândirii , fervoarea simțirii, este probabil anormală Asa de, Biblioteca "Runivers" V m cozi să încercăm să activăm, să decorăm, să extindem această ardoare; În primul rând, să ne sporim credința în măreția, puterea și scopul omului Adevărat, aș putea spune și: în nesemnificația lui, slăbiciunea, sărăcia lui Este la fel de incitant să fii nefericit grandios pe cât este să fii fericit În cele din urmă, nu contează ce este o persoană și ce este universul, ceea ce ni se pare uimitor, atâta timp cât ceva ni se pare uimitor și ne reînviam credința în infinit Steaua care se deschide adaugă mai mult de o rază gândurilor, pasiunilor, curajului unei persoane Tot ceea ce vedem frumos în ceea ce ne înconjoară este deja frumos în inima noastră, tot ceea ce găsim adorat și grozav în noi înșine, găsim în același timp și în ceilalți Dacă sufletul meu, trezindu-se azi dimineață, a întâlnit în gândurile iubirii sale o idee care îl apropie puțin de Dumnezeu, care este doar cea mai frumoasă dintre dorințele ei, atunci văd cum tremură această idee în cerșetorul care acum trece sub ferestrele mele și îl iubesc mai mult pentru că știu mai multe" (Sagesse, -) O persoană își găsește adevărata putere în sine, tocmai atunci când urmează calea indicată "Lângă cei care sunt asupriți de oameni și evenimente, există de fapt și alte ființe în care există ceva ca o forță interioară pe care nu doar oamenii, ci chiar și evenimentele din jurul lor se supun Ei sunt conștienți de această putere; iar această putere nu este altceva decât sentimentul de sine, care a reușit să se extindă dincolo de limitele conștiinței umane obișnuite Suntem acasă, suntem protejați de capriciile întâmplării, suntem fericiți și puternici doar în limitele conștiinței noastre O ființă crește doar în măsura în care își crește conștiința, iar conștiința ei crește în măsura în care creste Există un schimb uimitor aici; la fel cum dragostea hrănește o lăcomie nesățioasă de iubire, tot așa orice conștiință este nesățios de lacomă Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK la expansiune, la înălțare morală și orice ridicare morală este nesățios de lacomă de conștiință" (Sagesse, -) izvoarele celei mai pure înțelepciuni se găsesc în noul inconștient Nu părăsim niciodată inconștientul, dar putem în mod constant îmbunătățim calitatea inconștientului care ne scaldă" (-) Înțelepciunea este

singurul mijloc prin care omul poate deveni independent de soartă "Pe măsură ce devenim mai înțelepți, scăpăm de unele dintre destinele noastre instinctive Există în fiecare ființă o anumită luptă pentru înțelepciune, care poate duce la conștiință majoritatea accidentelor vieții sale Și ceea ce a fost procesat în conștiință nu mai aparține forțelor ostile Suferința pe care sufletul tău a schimbat-o în tandrețe, în îngăduință sau în zâmbete răbdătoare, este o suferință care nu se va întoarce fără podoabe spirituale; Eroarea sau defectul pe care l-ați analizat în mod direct este o eroare și un defect care nu vă mai poate face rău și care nu mai poate dăuna altora Există o relație constantă între instinct și soartă; se susțin unul pe altul și rătăcesc mână în mână în jurul unei persoane neatente Dar fiecare ființă care știe să reducă forța oarbă a instinctului în sine, reduce forța destinului în jurul său Se pare că creează un fel de refugiu, inviolabil în măsura înțelepciunii sale, iar cei care trec prin zona iluminată a conștiinței sale dobândite nu trebuie să se teamă de întâmplare atâta timp cât rămân în acea zonă Puneți pe Socrate sau pe Iisus Hristos printre Atride și Orestia nu va avea loc cât vor fi în palatul lui Agamemnon; dacă stăteau în pragul locuinței lui Iocasta, lui Oedip nu s-ar fi gândit să-și scoată ochii Sunt nenorociri a căror soartă Întrebări de filosofie, KN " Biblioteca "Runivers" De V m cozi nu îndrăznește să întreprindă în prezența unui suflet care l-a învins de mai multe ori, iar un înțelept care trece pe acolo întrerupe o mie de drame" (-) unde ar apărea un înțelept adevărat, iar dacă apare unul, atunci evenimentele ei înșiși se opresc înaintea lacrimilor și sângelui Nu numai că nu există drame între înțelepți, dar foarte rar există o dramă în jurul unui înțelept Este imposibil de imaginat că s-ar dezvolta un eveniment tragic între ființe care s-au familiarizat serios cu conștiința lor și eroii marilor tragedii au suflete pe care nu le-au pus niciodată serios la îndoială Singura dramă a înțeleptului este în Fedon, în Prometeu, în suferințele lui Hristos, în uciderea lui Orfeu sau în jertfa Antigonei în afară de această dramă, singura dramă a înțelepciunii, remarcăm că poeții tragici foarte rar îndrăznesc să permită un înțelept să apară pe scenă chiar și pentru o clipă Le este frică de un suflet înalt, pentru că le este frică de evenimentele lui "(Sagesse , -) "Unde este fatalitatea în Hamlet", în Regele Lear, în Macbeth? Nu este tronul ei plasat chiar în centrul nebuniei bătrânului rege, la treptele cele mai de jos ale imaginației tânărului prinț și în culmea dorințelor morbide ale regelui Cawdorian? Să nu vorbim despre acesta din urmă, nici despre părintele Cordelia, a cărui inconștiență prea evidentă nu va fi contestată de nimeni, dar gânditorul Hamlet este înțelept? Vede el de la o înălțime suficientă crimele din Elsinore? El le vede, se pare, din înălțimile intelectului, dar înălțimile anumitor sentimente, înălțimile bunătății, încrederii, îngăduirii și iubirii din lanțul luminos al munților înțelepciunii nu domină oare înălțimile intelectului? Ce s-ar fi întâmplat cu el dacă ar fi privit crimele din Elsinore de la înălțimile de la care ar fi fost privite, de exemplu, de Marcus Aurelius sau Fenelon? Ce îl atrage pe Hamlet, cum Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK nici un gând orb care să-i spună că răzbunarea este singura lui datorie? Dar a fost nevoie de un efort cu adevărat inuman pentru a realiza că răzbunarea nu este niciodată o datorie? Repet, Hamlet se gândește mult, dar nu este deloc un om înțelept El nu pare să bănuiască unde este defectul în cuirasa sorții Nu este suficient să te înarmezi cu cele mai înalte gânduri pentru a dobândi biruința asupra lui, căci soarta știe să opune gândurilor înalte cu altele încă mai înalte; dar ce soartă ar putea rezista

vreodată gândurilor blânde, simple, bune și sincere? Singura modalitate de a înrobi soarta este să facem opusul răul pe care a vrut ea să ne facă să-l facem Nu există o dramă inevitabilă Să nu interferăm cu soarta acolo unde gândul poate încă dezarma forțele criminale A rămas cu o parte destul de bună regăsesc din nou regatul sorții în zidul care îmi cade peste cap, în furtuna care sparge corăbiile, în epidemia care lovește pe cei pe care îi iubesc Dar ea nu intră niciodată în sufletul unei persoane care nu o numește "(-) "Peste ceea ce stăpânim în noi înșine, stăpânim peste aceasta în oricine se apropie de noi Lângă cei drepți se formează un cerc larg pașnic, unde săgețile rele își pierd treptat obiceiul de a trece Suferința morală care se abate nu mai depinde de oameni Este adevărat în sensul literal că răutatea lor nu poate face decât să plângem în acele zone în care încă nu ne-am pierdut dorința sa ne faca pe dusmanii sa planga Daca invidia sagetilor ne face sa suferim in continuare, este pentru ca noi insine am putea inca sa tragem aceste sageti;daca tradarea provoaca lacrimi in noi, este pentru ca inca avem in noi capacitatea de a trada aruncă dragoste pe focul cel mare" (I -) Desigur, nici o cantitate de înțelepciune nu poate salva o persoană Biblioteca "Runivers" V m cozi din suferință; nenorocirile îl vor abate sub forma morții ființelor iubite, trădarea prietenilor, dezamăgiri etc Astfel, "înțeleptul suferă și el El suferă, iar suferința este unul dintre elementele înțelepciunii Suferă, poate mai mult decât cealaltă persoană, pentru că este o persoană mai plină Suferă mai mult, pentru că omul suferă cu atât mai mult, cu cât este mai puțin singur, și cu cât o persoană este mai înțeleaptă, cu atât i se pare mai puțin că este singur El va suferi în trupul său, în inima și în spiritul său, pentru că există părți ale trupului, inimii și spiritului pe care nici o înțelepciune din lume nu le poate elibera de puterea sorții De aceea, nu trebuie evitată suferința, ci descurajarea și acele lanțuri pe care suferința le aduce celui care îl acceptă ca stăpân, și nu ca mesager al unei persoane mai importante, pe care cotitura drumului le ascunde încă de ochii noștri Desigur, înțeleptul, la fel ca și vecinul său, va fi trezit brusc de loviturile cu care mesagerul enervant va zgudui pereții locuinței sale Va trebui să coboare și să vorbească Dar, vorbind cu un vizitator, el va privi de mai multe ori peste umărul nenorocirii dimineții, pentru a căuta în praful orizontului ideea măreață, la care poate precedă De fapt, când cineva se gândește la asta în mijlocul fericirii, nenorocirea pe care ne-o poate da soarta ni se pare destul de mică Recunosc că atunci când va veni nenorocirea, proporțiile se vor schimba, dar nu este mai puțin adevărat că, dacă ar vrea să stingă în noi o vatră constantă de curaj, ar fi necesar să reușească să degradeze în cele din urmă în adâncul inimii noastre totul că iubim, tot ceea ce ne minunăm, tot ceea ce adorăm Și ce forță străină poate umili sentimentul și ideea, dacă noi înșine nu o coborâm de pe tron? Pe lângă suferința fizică, există vreo suferință care ne-ar putea atinge altfel decât prin gândurile noastre? Și cine livrează armele în gândurile noastre, cu Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK cu ajutorul cui ne atacă sau ne apără? Oamenii suferă puțin din cauza suferinței în sine, dar suferă teribil din cauza felului în care o acceptă "A fost nefericit din vina lui", spune Anatole France, despre unul dintre cei care nu privesc niciodată peste umărul unui vestitor crud; a fost nefericit din vina lui, căci toate calamitățile adevărate sunt interne și sunt cauzate de noi înșine Credem în mod eronat că vin din afară Le construim în noi, din propria noastră esență" (Sagesse, -) "Putem spune că valoarea noastră este determinată de valoarea grijilor noastre și a melancoliei noastre Pe

măsură ce înaintăm, ele devin mai profunde, mai nobile și mai frumos; Marcus Aurelius este cel mai însemnat dintre oameni, pentru că a înțeles mai bine decât oricine altcineva cât de mult a investit sufletul nostru în zâmbetul sărac și supus pe care ar trebui să-l aibă în adâncul nostru" (Trésor,) "Numai cei care se pot considera în siguranță, cărora toți cei care plâng ar dori să vină să plângă Există ființe în lume al căror zâmbet interior îl remarcăm doar din momentul în care lacrimile, spălându-ne ochii spre sursele lor cele mai misterioase, ne învață să discernem prezența fericirii, care se naște nu dintr-o favoare sau o inspirație de moment, ci din o acceptare extinsă a vieții Aici, ca în multe cazuri, aspirația și necesitatea ne ascuți simțurile O albină flămândă găsește miere ascunsă în cele mai adânci peșteri; iar sufletul plângător observă în cele din urmă bucuria care se ascunde în refugiul cel mai inexpugnabil sau în tăcerea de nepătruns" (Sagesse, -) "Suferință, regrete, lacrimi etc , toate acestea sunt nume similare care desemnează lucruri diferite Dacă pătrundem adânc în sensul acestor cuvinte, atunci vom admite că numim doar astfel urmele greșelilor noastre și că acolo unde greșelile noastre au fost nobile, căci Biblioteca "Runivers" V m cozi există greșeli nobile, la fel ca și virtuți mici - nenorocirea noastră va fi mai aproape de fericirea reală decât de fericirea celor care sunt fericiți fără a-și extinde conștiința Crezi că Carlyle ar fi fost dispus să-și schimbe nenorocirea, care a înflorit ca o floare uriașă și delicată în sufletul lui, cu o fericire conjugală fără orizont și fără lumina vecinilor săi din Chelsea? Iar durerea lui Ernst Renan când și-a pierdut sora Henrietta, nu este mai bine pentru suflet decât absența durerii la o mie de alții care nu știau să-și iubească sora? Să-i fie milă de cel care plânge seara pe malul mării nemărginite sau de cei care zâmbesc nesimțit toată viața în adâncul unei camere mici? "Fericire, nenorocire"; dacă [am putea doar pentru o clipă să ieșim din noi înșine și să gustăm nenorocirile unui erou, câți dintre noi s-ar întoarce fără regret la fericirea noastră îngustă?" (Sagesse, ́í́í́í) Chiar și din dezamăgirile sale, înțeleptul știe să extragă fericirea "Adesea suntem nedreptăți față de dezamăgiri Li se atribuie un chip trist, palid, descurajat; de fapt, dimpotrivă, sunt primele zâmbete ale adevărului Ești un om de bunăvoință, te străduiești să fii drept, util, înțelept și fericit, dar dacă te supără dezamăgirea, înseamnă că regreti minciuna în care ai fost? Preferi să trăiești în lumea iluziilor și viselor tale, și nu în lumea realității? Cele mai bune ore ale celor mai bune voințe se pierd prea des în lupta pentru un vis frumos împotriva unei legi inevitabile, a cărei frumusețe oamenii o observă doar atunci când un vis frumos și-a epuizat forțele Dacă, de exemplu, ai fost înșelat de iubire, crezi că ar fi util să te gândești toată viața că iubirea este ceea ce nu este, ce nu poate fi? Să învățăm să facem din dezamăgirile noastre un succes fidel de prieteni misterioși și devotați, consilieri incoruptibili Dacă unul dintre ei, mai crud decât Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK celălalt, care ne va lovi pe moment, nu vom vorbi, plângând: viața nu este la fel de frumoasă ca visele noastre; să ne spunem: ceva lipsea din visele noastre, pentru că nu erau aprobate de viață Într-un cuvânt, puterea notorie a sufletelor puternice este făcută din dezamăgiri, care sunt bine primite de ele Fiecare greșeală, fiecare iubire nerecunoscută, fiecare speranță distrusă adaugă o oarecare greutate greutății adevărului tău și cu cât mai multe iluzii cad în jurul tău, cu atât mai nobilă, cu atât mai sigură iese în evidență marea realitate, ca soarele care se vede mai clar între cei doi ramuri goale ale pădurii de iarnă"

(Sages se, -) Numai omul care trăiește prin dreptate poate avea încredere în sine, întrucât doar, drept fiind, se află în așternutul care îi aparține; în timp ce comite nedreptate, el se trădează forțelor necunoscute și independente de el și nu poate prevedea niciodată toate consecințele faptei sale "Un act de nedreptate este aproape întotdeauna o mărturisire de slăbiciune făcută cuiva și nu este nevoie de multe mărturisiri de acest fel pentru a dezvălui dușmanului cel mai vulnerabil loc al sufletului A săvârși nedreptate pentru a câștiga puțină glorie sau pentru a salva ceea ce are, înseamnă a admite că nu se poate merita ceea ce dorește sau posedă; înseamnă să recunoști că nu poți îndeplini cu onestitate rolul pe care l-ai asumat În ciuda tuturor, ei vor să-și păstreze acest rol, iar apoi erorile, fantomele și minciunile intră în viață "(Templul,) "Justiția conține toate virtuțile omenești, și doar zâmbetul ei prietenos le curăță, le înnobilează și le dă dreptul la pătrunde în viața noastră morală Căci fiecare virtute care nu suportă privirea limpede și fixată a dreptății este plină de viclenie și ticăloșie Se găsește astfel în centrul fiecărui ideal Se află în mijlocul iubirii de adevăr, ca și în mijlocul iubirii de frumos Ea este în aceeași măsură- Biblioteca "Runivers" V m cozi bunătate, compasiune, generozitate și eroism, căci sunt acte de dreptate ale celui care s-a ridicat suficient de sus pentru a nu vedea pe cei drepți și pe cei nedrepți doar la picioarele lui și în cercul restrâns de obligații pe care i le-a impus hazardul, ci le vede dincolo de granițele anilor și soartei vecine, dincolo de ceea ce datorează, dincolo de ceea ce iubește, dincolo de ceea ce întâlnește, dincolo de ceea ce caută, dincolo de ceea ce aprobă și dezaprobă, dincolo de ceea ce el ceea ce spera și de ceea ce se teme, dincolo de limite dintre cele mai multe fărădelegi și crime ale fraților săi de oameni" (-) Cu cât o persoană este mai înțeleaptă, cu atât soarta este mai neputincioasă împotriva lui "Puterea destinului este limitată la toți cei care devin mai buni decât soarta însăși Soarta a rămas un barbar; ea nu este la înălțimea tuturor oamenilor Ea își extrage toate uneltele din viața de zi cu zi; iar armele ei întârzie Ne atacă din afară, așa cum a atacat pe vremea lui Oedip Ea trage drept înaintea ei ca un arcaș orb; dar când săgețile ei trebuie să se ridice puțin pentru a-și atinge ținta, ele cad neputincioase "(Sagesse, IIU) "Este adevărat că ființele din a doua categorie nu se judecă singure Și tocmai pentru că refuză să se judece singure sunt judecați întâmplător Sunt supuși unei destin aproape imuabil, căci soarta nu poate fi schimbată decât după judecata pe care omul și-a făcut-o asupra lui însuși pe care o plâng și, în plus, își asumă cea mai săracă și mai uzată formă Tot ceea ce se întâmplă pentru ei are miros de soartă, pentru unul este o profesie în care se complace, pentru altul este o prietenie pe care o acceptă, pentru al treilea - este iubita pe care o întâlnește Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK soarta și șansa sunt termeni identici; iar întâmplarea este rareori o soartă de bun augur Tot ceea ce nu este ocupat în noi de forțele sufletului nostru este imediat ocupat de o forță ostilă Fiecare gol din inimă sau intelect devine un rezervor de influențe Fatale Ofelia lui Shakespeare și Marguerita lui Goethe sunt subordonate destinului, pentru că sunt atât de fragile încât este imposibil să faci în prezența lor un gest care să nu devină un gest al destinului în sine Dar dacă Marguerite și Ophelia ar poseda o particulă din puterea care animă Antigona lui Sofia, atunci nu și-ar schimba ei nu doar propria soartă, ci și soarta lui Hamlet și Faust? Să fim atenți: pentru majoritatea oamenilor, doar unul real soarta poate fi imaginată; le-ar fi spus: "Din ziua de azi înainte, sufletul vostru nu

mai poate fi întărit și nu va crește " Dar are soarta dreptul să ne spună așa? (Eu vad) "O simplă minciună pentru mine însumi, îngropată în adâncul inimii mele, îmi poate face libertatea la fel de rău ca și trădarea în piață Și de îndată ce libertatea mea interioară este atinsă, soarta se apropie de libertatea mea exterioară, precum un prădător cu pași încetini se apropie de prada pe care a așteptat-o de mult" ( ) în pământul etern; și soarta, care ne atacă pe nedrept , nu știe mai multe despre ceea ce se întâmplă în suflet decât știe vântul despre ceea ce se întâmplă sub pământ" ( ) Înțelepciunea nu trebuie înțeleasă ca mintea noastră logică Puterile minții sunt în general insuficiente pentru a îmbrățișa lumea și întotdeauna una dintre cele mai zadarnice încercări ale omului a fost dorința de a încadra lumea într-un silogism (Templul,) Cel care ar trăi exclusiv prin rațiune ar fi cel mai neînsemnat de ființe (Sagesse,) Înțelepciunea este dată de sentimentul iubirii, nu de rațiune "Nu există dragoste în minte; este mult din el în înțelepciune; Și Biblioteca "Runivers" V m cozi cea mai înaltă înțelepciune iese în evidență numai pentru ceea ce este cel mai pur în dragoste Dar iubirea este cea mai divină formă a infinitului; și în același timp, fără îndoială, tocmai pentru că este cea mai divină, este cea mai profund umană Forma Nu s-ar putea spune că înțelepciunea este biruința rațiunii divine asupra rațiunii umane?" (Sagesse,) "Actul eroic nu depășește întotdeauna granițele rațiunii? nu se mișcă, pentru că se supune numai propriilor sale rațiunea? Rațiunea și iubirea se luptă la început cu disperare în sufletul care se ridică, dar înțelepciunea se naște dintr-o lume care se stabilește în cele din urmă între iubire și rațiune drepturile iubirii" ( ) La baza moralității stă un fel de inconștient și minte mai extinsă, căreia mintea conștientă îi aduce aproape întotdeauna aprobare uluită atunci când vine vorba de locuri în care sentimentele bune au văzut de mult astfel de lucruri pe care nu le-a văzut încă (Templul,) Abia atunci o idee capătă valoare morală atunci când trece în acțiune "O mie de intenții nu valorează un singur gest; nu pentru că intențiile nu au valoare, ci pentru că cel mai mic gest de bunătate, curaj, dreptate cere mai mult de o mie de bune intenții Un gând mă poate lăsa până la moarte în același loc din univers; dar acţiunea aproape întotdeauna mă va face să merg înainte sau să mă întorc în ierarhia fiinţelor" (-) care, văzând pe cât posibil, iubeşte profund oamenii A vedea fără iubire înseamnă a privi în întuneric" ( ) Dragostea mare aduce o mare fericire unei persoane, dar este, de asemenea, disponibilă numai pentru persoanele demne de ea "Putem spera să ne găsim idealul numai în afara noastră Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK în cazul în care noi, pe cât posibil, ne-am dat seama în noi înșine Chiar speri să cunoști și să păstrezi un suflet cinstit, profund, iubitor, credincios, inepuizabil, un suflet vast, viu, spontan, independent, curajos, binevoitor și generos, dacă tu însuți nu știi la fel de bine ce cinste, iubire, fidelitate, gândire sunt ? , viaţă, spontaneitate, '■ independenţă, curaj, bunăvoinţă, generozitate? Și de unde poți ști dacă nu ai iubit aceste lucruri și nu ai trăit mult între ele, cum le-a iubit ea, cum a trăit cu ele?" (-) Chiar și dragostea neîmpărtășită, potrivit lui Maeterlinck, este de mare valoare "Este trist să iubești fără a fi iubit; dar este și mai trist să nu iubești deloc" ( ) "La urma urmei, oricând se poate iubi Iubește într-un mod admirabil și vei primi aproape toate bucuriile iubirii admirabile Chiar și în cea mai desăvârșită iubire, fericirea dintre cei mai uniți îndrăgostiți nu este chiar același, și, desigur, mai bine El iubește cel mai bine, iar cel mai fericit este cel care iubește cel mai bine Trebuie să devii demn de iubire, nu atât pentru

fericirea altuia, cât pentru propria ta fericire Nu-ți închipui că în orele nefericite ale iubirii inegale, cel care este mai drept, mai înțelept, suferă mai generos, mai nobil în sentiment Cel mai bun nu este aproape niciodată o victimă jalnică Omul este o victimă pe deplin doar atunci când el este victima propriilor greșeli, a propriilor păcate, a propriilor nedreptăți Oricât de imperfect ai fi, poți fi suficient pentru dragostea unei ființe uimitoare, dar o ființă uimitoare nu va fi suficientă pentru iubirea ta dacă ești nu perfect" (-ZY) Dar chiar dacă plăcerile iubirii sunt închise unei persoane, el nu ar trebui să dispere Tot ce este mai profund și mai nobil în dragoste, toate acestea sunt profunde și nobile în general într-o viață demnă "În adâncul fericirii- Biblioteca "Runivers" V m cozi Pe tărâmul iubirii, la fel ca în adâncul vieții smerite a unui om drept căruia hazardul nu i-a zâmbit, dreptatea, încrederea, bunăvoința, sinceritatea, generozitatea sunt un element neschimbător și imobil Dragostea dă puțin mai multă strălucire acestor puncte strălucitoare; de aceea ar trebui să caute iubirea Cel mai mare beneficiu al iubirii este că ne deschide ochii către anumite adevăruri pașnice și tandre Cel mai bun Avantajul iubirii este că ne oferă posibilitatea de a iubi și adora într-o singură ființă ceea ce nu am ghicit și nu am putut să iubim și să adorăm într-o mie de obiecte diferite; astfel, ne extinde inimile pentru viitor Dar la baza celei mai minunate iubiri stă întotdeauna o fericire foarte simplă, o tandrețe și adorație foarte de înțeles, o încredere și sinceritate foarte accesibile, o închinare și dăruire pur umană, pe care o nefericită bunăvoință le-ar putea cunoaște chiar și în ea viață tristă, dacă ar avea puțin mai puțină amărăciune, puțin mai puțină nerăbdare, puțin mai multă inițiativă, puțin mai multă energie" (-) Astfel, bazele înțelepciunii nu sunt înrădăcinate în intelect "Înțelepciunea noastră, adică cel mai bun din sufletul nostru și din caracterul nostru stă mai ales în acele idei care nu sunt încă destul de clare Dacă am lăsa doar idei clare să ne ghideze viața, am deveni oameni puțin demni de iubire, puțin demni de respect Practic, nimic nu este mai puțin clar decât acele argumente prin care ne convingem că trebuie să fim buni, drepți, generoși și să ne păstrăm în toate sentimentele și gândurile cele mai nobile pe care le putem realiza"( ) Dar din aceasta nu rezultă că dezvoltarea intelectului nu are nicio importanţă pentru înţelept Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK nu este supus influenței directe a voinței; dezvoltarea intelectului este în mare măsură supusă acestei influenţe Devenind mai inteligenţi, devenim mai buni, așa că fiecare persoană ar trebui să-și cultive intelectul (Templul,) La urma urmei, "frumoasa idee clară pe care o trezim în noi înșine nu va întârzia niciodată să trezească la rândul său frumoasa idee întunecată, iar când ideea întunecată devine clară pe măsură ce îmbătrânește - pentru că claritatea completă nu este de obicei un semn al oboselii de idei?, rândul va trezi din somn o altă idee întunecată, încă mai frumoasă, mai înaltă decât era în umbra ei, și, poate, bâjbând astfel, consecvent și fără să-și piardă curajul, întinderea rândurilor de dormit, una dintre ele cumva a pus accidental mâna lui, încă aproape invizibilă, pe umărul marelui adevăr" (Sagesse,) Astfel, virtutea chibzuită stă deasupra pur instinctivă mai înduioșătoare, dar gesturile de bunăvoință conștientă nu au un caracter mai serios și mai ferm frumuseţe? și valoarea morală a unei creaturi nu este măsurată prin numărul de îndatoriri pe care le observă și pe care intenționează să le îndeplinească?" ( ) Înţeleptul este astfel într-o foarte mare măsură independent de mediul său Știe să-și construiască fericirea din elemente simple care sunt în permanență la îndemâna

oamenilor și nu caută evenimente, situații sau situații neobișnuite "Dorința de extraordinar este adesea marele rău al sufletelor obișnuite Ar trebui spus, dimpotrivă, că cu cât se întâmplă mai mult, ni se pare normal, uniform, Biblioteca "Runivers" V m cozi cu cât reușim să discernem și să iubim mai mult profunzimea și bucuriile vieții chiar în această comunitate, cu atât mai mult ne apropiem de calmul și adevărul marii puteri care ne însuflețește Nimic nu este mai puțin extraordinar decât oceanul, de exemplu, deoarece acoperă două treimi din globul nostru; și, cu toate acestea, nu există nimic mai extins Nu există în om un singur gând, sentiment, act de frumusețe și măreție care să nu poată fi stabilit în simplitatea celei mai normale existențe; şi tot ceea ce nu-şi poate găsi loc acolo ţine încă de minciunile lenei, ignoranţei sau deşertăciunii" (Sagesse,) iar argintul gândurilor noastre într-o cheie care nu mai deschide uşa, din fildeş, a noastră visează, dar descuie ușa însăși a casei noastre, într-un pahar care nu conține doar umezeala magică a viselor noastre, dar nu permite să scape apa foarte reală, care cade pe acoperișul nostru, în balanță, "care este nu ne mulțumesc cu cântărirea aproximativă a ceea ce vom face în viitor, dar care ne marchează cu exactitate ponderea a ceea ce facem astăzi Idealul cel mai înalt este doar un ideal preliminar, până când a pătruns în toți membrii noștri și nu s-a înrudit cu ei până când a găsit o cale să alunece, ca să spunem așa, până la extremitățile degetelor noastre" ( ) În general, după Maeterlinck, cea mai profundă tragedie este tocmai tragedia vieții cotidiene, care constă în esență în însuși Faptul vieții, în acel dialog solemn care se poartă între ființă și destinul său Toate evenimentele exterioare au o importanță mică în comparație cu viața interioară a omului, iar teatrul este un anacronism în timpul nostru, care dă tragediei caracterul de evenimente exterioare Sarcina artei în general este acum de a reproduce cele mai intime aspecte ale vieții interioare a omului "Bun artist Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK Maria, cuceritorul Cimbrelor, sau uciderea ducelui de Guise, nu vor fi pictate, deoarece psihologia victoriei sau a crimei este elementară și excepțională și pentru că zgomotul inutil al unui act violent îl îneacă pe cel mai adânc, dar incert și vocea reținută a ființelor și a lucrurilor El va înfățișa o casă pierdută pe un câmp, o ușă deschisă la capătul unui coridor, o față sau mâini odihnite; iar aceste imagini simple pot adăuga ceva la conștiința noastră de viață, iar aceasta este o asemenea binecuvântare încât nu se mai poate pierde" (Trésor,) Dar asta nu înseamnă că înțeleptul ar trebui să fie un ascet și să renunțe la bucuriile vieții Înțelepții nu sunt sfinți în cel mai obișnuit sens al cuvântului Ei nu se retrag în adâncurile deșerturilor sau pădurilor, nu caută refugiu egoist în celule înguste Sunt înțelepți, nu ies din viață, rămân în realitate Să nu credem că evlavia îi mântuiește și că adăpostul sufletului lor se găsește numai în Dumnezeu Nu este suficient să-L iubești pe Dumnezeu și să-I slujești în cel mai bun mod posibil pentru ca sufletul omului să fie întărit și în pace Dragostea pentru Dumnezeu se dobândește numai prin intelect și sentimente, care au fost dezvoltate și dezvoltate în contact cu oamenii Sufletul omenesc rămâne profund uman în ciuda tuturor" (-) "Dacă nu este necesar un lot exterior frumos, atunci nu este mai puțin necesar să ne bazăm pe el și să facem tot posibilul pentru a-l atinge, de parcă i s-ar acorda o mare importanță Este marea datorie a înțeleptului să bată în toate templele, în toate locuințele gloriei, activității, fericirii, iubirii Dacă nimic nu se dezvăluie după efort serios, după o lungă așteptare, atunci poate că în efort și în însăși așteptarea va găsi echivalentul luminii și emoției pe care le

căuta A acționa nu înseamnă neapărat a câștiga victorii A acționa înseamnă și a încerca, a aștepta, a avea răbdare A acționa înseamnă și a asculta, a te concentra, a tace" Biblioteca "Runivers" V m cozi ( ) "Deja se poate invidia că într-o soartă plină de evenimente și strălucitoare, se extinde și trezește o anumită cantitate de sentimente și energii care nu ar ieși niciodată din somn sau din spatele gardului unei existențe prea pașnice Dar a ști sau a bănui că aceste energii sunt latente în noi, nu înseamnă deja să trezim tot ce este mai bun în ele, nu înseamnă să privim pentru o clipă destinul exterior strălucit de pe înălțimile pe care îl va ajunge abia la sfârșitul zilelor sale și înaintează să culeagă florile recoltei, pe care le poate culege numai după multe furtuni?" ( ) "Înțeleptul pe care îl iubim trebuie să trăiască printre toate patimile omenești; căci patimile inimii noastre sunt singura hrană cu care înțelepciunea se poate hrăni mult timp fără primejdie Pasiunile noastre sunt lucrători pe care natura ni-i trimite pentru a ne ajuta să construim palatul conștiinței noastre, adică fericirea noastră; un om care nu-i permite acestor muncitori si crede ca el singur poate ridica toate pietrele existentei, va avea mereu drept refugiu pentru sufletul sau doar un dulap ingust, rece si gol A fi înțelept nu înseamnă a nu avea pasiuni, ci înseamnă a învăța să-ți cureți patimile Totul depinde de poziția pe care o ocupă o persoană pe scara zilelor Pentru unul, slăbiciunile și neajunsurile morale sunt trepte pe care se coboară; pentru altul, sunt trepte pe care se urcă Este posibil ca un om înțelept să facă multe lucruri pe care le face cel care nu este înțelept; dar patimile celui din urmă îl duc din ce în ce mai mult în adâncul instinctului, în timp ce patimile celui înțelept luminează în cele din urmă mereu vreun colț pierdut al conștiinței sale Nu este nevoie, de exemplu, să iubească ca un nebun, dar dacă iubește ca un nebun, atunci probabil că va deveni mai înțelept decât dacă ar fi iubit întotdeauna numai cu înțelepciune" (-) care se află în tărâmul lui sentimente, Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK de exemplu, nu trece la infinit dincolo de ceea ce rațiunea îi permite să facă sau dincolo de ceea ce experiența îl sfătuiește să aștepte Astfel, nu numim un prieten înțelept care nu se dăruiește Prietenului său, pentru că prevăd sfârșitul prieteniei, sau un iubit care nu se dăruiește în totalitate, de teamă să nu fie distrus în dragoste Ar trebui spus aici că douăzeci de aventuri nefericite iau doar părțile fragile ale energiei fericirii noastre și se poate recunoaște că toată înțelepciunea, în esență, este doar o energie purificată a fericirii A fi înțelept înseamnă, în primul rând, a învăța să fii fericit, pentru a învăța în același timp să acorde din ce în ce mai puțină importanță a ceea ce este fericirea în sine Este important ca o persoană să fie fericită cât mai mult timp și cât mai fericit posibil, pentru că cei care în cele din urmă ies pe ei înșiși pe ușile fericirii sunt de o mie de ori mai liberi decât cei care ies pe ușile tristeții Bucuria înțeleptului îi luminează în același timp inima și întregul suflet, în timp ce tristețea luminează adesea doar inima Un om care nu a fost fericit este ca un călător care a călătorit numai noaptea" (-) "Este mai bine să nu faci nimic decât să o faci în jumătate, iar ceea ce nu a fost riscat probabil se va pierde" ( ) "Este necesar ca ideile noastre să fie de zece ori mai mari decât comportamentul nostru dacă vrem ca comportamentul nostru să fie doar decent Este necesar să dorești binele în exces, pentru a evita puțin răul Nicio putere din lume nu este atât de predispusă la declin ca ideea, care trebuie să coboare în existența cotidiană; de aceea este necesar să fii eroic în gândurile cuiva pentru a fi, cel mult, acceptabil și inofensiv în acțiunile cuiva" ( ) să nu

iertăm din bunătate când putem ierta din dreptate; să nu iertăm din dreptate Întrebări de filosofie, ki , Biblioteca "Runivers" V m cozi invata sa te consolezi cand poti invata sa respecti Să îmbunătățim cu grijă și continuu calitatea iubirii pe care o dăm oamenilor" ( ) De aceea, însuși conținutul înțelepciunii noastre este în continuă schimbare "Ești cu adevărat înțelept doar atunci când înțelepciunea ta se schimbă constant din copilărie la moarte Cât mai mult sens, pe care îl asociezi cu cuvântul "înțelept" * devine frumos și profund, cu atât devii mai înțelept;și fiecare pas pe care îl treci, urcând spre înțelepciune, crește în ochii sufletului spațiul pe care înțelepciunea îl poate nu traversaţi niciodată" (Sagesse, ' Cf Temple : - Maeterlinck este împotriva tăgăduirii de sine și a sacrificiului de sine ridicat la un principiu "Supunerea este bună și necesară în fața faptelor generale și inevitabile ale vieții, dar în toate punctele în care lupta este posibilă, smerenia este doar ignoranță, neputință și lene deghizată Același lucru este valabil și pentru sacrificiul de sine; este prea des doar o mână slăbită, care încă flutură ascultare în gol Este minunat să te poți sacrifica cu simplitate, atunci când sacrificiul de sine merge înaintea noastră și aduce o adevărată fericire altor oameni; dar nu este nici înțelept, nici util să ne dedicăm viața căutării victimelor și să privim această căutare drept cel mai bun triumf al spiritului asupra cărnii (Remarc în treacăt că de obicei se acordă prea multă importanță triumfurilor spiritului asupra cărnii; aceste triumfuri imaginare semnifică foarte adesea doar înfrângerea completă a vieții) În general, este mult mai ușor să te sacrifici, adică să-și lase viața morală în favoarea cuiva care ar dori să o ia, decât să-și îndeplinească datoria morală și să se dedice până la capăt îndeplinirii sarcinii pentru care natura ne-a creat Este mult mai ușor să mori moral și chiar fizic pentru alții decât să înveți să trăiești pentru ei Prea multe ființe potolesc astfel fiecare inițiativă, fiecare personală Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK existența în ideea că ei sunt întotdeauna gata să se sacrifice" (-) "iubiți-vă aproapele ca pe tine însuți", dar dacă te iubești într-un mod îngust, copilăresc și înfricoșător, vei iubi aproapele tău la fel Așadar, învață să te iubești larg, sănătos, înțelept și complet Egoismul unui suflet clarvăzător și puternic este mult mai plin de compasiune decât orice devotament al unui suflet orb și slab Înainte de a exista pentru alții, este important să există pentru tine; înainte de a te da pe tine însuți, trebuie să te câștigi pe tine însuți" (IÓ) "Să ne căutăm fericirea în renunțare numai atunci când este imposibil să o găsim în alt mod Este ușor să fii înțelept atunci când ești mulțumit cu fericirea pe care o găsești în absența fericirii Dar înțeleptul nu este făcut să fie mizerabil; este mult mai onorabil și, de asemenea, mai uman, să nu încetezi să fii înțelept, rămânând fericiți Scopul cel mai înalt al înțelepciunii este tocmai acela de a găsi un punct ferm al fericirii în viață; dar a căuta acest punct fix în renunțarea la bucurie și despărțirea de ea, asta înseamnă, cu un grad suficient de absurd, să mergi să-l cauți în moarte Este ușor să te consideri înțelept fără să te miști de la locul tău Dar omul este creat pentru a nu se agita niciodată?" (-) Dar, desigur, nu rezultă din toate acestea că un înțelept își poate construi propria fericire pe nenorocirile altora rău altora, dar poate fericirea, care aduce rău pentru alții, rămâne fericirea pentru un înțelept mult timp? ( ) Este departe de a fi ușor pentru toți oamenii să obțină înțelepciune și nu toată lumea merge la ea în același mod "Soarta guvernează mai sever asupra unora dintre noi în virtutea Biblioteca "Runivers" V m cozi

ereditatea, în virtutea instinctului, în virtutea altor legi, și mai inexorabile, mai profunde și mai necunoscute ( ) "Există tot atâtea tipuri de vieți interioare câte vieți exterioare Cei mai mici pătrund în aceste regiuni calme la fel ca și în cele mari, dar nu întotdeauna intră în ele prin ușile intelectului Se întâmplă adesea ca cel care știe să bată degeaba la aceste uși, iar cel care nu știe nimic să-i răspundă din interior Sunt existențe mai întunecate care își cunosc și adăposturile Există vieți interioare instinctive Sunt suflete fără inițiativă și fără inteligență, care nu vor găsi niciodată calea care coboară în ei înșiși, care nu vor vedea niciodată ce au în acest refugiu și care acționează în el nu mai puțin în același mod ca cei al căror intelect a cântărit toată lumea aceste comori Sunt oameni care, neștiind nici măcar că bunătatea este singura stea fixă a celei mai înalte conștiințe, își doresc numai bunătatea, neștiind ei înșiși de ce o doresc Fiecare viață interioară începe nu atât în momentul în care intelectul se dezvoltă, cât în momentul în care sufletul devine bun" (-) În special, marea diferență dintre oameni este generată de atitudinea lor față de bunurile externe Majoritatea oamenilor nu știu să distingă soarta lor externă de soarta lor morală și, prin urmare, sunt asupriți de oameni și evenimente "Sunt ca un mic pârâu orb, pe care l-am observat într-o dimineață din vârful dealului Simțind, lovindu-se de rezistență, împiedicându-se și clătinându-se neîncetat în adâncurile văii întunecate, căuta o cale către un lac mare, care dormea de cealaltă parte a pădurii în lumea zorilor Aici un bloc de bazalt l-a obligat să facă patru ture lungi; Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK l-a îndepărtat de scopul său și de fericirea lui Dar în altă direcție, și aproape perpendiculară pe pârâul nefericit și inutil în dragoste, o forță mai înaltă, decât forțele instinctive, conturate prin câmpuri, prin pietrele căzute, prin pădurea ascultătoare, ceva ca un canal lung, puternic, verde, nepăsător, liniștit, mergând fără ezitare cu un pas calm și ușor din adâncurile unei alte surse, ascunse la orizont, spre același lac, strălucitor și calm Și aveam la picioarele mele chipul a două destine care sunt oferite omului" (-) În ideile lor despre binecuvântările exterioare, oamenii, de altfel, sunt prea mult sub puterea materiei "Intră în adunarea bărbaților și femeilor, eliberați de grijile existenței care ne suprimă cel mai mult, în societatea aleasă, dacă vrei, rostește acolo cuvintele: bucurie, fericire, beatitudine, bunăstare, ideal și să presupunem că vreun înger vor aduna în aceeași clipă și vor păstra într-o oglindă magică sau într-un coș supranatural acele imagini pe care aceste cuvinte le vor evoca în sufletele care le aud Ce vei vedea în această oglindă sau coș? Țesind trupuri frumoase, aur, pietre prețioase, un palat, un parc mare, o băutură de sănătate, podoabe și jucării capricioase, care sunt vise de deșertăciune, iar într-o grămadă mare, trebuie mărturisit, mese bune, vinuri bune, un masă luxoasă, camere magnifice Este omenirea încă prea aproape de început pentru a înțelege altceva? Nu a venit încă ceasul când ar trebui să găsească în coș un intelect puternic și dezinteresat, o conștiință liniștită, o inimă dreaptă și iubitoare, priviri și atenție care să poată cuprinde orice frumusețe și să pătrundă în ea, la aceeași măsura frumusețea serilor, orașelor, mărilor și pădurilor, precum și frumusețea feței, zâmbetelor, cuvintelor, acțiunilor, mișcărilor sufletului?" (Templul, I b-) Biblioteca "Runivers" c m cozi Desigur, nu este vorba despre mortificarea cărnii, față de care, după cum știm, Maeterlinck este negativ "Avem dreptul la tot ceea ce este favorabil dezvoltării depline a corpului nostru și îl susține; dar este necesar, cât se poate de precis, să stabilim limitele acestui drept,

căci tot ceea ce le depășește dăunează dezvoltării unei alte părți a ființei noastre, care este ca o floare hrănită cu frunze sau sufocată de ele" (í θ - I) "Este necesar să se sacrifice tot ceea ce dă corpului numai plăceri fără rod, adică nu se traduce într-o energie a gândirii mai mare și mai stabilă; toate aceste mici satisfacții, care sunt considerate inofensive, fiind în sine destul de nevinovate, ele nu mai puțin sprijină, din obișnuință și exemplu, prejudecata plăcerilor inferioare și ia locul pe care plăcerile intelectului ar fi trebuit să-l ocupe" ( ) Corpul este "un copil capricios, pretențios, imprudent, egoist și cu cât este mai periculos, cu atât este mai puternic Are un singur cult - pentru moment Lăsat în sine, s-ar bucura atât de prostesc și atât de sălbatic încât nu ar ezita să înece intelectul căruia îi datorează fericirea Există, așadar, restricții și renunțări necesare" ( ) Printre naturile umane diverse, nu sunt puțini cei înclinați către rău Dar nu ar trebui să invidiezi fericirea de care unii dintre acești oameni ar trebui să se bucure "Răul care este provocat îngustează în mod necesar gândirea și o limitează la lucruri personale și efemere Săvârșind o acțiune nedreaptă, arătăm că nu am ajuns încă la fericirea pe care o poate atinge o persoană Copilul nu a văzut marea; este condus pe malul unui mare lac; își închipuie că vede marea, bate din palme și nu mai cere nimic; dar marea adevărată încetează să mai existe din aceasta?" (Sagesse,) Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK lovituri prin urmare și se irită împotriva oamenilor răi "Oare se supără pe bietul om pentru că nu locuiește la palat; este deja destul de nefericit pentru că locuința lui este o colibă "(o) Trebuie amintit că răutatea este doar bunătate care și-a pierdut conducătorul, că trădarea este onestitatea care nu mai găsește calea spre fericire, că ura este dragoste pe care el deschide ușa mormântului cu neliniște (-) În general, răul, la urma urmei, este binele care este înșelat ( ) Niciodată nu trebuie să fii indignat de ingratitudinea omenească învățați-l să-și întindă ochii dincolo de limitele iertarea, dincolo de limitele iubirii" ( ) "Ingratitudinea învață pe om că există bucurii în binefacere care sunt mai extinse, mai puțin personale și mai potrivite vieții comune decât cele pe care le aștepta de la recunoștință " ( ) Nimeni nu trebuie disprețuit, oricât de obișnuită ar fi soarta și soarta lui personalitatea lui poate părea "Este posibil ca o pădure imensă să fie formată doar din trunchiuri și ramuri de mărime medie, dar este adâncă, și are dreptate, întrucât este pădure Ultimul cuvânt nu va aparține niciodată excepționalului , iar ceea ce se numește excelent ar trebui să fie mai mult o conștiință clară și pătrunzătoare a ceea ce se dovedește a fi cel mai normal Este salutar să ne uităm des la cei care luptă pe înălțimi, dar este necesar să nu-i uităm pe cei care par a fi să dorm liniştit în vale Cu cât mă ridic (spune înţeleptul), cu atât mi se pare că mă îndepărtez mai puţin de cei mai numeroşi şi smeriţi însoţitori ai mei, şi consider paşii pe care îi fac spre un necredincios ideal ca trepte care mă apropie de cei pe care i-am disprețuit în ignoranța și deșertăciunea primelor zile" (i -) "Ce este, în esență, o viață mică? Aceasta este ceea ce numim viață care nu se cunoaște pe sine, viață care se epuizează pe loc Biblioteca "Runivers" V m cozi Aștept cu patru-cinci fețe, o viață în care sentimentele, gândurile, pasiunile, dorințele sunt legate de obiecte nesemnificative Dar pentru cel care se uită la ea, prin însuși faptul că se uită la ea, toată viața devine mare Viața nu este nici mare, nici mică în sine, dar poate fi privită cu măreție mai mare sau mai mică; asta e tot; iar o existență care pare vastă și înaltă tuturor oamenilor este o existență care este obișnuită să arunce asupra ei o privire

lărgită" ( ) Știm deja că sufletul ascuns, real al omului, conform învățăturilor lui Maeterlinck, este lacom de frumos și ascunde în sine o bunătate invizibilă Prin urmare, nu suntem surprinși de afirmația că "sufletul uman, în ciuda ochilor care se întorc și se închid prea ușor, este mai nobil decât și-ar dori majoritatea oamenilor pentru liniștea sufletească și vede cu ușurință ceea ce este mai înalt decât momentul inutil în care încearcă să-l intereseze "( ) "Ce om ar putea trăi fără să se supună unora dintre acele adevăruri care nu sunt supuse rațiunii? Chiar și cei mai nesemnificativi le ascultă și cu atât este mai mare numărul acelor adevăruri de care se supune o persoană , cu atât este mai puțin neînsemnat Cel ce a ucis, vă spune: Eu ucid, este adevărat, dar nu fur Cine fură, fură, dar nu se angajează în trădare; iar cel ce trădează nu-și trădează fratele Astfel, fiecare se refugiază în ultima frumusețe morală, pe care Cel mai degradat dintre oameni are întotdeauna ceva ca un loc sacru, un loc de refugiu în suflet, de unde găsește niște apă curată și de unde își trage puterea necesară pentru a continua să continue trăiesc "( ) Pentru noi toți, este foarte important să ridicăm nivelul moral al celor din jurul nostru "Omenirea este o ființă unică și unanimă Pare ciudat că coborârea gândirii maselor, acel gând care abia gândește, poate avea vreun efect asupra caracterului, Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK moralitatea, obiceiurile de muncă, idealurile, simțul datoriei, independența și puterea intelectuală a astronomului, chimistului, poetului sau filozofului Între timp, are o asemenea influență și, în plus, decisivă Nicio idee nu se aprinde la înălțimi decât dacă nenumăratele și monotone idei mici ale câmpiei ating un anumit nivel Mai jos, nu se gândește cu forță, ci se gândește în număr mare, iar puținul pe care îl gândești acolo capătă într-un fel o influență atmosferică Această atmosferă este ostilă sau salutară celor care îndrăznesc să urce pe vârfuri, pe marginea abisurilor, pe marginea ghețarilor, după cât este mai mult sau mai puțin grea sau mai mult sau mai puțin ușoară, mai mult sau mai puțin saturată de idei generoase sau grosolane obiceiuri și dorințe Fapta eroică a poporului (de exemplu, Reforma, Revoluția Franceză, toate războaiele de independență sau de eliberare, uciderea tiranilor etc) îl vindecă și îl fertiliză mai mult de un secol Dar nu este nevoie de atâtea pentru a-i ușura pe cei care se străduiesc la împlinirea destinelor Lăsați obiceiurile din jurul lor să fie puțin mai puțin de bază, speranțele puțin mai altruiste; lasă neliniștea, pasiunea, plăcerea, dragostea să fie luminată de o rază de milă, nepăsare, căldură imaterială, iar acum respiră mai liber, se simt sprijiniți, nu mai trebuie să lupte împotriva propriilor elemente instinctive, forțele lor sunt ușoare și concentrate Țăranul care duminică, în loc să se îmbată într-o cârciumă, rămâne liniștit să citească sub merii grădinii sale; micul burghez care sacrifică pentru un spectacol nobil, sau pur și simplu pentru o seară tăcută, emoțiile și strigătele hipodromului; muncitorul care, în loc să umple străzile cu cântece indecente și stupide, iese la plimbare pe câmp sau privesc apusul de la înălțimea fortificațiilor, toate, s-ar putea spune, aduc un anonim și inconștient, dar semnificativ Biblioteca "Runivers" V m cozi putere spre triumful unei mari rase umane" (Temple, -) În general, Maeterlinck este convins că "dreptatea practică este secretul întregii rase Rod are o mulțime de secrete, pe care le dezvăluie unul după altul în momente cu adevărat periculoase ale istoriei; iar soluțiile, pe care le consideră dificultăți prea mortale, sunt aproape întotdeauna neașteptate și se remarcă printr-o simplitate destul de ciudată"( ) "În istoria minții umane, gândurile care se ridică deasupra

tuturor nu sunt întotdeauna cele mai drepte și mare la fel ca și Fântânile, care se ridică atât de sus doar pentru că au fost închise și au izbucnit dintr-o deschidere foarte îngustă Se poate crede că, pe măsură ce iese din deschidere, apa care se repezi spre cer disprețuiește marele nemărginit lac care se răspândește sub el Dar orice s-ar spune, adevărul se află pe marginea marelui lac, care cu calm, în aparenta sa imobilitate și în tăcerea sa pasivă, îndeplinește marea și normală lucrare a celui mai important element al planetei noastre și Fântâna nu este altceva decât o întâmplare curioasă care cade rapid înapoi în cauza universală Pentru noi, rasa este un mare lac, pe marginea căruia există întotdeauna adevăr, chiar și din punctul de vedere al minții unei persoane superioare , căruia rasa le provoacă uneori, aparent, insulte Are o idee mai mare, cea care le conține pe toate celelalte și care cuprinde cel mai nelimitat spațiu și timp Și nu vedem de la o zi la alta că ideea cea mai extinsă, în orice domeniu, este, în cele din urmă, cea mai înțeleaptă, cea mai dreaptă și, de asemenea, cea mai frumoasă?" (-) gânditorul este cu atât mai aproape de adevăr, cu atât este mai puțin visător și utopic și cu cât încearcă să fie mai mult observator; atunci cel mai probabil va fi de acord cu geniul speciei ( ) Biblioteca "Runivers" ETICA MATERLINK Semnificația gânditorilor individuali în general constă în faptul că în creațiile lor mintea speciei este dezvăluită treptat Uneori greșesc Dar aceste erori sunt și utile "Înțelepciunea este uneori în total contrast cu ceea ce spune cei mai înțelepți Dar care este importanța? Până la urmă, acest lucru nu s-ar fi observat dacă nu ar fi existat o astfel de afirmație; și înțeleptul și-a făcut datoria" (Sagesse,) Sarcina principală a înțeleptului este de a învăța oamenii fericirea Adevărat, "ideea de fericire este diferită pentru fiecare dintre noi A ta nu-mi convine deloc; mi-o vei repeta elocvent degeaba, nu va ajunge la organele ascunse ale vietii mele Este necesar să-mi dobândesc ideea în mine, de unul singur Dar, apropo de ideea ta, mă vei ajuta, fără să știu, să o dobândesc pe a mea Se va întâmpla ca ceea ce te mângâie să mă mângâie, ce mângâie s-ar putea să mă supere, dar asta nu este important; ceea ce a fost frumos în viziunea ta mângâietoare va intra în tristețea mea, ceea ce a fost mare în tristețea ta va intra în bucuria mea, dacă numai bucuria mea este demnă de tristețea ta" (-) Prin urmare, poți învăța oamenii să fie fericiți ; și nimic nu este inspirat mai ușor decât fericirea "Dacă trăiești printre oameni care le binecuvântează viețile, atunci nu vei ezita să-ți binecuvânteze și viața Un zâmbet este la fel de contagios ca lacrimile, iar epocile care se numesc fericite au fost adesea doar epoci când câțiva oameni au reușit să spună că sunt fericiți De obicei, ceea ce ne lipsește nu este fericirea, ci capacitatea de a fi fericiți" ( ) "Există curajul fericirii, la fel cum există curajul nenorocirii S-ar putea să fie nevoie de mai multă forță pentru a fi fericit în continuare decât pentru a fi nefericit în continuare Adesea vezi că ființele care sunt puternice și pline de prudență morală sunt biruite de fericire Negăsind în ea tot ce căutau, nu o protejează și nu o țin cu acea energie care trebuie mereu dezvoltată în viață Cât de înțelept trebuie să fie Biblioteca "Runivers" c m cozi ca să nu fim surprinşi că fericirea aduce mereu tristeţe şi ca această tristeţe să nu ne facă să credem că nu avem încă fericirea adevărată' (-) În general, a fi pesimist este mult mai ușor decât a fi optimist, dar este și mult mai puțin onorabil "Să nu ne lăsăm înșelați de aparențe Hamlet, care se plânge pe marginea prăpastiei, ni se pare mai adânc și mai pătimaș decât Antoninus cel Cuvios, care privește cu calm aceleași forțe, le acceptă și le pune la

îndoială cu calm, în loc să înjure și să caute în ele motive de disperare Tot ceea ce se face în timpul zilei pare mai puțin solemn decât cel mai mic gest care se face la căderea nopții; dar omul s-a născut să muncească ziua şi să nu se îngrijoreze în întuneric" ( ) eforturi, cu asemenea reflecţii în numele tuturor fraţilor tăi despre nenorocirile vieţii, dacă, pentru a nu diminua marele tablou al aceste calamități, ascunzi de ele motivele care decid până la urmă de ce această viață este acceptată, de ce să continui să trăiești? până la capătul gândului tău, dacă gândești pentru a nu găsi consolare? Este mult mai ușor să-mi spui de ce ești plângându-te, decât să-mi explici cu simplitate motivele mai puternice și mai profunde, din cauza cărora instinctul tău nu respinge această viață, de care te plângi atât de tare" (i) V Hvostov (Urmeaza finalul) Biblioteca "Runivers" Timpul și sensul său religios *) James a notat în psihologia sa că lucrurile cele mai familiare și, se pare, obișnuite, devenind obiectul unei atenții deosebite, încep să dea impresia de ceva nou, ciudat, uneori chiar ridicol El a ilustrat acest lucru prin exemplul cuvintelor din limba sa maternă Dar de ce cele mai obișnuite cuvinte, dacă începem să le ascultăm mental, pot produce o impresie complet nouă și neașteptată? Da, doar pentru că, în același timp, poate pentru prima dată, le-am privit și noi înșine, deoarece în conversația obișnuită sau când citim ne gândim, desigur, nu la cuvinte, ci doar la sensul lor S-ar putea cita multe astfel de exemple de descoperire a ceva nou și ciudat în cele mai obișnuite lucruri Ceva similar se întâmplă cu ideea de timp Cu toții suntem obișnuiți cu trecerea timpului, iar timpul, chiar și pentru copii, este ceva extrem de obișnuit și simplu Dar cu un anumit mod de a privi acest timp familiar, ne poate lovi cu misterul său, ca să nu spunem miraculozitatea Și această ultimă impresie se obține tocmai atunci când începem să luăm în considerare timpul însuși, și nu ceea ce este de obicei confundat Dar cu ce poate fi confundat timpul? În general, trebuie să ne punem întrebarea: cum este posibil să reprezentăm timpul, cum îl putem aborda cel mai îndeaproape? Dacă cineva ne-ar spune că cel mai bine este să observăm timpul cu ceasul în mână, urmărind mișcarea orelor, minutelor sau secundelor, atunci am fi ușor de acord că acest mod de a vedea timpul r Raport citit Mar, Societatea religios-filozofică în memoria lui Vl S Solovyov la Moscova, ianuarie, T Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV nu ne dezvăluie nimic misterios în ea Dar, în același timp, am refuza categoric să recunoaștem în cursul ceasului orice reprezentare a esenței timpului, așa cum am refuza să o recunoaștem în târâtul unei muște pe masă sau în mișcarea unui pieton de-a lungul străzii Toate acestea, desigur, au ceva de-a face cu timpul, singurul lucru care poate servi la măsurarea lui Cu toate acestea, acesta încă nu este momentul potrivit Mai mult, mișcarea, ca indicator al timpului, o reflectă în zona cea mai străină pentru ea, și anume, în spațiu Dar în acest caz, unde putem privi cel mai bine timpul? Afirmăm că acolo, acolo unde spațiul dispare cel mai mult și, în consecință, acolo unde timpul poate fi cel mai greu de măsurat, sau mai degrabă, acolo unde nu poate fi măsurat deloc, și anume în conștiința noastră Aruncă o privire la experiențele tale interioare și încearcă să le urmărești mental din momentul apariției lor până în momentul în care încetează să fie trăite și încep să fie amintite doar ca ceva din trecut Această tranziție a prezentului în trecut, lipsită de orice granițe clare, este curgerea timpului Dar aici trebuie să ne oprim puțin Trebuie să admitem că în cele două metode de observare a timpului pe care le-am prezentat, avem nu doar exemple simple, ci două puncte de vedere esenţial diferite asupra timpului,

două teorii concretizate în exemple simple Nu putem aduce aici aceste două teorii într-o ciocnire decisivă între ele, dar considerăm că este necesar să lămurim, cel puțin pe scurt, esența lor și să explicăm preferința noastră pentru una dintre ele Vom începe din punctul de vedere al celor mai comune și comune, al căror simbol este un ceas de buzunar obișnuit Din acest punct de vedere, timpul este o ordine universală a schimbării evenimentelor sau fenomenelor, adică ordinea la care sunt supuse atât conștiința noastră, cât și toată realitatea materială exterioară, sau, pentru a spune altfel, toată experiența senzorială exterioară Din acest punct de vedere, timpul ca general Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS Forma se opune spațiului ca formă specifică numai a experienței exterioare Una dintre trăsăturile timpului, ca atare Formă generală, este că el, ca și spațiul, este supus unei măsurări precise Timpul, ca și spațiul, este împărțit în părți egale, care pot fi numărate; și pe această cauză a intervalelor de timp se bazează toată mecanica și prin mecanică Fizica și toate științele exacte Dacă trecem peste toate diferențele din acest punct de vedere cel mai comun și fixăm tocmai această obiectivare a timpului în spațiu și măsurabilitatea sa prin mișcare, atunci vom ajunge la câteva concluzii foarte caracteristice cu privire la natura timpului Aceste concluzii constau în a-l apropia de ceea ce se măsoară și obiectivează cel mai ușor și mai precis Dar ce poate fi măsurat cel mai bine decât numărul în sine? Și ce ne obiectivează mai ușor decât extensia spațială? Și dacă principala proprietate a timpului este obiectivitatea și măsurabilitatea sa, atunci nu este timpul în esență doar un fel de număr și extensie? Istoria științei și filosofiei ne-a răspuns deja la aceste întrebări în două moduri de înțelegere a timpului și unul câte unul este, dacă nu un număr în sine, atunci ceva foarte apropiat de el, ca să spunem așa, un număr care are realitate După un alt mod de înțelegere, timpul este în esență doar una dintre variațiile extensiei, și anume cea de-a patra dimensiune a sa, care este destul de echivalentă și simetrică cu celelalte trei dimensiuni Prima înțelegere a timpului a fost exprimată de școala de la Marburg, care vede baza timpului în numere, a doua înțelegere este rezultatul celor mai recente teorii fizice, străduindu-se să reducă concluziile experimentale finale privind propagarea luminii într-un mediu transparent la cea mai armonioasă și lipsită de Formulare matematică contradictorie Că filozofia de matematizare a redus timpul la număr, iar matematicizarea științelor naturale la extensie spațială, nu este nimic ciudat în asta Gnoseologie, luând în considerare întreaga lume Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV urmașul gândirii pure, trebuia să transforme în gând toate intuițiile pure și, între ele, timpul Dar timpul, tradus în limbajul gândirii pure, nu poate fi altceva decât o anumită ordine a multiplicității necalitative, adică ordine numerică Șeful școlii din Marburg, Cohen, bazează categoria timpului pe număr exact în același mod în care bazează realitatea pe ea Adevărat, acesta nu este un număr, ca o multiplicitate imobilă, ci ca o serie de adunări care se mișcă singur Simbolul timpului este semnul plus, impulsul său conducător este anticiparea, iar în această anticipare se simte un anumit integrimi, o serie în ansamblu Totuși, acest întreg în Cohen este încă doar un rezultat, o generație și nu un generator *) În esență, Natorp reduce și timpul la număr Adevărat, Natorp subliniază în repetate rânduri că atât timpul cât și spațiul nu sunt epuizate de număr, întrucât numărul în sine nu are nimic de-a face cu ființa sau realitatea, în timp ce spațiul și timpul sunt categorii legate de existență Totuși, dacă ținem cont de faptul că însăși categoria

realității din Natorp este un produs al gândirii pure și că esența realității nu constă în altceva decât în certitudine, atunci certitudinea se stabilește prin dependența funcțională, în timp ce dependența funcțională are expresia sa deplină în numere, atunci rezultă din aceasta că, în esență, nu am plecat nicăieri de la număr Cu toate acestea, acest lucru nu este cazul în filozofia Marburg doar cu timpul Și trebuie să mărturisim că toate categoriile epistemologice ale școlii de la Marburg ni se par doar numere deghizate Situația este oarecum diferită în teoriile fizice dezvoltate pe principiul relativității cohen Logica cunoașterii pure) "Nu unitatea la rândul ei produce majoritatea, care ar fi doar suma ei*, succesul auto-reproducerii; dimpotrivă, majoritatea creează unitatea care o urăște, care poate fi considerată doar aditivă Тамъ-же ст Biblioteca "Runivers" ВРЕМЯ И ЕГО РЕЛИГIОЗНЫЙ смыслъ Fizica, ca știință de bază a materiei, cu toată tendința ei de a se transforma în matematică pură, încă nu se poate elibera complet de intuiții Cu toate acestea, a reduce două intuiții la una, și tocmai la cea care are cea mai mare înrudire cu numărul, este încă un pas înainte semnificativ în sensul unirii tuturor Formulărilor fizice și matematice Principiul relativității a făcut posibilă recunoașterea timpului ca fiind destul de echivalent cu a -a coordonată spațială Nu avem aici nicio posibilitate externă sau internă de a intra în critica și evaluarea principiului relativității ca teorie fizică și matematică Dar, din fericire, nu este nevoie de asta Deși principiul relativității vorbește în mod specific despre timp și spune ceva despre el care sună foarte fatal, totuși toate acestea nu sunt pentru filozofie decât materie primă Teoria relativității, cu toată abstractitatea ei, este încă o teorie fizică, și nu o teorie filozofică, o teorie care încă reprezintă un teren destul de virgin pentru analiza epistemologică Și, poate, cuvintele ei fatale despre timp, traduse în limbajul filosofiei, se vor dovedi a fi departe de a fi atât de semnificative și chiar parțial familiare În plus, nici în Fizică această teorie nu este ceva universal recunoscut și adus la claritate finală Prin urmare, nimic nu obligă filosofia să repete după această teorie că timpul este doar a patra coordonată a realității lumii Putem evita repetarea acestui lucru cu atât mai mult pentru că, în general, problema timpului poate și trebuie pusă pe un temei cu totul diferit, și anume pe unul pe care timpul nu poate fi deloc obiect al considerației fizice sau matematice Bergson a pus problema timpului pe această bază Și dacă există ceva ferm fundamentat și dezvoltat sistematic în filosofia lui Bergson, acesta este tocmai teoria lui a timpului Numai aici se află claritatea și certitudinea gândurilor lui Bergson la același nivel cu geniul lor Care este esența acestei cărți Întrebări de filosofie , Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV, teorii? În primul rând, în diferența dintre timpul adevărat și timpul fals Acea succesiune de momente care este considerată în mod obișnuit ca timp nu este în esență o succesiune de timp, ci o juxtapunere spațială Fie că observăm mișcarea acelui orelor sau, în general, orice mișcare uniformă sau neuniformă, fie că ne întindem amintirile într-o linie temporală, în general, de câte ori ne imaginăm timpul constând din calități clar separate una de cealaltă, avem întotdeauna una sau alta spațială o schemă, de obicei o linie cu legături ale acelor sau altor reprezentări înșirate pe ea Pe ce se bazează Bergson această afirmație a lui? Pe faptul că orice separare și izolare este posibilă numai într-un mediu omogen al spațiului Dar se poate măsura și număra doar o multiplicitate complet separată Prin urmare, doar ceva extins poate fi măsurat și numărat Dar să scăpăm de orice extensie, să privim în interiorul

conștiinței Ea reprezintă, fără îndoială, o anumită pluralitate de state Dar dacă ne uităm mai atent la această multiplicitate, vom vedea că ea diferă de multiplicitatea exterioară a lucrurilor extinse într-o proprietate specială Este o multiplicitate fără o exterioritate distinctă a părților sale Cum se leagă aceste părți între ele? Dacă, împreună cu James, spunem că sunt comasate și în contact unul cu celălalt, atunci din punctul de vedere al lui Bergson vom spune foarte puțin Ele nu sunt doar fuzionate, spune Bergson, ei cresc unul în celălalt Dacă aveți în față o bară de cupru, lipită la suprafață cu o bară de zinc, le puteți separa cu o unealtă de tăiere Dar nu izolați mecanic cuprul de zinc dacă formează un aliaj, adică pătrund reciproc molecular Ceva asemănător reprezintă conștiința, în care fiecare ulterioară este fuzionată cu cea anterioară Bergson compară cu succes viața conștiinței cu o melodie muzicală Poate sa dacă să spunem că o melodie este suma tonurilor ei constitutive Bineînțeles că nu, deoarece suma este doar o conexiune externă sau un contact al componentelor sale Semnul plus este doar o simplă lipire la suprafață Dar tonurile melodiei se unesc unele cu altele? Nu, cresc unul de celălalt și în această creștere devin inseparabili unul de celălalt O melodie se aude abia atunci ca o melodie, și nu ca o serie de sunete, când fiecare ton nou sună ca o completare față de cel precedent și ca un fel de chemare la următorul Tonurile anterioare se mai aud în ea, iar cele viitoare se nasc deja Desigur, acest lucru nu se poate spune despre interpretarea fizică a unei melodii de către o voce sau un instrument uman Dar, la urma urmei, o melodie este un produs nu numai al unui artist interpret, ci și al unui muzician al ascultătorului Exemplul de melodie al lui Bergson explică întreaga problemă Timpul este o pluralitate succesivă a unui caracter melodic Fluxul temporal se realizează numai în organismul fluid al experiențelor interioare Acest organism, ca orice organism, este indivizibil în părți Și dacă este divizat, atunci încetează să mai fie un organism, moare și se transformă într-un cadavru La fel, timpul Experimentat direct în conștiință, este un timp viu autentic, indivizibil și, prin urmare, nemăsurabil, dar transferat de gândirea noastră într-un mediu străin de spațialitate și, prin urmare, rupt în părți separate, devine timp mort, dar pentru asta este perfect măsurabil Ceasul este un cadavru disecat al timpului viu Dar există câteva întrebări foarte importante aici · Cum este posibil să transferăm secvența de timp în secvența spațiului? Cum reușește acest transfer și este o condiție necesară pentru științele naturii? La prima întrebare, din punctul de vedere al lui Bergson, trebuie să se răspundă astfel Timpul este Forma vieții interioare a sufletului Spațiul este forma lumii materiale exterioare Timpul este o succesiune de multiplicitate impregnată de o unitate absolută Pro- spațiul este existența lucrurilor materiale în separarea lor la fel de absolută unele de altele Deci, timpul este o proprietate sau o caracteristică a spiritului, spațiul este materie Dacă materia și spiritul ar exista separat și independent unul de celălalt, atunci, desigur, spațiul și timpul nu s-ar putea înlocui unul pe celălalt Dar lumea este pătrunderea materiei de către spirit, cea mai apropiată împletire a lor Și numai datorită acestui lucru se obține o împletire la fel de strânsă a timpului și spațiului "Eul" nostru este unul dintre Focalele unei astfel de pătrunderi a spiritului în materie De aceea, conștiința noastră trăiește o viață dublă: viața periferiei sale, în contact cu materia, și viața celui mai interior "eu" al său, reprezentând durata pură Cu alte cuvinte, trăiește în spațiu și timp,

ca un fel de yamphie ontologică Rezultatul este asimilarea Formelor de bază ale existenței noastre Spațiul este asemănat cu timpul și invers Ceea ce înțelegem de obicei prin timp este în esență spațiu Totuși, acesta nu este un spațiu pur, ci, ca să spunem așa, spațiul sub Flir-ul timpului În ce constă această Fleur? Da, tocmai prin faptul că unim mental părțile disparate ale spațiului într-o anumită continuitate și unitate, pe care aceste părți în esență nu le posedă, ni le imaginăm ca și cum ar crește una din alta Are loc ceva asemănător unei scene cinematografice Banda de film constă din imagini separate una de cealaltă Dar spectatorul reînvie acest cadavru al vieții care odată a pâlpâit, îl completează cu propria sa imaginație și, cel mai important, îl transformă într-o unitate organică - și din nou se obține imaginea vieții înseși Exact aceeași este percepția noastră despre lumea materială externă ca fiind în schimbare în timp O percepem sub specie temporis, deși timpul adevărat nu se găsește deloc în el Dar a reprezenta extinsul sub Forma timpului nu înseamnă nimic altceva decât a reprezenta materia Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ sub forma constiintei Și întrucât materia, indiferent de modul în care este înțeleasă, este dată conștiinței noastre și nu este reprezentată în afara Formelor de conștiință, există, fără îndoială, motive întemeiate pentru aceasta Totuși, dacă am înțeles materia într-un fel sau altul prin Forma spiritului, atunci aceasta nu ne dă dreptul de a transforma spiritul în materie după aceea Este la fel cu timpul În măsura în care este legitim să înțelegem extinderea timpului participativ, este la fel de ilegal să ne gândim la timp în categoria extinderii spațiale, adică transforma-l într-o fracție măsurabilă Dar exact asta se întâmplă tot timpul și, dacă spațiul capătă unele din proprietățile timpului, atunci el se răzbună constant prin ceea ce înlocuiește timpul adevărat De fapt, deoarece nu este o chestiune de experiență directă, ci de reprezentare sau concept de timp, de obicei ne gândim la el sub forma extinderii, și anume, fie sub forma mișcării în spațiu, fie sub forma unei serii vagi de diferite feluri de calități dispuse într-o serie liniară Iar timpul, în măsura în care joacă rolul unui concept științific, nu este altceva decât o anumită riglă cu diviziuni exact măsurate de secunde, minute, ore etc Evenimentele lumii materiale par să se întâlnească cu această riglă, ocupă un anumit interval pe ea - și aceasta se numește curgerea timpului Este de mirare că, cu o astfel de reprezentare liniară a timpului, devine, în cele din urmă, a -a dimensiune a spațiului? Dar se pune întrebarea, de ce este justificată științific această înlocuire a timpului cu spațiu? Cum poate fi măsurat timpul indivizibil și incomensurabil prin spațiu? Evident, acest lucru este posibil doar datorită faptului că există o relație corectă între timp și spațiu Fiecare dintre noi poate experimenta trecerea timpului în două moduri: în primul rând, stând într-un singur loc și, în al doilea rând, deplasându-se în spațiu Dacă ne deplasăm în spațiu, de exemplu, suntem într-un tren, atunci fiecare stație din care suntem deja Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV plecat, există ceva trecut pentru noi într-un dublu sens - în timp și spațiu Și tocmai această dublă semnificație a trecutului în timpul mișcării face din fiecare punct spațial al căii o caracteristică a punctului corespunzător în timp, iar întreaga cale este o caracteristică a întregii perioade de timp petrecute pentru depășirea acestei căi Astfel, rezultă că extensia, la o anumită viteză de mișcare de-a lungul ei, este o caracteristică a timpului acestei mișcări Dar dacă este așa cu propria noastră mișcare, atunci același raport este păstrat în timpul mișcării oricărui punct material din spațiu Ne mișcăm mental cu

acest punct și ne măsurăm durata internă indivizibilă prin mișcarea lui Așa ajungem la cronometrul astronomic și la definiția fizică a timpului Cu toate acestea, nu ar trebui să fim înșelați în natura acestei corespondențe dintre timpul ceasului și timpul vieții noastre interioare Întrucât trăim pentru spațiu și evaluăm timpul din punct de vedere al relațiilor materiale, măsurarea timpului cu ajutorul instrumentelor fizice este destul de adecvată scopului său Căci ce facem noi aici, dacă nu măsurăm spațiul după spațiu și mișcarea prin mișcare Dar dacă începem să aplicăm scala noastră de timp fizică la durata și cursul experiențelor noastre interioare, atunci se dovedește a nu se aplica direct aici Desigur, putem spune că am experimentat bucurie sau tristețe la întâlnirea sau despărțirea de o persoană apropiată atât de multe ore sau zile Dar putem spune că aceste ore sau zile caracterizează în vreun fel durata experiențelor noastre? Și nu putem noi, spre deosebire de toate ceasurile din lume, să spunem că, dimpotrivă, durerea noastră a fost trăită ca zile trainice, iar bucuria ca câteva clipe? În general, toate definițiile cantitative în raport cu cele interne Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ timpii se reduc la expresii nedefinite: demult, curând, demult, recent etc Punctul de vedere al lui Bergson, pe care l-am afirmat, deocamdată servește ca o explicație și o justificare complet suficiente pentru faptul că teoria filozofică a timpului este complet independentă de interpretarea sa fizică și matematică Bergson a fost cel care a arătat cu o claritate extraordinară că timpul, înțeles în știință ca o cantitate măsurată, nu este în esență timp, ci spațiu sub masca timpului Dar vrem să luăm în considerare timpul, nu spațiul Așadar, să abandonăm pseudo-timpul științific și să ne întoarcem la acel timp adevărat, pe care ultima epistemologie transcendentală, căutând explicații ale naturii în matematică, îl numește atât de disprețuitor "psihologic" Dacă pseudo-timpul fizicii și matematicii ne poate ajuta să stabilim cum multe revoluții ale orelor ar trebui să vină o eclipsă de soare, apoi luarea în considerare a timpului psihologic ne poate conduce la unele concluzii, poate mai urgente pentru noi și pentru conștiința noastră Nu epistemologia numerelor, ci epistemologia cunoașterii umane în sens larg și sensul deplin al cuvântului "cunoaștere" Deci, ce este timpul în Forma sa originală, în percepția intuitivă directă Primul lucru pe care trebuie să-l spunem este că timpul nu este un lucru independent, o realitate în general Timpul este inseparabil de ceea ce-l umple Strict vorbind, nu există timp, există doar existență temporală ' Timpul este o caracteristică a vieții, o caracteristică a conștiinței noastre, proprietatea sa primordială Desigur, se poate vorbi și despre timp în sine, dar exact în același mod în care vorbim despre roșeață sau alb Numai adjectivul are sens ontologic Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV ne "temporal", nu substantivul "timp" Dacă timpul este o proprietate sau o caracteristică a vieții conștiinței, atunci întrebarea este dacă această proprietate este ceva simplu sau o oarecare complexitate Răspunsul natural la această întrebare este o indicație a timpurilor trecute, prezente și viitoare Caracteristica timpului are o variație tripartită Dar putem spune că întreaga esență și natura curgerii timpului este împărțirea sa în trei diviziuni Pentru a răspunde la această întrebare, să ne întoarcem la considerarea părții centrale și principale a timpului, și anume prezentul Ce este timpul prezent? Se spune foarte des că prezentul este un moment, un moment evaziv, care se transformă în trecut înainte să avem timp să-l privim Astfel, prezentul este, parcă, un fel de punct pe linia timpului Dar dacă în geometrie un punct este

ceva, atunci în conștiință un punct, ca punct evaziv al experiențelor noastre, nu este nimic Dar dacă prezentul este nimic sau o pură abstractizare a gândirii, atunci înseamnă că trăim cu adevărat și intuitiv doar în trecut Nu ne-am opri înaintea unei asemenea concluzii dacă nu ar fi în contradicție tocmai cu intuiția timpului Fiecare dintre experiențele noastre, înainte de a deveni trecută, ne strigă că este reală Și tocmai ca un cadou reprezintă pentru noi principala valoare a vieții Prețiosul și uneori teribil "acum" nu poate fi niciodată o simplă invenție și neînțelegere Dimpotrivă, "acum" este viața însăși, realitatea însăși Este mai rapid să transformi trecutul și viitorul în iluzii decât prezentul Dar nici măcar aceasta nu ne permite să trăim direct de la sine Dar atunci, nu este o pură neînțelegere că prezentul este doar o clipă?De fapt, din însuși conceptul de timp, în Forma ca Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS momentul este o ficțiune epistemologică care își are sensul nu în timpul adevărat, ci în pseudo-timp, sau timp spațial De fapt, o clipă, ca element punctual al ceva, ca o limită clară și neextinsă între două calități, nu este în esență altceva decât un punct geometric Și, desigur, dacă începem să descriem și să reprezentăm timpul sub forma unei rigle, atunci vom găsi puncte pe el Faptul că numim aceste puncte momente nu schimbă problema Dar, în esență, este încă geometrie, nu timp Cu toate acestea, nu ne putem limita la această considerație Faptul că prezentul este ceva evaziv ni se spune evident nu numai prin simbolul spațial al timpului, ci și prin însăși viața conștiinței Într-adevăr, de ce ni se spune că prezentul este un moment evaziv? Da, tocmai pentru că experiențele noastre sunt în continuă schimbare Ceea ce am desemnat prin cuvântul "acum", în momentul în care am rostit acest cuvânt, s-a schimbat și a devenit deja un alt "acum" Unde a dispărut "acum" nr I, care a fost înlocuit, "acum" pentru nr ? În aceste raționamente, este adevărat, nu mai există nicio geometrie Cu toate acestea, poate mai există o altă eroare sau o afirmație nedovedită în ele Să privim mai îndeaproape acest raţionament schimbarea se împarte în "acumuri" separate Nu se poate decât să fie de acord cu această afirmaţie Schimbarea constantă a fiinţei este un Fapt imuabil Dar ce rezultă din aceasta? acum, "a dispărut" în trecut Aceasta este - acea intrare în trecut pe care o contestăm Cu toate acestea, aici se pare că nu avem absolut nimic Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV concluzie logică refutabilă De fapt, dacă notăm "acum" nr cu litera B și "acum" nr cu litera C, atunci se pare că trebuie să spunem că atunci când a venit C (și acest C este prezentul), atunci prezentul, care a fost caracterizat ca B, nu mai există Tot acest raționament are totuși doar o convingere aparentă Afirmația că în decursul timpului nu există nimic permanent și că nimic nu poate deveni vreodată real, este ca un alt lung- afirmație familiară și de mult respinsă Ţi se spune că nu ești în stare să vorbești cu cunoscuții tăi timp de un minut "De ce"? - întrebi - Da, pentru că cunoștința ta NN este o variabilă în toate sensurile: și corpul lui se schimbă în fiecare secundă și sufletul lui Ne amintim de πάντα ρεΐ a lui Heraclit și spunem cu ușurare: "am depășit deja acest lucru " Dacă ne amintim cum învinge Heraclit *), atunci vom putea depăși afirmația că prezentul este evaziv Dacă este adevărat că noi, contrar lui Heraclit, poate în cinci minute să stea în același râu, dacă este adevărat că putem vorbi câteva ore cu aceeași cunoștință, atunci este și adevărat că timp de cinci, zece minute putem avea unul și același cadou , unul și același "Acum" De ce realitatea numită "acum" este mai rea decât realitatea prietenului nostru N N , care, în continuă schimbare, rămâne în același timp

aceeași Care este eroarea din raționamentul nostru anterior? "acum" a fost complet fragmentat arbitrar de abs *) Depășirea metafizicii schimbării absolute este posibilă în două moduri: în primul rând, prin descoperirea acelor contradicții care decurg din aceasta - acesta este calea lui Zenon din Elea - și, în al doilea rând, prin dezvoltarea unei doctrine pozitive a substanței Cu toate acestea, este suficient să stabilim măcar persistența relativă a unității conștiinței Această problemă a fost rezolvată în repetate rânduri în istoria filozofiei Rezoluția sa cea mai strălucitoare și izbitoare este dată în filosofia lui Bergson, în principal în Essai sur les données immédiates de la conscience tracțiunea pe părți separate, numite aceste părți A, B, C a început să vorbească despre evazivitatea lor Așadar, celor care afirmă evazivitatea și dispariția constantă a prezentului, le-am răspunde că ceea ce este evaziv în prezent este ceea ce nimeni nu a intenționat vreodată să prindă, și anume, integritatea și imobilitatea pur teoretică a tuturor momentelor individuale fără excepție Dar adevăratul prezent nu este acele miliarde teoretice de părți constitutive ale cutare sau cutare imagine sau cutare sau acel sentiment, ci tocmai unitatea lor organică Că această unitate poate avea o anumită stabilitate și, din punct de vedere al pseudo-timpului, să fie estimată la numărul de , , θ minute, este dovedit de experiența directă De fapt, imaginează-ți că stai în fața tabloului unui artist, merită să stai în fața ei timp de , , minute Este posibil să spui că prezentul tău constă din cele mai scurte și mai evazive lacune? De ce, nici măcar nu observi aceste goluri În general, nu observi nimic decât imaginea și gândurile, ideile și interpretările tale legate de aceasta Și tocmai această totalitate a tot ceea ce ține de imagine este prezentul tău Cat a durat? Da, tot timpul în care poza ți-a ocupat atenția și ți-a unit gândurile; uneori două minute, alteori zece Dar apoi interesul tău s-a epuizat, ai trecut la o altă imagine, iar prezentul tău s-a schimbat; și abia atunci imaginea anterioară, cu tot acompaniamentul ei psihic, a devenit trecut Deci, prezentul este de durată, ne spune experiența imediată Durează exact atâta timp cât conștiința noastră este plină de cutare sau cutare unitate sau chiar cu mai multe unități de percepții, idei, sentimente sau dispoziții De ce depinde stabilitatea lor este o întrebare la care vom trece puțin mai departe, dar deocamdată fixăm o concluzie care este foarte importantă pentru noi, referitoare la prezent Această concluzie este că prezentul este ceva real magnitudine, destul de clar recunoscută Abia acum putem trece la următoarea întrebare foarte importantă pentru noi: prezentul, luat în sine, fără raport cu trecutul și viitorul, are un caracter temporal sau timpul este format doar din raportul dintre prezent, trecut și viitor? Putem spune că timpul curge pentru noi chiar și atunci când suntem complet absorbiți de prezent și nu ne gândim deloc nici la trecut, nici la viitor? Desigur, timpul ca simplu prezent este o anumită incompletitudine a unei caracteristici temporale Se poate spune chiar că atunci când suntem complet absorbiți de prezent, ne pierdem conștiința curgerii timpului și, parcă, ne cufundăm într-un fel de atemporalitate O astfel de înțelegere a întrebării pare a fi destul de îndreptățită Timpul fără trecut și viitor este, în orice caz, un fel de "timp", chiar dacă se mai poate numi așa Totuși, a spune că în timpul prezent nu există nicio caracteristică de timp, nici un flux de timp, ar fi, de asemenea, ciudat Dacă timpul este o adevărată proprietate sau caracteristică a realității, numită conștiință, atunci această proprietate nu poate fi doar un raport de trei ori Mai mult,

atât trecutul cât și viitorul sunt construite după imaginea și asemănarea prezentului S-ar părea că prezentul singurul conține deja un fir real de timp, în ansamblu "Aceeași întrebare poate fi abordată oarecum diferit Curgerea timpului este dată numai în trecut? Adevărat, trecutul nu este trăit ca prezent, ci doar amintit retrospectiv , aceste amintiri caracterizează pe deplin trecutul Dar ne este dat în amintirile noastre tocmai cursul trecutului?Se pare că da Perfectum și plusquamper-fectum nu sunt doar o realitate filologică, ci și psihologică Cu alte cuvinte, în trecut distingem între schimburi și ordinea acestor schimburi, "mai devreme" și "mai târziu" Dar nu avem acest "mai devreme" și "mai târziu" Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS si in prezent? Experiența directă mărturisește tocmai acest lucru Care este esența perechii temporare "mai devreme" și "mai târziu"? - În schimbarea stărilor de conștiință Dacă starea de conștiință se schimbă semnificativ odată cu încălcarea întregii unități a prezenței experimentate a prezentului, acest prezent trece în trecut și obținem ceva "mai devreme" în sensul timpului trecut Dar există un alt "mai devreme" ", și anume, privind modificările și deplasările parțiale și detaliate ale tabloului prezent cu păstrarea acestui tablou în unitatea sa de bază Să presupunem că urmăresc mișcarea acelui secund pe ceas, așteptând un eveniment Desigur, prezentul meu psihologic nu se mișcă deloc cu fiecare mișcare a mâinii secunde Se mișcă mult mai încet Este egală ca durată cu persistența străduinței mele pentru una sau alta idee sau așteptare Și totuși, pe Fundalul acestei durate a prezentului, fiecare secundă numărată formează o anumită pereche de "mai devreme" și "mai târziu" Acest "mai devreme" și "mai târziu" este creat, desigur, nu de o mână a doua, ci de multe alte detalii ale experienței mele Deci, deși prezentul este un întreg, curge în părțile sale, o parte din el se topește în trecut, o parte crește din viitor Dar această topire și creștere nu o transformă în trecut până când unitatea sa centrală nu este ruptă Dar acum unitatea acestei configurații a prezentului se răspândește și se deformează și cade în trecut Dar chiar înainte de a se scufunda, fără îndoială deja curgea; iar dacă nu ar avea această schimbare care îi subminează integritatea, ar sta în fața noastră până astăzi, ca și cum ar fi reală Deci, prezentul nu este doar granița trecutului și viitorului, ci și sămânța generatoare a tuturor timpurilor Natura obiectivă a timpului este deja dată în el, la fel cum natura unui stejar este dată în ghindă Și această natură constă în schimbare sau schimbare "Natura temporală a conștiinței" sau "schimbabilitatea conștiinței" sunt aproape sinonime Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV Expresii cehe Prin urmare, dacă vrem să înțelegem natura timpului, trebuie să ne întoarcem la luarea în considerare a acelei proprietăți a realității care se numește variabilitate Aici trebuie să stabilim unele diferențe, dând temeiuri pentru evaluări vitale și teoretice semnificativ diferite ale schimbării Să luăm un astfel de exemplu Pe masa noastră este un buchet de flori proaspăt culese Că florile sunt în continuă schimbare, asta știm foarte bine teoretic și observăm prin observație directă Dacă ieri nu au fost pe deplin înflorite, astăzi sunt mult mai complet dezvoltate Considerând teoretic, ar trebui să spunem: buchetul de ieri nu mai este, s-a scufundat împreună cu ieri în trecutul irevocabil Cu toate acestea, viața se întâmplă altfel Nu ne amintim deloc de buchetul de ieri, nu ne amintim pentru că buchetul nu a fost pentru noi, dar acum este Buchetul de ieri imaginat teoretic a dispărut, dar buchetul viu al experienței noastre stă în picioare, iar faptul că a devenit și mai bun nu ne oferă niciun motiv să-și creăm trecutul și să-l considerăm ceva

oarecum pierdut de noi în trecut Dar să lăsăm buchetul să mai stea câteva zile, iar într-o dimineață nu va trebui decât să ne amintim, spunând că buchetul a fost extrem de bun Considerat teoretic, acest lucru pare a fi complet inconsecvent Florile se schimbau necontenit Și totuși această schimbare a lor nu a transformat buchetul în trecut până când a început să se ofilească Și numai florile ofilite, rămase în esență flori, au creat pentru noi trecutul acestor flori De aici rezultă că o simplă schimbare nu creează trecutul, ci doar o schimbare de un anumit fel În exemplul nostru, putem vedea cu ușurință ce fel de schimbări duc cursul temporal la formarea trecutului Schimbarea poate consta, în al doilea rând, în creșterea și dezvoltarea acestei sau acelei realități și, în al doilea rând, în declinul și distrugerea ei Suntem mo Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS putem reprezenta aceasta schematic sub forma unei creșteri sau scăderi a rândului de litere Combinația primelor trei litere ale alfabetului a, b, c poate fi modificată în trei moduri i) poate fi îmbogățit cu următoarele litere ale alfabetului d, e, e etc , fără a pierde o singură literă din existența ei; parcă s-ar mișca alfabetic în direcția de la început până la sfârșit, adică când acesta, pierzând membrii anteriori, se îmbogățește cu alții ulteriori noi Viața reală a conștiinței noastre se desfășoară aproximativ conform celui de-al treilea model Experiențele noastre sunt constant deformate tocmai de scăderea și creșterea conținutului lor Și această formă de schimbare este cea care provoacă apariția trecutului și a viitorului pentru noi Nu ne putem imagina cum ar fi perceput curgerea timpului pentru noi dacă s-ar desfășura conform primelor două scheme, adică dacă volumul conștiinței noastre a suferit doar creștere fără nicio scădere sau, dimpotrivă, scădere fără nicio creștere Teoretic, raționând, am putea forma și timpul trecut după prima schemă a creșterii pure, raționând astfel: acum conștiința mea reprezintă a, b, c, într-o oră este deja a, b, c, d-, dar combinația dintre a, b, c, d este deja altceva decât b e, b, c, prin urmare, trebuie să spunem că acum conștiința noastră este a, b, c, d, iar conștiința a, b, c fără d este deja o realitate care a pierit pentru noi în trecut Așa poate raționa și așa raționează, de fapt, uneori gândirea teoretizatoare Dar acesta este doar un raționament și nu o percepție vitală a timpului De fapt, dacă adăugarea lui d nu încalcă în niciun fel unitatea primelor stări a, b, c, dacă într-adevăr este doar o creștere care nu aduce nicio pierdere reală, atunci ce ne va face să percepem ceea ce este prezent a, b, c ca au dispărut în trecut Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV Pentru un matematician, desigur, abcd este ceva cu totul diferit de abc, iar dacă abc a fost înlocuit cu abcd, înseamnă că a dispărut Dar viața nu este matematică, ea evaluează fenomenele nu numai din punct de vedere al cantității, ci și din punct de vedere al calității și, mai mult, din punctul de vedere al acelei unități, care se exprimă întotdeauna în aceste sau alte calități Și dacă, în cazul unei schimbări a acelor sau a altor calități și cantități, unitatea exprimată de ele nu numai că nu piere, ci este exprimată și mai deplin decât înainte, atunci nu există conștiință a nimic din trecut Florile înflorite sunt, desigur, doar un exemplu aproximativ al variabilității conștiinței noastre, în general, "fluxul" realității Gama de persistență și de păstrare în unele unități este mult mai largă, în altele este mult mai restrânsă Și toate realitatea empirică nu ne oferă aproape un singur exemplu de dezvoltare și creștere fără Iar florile înflorite, devenind, ca să spunem așa, din ce în ce mai multe flori, pierd fără greș ceva fie în prospețime, fie în severitatea Formelor, fie în altceva imperfecțiunea estimărilor

noastre Adesea pierdem din vedere unitatea stabilă și ne atașăm de fleacuri și detalii fluide Ca urmare, avem doar o durată foarte scurtă a prezentului Cu toate acestea, această durată scurtă nu reprezintă un moment evaziv După ce am definit natura timpului ca "schimbare" și notând cele două Forme ale acestei schimbări, ca determinând trecutul și viitorul, putem trece la întrebarea semnificației obiective și universale a timpului în realitatea lumii Ce înseamnă întrebarea - este timpul obiectiv? Conform interpretării anterioare a naturii timpului, această întrebare este echivalentă pe de altă parte: este obiectivul schimbării, este obiectivul creșterii și declinului conștiinței noastre, care determină, pe de o parte, abisul trecutul care scapă de noi, pe de altă parte, Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI sensul său religios viitor urlător Deja din însăși caracteristicile timpului, ca proprietăți ale conștiinței sau felul ei de a fi, rezultă că timpul este la fel de obiectiv și real ca și conștiința însăși Deja din simpla punere a întrebării în această formă particulară, soluția ei, care a fost dată de Kant, care a văzut în timp Forma pură a contemplației, ca și cum ar veni din exterior la însuși conținutul contemplării, dispare de la sine și din acest motiv singur nu dându-ne nicio cunoaștere a realității ca lucruri în sine Pentru noi, timpul nu este o Formă și, în general, nu este ceva exterior în raport cu ceea ce este considerat în el, ci o proprietate sau un caracter inseparabil a tot ceea ce este contemplat în conștiință Conștiința, ca un fel de realitate, nu ne apare doar în timp, ci este ea însăși impregnată de timp, ca o schimbare De aceea, conștiința de sine nu este doar un Fenomen pentru noi, ci o realitate dată tocmai ca "lucru în sine" Dar dacă timpul este o caracteristică obiectivă a propriei noastre conștiințe, atunci nu există niciun motiv să-l recunoaștem ca un fel de prismă distorsionantă chiar și atunci când considerăm toată realitatea exterioară în Forma timpului Întrucât înțelegem această realitate ca fiind vie în interior sau o însuflețim făcând din ea conținutul percepțiilor noastre, îi aplicăm pe bună dreptate definițiile timpului Deci, timpul este obiectiv nu numai ca formă necesară de cunoaștere, ci și ca formă de ființă a subiectului cunoaștere însuși și a tot ceea ce, asemenea acestuia, are o experiență internă a schimbării Este mult mai dificil să răspundem la întrebarea dacă timpul este o caracteristică universală a întregii realități mondiale Dacă putem afirma cu încredere variabilitatea internă a conștiinței umane și tot ceea ce are semne clare de asemănare cu această conștiință, atunci aceasta încă nu ne dă dreptul de a concluziona la variabilitatea generală a realității lumii în ansamblu Să încercăm, totuși, să avansăm pe cât posibil în rezolvarea acestei întrebări Pentru a face acest lucru, noi Questions of Philosophy, Vol , Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV va trebui să se îndrepte spre elucidarea naturii trecutului Aici trebuie să remarcăm în primul rând că trecerea în trecut în conștiința noastră și în lumea exterioară nouă este departe de a coincide Multe lucruri care sunt deja trecute pentru noi sunt încă prezente pentru lumea din afara noastră Dacă azi am venit de la Petersburg la Moscova, atunci pentru mine Petersburg a devenit ieri Cu toate acestea, nu există nicio îndoială că Petersburg are propriul "azi" Dacă cunoscutul meu apropiat a plecat în străinătate, atunci, desigur, el s-a scufundat în trecut doar pentru mine, și nu pentru el însuși Toate celelalte schimbări sunt la fel de relative cu schimbarea relativă a locului în spațiu Tot ceea ce a devenit îndepărtat spațial de aproape spațial devine trecut unul pentru celălalt "Spațiul creează timpul" - putem spune, deși spațiul în sine nu este timp Totuși, timpul curge ca și cum și independent de

schimbarea loc în spațiu Și cunoștința noastră, care a plecat în străinătate, din momentul plecării sale a devenit în unele privințe trecut nu numai pentru noi, ci chiar și pentru el însuși, adică ceva în el a devenit trecut , deși are propriul său "azi", dar acest "azi" pentru el este diferit de "ieri" Deci, totul, rămânând la locul său, se schimbă și merge în trecut și crește în viitor Și această scădere și creștere este deja ceva fatal, care nu poate fi corectat prin nici un fel de treceri de cale ferată Și tocmai această topire irecuperabilă a realității este pe care o numim trecut în sensul exact și obiectiv al cuvântului Acesta este trecutul, la care teribilul cuvânt "niciodată" se referă în celebrul poem al lui Edgar Allan Poe el cuvintele "întotdeauna" Cum este posibil pentru gândirea umană din cuvântul "niciodată" Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS cuvântului "întotdeauna"; vom dedica partea finală a raportului nostru acestui lucru - Trecutul - a existat vreodată? "Ce acum - va fi mereu?" se întreabă poetul mistic rus S-ar părea că numai de dragul Formei poetice se poate pune întrebarea exprimată în primul rând: "A existat vreodată un timp?" Dar cum poate exista vreo îndoială că a fost, altfel nu ne-am aminti Și totuși, această întrebare s-ar putea dovedi a fi deloc retorică dacă ne întrebăm, ce este mai exact memoria? Doar viața de zi cu zi a Faptului Memoriei ne face imposibil să vedem vreun mister în el Și vorbind la începutul raportului nostru despre misterul și chiar miraculozitatea timpului, am avut în vedere tocmai Faptul obișnuit al memoriei, proprietatea conștiinței noastre de a păstra cumva trecutul Ce avem de fapt în memorie - o experiență a prezentului sau o experiență a trecutului în sensul adevărat și exact al cuvântului? Oamenii cred de obicei că amintirea este doar o imagine slăbită, repetată a trecutului, de parcă ecou Cu alte cuvinte, ei cred că amintirea este în esență prezentă, dar doar interpretată de gândul nostru ca trecut Dar tocmai în raport cu o astfel de înțelegere a amintirilor este potrivită întrebarea poetului: "A existat vreodată un trecut?" De fapt, dacă trecutul este doar o interpretare prin gândire a ceva esențial prezent, adică ideile noastre prezente , atunci ființa sa ca din trecut, adică trecutul, devine foarte problematică Să nu ne îndoim că Revoluția Franceză a avut loc și nu ne îndoim pentru că știința numită istorie și-a pus pecetea asupra ei: "verificat conform la documente" Dar ce știință ne poate convinge că ceea ce ni se pare propria noastră biografie a copilăriei sau tinereții, sau chiar evenimentul de ieri, nu este o ficțiune a Fanteziei Căci dacă amintirea este doar prezentul, atunci în ce putem găsi dovezi? Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV că se referă cu adevărat la trecut, dacă acest trecut în niciun sens nu mai există? La urma urmei, este evident că nu peste tot există acele argumente indirecte pe care le folosește știința Da, în sfârșit, dacă ar fi să trecem la știința însăși cu o revizuire serioasă a drepturilor ei de a afirma existența trecutului, atunci nu am fi convinși că ea însăși se bazează în întregime pe acea încredere obișnuită în Faptul memoriei, pe care o avem avem în raport cu ziua noastră de ieri Și dacă am cere în mod serios justificarea fiecărei afirmații despre trecut, atunci am avea o prăbușire colosală nu numai a întregii științe, ci și a tuturor formelor de viață socială Atât știința, cât și toată viața se bazează pe capacitatea memoriei, pe posibilitatea de a afirma cu încredere cu privire la diferite tipuri de idei: "s-a întâmplat cu adevărat" Și această încredere nu este un fel de indirectă sau inferențială, ci cea mai inițială și imediată Dar nu poate exista o astfel de certitudine dacă ni se oferă un singur cadou în amintiri De fapt, cum poate prezentul, fiind doar prezent, cum ne

poate spune despre sine: "deși eu sunt prezentul, adică, aceasta este amintirea care este prezentată în momentul prezent, dar în același timp reprezint trecutul "Din ceea ce este clar că această reprezentare prezentă reprezintă altceva, și nu se reprezintă pur și simplu pe sine? Nu din ce, răspundem, dacă este altceva nu își păstrează cumva existența Cu alte cuvinte, trecutul nici nu ar putea fi amintit dacă nu ar fi participat într-un anumit sens la amintire Și doar acest trecut poate vorbi despre el însuși ca despre trecut și da dovada ca avem tocmai o memorie, si nu doar o imagine a Fanteziei Toate acestea pot fi explicate cu usurinta prin exemplul unui ecou Daca, stand pe malul unui rau, auzim doar un strigat de pe malul opus atunci, desigur, recunoaștem acest strigăt ca fiind originalul, pentru că nimic nu spune în el că el este doar o repetare a ceva Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ este suficient să știm cumva că înainte de strigătul dincolo a fost un strigăt asemănător al nostru și ne convingem ușor că de pe malul opus am auzit ecoul strigătului cuiva Ceva asemănător trebuie să aibă loc în imaginile memoriei Pentru a fi înțeleși ca o repetare a trecutului, ei trebuie fie să intre cumva în contact cu acest trecut, fie chiar să aibă vreo legătură cu acesta În orice caz, cineva trebuie să depună mărturie că imaginea memoriei nu este doar o imagine, ci o repetare a ceva ce a fost Așadar, amintirea este un fel de îmbinare a prezentului cu trecutul, trecutul pare să ne ajungă cumva din abisul irevocabilului și să devină lipit cu "acum", care îl reflectă, într-un fel de unitate Amintirea este expresia acestei unități, dovada că ea există cu adevărat Dar întrebarea este cum înțelegem această unitate De ce trecutul, deși nu este complet distrus și chiar unit cumva cu prezentul, încă nu există în prezent Cum apare această combinație ciudată de ființă și neființă, care caracterizează trecutul Pentru a răspunde la această întrebare, să ne întoarcem puțin înapoi Am descoperit că esența timpului este în schimbare Totodată, am aflat că declinul ființei sau distrugerea ei este cel care ne conduce la formarea categoriei trecutului Privind natura fenomenelor memoriei, am ajuns la o altă concluzie, și anume că trecutul trebuie cumva păstrat Din legătura și compararea acestor două concluzii reiese o a treia, care constă în faptul că realitatea, care din punctul de vedere al experienței noastre ni se părea complet moartă, de fapt nu s-a transformat deloc în inexistență, dar cumva există și mărturisește existența sa în acte de memorie Am fi foarte prost înțeleși dacă concluzia noastră ar fi interpretată în așa fel încât trecutul să nu trăiască, ci doar să prindă viață în acte de memorie Într-o astfel de interpretare s-ar dovedi Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV ceva de genul acelei idei de nemurire care este atât de comună în pozitivism Strămoșii noștri, spun pozitiviștii, trăiesc în memoria noastră, în faptele noastre Dar cei care vorbesc așa nu vor să înțeleagă că a trăi doar în altul înseamnă a nu trăi deloc, adică conceptul de viață presupune sentimentul de sine sau conștiința de sine Același lucru trebuie spus despre trecut Dacă raționamentele noastre despre natura memoriei sunt corecte, ele nu duc deloc la concluzia că trecutul poate prinde cumva viață în prezent Concluzia noastră este în esență diferită Am ajuns la inevitabilitatea de a recunoaște că în actele de amintire trecutul însuși ne este dat ca un fel de realitate metafizică În reminiscențe, atingem cumva trecutul, atingem și nu creăm din nou în imagini și idei Iar dacă memoria a dispărut, asta nu înseamnă că realitatea cu care am intrat în contact a dispărut, ci doar contactul cu ea a dispărut Despre aceasta, și despre nimic altceva, ne spune Faptul memoriei, care este o combinație a prezentului real, adică

a uneia sau altei imagini, cu un trecut real, i e ce reprezintă această imagine Dar cum se poate interpreta acum ontologic sau metafizic realitatea trecutului? Dacă ne imaginăm materia în așa fel încât întregul trecut să existe absolut în aceeași formă în care a existat cândva în prezent, atunci am avea o abolire completă a timpului, trecutul s-ar dovedi a fi prezentul care se îndepărtează de noi, tranziția de la "înainte" la "acum " ar echivala cu trecerea dintr-un oraș în altul, singura diferență ar fi că nu o singură persoană, ci deja întreaga umanitate în ansamblu, pare să se rostogolească de-a lungul unui câmp nemărginit a realității, lăsând în urmă istoria ei cu Cezarii și Napoleonii ei în toate Este imposibil să ne imaginăm chestiunea în așa fel Chiar și experiența directă a prezentului cu proprii noștri ochi ne arată că Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ si anume se schimba Nu ne-am îndepărtat de Cezar și Napoleon și chiar nu mai sunt Și totuși, dacă raționamentul nostru anterior este corect, atunci ei nu sunt complet morți Nu sunt și, în același timp, sunt Există o singură cale de ieșire din acest argument "este" și "nu este", și anume să admitem că ele nu există într-un sens, ci există în altul Cu alte cuvinte, trebuie să afirmăm două sensuri, sau două feluri de existență, două moduri de a fi și, în plus, astfel de moduri, care, fiind esențial diferite, sunt într-o anumită privință și în esență comune Dacă prezentul s-ar schimba complet și absolut, nu ar putea exista amintiri Dacă nu pentru prezent schimbat complet, categoria trecutului nu s-ar fi putut forma De aici concluzia: prezentul se schimbă, și anume, moare, dar nu moare absolut, ci cumva relativ, suferă o metamorfoză în altă ființă Am putea apela la diferite tipuri de comparații și analogii pentru a ajuta la clarificarea acestei metamorfoze, pentru a sublinia relația dintre un obiect și umbra sau reflectarea acestuia într-o oglindă, să ne amintim credințele și ideile grecești cu privire la existența vieții de apoi a sufletelor ca umbre etc Preferăm , folosiți totuși o comparație complet non-poetică, ci, dimpotrivă, o comparație foarte banală, și anume cinematografia Ce face cinematografia? El fixează imaginile realității materiale pe hârtie simplă În același mod, undeva și cumva, tot trecutul nostru este înregistrat Dar dacă trecutul ar exista doar ca bandă de hârtie, prețul lui nu ar fi mare Dacă în raport cu aceasta, cunoscută empiric nouă, ființă, există o altă ființă, atunci aceasta, desigur, nu este hârtie și nu orice fel de materie cunoscută nouă, ci un fel de realitate, dacă materială, atunci de o cu totul altă ordine de materialitate, dar dacă nu material, atunci chiar mai diferit de ceea ce știm Nu vom intra, desigur, în discuția imediată a acesteia Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV naştere Noi doar postulăm această altă natură, o altă copie a realității în care prezentul nostru se transformă cumva, se transformă nu în simplul aspect exterior, ci în toată profunzimea, stereometria și spiritualitatea ei Să ne imaginăm un om, așa cum ar fi, într-un fel de nor dens de fum care trece prin el și iese instantaneu sub forma celei mai precise modele stereometrice, iar toate aceste turnate sunt cumva înșirate continuu una peste alta, sau cuibăriți unul în altul, dar tocmai în așa fel încât activitatea de urmărire exactă a tuturor acestor momente să fie păstrată cu absolut exactitate Atunci fiecare om va avea, parcă, două corpuri: unul empiric și celălalt, parcă, corpul trecutului Dar acum imaginați-vă că această secundă nu constă din fum, ci dintr-un fel de mediu de continuitate și continuitate mult mai mare, care nu este perceput de simțuri Suntem bine conștienți că toate acestea, desigur, sunt imagini prea brute Și, desigur, toate aceste cinematografe și corpuri de fum sunt doar niște

dispozitive auxiliare pentru gândire Ideea este că trecutul fiecărei persoane în cea mai precisă formă este imprimat undeva, într-un mediu oarecare, și că acest mediu este într-o oarecare legătură cu prezentul Cu toate acestea, aceste presupuneri nu sunt suficiente pentru a explica posibilitatea memoriei Lasă trecutul să se întipărească undeva și să fie adus în legătură cu prezentul Toate acestea nu vor fi de nici un folos dacă nu există niciun punct în conștiință căruia să îi fie date în același timp atât trecutul păstrat în mod deosebit, cât și prezentul prezent Cu alte cuvinte, memoria este un Fenomen al vieții mentale, cel mai clar care duce la recunoașterea unității, a conștiinței, ca un fel de realitate care se află deasupra oricărei schimbări și peste orice flux de timp Și această realitate permanentă, definită ca o substanță spirituală, este cea care servește de obicei în sistemele filozofiei spiritualiste ca punct principal în explicarea Fenomenului Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS mintea și chiar Forma timpului însuși, ca de acea ordine, în care substanța atemporală însăși își consideră stările Necesitatea de a recunoaște o astfel de unitate reală a conștiinței pentru a explica memoria, o recunoaștem pe deplin, dar lăsând-o sub semnul întrebării cât de corect este să o definim ca atemporală Cu toate acestea, această unitate reală este postulată de fiecare stare și act de conștiință, care reprezintă întotdeauna o anumită multiplicitate care necesită unitate pentru a fi conștient Totuși, în fenomenele memoriei, unitatea conștiinței joacă rolul nu doar de centru unificator, ci și de principiu activ, stabilind o anumită relație între realitatea trecutului și realitatea prezentului și dând conținutului acestora un anumit evaluare emoțională și cognitivă Dar se poate pune întrebarea dacă nu este de prisos, având în vedere recunoașterea unității substanțiale a conștiinței, tot acel mecanism oarecum grosier al memoriei cu amprentele sale chiar suprasensibile, dar totuși materiale, la care făceau aluzie similitudinile noastre Nu este unitatea conștiinței, ca subiect pur al contemplației interne și externe, un început destul de suficient pentru a deduce din ea întregul conținut al conștiinței cu curgerea ei în timp? Suntem înclinați să răspundem negativ la această întrebare Dacă în unitatea conștiinței de a vedea * doar subiect pur, atunci în sine nu se mai poate căuta sursa acelei multiplicităţi pe care o asumă memoria trecutului Cu alte cuvinte, așa cum multiplicitatea conținutului prezentului se realizează numai în legătură cu și interacțiunea cu corpul empiric, tot așa *) Prin termenul "real" opunem unității conștiinței de orice fel unității formale, adică unități stabilite numai printr-un act de percepție sau gândire umană, cum ar fi, de exemplu, unitatea unei mese sau scaun, un morman de nisip, o duzină, sute, mii etc Toate unitățile formale de gândire sunt întotdeauna secundare și sunt posibilă numai datorită unităţilor reale ale substanţelor spirituale Biblioteca "Runivers" S ASKOLDOV Tocmai, conștiința trecutului presupune și o anumită accentuare "somatică", un fel de obiect particular, care vine la subiectul pur al conștiinței Așadar, este nevoie de un mediu specific și, poate, chiar de corpul trecutului În general, unitatea conștiinței este o forță de legătură și generatoare, dar numai atunci când există ceva de legat și ceva de naștere " , nu poate fi evitată în cel mai extrem spiritism Dar problema naturii materiei în generală și mai ales a naturii materiale a trecutului este deja o sarcină cu totul specială Iar fenomenul memoriei complică această problemă în măsura în care oferă o cheie nouă soluționării ei Dar suntem aici cu această cheie Ne vom limita la o cheie afirmație generală că "eu" nostru este într-un fel implicat în

două lumi sau două moduri de a fi: lumea prezentului și lumea trecutului Cu toate acestea, există ceva în această afirmație care pare să contrazică experiența noastră La urma urmei, noi percepem și cunoaștem o lume, nu două Și când ne amintim trecutul, avem un singur mod de a ne aminti, nu două Cel puțin, în ceea ce privește fenomenele obișnuite ale memoriei, nu ne putem imagina toate acestea în așa fel încât să vedem, măcar momentan și măcar parțial, acea bandă cinematografică a trecutului care ne însoțește "eu" Imaginea amintirii în sine nu este deloc un fragment din această bandă cinematografică a trecutului Nu este trecutul în sine, ci prezentul cel mai autentic Dar cine ne mărturisește că se referă la trecut și îl repetă? Este evident că nimeni altcineva nu mărturisește acest lucru, decât noi înșine, "eu"-ul nostru În consecință, "Eul" nostru își vede în același timp amintirea și trecutul metamorfozat la care se referă Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ uzat Și dacă experiența nu mărturisește în mod direct acest lucru, atunci trebuie să se concluzioneze de aici că dubla viziune a "Eului" nostru este departe de a fi echivalentă Într-adevăr, de ce să nu presupunem că noi, având o viziune foarte precisă și vie în raport cu realitatea empirică, suntem aproape orbi în raport cu celălalt Orb, însă, nu complet, adică nu lipsite de unele, deși cele mai sărace, senzații ale lumii celeilalte Iar aceste senzații nu pot fi decât simple puncte de referință, spunându-ne doar: "Da, așa este", "Da, a fost" Vom explica acest lucru cu un exemplu foarte simplu Dacă intri în propriul tău apartament în întuneric absolut, cât de mult ai nevoie pentru a te orienta în el? Și nu este suficientă cea mai ușoară atingere a unei mâini întinse pentru a-și spune: "Da, aceasta este o masă și iată un scaun în picioare lângă ea"? pentru asta trebuie să vedem trecutul, trebuie doar să o atingem cu adevărat, trebuie să fim conectați cu el printr-un fel de fir continuu și, în plus, viu, în trecutul nostru, apoi "eu" nostru, nevăzând acest trecut și neavând în experiența lui, ca ceva desfășurat, totuși, are toate mijloacele de a verifica corespondența prezentului cu trecutul, de a avea, din punctul de vedere al acestui trecut, diverse ecouri asupra prezentului Totul ne convinge că exact asta este, că "Eul nostru", fiind adevăratul centru și unitatea a două lumi, are ochii deschiși doar către o lume, în timp ce față de cealaltă există doar un fel de tentacule care dau semi- conștient, deși foarte important în ceea ce privește rezultatele sale senzatii Dacă fenomenul memoriei ne conduce la o astfel de presupunere, atunci fenomenele de clarviziune și telepatie confirmă direct acest lucru Da, suntem "locuința a două lumi", așa că- Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV după definiția potrivită a lui Tyutchev, care, ca niciun alt poet, a simțit și a simțit cu adevărat această apartenență a "eu-ului" nostru la două lumi Dar dacă viața unei persoane obișnuite este aproape în întregime transformată în această lume empirică, atunci există, fără îndoială, oameni care au o experiență clară în două sensuri Cele mai izbitoare exemple ale acestei experiențe sunt date de sfinții creștini Nu vom da exemple și ilustrații, sunt prea multe și sunt prea ușor de preluat În schimb, vrem să facem ultimul pas în înțelegerea naturii timpului Și din moment ce noi, printr-un curs fatal de gândire, am ajuns deja în zona metaofizicii creștine, acest pas se va raporta direct la domeniul întrebărilor religioase Ne-am început prezentarea contrastând timpul cu spațiul Fără să contrazicem deloc această opoziție, trebuie totuși să dezvoltăm oarecum o altă idee, și anume ideea unei legături metafizice profunde între timp și spațiu Atât spațiul, cât și timpul sunt generate de același lucru, și anume, de fragmentarea realității lumii, căderea

ei din unitatea absolută a naturii lui Dumnezeu Cu toate acestea, deși timpul, ca și spațiul, nu este de conceput altfel decât în fragmentare, cu toate acestea, rolul și semnificația lor în această fragmentare a lumii este esențial diferită Extinderea în spațiu este o expoziție absolută, o încălcare absolută a unității Timpul este deja o unificare clară, o anumită coerență internă a fragmentului Dacă extinderea este o ieșire și o dispersie, atunci timpul este o întoarcere și o adunare Extensia este forma materiei pure Timpul este o formă de conștiință, ca unitate, ca colector de forțe fragmentate ale naturii Și deși timpul este fratele nativ al spațiului prin origine, este și antagonistul său constant Și anume, în cursul timpului, în legarea momentelor individuale ale realității actuale într-un singur "acum" , în unirea acestui "acum" cu trecutul și viitorul, se dezvăluie forța învingătoare Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI SENSUL SĂU RELIGIOS G spiritul asupra materiei Acest antagonism este cauza confuziei constante a timpului cu spațiul După cum se știe, cantitățile care sunt direct opuse una față de alta pot fi măsurate una de cealaltă Acțiunea înseamnă reacție Pe acest principiu, gândirea umană măsoară timpul prin intervale de extensie liniară Timpul se măsoară prin număr tocmai pentru că depășește numărul Cu toate acestea, timpul depășește cu siguranță nu numai extinderea, ci și altceva, un alt fel de fragmentare a lumii Testăm timpul stând într-un singur loc Conștiința umană colectează nu numai exterioritatea spațială, ci și alte exteriorități, și anume exterioritatea momentelor evolutive ale lumii Fără îndoială, există o mare tentație pentru gândirea umană de a reprezenta această exterioritate asupra unui conducător și de a numi acest conducător a patra dimensiune Această tentație este sporită și mai mult de faptul că acest riglă poate fi reprezentat matematic ca fiind echivalent cu cei trei conducători ai spațiului empiric Cu toate acestea, această tentație nu trebuie să cedeze, deoarece se bazează pe analogii pur externe Timpul trecut nu poate fi identificat cu spațiul străbătut, așa cum fac unii, de exemplu, Ouspensky în "Tertium Organimi%", deoarece trecutul este o realitate care a suferit un fel de schimbare radicală Între timp, nicio schimbare nu este de imaginat în nici una dintre cele trei dimensiuni familiare ale spațiului Dar dacă timpul ar fi a patra dimensiune a spațiului, atunci în toate privințele ar trebui să fie echivalent cu cele trei dimensiuni familiare De fapt, acesta nu este cazul Timpul aduce cu sine un principiu complet nou al ființei, care nu este deloc conținut în spațiu ca atare Acest principiu este schimbarea sau schimbarea Noi, în prezentarea noastră anterioară, am încercat să arătăm că schimbarea este cea care dă naștere conștiinței trecerii timpului și schimbarea asociată cu schimbarea Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV cursul realității empirice într-o altă ființă, într-o altă ființă, creează pentru noi trecutul și schimbarea asociată cu creșterea acestei realități empirice, viitorul Și această lume a trecutului și a viitorului nu sunt niște orașe din care am plecat și în care nu am ajuns încă, ci în esență o altă formă de a fi Deci, curgerea timpului în conștiință nu leagă doar fragmentarea extinsului, ci și o altă eterogenitate fundamentală a ființei, niște straturi sau planuri diferite ale realității lumii Iar noi, ca "locuință a două lumi", în acest rol suntem mult mai semnificativi decât în rolul călătorilor care se deplasează din loc în loc Deci, timpul este Forma unificării realității În acest rol, sensul său religios Timpul este Forma întoarcerii la natură Dumnezeu, pentru unii o întoarcere, pentru alții o cădere finală Atât unul cât și celălalt au loc în stadiul unității imperfecte, care este timpul În concluzie, îmi permit să ating una

dintre cele mai misterioase idei ale gândirii filozofice și religioase, și anume ideea de atemporalitate și atemporalitate Atât filosofia, cât și religia vin la această idee, legând-o de ideea unei ființe perfecte și complete Adevărat, în religie nu întâlnim direct expresia "ființă atemporală" și această idee se exprimă în esență în ideea vieții eterne Că eternitatea nu poate fi înțeleasă în acest caz ca o perioadă nesfârșită de timp, o moarte neîncetată și o creștere a realității, este de la sine înțeles În general, timpul din punct de vedere religios nu poate fi privit altfel decât ca Forma unei lumi imperfecte, ca urmare a păcatului "Moartea și timpul domnesc pe pământ", spune Vl Solovyov, combinând timpul și moartea într-o pereche metafizică inseparabilă Și aceasta coincide complet cu principiul ontologic al timpului, care constă în Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ schimbare sau schimbare Schimbarea și schimbarea în lumea noastră empirică este o manifestare fără îndoială a imperfecțiunii sale Și această imperfecțiune este indicată nu numai de topirea prezentului și transformarea lui într-un alt trecut, ci și de abordarea însăși a viitorului Însuși procesul de creștere care caracterizează viitorul indică un fel de implementare incompletă Dacă categoria trecutului este un semn al morții, atunci categoria viitorului este un semn de nesățiune și foamete nesatisfăcută Nu pot decât să amintesc aici câteva dintre simbolurile vremii, create de unul dintre cei mai pătrunzători poeți mistic Aceste simboluri se regăsesc în simfonia lui Andrei Belago "Cupa viscolului" Putem spune că toată această simfonie este, de altfel, o poezie despre timp în diversele sale aspecte Caracteristicile și semnele aici sunt simbolul timpului sub formă de un jet care bate într-un vas înlocuit Când este plin cupa, jeturile timpului vor înceta să se reverse în ea și trecutul se va întoarce În aspectul de altă lume, timpul este un șarpe-dragon cu o coadă solzoasă țesătă din miliarde de momente Aici pe pământ este o pasiune nestinsă Prin urmare, aspectul de altă lume al șarpelui-balaur se transformă într-o imagine umană pentru totdeauna "nemulțumit" colonelul Svtozarov Dar, în general, întreaga simfonie, toate aceste vârtejuri turbulente de supt contopindu-se cu vârtejele sufletelor înfometate unul de celălalt, toată această romantism delirant este un simbol al timpului nesatisfăcut, ca o veșnică sete de reaprovizionare Și aici timpul este reprezentat tocmai în aspirația lui către viitor De aceea există atât de multe imagini și stări apocaliptice în această lucrare specială Dar se pune întrebarea: ce se va întâmpla când va veni satisfacția, când paharul se va umple și trecutul se va întoarce și, mai mult, se va întoarce, deși nu în exact aceeași formă, ci într-o plinătate mult mai mare a realizării sale, purtând cu sunt toate acele imposibilități prețioase pe care le pierdem aici la fiecare pas? Va înceta cu adevărat jetul timpului atunci, Biblioteca Runiverse S ASKOLDOV Toate schimbările se vor stinge și lumea îngheța în imobilitate? În general, ce ar trebui să se înțeleagă prin binecunoscutele cuvinte ale îngerului din Apocalipsă, care "jură pe Cel ce trăiește în vecii vecilor" "că nu va mai fi timp"? A da categoric răspunsul la această întrebare ar fi din partea mea, desigur, îndrăzneală Dar aici mi se pare posibil să pun o anumită dilemă și chiar o trilemă Răscumpărarea timpului poate fi gândită în două moduri În primul rând, ca anihilarea acelei forme empirice de timp pe care o trăim acum, și anume, dezintegrarea ei într-un trecut care a dispărut, un prezent de scurtă durată și valabil și un viitor care nu este încă valabil pentru noi Dacă în ideea vieții veșnice este necesar să ne gândim la o depășire completă a fragmentării lumii, adică ca și cum ar fi un universal dat din toate fiecărei

conștiințe, atunci, desigur, trebuie să ne gândim la trecut ca revenind și viitorul deja gata și împlinit Cu alte cuvinte, timpul trebuie gândit ca un fel de imens "acum " Dar există o astfel de transformare a tuturor timpurilor într-un "acum" etern - dispariția completă a timpului în baza sa ontologică, adică in schimbare Când am vorbit despre prezent, am încercat să arătăm că schimbarea prin ea însăși nu creează trecutul, dacă nimic nu piere în această schimbare Nici nu creează viitorul dacă nimic în esență nu crește odată cu el În general, dacă schimbarea constă într-o anumită circulație a ființei, iar această circulație este dată în întregime, atunci putem concepe cu ușurință un "acum" etern, dar "acum" este departe de a fi imobil, ci plin de viață Desigur, se poate obiecta că contemplarea unui astfel de ciclu merită mai degrabă numele de plictiseală decât o viață fericită Cu toate acestea, o asemenea obiecție conform su- societatea nu ar avea putere Desigur, dacă ciclul mondial este reprezentat sub forma rotației unui cărucior sau chiar a unei roți de moară, atunci se poate aminti nu numai plictiseala, ci și chinurile infernale Dar vorbind de Biblioteca "Runivers" TIMPUL ŞI semnificaţia lui RELIGIOSĂ lume "acum", trebuie, desigur, să renunțăm la ideea oricărei uniformități Dar dacă da, atunci, poate, al doilea caz al dilemei nu este atât de teribil timpul, ci, în general, fiecare flux al realității, fiecare schimbare și schimbare Totul va fi umplut cu totul, iar acest totul și totul și Unul și Treimea care stau deasupra lor formează o singură neschimbată și veșnică Formele de extaz mistic care au fost păstrate de marii mistici Aproape toate aceste descrieri mărturisesc în unanimitate despre restul complet al stării contemplative, ca să spunem așa, despre imobilitatea obiectului și subiectului său și, odată cu aceasta, o ușoară pierdere a trecerii timpului În sfârșit, poate, este posibil și al treilea caz, reprezentând o combinație a primelor două Poate că viața veșnică este o combinație posibilă a ambelor, și anume imobilitatea completă la străduința spre centru și posibilitatea schimbării la întoarcerea către periferie, poate doar inexprimabila unitate a lui Dumnezeu este absolut atemporală, ca dacă nu conține, nu există schimbare în sine, dar tot ceea ce nu este Dumnezeu este supus schimbării într-un fel sau altul și, prin urmare, și cursului timpului, deși complet diferit de timpul nostru empiric Cu privire la care dintre aceste posibilități se va împlini, niciun mistic și niciun poet pătrunzător nu ne-a spus încă Mai mult, înaintea acestei întrebări, gândirea filozofică teoretică trebuie să tacă S Askoldov Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Bolzano și teoria științei) VI predecesorii lui Bolzano Mari sisteme filozofice nu sta mai presus de istorie Nemurirea și eternitatea, care sunt atributele lor, au o semnificație convențională Ocupând un anumit loc în cursul progresiv al istoriei omenirii, ele sunt conectate atât cu trecutul, cât și cu viitorul Desigur, gradul acestei conexiuni variază în fiecare caz individual, dar valoarea creativității filozofice nu este întotdeauna măsurată prin originalitate Este suficient să ne gândim măcar că criteriul obiectiv al acestei valori este adevărul, astfel încât convenționalitatea și conceptele de originalitate în aplicarea adevărului devin imediat clare Adevărul nu este creat; originalitatea ei inspiră ideea că din momentul tendinței către instaurarea unei atitudini conștiente față de ea se compune istoria sa Bolzano ocupă și el un anumit loc în această istorie Nimeni nu este mai bine informat decât însuși Bolzano despre predecesorii săi Wissenschaftslehre conține referințe exhaustive la toți scriitorii mai mult sau mai puțin apropiați de Bolzano în opiniile lor Cei mai neînsemnati, în vremea noastră sunt enumeraţi scriitori

aproape necunoscuţi) În același timp, este interesant de observat că pe principalele lor, pe Leibnitz, Bolzano se oprește relativ mai puțin Această împrejurare nu este lipsită de semnificație, pentru că arată, așa cum vom vedea mai târziu, că Bolzano, în parte, a considerat cazul lui Leibniz ca fiind propria sa afacere Devenind în negare) Nr "Întrebări de filosofie şi psihologie") Deci, de exemplu, Mehimel, autorul cărții "Analitische Denklehre", Gerlach, Beck și mulți alții Întrebări de filosofie, carte I Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZYO raportat la punctul de vedere al lui Kant asupra logicii *), Bolzano preia cu îndrăzneală o nouă justificare a logicii Dar aceasta nu a fost o sarcină divorțată de creativitatea filozofică în ansamblu Dimpotrivă, după cum știm deja, activitatea lui Bolzano a făcut impresie aproape în toate ramurile filozofiei Dar cărări noi strălucitoare, Bolzano nu uită despre cei care, în condiții mai puțin favorabile, au făcut aproximativ aceeași încercare Vorbind despre predecesorii lui Bolzano, este necesar să ținem cont de toate varietățile tonului de bază al filozofiei lui Bolzano, separarea conținutului ideal de procesele reale Iar doctrina "propozițiilor în sine", a "reprezentărilor în sine" și a "adevărului în sine", au această proprietate comună Coerența tuturor elementelor învățăturii lui Bolzano, dezvăluind armonia sa, facilitează munca istorică privind clarificarea predecesorilor săi Prima încercare de a izola conținutul principal de actele reale îi aparține cu siguranță lui Aristotel Desigur, vorbind în general, încercarea de a găsi un conținut de neclintit în actele individuale de cunoaștere poate caracteriza mai mult de un Aristotel Ideea de înțelepciune (ἡ σοφία), scindată de o reacție sofistică, s-ar putea reabilita numai în afirmarea unei baze solide de cunoaștere S-a pus întrebarea cu privire la posibilitatea cunoașterii în general, iar un rezultat pozitiv al luptei împotriva scepticismului a fost posibil doar prin găsirea unui conținut ideal, de neclintit al cunoașterii Dar acest caracter general, asimilat de filosofia greacă după Socrate, este departe de acea analiză profundă a proceselor de cunoaștere cu care ne ocupăm în Analiștii lui Aristotel Stabilind diferența dintre premisă și postulat în demonstrația științifică, Aristotel se întreabă despre domeniul de aplicare al acestor concepte Se dovedește că un postulat este un element *) După cum se știe, Kant s-a exprimat destul de clar asupra acestui subiect în logica publicată de Jăsche; el spune: "Die Logik hat von Aristóteles Zeiten her an Inhalt nicht viei gewonnen und das kann sie auch ihrer Natur nach nicht Aristóteles batte kein Moment des Verstandes ausgelassen; wir sind darin nur genauer, methodischer und ordentlicher In den jetzigen Zeiten hat es eben keinen berühmten Logiker gegeben, und wir brauchen auch zur Logik keine neuen Erfindungen, weil sie bloss die Form des Denkens enthalt" Logik- -Г - Leipzig Bolzano a susținut punctul de vedere opus Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI dyaschiy în cunoaștere din exterior; este chiar străină de starea mentală a elevului Dimpotrivă, premisa este un fapt binecunoscut; și tocmai de aceea este o condiție prealabilă, pentru că "este demn de recunoaștere pentru elev" Dar întrebarea este: este posibil ca întreaga demnitate a unei presupoziții să se bazeze doar pe un simplu consimțământ de a o accepta? Căci atunci obținem o cunoaștere foarte convențională, iar a trage concluzii prin inferență din astfel de premise șocante nu merită osteneala Aristotel a înțeles perfect acuitatea problemei semnificației obiective a premiselor științifice ale deducției El nu a admis niciodată că valoarea științifică a premiselor este creată de voința noastră subiectivă El stabilește așadar două concepte de presupoziție: i) o simplă presupoziție și) o

presupoziție în raport cu elevul Este clar că recunoașterea subiectivă trebuie luată în considerare doar în al doilea caz, dar nici aici conținutul presupoziției nu este creat de acesta din urmă, iar dacă renunțăm la acest ingredient subiectiv, obținem un conținut simplu sau conținut în sine Adevărat, pentru a fi exprimat, trebuie să fie îmbrăcat în formă verbală, adică a fi o propoziție în "vorbirea exterioară", dar chestiunea abstracției este să ne elibereze, dacă este cazul, de această înveliș și vom primi un gând "intern" Luată în această formă, nu este nici premisă, nici postulat În cuvintele lui Aristotel: "propozițiile, care sunt în mod necesar prin ele însele și sunt în mod necesar înțelese în acest fel, nu sunt nici premise, nici postulate, întrucât dovada nu privește vorbirea exterioară și nu evidența exterioară, ci doar gândurile în vorbire (V N), și același lucru este valabil și pentru inferență, căci este întotdeauna posibil să ridicăm obiecții împotriva vorbirii externe, dar nu întotdeauna împotriva gândirii interne" x) Această distincție între "vorbirea externă" (λογοσ έξω) și internă (λόγος έσω sau εν τη ψυΧή) amintește foarte mult de distincția lui Boltzanov între o propoziție în general, vorbire obișnuită și o propoziție abstractă, sau "o propoziție în tine însuți" Bolzano, așa cum spune el însuși despre asta, cunoștea părerile lui Aristotel cu privire la această problemă Prin urmare, trebuie să recunoaștem că, alături de alții, Aristotel *) Citat din ediția germană a v Kirclimann Aristoteles zweite Analii Leipzig , carte eu, cap io * Biblioteca "Runivers" l N U C U B I D È a influenţat dezvoltarea ideii lui Bolzano Dar aceasta se referă doar la un punct: propoziția în sine Privind în perspectivă, putem spune că influența lui Aristotel nu se oprește aici: în chestiunea "adevărului în sine" îl vom întâlni din nou *) Un alt filozof cu care Bolzano este, de asemenea, legat în multe feluri este Leibniz Mai mult, după cum vom vedea mai jos, Leibniz a fost adevăratul inspirator al lui Bolzano În dialogul "De connexione inter res et verba" Leibniz ajunge și la o distincție între "propositio" și "cogitado possibilis" Propositio nu este altceva decât "discursul extern" al lui Aristotel sau pur și simplu propoziția lui Bolzano În mod similar, "cogitado possibilis" se apropie destul de mult de "λογοσ έξω" a lui Aristotel și de "propoziția în sine" a lui Bolzano *) Bolzano nu este atât de aproape de MelisheI'yu, menționat și în Wissenscliaftslehre Comparând punctele de vedere ale lui Aristotel, Leibniz și Bolzano, vedem imediat că conținutul unei propoziții sau al unei judecăți nu este o simplă abstracție din actele reale, în timp ce Mehimel este foarte aproape de o astfel de înțelegere "A numi o judecată obiectiv, spune Mehimel, înseamnă a o considera în abstracție din spiritul căruia este o activitate; este o oferta Este necesar să recunoaștem atâtea tipuri de propuneri câte moduri de poziționare există în activitatea spiritului Desigur, Bolzano a simpatizat cu încercarea lui MehiteG de a considera conținutul unei hotărâri separat de actul care îl îndeplinește; altfel Bolzano cu greu putea fi de acord cu el t) Unii tind să-l apropie pe Bolzano de Platon, de exemplu Michalt-schev, H Gomperz Poate că vinovatul acestei tendințe este Husserl, care l-a înviat pe Bolzano în giulgiul propriei interpretări Husserl însuși nu vorbește direct despre asta nicăieri, dar propriile sale opinii i-au influențat cu siguranță pe scriitorii care au studiat Bolzano "după Husserl" Din câte știu eu, Bolzano nu indică nicăieri dependența sa de Platon, în timp ce în raport cu Aristotel și alții o face Ne-am oprit în mod deliberat pe Analist pentru a face posibilă înțelegerea esenței problemei prin comparație vizuală) Titlul complet "Dialoguri despre legătura dintre lucruri și cuvinte și adevărurile

rezultatelor" Одинъ изъ междуциъ диалога, выражающий точка зрѣния Leibnitsa, горовить: "A Vedeți, deci, că propozițiile sau gândurile sunt adevărate, dar posibile, astfel încât este cel puțin sigur că dacă cineva gândește astfel în sens invers, gândul lui va fi adevărat sau fals Biblioteca "Runiverse" BOLTSANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Toți acești predecesori ai lui Bolzano au ridicat și au rezolvat problema în forma ei generală La Aristotel și Leibniz, este asociat și cu premise metafizice O formulare mai științifică a fost dată întrebării distincției dintre un act real și conținutul său în Herbart În acest sens, Herbart a avut o influență uriașă asupra Bolzano-ului Acesta din urmă, cu francheţea sa caracteristică, declară că "obiectivul" lui Herbart coincide direct, este identic cu "poziţia în sine") Psiholog subtil, Herbart, care a pornit pe calea unei înțelegeri corecte a problemei, nu a putut decât să-și îmbrace soluția într-o formă științifică strictă și clară "Gândirea noastră ca întreg poate fi considerată din două părți", spune Herbart, "parțial, ca activitate a spiritului nostru, parțial în raport cu ceea ce este gândit în ea; în acest din urmă caz, se numește concept, cuvânt care, deoarece caracterizează ceea ce se înțelege, necesită abstracție de tipul și metoda de percepere a gândurilor Aici formularea întrebării este destul de științifică În ciuda faptului că centrul de greutate al activității filozofice a lui Herbart nu stă în logică, trebuie totuși să-i acordăm primul loc după Leibniz în seria predecesorilor lui Bolzano Pe de altă parte, metoda matematică de gândire îl aduce pe Herbart foarte aproape de Leibniz, și dacă nu s-ar fi stat, prin voința sorții, de partea acelei tendințe în filozofie, programul căruia îl trasase O Bolzano analizează în detaliu conceptul de "obiectiv" în Herbart; vezi Wissenschaftslehre, I, p) Formularea întrebării, perfecţionată de Herbart, nu este depăşită nici măcar de formularea modernă a întrebărilor controversate ale psihologismului şi antipsihologismului În același timp, trebuie menționat, Herbart devine un susținător hotărât al acestuia din urmă "Das Denken", spune el, "ist bei einem Urteile nur das Mittel, gleichsani das Wehickel, um die Begriffe zusanimenzuführen; auf sie selbst kommt es an, ob sie zu einander passen werden oder nicht Daher muss auch von hier das Logische Einmiscbung von Psychologischen entfernt gehalten werden" Lehrbych zur Einleitung in die Philosophie, § Среди логиковъ особенно близко къ подобному различенію стоитъ Dro-bisch: "Dacă gândirea la idei ia în considerare doar ceea ce este prezentat din toate, tratează subiecții și le închipuie, închipuiește-l din toate condițiile prezentate în ele, tratează subiectiv La urma urmei, conceptele pot fi distinse numai prin natura a ceea ce este gândit în ele, iar una și aceeași natură, prezentată în mod repetat, nu se poate aplica decât unuia și aceluiași concept" Noua prezentare a logicii § Biblioteca "Runivers" В НУЦУБИДЗЕ încă Leibniz şi pentru a realiza ceea ce, după lucrarea de curăţire a criticii pe care a întreprins-o Bolzano, semnificaţia lui ar fi fost incomparabil mai mare *) Am văzut în ce legătură strânsă sunt doctrinele "pozițiilor în sine" și "reprezentărilor în sine" Această legătură dă un anumit drept ipotezei provizorii că, dacă cineva recunoaște "pozițiile în sine", el recunoaște și "reprezentările în sine" într-o măsură mai mare sau mai mică Prin urmare, printre predecesorii lui Bolzano, aproape aceiași filozofi figurează în acest sens Bolzano însuși, întorcându-se la geneza istorică a opiniilor sale, îi arată pe pitagoreici ca primii care au acordat atenție acestei părți a problemei Apoi urmează Platon și Socrate Doctrina nepieritoarei, de neclintit în cunoaștere (αεί δν), care caracterizează filozofia greacă

după reacția sofistică, a purtat întotdeauna amprenta acelei șiruri de gândire, care este foarte apropiată de ideile în sine *) În disputa dintre realismul medieval și nominalism, lupta era pe concepte care erau foarte apropiate de "reprezentarea în sine" Adevărat, aici a intervenit problema modului de existență a conceptelor generale, dar eliberând această luptă de fondul ei metafizic (ontologic), ne apropiem de "reprezentarea în sine" Locke poate fi numit și aici, folosind termenul de "idee" în raport cu reprezentările în general, "indiferent de care este obiectul gândirii") Leibniz și Herbart ar trebui să fie numiți și aici în prim plan Rickert, care în ultima vreme a fost puternic influențat de Herbart și Bolzano, îi este mai simpatic pe primul Care este cheia acestui comportament nu în totalitate clar, vom vedea mai târziu, iar acum este necesar să subliniem că o astfel de atitudine față de Herbart servește ca o confirmare indirectă a presupunerii de mai sus; cf locuri corespunzătoare din "Zwei Wege" (notă)) Bolzano, într-adevăr, se limitează la o asemenea referință generală Da, în general, așa cum s-a indicat mai sus, tendința de a sublinia neclintitul, eternul (αεί bv) în actele trecătoare de cunoaștere este o trăsătură dobândită de filosofia greacă după scepticismul sofistic Acest lucru, după cum este ușor de observat, îl caracterizează mult mai mult decât doar pe Platon, astfel încât încă nu se pot trage concluzii în favoarea apropierii lui Bolzano de Platon) "Acest cuvânt (idee)", spune Locke, "în opinia mea, cel mai potrivit pentru a desemna tot ceea ce gândește o persoană și ceea ce pre-
 Este suficient să ne amintim "Combinatorica" lui Leibniz pentru a face imediat clar că principala condiție în care este posibilă aplicarea sa reală este recunoașterea ideilor generale, foarte asemănătoare cu "reprezentarea în sine" a lui Bolzan Dacă reprezentarea este legată exclusiv de reprezentare, esl Dacă este invocat doar un act individual, subiectiv, atunci sarcinile universale ale "Combinatoriei" sunt reduse la zero, rezoluția lor pierde teren sub ea însăși Pe de altă parte, dacă, după deducerea a tot ceea ce este individual și subiectiv în reprezentare, rămâne "ceva", care, deși nu are o existență reală, tot nu este "nimic", atunci se deschide o altă perspectivă pentru problemele lui Leibniz Aici nu este de prisos să amintim printre predecesorii lui Bolzano și S Maimon, un talentat reprezentant al filosofiei critice Bolzano l-a tratat cu mare respect atât în problema "adevărului în sine", cât și în legătura și relația specială care au loc în sfera lor, va trebui să-l întâlnim din nou Dar cel mai aproape de Bolzano, alături de Leibniz, este același Herbart Mai sus, am avut ocazia să observăm cât de precisă și clară l-a dispus pe Bolzano formularea gândurilor din Herbart Și în acest caz, Herbart nu lasă nimic de dorit El crede că în multiplicitatea actelor de reprezentare, cel este dat ca obiect al acestei activități Acesta este un concept Pluralitatea este exclusă de concept Conceptul este unul singur Numai activitatea subiectului reprezentativ este plural Această opoziție a fost adoptată în întregime de Bolzano Al treilea și cel mai important punct din învățătura lui Bolzano, așa cum știm deja, este teoria adevărului Iată toată originalitatea și toată măreția Bolzano-ului Iată împlinirea rolului său istoric Care a fost acest rol istoric? Gândirea filosofică modernă, fie conștient, fie fără motiv de gândire, orice poate fi " Ess , i § Desigur, ideea lui Locke a fost primită ca o abstracție din actele reale, ceea ce este departe de a coincide cu viziunea lui Bolzano Pe lângă aceste considerații generale despre concepția lui Leibniz cu privire la problema "reprezentărilor în sine", se pot găsi și mai multe

indicații directe la el; vezi Nouv ess Π, i § ι, ΠΙ, $ § Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE în mod semnificativ, se află sub influența lui Kant După ce au asimilat punctul de vedere al filosofiei critice, tradus doar într-un mod modern, ei sunt obișnuiți să considere teoria prekantiană a cunoașterii drept "dogmatică", care părea să existe doar pentru a pregăti apariția lui Kant Acest punct de vedere a devenit atât de adânc înrădăcinat în conștiința filozofică modernă, încât rareori se poate întâlni un scriitor filozofic care să considere întreaga istorie a "teoriei cunoașterii" ca pe un proces natural, organic De obicei problema se prezintă astfel: înaintea lui Kant, întreaga istorie a teoriei cunoașterii se reduce la construcții dogmatice, presărate cu tendințe metafizice Când inutilitatea acestor construcții a devenit evidentă, a apărut Kant A distrus întreaga clădire a așa-zisului filozofia dogmatică prekantiană O nouă eră începe cu el Aceasta este schema istoriei "teoriei cunoașterii" pentru majoritatea școlilor filozofice moderne Dar folosirea sa pe scară largă nu îl împiedică să fie complet eronat *) În primul rând, îi lipsește un punct de vedere unificator asupra teoriei pre-kantiene a cunoașterii Dar pare destul de posibil să apărăm în acest caz următoarea propoziție: filosofia prekantiană (propriu teoria cunoașterii) nu are ca rezultat deloc două fluxuri divergente de raționalism și empirism Există o singură sarcină - de a fundamenta adevărul, altfel cunoștințe necesare Dezvoltarea științelor, în principal a matematicii și științele naturii, a atras constant gândirea noului timp în această direcție În aceasta, în cele din urmă, converg toate ramificațiile epistemologiei prekantiene Problema caracterului adecvat al cunoștințelor noastre are o importanță secundară și depinde în general de Această viziune asupra istoriei teoriei cunoașterii este caracteristică majorității scriitorilor filozofi moderni; Alături de aceasta, trebuie remarcat că, dacă printre empiriştii post-kantiani se aude sloganul "înapoi la Hume", atunci aceasta este încă departe de a înţelege această perioadă istorică ca fiind organică O împrejurare foarte caracteristică nu este lipsită de semnificație: este suficient să te apropii sau mai puțin de Bolzano pentru a asimila imediat, în virtutea unei logici interne, un punct de vedere organic asupra istoriei teoriei cunoașterii Dintre toți scriitorii filozofi moderni, acest lucru se reflectă cel mai clar în N Lossky (cf prima parte a "Justificarea intuiționismului") Pentru a evita neînțelegerile, consider că este necesar să remarc că N Lossky nu este direct dependent de Bolzano Influenţa lui Bolzano, reflectată mai ales puternic în construcţia logicii intuiţionismului, mediată de Husserl Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI punți de la sarcina principală *) Sarcina epistemologiei, desigur, nu a fost rezolvată și fără schimbare a trecut la Kant Istoria "teoriei cunoașterii" este istoria teoriei adevărului Corectitudinea acestei dispoziții nu poate face obiectul discuției în prezent Ultimul capitol al acestui eseu va fi dedicat fundamentarii lui Recunoscând o semnificație temporară ipotetică în spatele ei, obținem imediat o acoperire complet diferită a istoriei noii filozofii, începând cu Descartes, întrucât, strict vorbind, vorbim de o teorie a cunoașterii pe deplin formată Atât Descartes cât şi urmaşii săi cei mai apropiaţi îşi înţeleg în acest fel sarcina de la bun început *) Afacerile lor continuă așa-zis raționalismul și mai ales în persoana lui Leibniz teoria adevărului își găsește cel mai bun exponent) Wolff, desigur, nu a introdus nimic nou în construcţia lui Leibniz *) Pe de altă parte, filosofia empiristă, deși s-a ocupat de aceeași problemă încă din vremea lui Locke însuși, nu s-a putut ridica la o formulare corectă a

întrebării, înlocuind constant *) Sr E Cassirer, Problema cunoaşterii) Pentru a stabili punctele de vedere ale lui Descartes, nu este suficient să ne oprim doar pe Meditaciones (mărimea V); Aceste opinii ale lui Descartes sunt exprimate în mod deosebit în mod clar în "putin cunoscut în timpul nostru, dar și mai valoros în lucrarea sa de timp, care a apărut pentru prima dată în în latină - "Inquisiti (c) Veritatis per Lumen Naturale" Această lucrare, împreună cu" Regulae ad Directionem ingenii* a fost apreciată în special de către logicianul regal-regal Agpaim și autorul cărții Recherche de la Vérité* (Paris) de Malebrashpem "Ideea vera", spune Spinoza în demonstrația Teoremei XXX, " debet convenire cum suo ideato" (p ed rusă) Spinoza se exprimă şi mai clar în partea a II-a Etică: Omnis idea, quae* in nobis est absoluta sive adacquata et perfect, vera est* (Teoria XXXIV,) pp Ediţia rusă)) În "Monadologie*" avem punctul de vedere clar exprimat de Leibniz asupra acestei întrebări: "II aussi deux sortes de Vérités, celles de Raisonnement et celles de Fait Les vérités de Raisonnement sont nécessaires et leur opposé est imposibil, et celles de Fait sunt contingente și leur opposé este posibil Quand une vérité est nécessaire, on en peut trouver la raison par l'analyse, la résolvant en idées et en vérités plus simples, jusqu'à ce qu'on vienne aux primitives* p ibo th fr , ed cu note de Butroux şi Guyancare, p Rus ed Ales, phil op Leibniz În plus, pentru comparație, se pot indica numeroase locuri legate de aceasta din alte producții Leibniz, de exemplu, Nouv Ess IV S, § ; ; Theaud § etc) miercuri Logica lui Wolf ¿ ; "Adevărul", spune Wolff, "este consensul iudicii noștri cum obiectul seu re reprezentată*, cp Ontol j * Biblioteca "Runivers" V NUTSUV DZE ridicând problema valorii cunoașterii prin problema genezei sale *) Astfel, întrebarea pusă de Aristotel nu a găsit o soluție corectă, deși procesul natural care duce la înțelegerea corectă a acesteia a continuat până însuși Kant și după el până la Bolzano Gândirea filozofică a continuat să se dezvolte chiar și odată cu Kant Aceasta este o respingere directă a rolului special, revoluționar al lui Kant în istoria filozofiei moderne Întrebarea adevărului, ca fundament cel mai înalt al cunoașterii, a fost un subiect de luptă în filozofie La cinci ani de la apariția Criticii rațiunii pure, opera lui Moses Mendelssohn a fost premiată de Academia de Științe Această lucrare este o continuare directă a sarcinii stabilite de Leibniz și reținută de Wolff Mendelssohn este deosebit de important pentru noi, ca un indiciu că principalul curent din noua filozofie, îndreptat tocmai spre fundamentarea teoriei adevărului, nu a murit niciodată După cum vom arăta mai târziu, Bolzano nu a fost un restaurator filozofic, nu s-a întors de la Kant la Leibniz, ci a continuat curentul care a ajuns treptat la el Este suficient să facem o analiză generală a tuturor predecesorilor lui Bolzano asupra chestiunii adevărului pentru a înțelege că Kant însuși nu se află în afara, ci printre ei Contrastându-se cu Locke, Leibniz a arătat cumva rudenia sa cu Platon, iar Locke cu Aristotel *) "Bohemian Leibniz" încalcă sistematic linia de comportament a profesorului său și, atunci când își indică predecesorii, aproape întotdeauna începe cu Aristotel Știm deja că nu toți filozofii care s-au ocupat într-un fel sau altul de chestiunea adevărului pot fi atribuiți predecesorilor lui Bolzano Numai *) Locke, Tratat, IV S, § ; II , § , , Еще представлениемъ крайняго релятивизма былъГоббесъ: "Adevărul nu constă în ceea ce se spune și nici nu este afecțiunea unei propoziții, a unui lucru" - ci afecțiunea p sau a unui lucru же: "Adevărul și falsitatea nu se atribuie lucrurilor, ci rugăciunii* (Leviat ,)) "Critica rațiunii pure" a apărut în prima

ediție în ; Cartea lui Moses Mendelssohn "Abhandlung über die Ewidenz in metaphisischen Wissenschaften" în (Berlin) Problema lui Mendelssohn este formulată astfel: hren, die ihrer Natur nach eben so unleugbar sind, ca fundamente ale geometriei, dar, bineînțeles, acest chain concluzia nu poate fi făcută la fel de clară, la fel de clară ca adevărul geometric - pp II- Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI o astfel de teorie care a stabilit: i) independența adevărului, ca conținut al cunoașterii, față de actele de cunoaștere și) un mod special de "existență" pentru adevăr între ființă și neființă Vorbind cumva despre stoici, Bolzano subliniază opoziția dintre adevăr și minciună care apare în ei, și nu eroare, văzând în aceasta înțelegerea corectă de către stoici a naturii adevărului "în sine" *) Din acest punct de vedere, o corectitudine similară a înțelegerii va trebui atribuită lui Aristotel În Metafizică, Aristotel face literalmente aceeași opoziție Falsitatea, notează Aristotel, dacă ei spun că nu există, sau inexistent - există, adevărul, dacă spun că există, dar inexistent - nu) După cum știm deja, Bolzano a considerat greșit să vorbească despre o eroare în teoria adevărului Pe Am văzut clar că eroarea și eroarea sunt domeniul cercetării psihologice El nu se ocupă deloc de actele de cunoaștere ca fenomene psihice Prin urmare, în înțelegerea lui, opusul adevărului nu este amăgirea, ci minciună Aristotel a susținut aceeași părere, iar stoicii au subliniat aceeași) O astfel de formulare și chiar mai apropiată de Bolzano poate fi găsită în Epicur) Revenind la o nouă filozofie, trebuie mai întâi să ne oprim atenția asupra "adevărurilor eterne" ale lui Descartes și Leibniz Știm deja că conținutul lor nu se limitează la acte de cunoaștere Raționamentul binecunoscut al lui Descartes, referitor la) Wissenschaftslehre I,) "Metafizica" - citat din ed Philos Bibliothek, V , p M carte , cap Scurta definiție a adevărului lui Aristotel - "το δέ δν είναι χαίτ' μή δν μη είναι άληθε'ς (ibid); sau o altă definiție din primul Analytics "că Xάς αληθές τσ> εστιν ομοίως ταπεται* - prima carte, cap (p conform ediției germane a lui Kirchmann) În prima carte a Metafizicii există afirmații și mai accentuate cu privire la caracterul adevărului Aristotel numește în general filosofia "știința adevărului" (M I, cap I, p - Philos Bibi) "Scopul științei teoretice este adevărul", spune Aristotel în același loc) Pentru caracteristicile concepţiei lui Aristotel vezi citat выше мѣсто- Аналитика первая I, Pe de altă parte, Aristotel nu consideră adevărul ca fiind real, un atribut al lucrurilor reale: cp Arisi Metapliisik I, voi , cap (ed Philos Bibi) Stoiki s-a opus și lui ложь истинѣ: "adevărat este, după stoici, ceea ce există" te şi se opune lui tini, iar fals (B H) eu inexistent nu se opune lui tini" Sext Emp adv log II § и) ουχ ούτως χον, ώς λέγεται, εχειν (ibid) Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE curentul triunghiului, ca independent în conceptul său de spirit Adevărurile dovedite despre acest triunghi, precum egalitatea sumei unghiurilor sale d, sunt la fel de puțin descompuse în simple fenomene ale cunoașterii ca și conceptul însuși al lui *) Bolzano nu consideră că "adevărul în sine" nu este nimic, dar nu recunoaște în spatele lui o existență reală, prezentă Adevărul este ceva, este ceea ce este Aristotel s-a exprimat şi în acest sens *) Augustin a repetat literalmente același lucru și l-a avertizat pe Leibniz subliniind eternitatea adevărului Adevărul este ceea ce este, spunea Toma d'Aquino) Dintre noii scriitori, aceiași Descartes și Leibniz au subliniat clar că, deși adevărul nu există cu adevărat, nici el nu este egal cu inexistența Dintre cei mai apropiați adepți ai lui Descartes, Malebranche merită să fie menționat Iar pentru el, adevărul este ceea

ce este, iar minciuna, pe de altă parte, se referă direct la inexistență și) Dintre noii scriitori, trebuie imediat amintit Reingold, pentru el adevăr în sine = realitate) Ultimul punct, care este încă de elucidat din punct de vedere istoric, este problema legăturii adevărurilor în cunoaștere, sau a relației dintre adevăruri între ele În această chestiune, după cum știm, Bolzano a descoperit un lucru foarte interesant *) Aceste raționamente ale lui Descartes sunt cuprinse în cea de-a cincea reflecție a lui Meditationes: "Când îmi imaginez un triunghi, atunci, poate, o asemenea figură nu a fost și nu va fi nicăieri în lume, în afara gândirii mele, dar este de o natură complet definită și depinde de mintea mea, așa cum reiese din faptul că o serie întreagă de propoziții pot fi dovedite față de un triunghi, cum ar fi, de exemplu: suma unghiurilor unui triunghi este egală cu d Aceste propoziții nu pot fi inventate de mine " În Leibniz, vezi citarea de mai sus) La Aristotel, cf citat produs mai sus) Augustin este foarte apropiat în esenţă de Aristotel * "Verum est", spune el, "quoditaest ut videtur" (Solilagu I, ,) Cât priveşte eternitatea adevărurilor, Augustin s-a exprimat uimitor de clar şi hotărât: erit igitur veritas etiam si mundus intereat" (II, ,); în acest moment Augustin anticipează cu siguranţă gândul lui Leibniz |) Mier în citatele Leibniz şi Descartes deasupra locului u) "Adevărul", spune Malebranche, "este ceea ce este (Veritas est id, quod est); o minciună mai degrabă nu există sau, dacă vrei, există ceva care nu există" există* (falsitas est id, quod non est) (Citat de Bolzano W I, iib) G) Reingold stă foarte aproape de Bolzano în timp și servește drept indicator că, deși nu puternic, dar continuând sistematic tendința către teoria adevărului nu a murit niciodată în filosofie În eseul său: "Die alte Frage-was ist die Wahrheit" ( ), el Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI ¿ partea dreaptă a cunoștințelor care nu se încadrează în cadrul metodologiei existente Știm că până în zilele noastre oamenii au fost obișnuiți să considere adevărul doar din două puncte de vedere: i) ca o premisă (axiome și propoziții precise din punct de vedere matematic) și) ca rezultat al procesului cognitiv În primul caz, principala metodă de cunoaștere este deducția, în al doilea, inducția Bolzano a trasat calea pentru finalizarea metodologiei zilelor noastre Aceasta este sinteza ambelor momente, stabilirea unei legături directe între adevăruri Atât premisa cât și concluzia sunt adevărate Dacă Bolzano a fost foarte original în această încercare ingenioasă, atunci nu s-a ridicat la o independență completă față de predecesorii săi Da, el însuși recunoaște că în această chestiune a avut predecesori Aruncând o privire mentală asupra istoriei filozofiei, aici îl găsim pe Aristotel în prim plan Se știe că Aristotel a distins două tipuri de cunoaștere: i) prima - vorbește despre ceea ce este, /) ne învață și de ce Ch -N asa, si nu altfel Această diferență între "οτι" și "διότι" amintește oarecum de prima diviziune modernă a științelor în descriptive și explicative Dar într-o formă atât de simplificată, învățăturile lui Aristotel încă nu ascund niciun sens profund Este important să izolăm de el ceva care indică în el legătura unei laturi a cunoașterii cu alta Această legătură nu este o simplă recunoaștere a unei relații cauzale Aici o latură a cunoașterii, adevărul, devine baza celeilalte laturi a ei, tot adevărul, și se obține o schemă de corelare a adevărurilor Această latură a problemei, deși nu este subliniată de Aristotel însuși, are o importanță mai mare din punctul de vedere al teoriei adevărului lui Bolzano * *) spune că adevărul în sine este "o coerență independentă de orice reprezentare a Ființei, adică acordul realității cu ea însăși Elucidarea conceptului

de adevăr ia naştere şi rămâne pentru prima dată numai în acele reprezentări discursive (vog-stellen) în care este de imaginat să nu se armonizeze reprezentarea şi fiinţa, ci / fiinţa în sine, în independenţa sa faţă de orice reprezentare, fiind £ / adevărat în sine, p Este clar că Reinhold capătă o formulare complet" > clară a ceea ce a fost propus cândva de Aristotel v / *) Pentru a evita neînţelegerile, consider necesar să remarc că Aristotel nu vorbeşte despre adevăr în acest caz Sarcina imediată a lui Aristotel în acest loc al celei de-a doua Analitice (cartea I, cap şi) este să reverse cunoştinţele în forme clare pentru a trece la evaluarea figurilor silogismului Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Dar dacă la Aristotel principiul investigaţiei cauzale poate fi confundat cu fundamentul adevărului ca atare, atunci acest lucru nu se mai observă la Leibniz Mai mult, Leibniz pune direct în contrast "cauza în lucruri" cu "fundamentul în adevăr" Aceasta este departe de a fi identificarea obişnuită a cauzei cu raţiunea, care a găsit cea mai mare recunoaştere la Spinoza Adevărul este considerat de Leibniz, nu ca o premisă a judecăţii noastre - este aşa-zis mai sus, primul moment în studiul adevărului Leibniz consideră adevărul ca "fundamentul adevărului însuşi", iar prin această afirmaţie el clarifică imediat care este punctul său de vedere Leibniz a avut cea mai mare influenţă asupra lui Bolzano, iar cu ultima ocazie Bolzano şi-a luat punctul de vedere direct Leibniz spune că uneori acest fundament se numeşte a priori, dar acest concept nu trebuie deloc apropiat de cel al lui Kant Acest lucru a priori aici, cel mai probabil, indică omogenitatea celor două părţi care sunt combinate într-o judecată La urma urmei, primul adevăr, adevărul este fundamentul, justifică în Leibniz nu doar o judecată pe care am putea-o obţine de la ea prin metoda deductivă, dar serveşte drept bază - imediat - pentru al doilea adevăr În această imediatitate se află momentul priorităţii Leibniz a preferat să numească conceptul a priori acel lucru nou pe care l-a simţit în raţionamentul său, dar nu a reuşit să-i evalueze în mod adecvat semnificaţia Un nume deja gata făcut a venit în ajutor pentru a consolida un concept care era încă necunoscut şi le-a revenit generaţiilor următoare să pătrundă în esenţa problemei Pe de altă parte, baza adevărului nu este o activitate inconştientă sau o relaţie dată a priori Prezenţa ei se realizează necondiţionat în activitatea subiectului cunoaştere, deşi în conţinutul său, aşa cum am avut ocazia să remarcăm mai devreme, nu se descompune în fenomenele acestei activităţi ca proces mental "Temelia este adevărul cunoscut", spune Leibniz, şi prin aceasta nu vrea să spună că este temelia, pentru că este adevărul pentru că noi l-am cunoscut Fundamentul este adevărul cunoscut, dar de îndată ce este cunoscut ca fundament, trecem imediat la conceptul corelativ, adică la aceea, a cărui bază este primul adevăr, cu alte cuvinte, la al doilea adevăr Această corelaţie este ceea ce Leibniz a numit a priori Că ne îndreptăm spre adevăr, nu spre imagine Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI haideţi să luăm o judecată - şi aceasta nu este lipsită de semnificaţie pentru determinarea structurii gândurilor lui Leibniz Raţiunea cunoscută nu se referă la o judecată, ci la adevăr - deci, în acest caz, nu vorbim despre adevărul cunoscut despre care vorbeşte Bolzano Bolzano opune "adevărul cunoscut" "adevărului în sine", iar "fundamentul cunoscut" a lui Leibniz este stabilirea unei corelaţii între adevăruri" *) Wolf nu a fost un filozof original Popularitatea sa enormă în rândul contemporanilor s-a bazat pe activitatea sa de sistematizare Nici nu a introdus nimic nou în construcţiile filozofice ale profesorului său, Leibniz Dar loialitatea faţă de preceptele marelui predecesor este de

mare importanță pentru istoria ulterioară Și Wolf, desigur, era interesat de teoria adevărului Înțelegerea lui a adevărului amintește foarte mult de cea a lui Aristotel și suficient de apropiată de cea a lui Leibniz *) Wolf a vorbit și mai clar despre legătura și relația dintre adevăruri) El, urmând exemplul profesorului său, are în vedere legătura directă dintre adevăruri În acest sens, el ocupă un loc foarte clar printre predecesorii lui Bolzano În sfârșit, este necesar să menționăm încă un filozof, despre care a trebuit să vorbim deja mai sus Acesta este Salomon Maimon Potrivit lui, legătura dintre adevăruri este un fel de legătură cu totul special Ca o comparație, indică relația dintre posibilitatea unui triunghi în general și un triunghi echilateral În același mod, adevărul sau cunoștințele despre un triunghi în general - de exemplu, teorema despre egalitatea sumei sale unghiulare d - este condiția extinderii sale la un triunghi echilateral *) Достаточно привести изъ Лейбница одно характерное мѣсто: "Rațiunea (Л) este adevărul cunoscut, a cărui legătură cu altul mai puțin cunoscut ne face să ne dăm ultimul consimțământ Dar în mod deosebit și prin excelență se numește rațiune, dacă este cauza nu numai a judecății noastre, ci și a adevărului însuși, care se numește și rațiune a priori (Л); iar cauza în lucruri răspunde rațiunii în Adevăruri etc nou Ess L IV, c) Опредѣленіе истины, какъ мы выше указывали, дано Вольфомъ и въ Онтологіи, п рише указывали, дано Вольфомъ и въ Онтологіи, п риъ гольфомъ и въ Онтологіи, п риъ гольфомъ: etitas, quae transcedentalis appellata et rebus ipsis inesse inteligitur, est ordo eorum, quae enti conveniunt* (Ontol §)·) Wolf in Logic s-a exprimat succint, dar clar despre legătura adevărurilor: "Vergi-tates dicuntur inter se connexae, si cognitio unius pendei a cognitione alterius" (Log $) Biblioteca "Runivers" V NU TS U VID SEE porecla În acest raționament, este imediat evident că Maimon nu stă la fel de aproape de Bolzano precum, de exemplu, Leibniz Valoarea discursului lui Maimon este încercarea de a ilustra legătura imediată dintre cele două adevăruri Această încercare este cu siguranță caracteristică lui Maimon, iar în acest sens este plasat printre predecesorii lui Bolzano Nu există nici o mare nenorocire în faptul că nu numai că nu își duce încercarea până la capăt, dar chiar își ilustrează prost ideea Într-adevăr, exemplul luat de Maimon nu este altceva decât un simplu caz de deducție Inferența care își are locul aici are ca mare premisă adevărul referitor la triunghi în general Premisa minoră este atribuirea unui triunghi echilateral triunghiurilor în general Dar este primul fundamentul celui de-al doilea? Adevărul despre triunghiuri în general este o presupoziție; din которої̈І se deduce adevărul despre un triunghi echilateral Acesta este primul punct de vedere prezentat mai sus asupra adevărului ca premisă Legătura sau sinteza dintre premisele-adevăr și concluzia-adevăr nu ia forma obișnuită a unei concluzii, iar din acest moment căile lui Maimon și Bolzano diverg *) Pe aceasta s-ar putea încheia trecerea în revistă a predecesorilor lui Bolzano, dar pentru a elucida pe deplin întrebarea, ar trebui să ne întrebăm: în ce raport se află Bolzano cu Kant? În forma ei generală, această întrebare este, desigur, atât de complicată încât ar putea face obiectul unui eseu separat, dar în legătură cu cea precedentă, ne interesează caracterul mai special al acestei relații) Este important să stabilim cât de mult a influențat Kant construcțiile lui Bolzano? Мы уже познакомились съ ученіемъ Болцано объ "истинѣпонятій" și "истинѣ нагляднаго нагляднаго прелднаго нагляднаго прелднаго нагляднаго прелцано объ) *) Саломонъ Маймонъ говоритъ въ своемъ соч "Încercare de logică*, стр : "Posibilitatea unui triunghi în general este condiția posibilității

unui triunghi echilateral Dacă triunghiurile nu ar fi fost posibile deloc, nu ar fi putut începe niciun triunghi echilateral; întrucât, pe de altă parte, triunghiurile ar rămâne posibile dacă un triunghi echilateral ar fi și imposibil Cunoștințele referitoare la triunghi în general, de ex B că suma unghiurilor sale - ad Condiția tocmai a acestei cunoștințe în raport cu un triunghi echilateral*) Cartea lui M Palagyi, "Kant und Bolzano" Halle este dedicată unei astfel de caracterizări generale a relației lui Bolzano cu Kant Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Reamintind, în legătură cu cursul propriului său raționament, despre Kant, Bolzano întreabă despre posibila relație a vederilor sale cu cele ale lui Kant În zadar am presupune că Bolzano a avut în vedere doctrina lui Kant despre judecățile analitice și sintetice Adevărat, Bolzano a experimentat cu siguranță influența acestei învățături, dar în acest caz se referă la distincția lui Kant între adevărul formal și material Se știe că numai în Logica sa Kant a întreprins o analiză detaliată a acestui concept Aici aflăm că Kant nu era inferior lui Aristotel în înțelegerea rolului primordial al adevărului în cunoașterea științifică și dacă Aristotel credea că adevărul este principalul lucru al cunoașterii teoretice, atunci Kant a mai stabilit că "perfecțiunea principală a cunoașterea, condiția ei condițională esențială și necesară plenitudinea este adevărul *) (K) Întrebând ce este adevărul, Kant răspunde: "Pentru a rezolva această întrebare importantă, trebuie să distingem clar în cunoștințele noastre ceea ce constituie materia sa și se referă la un obiect, de ceea ce, ca formă simplă, privește acele condiții, fără de care cunoașterea este în general imposibil Privind această diferență între relația obiectivă, materială și subiectivă, formală din cunoștințele noastre, iar întrebarea pusă mai sus se împarte în două următoarele: i) "există un material universal și) există un criteriu formal universal al adevărului?") Se știe că Kant a decis negativ despre posibilitatea unui criteriu material universal și a lăsat doar al doilea, criteriul formal) Bolzano, desigur, este puțin legat de o astfel de soluție a întrebării; ceea ce contează pentru el nu este la ce a ajuns Kant Da, și își expune poziția doar într-o formă condiționată, spunând că dacă diviziunile lui Kant coincid) Logica lui Kant publicată de S B lasche (изд Phil Bibi Лейпцигъ,), стр) Ibid , str " Adevărul formal constă, - говоритъ Кантъ, - pur și simplu în acordul br-cunoașterii cu sine însuși cu abstracția completă din toate obiectele în ansamblu și din toate diferențele dintre ele Și criteriile formale generale ale adevărului nu sunt, așadar, altceva decât toate caracteristicile logice comune ale acordului cunoașterii cu ea însăși sau cu legile generale ale înțelegerii și rațiunii Ibid , str Вопросы философіи, кн ii Biblioteca "Runivers" В НУЦУБИДЗЕ cu ale lui, el nu se opune la acest lucru Putem spune acum că există, poate, o asemănare) Am văzut cum Bolzano a adoptat denumirile de analitic și sintetic pentru adevăruri Diferența care există între utilizarea de către acesta a acestor termeni și cea a lui Kant, desigur, nu dă deloc dreptul de a crede că Kant nu l-a influențat pe Bolzano în acest punct Am văzut că sarcina lui Bolzano era să extindă conceptul de judecăți analitice Am văzut că o bună parte din judecățile sintetice ale lui Kant sunt raportate de Bolzano la cele analitice, dar nu numai conceptele matematice introduse de Bolzano în cercul discuțiilor au jucat un rol decisiv în acest sens I-au servit lui Bolzano mai degrabă pentru a-i ilustra gândurile O dovadă directă, după cum știm deja, este dată de Bolzano în teoria conceptului și reprezentării În această teorie, calculată pentru a fundamenta adevărurile analitice și sintetice, ar

trebui să se caute urme de influență kantiană Bolzano nu putea înțelege cum știm să ne referim la un concept ce conține) Bolzano, fără a nega faptul unei asemenea trimiteri, își propune să fundamenteze o asemenea posibilitate, cu alte cuvinte, să dovedească o judecată sintetică Și acum, întrucât problema lui Kant este lăsată ca având dreptul la o soluție, iar soluția deja dată de Bolzano însuși este atribuită acelei probleme, influența lui Kant este de netăgăduit Întrucât vorbim despre judecăți, așadar, adevărurile - fie că sunt analitice sau sintetice - trebuie aduse în legătură cu conștiința Și din moment ce vorbim despre judecăți a priori, psihologia transcendentală iese în prim-plan Dar psihologia lui Bolzano este leibniziană în întregime Este suficient să reamintim că practicabilitatea unei judecăți sintetice coincide cu procesul de elucidare a conștiinței, care la rândul său este rezultatul unei combinații mai organizate de elemente de reprezentare, pentru a atrage imediat atenția că în acest moment avem de-a face cu un influenţa suprapusă a lui Leibniz şi Kant * *) Dar acest lucru nu este suficient În soluția întrebării prezentate de Bolzano se spune clar Wissenschaftslehre III, p) Wissenschaftslehre, II,) Comparați, pe de o parte, "Prolegomul *, ζ , a) și" Monadol /, §§ , - pe de altă parte Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI și-a numit convingerea că aceste influențe sunt departe de a fi egale Bolzano era destul de conștient de predecesorii săi, îi cunoștea aproape pe toți și, în acest caz, în raport cu Leibniz și Kant, nu s-a înșelat cu greu Și această convingere constă în faptul că sarcina atribuită teoriei cunoașterii de către Lebinitz este mai mare decât filosofia transcendentală a lui Kant VII Influența lui Bolzano asupra gândirii filosofice moderne Nu se poate afirma în ordine genetică influența lui Bolzano asupra filosofilor următori Originalitatea destinului istoric al lui Bolzano constă în faptul că aproape că a dispărut din arena filozofică, iar posteritatea l-a uitat atât de complet, încât abia în zilele noastre a fost din nou "descoperit" în sensul literal al cuvântului Adevărat, discipolii săi cei mai apropiați și adepții lor au păstrat amintirea lui o vreme, dar se poate spune că toate acestea nu au depășit Boemia *) În sfera filozofică, chiar în Germania, Bolzano a rămas complet necunoscut Prin urmare, vorbind despre influența lui Bolzano asupra gândirii filozofice ulterioare, trebuie să ne gândim aproape exclusiv la contemporanii noștri Dar nici aici nu sperăm să urmărim această influență în toate manifestările ei Sarcina noastră este de a urmări influența teoriei lui Bolzano a adevărului asupra teoriei științei în sensul specific, logic al acesteia din urmă "Știința" lui Bolzano, bazată pe teoria adevărului în raport cu "știința" modernă ca teorie a științei - aceasta este sarcina întregului eseu propus Subliniind această latură logică în învățăturile de la Bolzano, noi, desigur, nu o vom face *) Mai sus i-am amintit pe elevul B Prygonsky, Fesl, ș a Dintre aceștia, este deosebit de important primul, autorul unui număr de filosofi, lucrări dedicate lui Bolzano, de exemplu: Neuer Anti-Kanț (i $ aproximativ g) La acestea ar trebui adăugate Kvet'a (Leibnizens Logik-Praga,) şi Zimmermann'a (Aesthetik I Vienna,) Pentru cea mai apropiată caracterizare a adepților boemi din Bolzano, este necesar să se familiarizeze cu literatura cehă pe această temă, dar autorul acestor rânduri, din păcate, nu poate face acest lucru din cauza ignoranței limbii * Biblioteca "Runivers" V NUCUBIDZE urmăriți măsura în care Bolzano a influențat matematica ulterioară x), psihologia etc Va trebui să lăsăm deoparte problema gradului de dependență a creatorului "Gegenstandstheorie" de psihologia lui Bolzano Adevărat, această întrebare este în legătură cu "reprezentările în sine", pe care

le-am menționat mai sus, dar aici am căuta în zadar o semnificație logică deosebită și, mai mult, în raport cu teoria științei *) Prin urmare, vom trece imediat la Husserl, care a introdus primul Bolzano în cercul construcției filosofice moderne Apoi, vom trece la M Palagyi'ro, asupra căruia teoria adevărului a lui Bolzano a avut cu siguranţă o mare influenţă Și, în sfârșit, de dragul completitătții revizuirii, ne vom opri și pe H Rickert) În prima carte a lui "Logische Untersuchungen" Husserl declară că logica viitorului trebuie să se bazeze pe opera lui Bolzano (W) *) Mai mult, Husserl admite că, deși Bolzano nu a ajuns la o delimitare clară a logicii pure independente, el a pus de facto o bază solidă pentru "Știința" J) Asemănarea opiniilor sale cu cele ale lui Bolzano i se pare atât de frapantă, încât se teme chiar că întreaga sa lucrare va fi considerată o simplă "îmbunătățire critică", sau chiar doar un comentariu asupra operei lui Bolzano Recunoscând influența puternică a concepțiilor lui Bolzano asupra propriilor opinii, Husserl consideră că este necesar să arate un alt logician care a influențat dezvoltarea concepțiilor sale logice - Lotze) Nu este sarcina noastră să stabilim gradul de influență a lui Lotze în finală *) Pe acest subiect vezi un articol interesant de O Stolz "V Bolzanos Bedeu-tung in d Geschichte der Infinitesinialrecbnung* Matematică Ann pentru ι ι γ ,κη i) Adevărat, Meinong însuși nu subliniază această rudenie a "Gegenstands-theorie" cu "reprezentările în sine", dar, pe de altă parte, asociatul său Hoher face acest lucru (Ebbingh Z XLII, s) Foarte aproape de Bolzano în acest punct este și Twardowski-cf în special "Zur Lehre von Inhalt und Gegenstand der Vorstellungen*) Cât de puțină cunoștință cu Bolzano este și astăzi poate fi judecat după faptul că Rickert <) pe la nu a citit Wissenschaftslehre Care a fost impactul acestei lecturi, deși tardive, vom vedea mai jos, când vine vorba de relația lui Rickert cu Bolzano) jurnal Untersuch Este s) Ibid , I, θ) Ibid , I, Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI formarea imaginii logice a lui Husserl și vom trece direct la prezentarea fundamentelor lui Husserl, pentru a vedea apoi ce are aceasta în comun cu opiniile lui Bolzano Fiecare știință separată are propriile sale sarcini speciale, soluționării cărora cel care întreprinde această știință particulară își dedică activitatea Dar succesul activității științifice și progresul științei în sine nu necesită adesea deloc o idee clară a fundamentelor superioare ale unei anumite discipline În acest sens, cea mai exactă dintre toate știința, matematica, nu este fără cusur Fiind idealul celorlalte științe, ea însăși este departe de a fi ajuns într-o astfel de stare încât disputele și dezacordurile cu privire la fundamentele sale superioare devin de prisos Disputele despre fundamentele geometriei, despre mărimile imaginare servesc drept dovadă a acestei poziții Desigur, în general, se poate rămâne în această stare de lucruri și se poate angaja cu succes în științe individuale, dar claritatea cristalului a conceptelor va rămâne pentru totdeauna doar un ideal Acesta este defectul comun al tuturor științelor separate luate împreună Pentru a elimina această situație, este nevoie de muncă multilaterală suplimentară Este necesar, în primul rând, să cercetăm acele întrebări care preced lucrările științelor particulare Acestea vor fi întrebări despre realitatea lumii exterioare, despre cauzalitatea din această lume, despre spațiu și timp și date ontologice despre relațiile spațiu-timp Într-un cuvânt, va cuprinde toate acele întrebări care în limbajul filosofiei moderne sunt numite epistemologice, pe care Aristotel le-a atribuit corect primei filosofii Dar acest lucru nu este suficient Nu toate științele particulare sunt

epuizate de studiul evenimentelor externe, spațio-temporale Pe lângă acestea, se află științele matematicii, despre relațiile matematice, care la rândul lor necesită o elucidare a naturii definițiilor ideale Dar din nou, aceasta este doar știință, ca să spunem așa Până la urmă, există încă posibilitatea dezvoltării unei științe despre știința însăși, care determină sfera științificității, discipline de prim ordin Această știință, care are ca obiect știința în general, sau, ceea ce este același lucru, suma tuturor științelor ca unitate teoretică, poate fi numită știința științei sau "Știința" *)) Ibid , I, a -a) jurnal Unt eu, ii-ia Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Dar cum este posibil aceasta din urmă? Care este subiectul propriu-zis al "științei"? "Învățarea științifică", așa cum s-a spus, presupune știință Știința este cunoaștere, dar nu doar cunoaștere, ci cunoaștere sistematizată, organizată Dar ce este însăși cunoașterea? Cunoașterea este deținerea adevărului în cel mai bun caz și probabilitatea în cel mai rău caz Fără adevăr nu există cunoaștere, astfel încât conținutul pozitiv al cunoașterii științei este adevăr Dar nu toată cunoașterea este știință și devine astfel doar printr-o relație cu adevărul Dacă, de exemplu, experimentăm anumite percepții, atunci deși în acest caz avem cunoștințe incontestabile și necondiționate, totuși, desigur, nu poate fi vorba de știință Mai mult, această lipsă a unei corelații sistematice devalorizează nu numai fiecare știință individuală, ci și grupul de științe luate împreună, în prezența unei simple varietăți, își pierde valoarea în ochii noștri Unitatea științei nu este creată de unitatea subiectului: cunoștințele chimice disparate sunt încă departe de a constitui chimie Unde este sursa unității dorite și care este proprietatea ei? Desigur, aceasta este o unitate de natură teoretică și se dezvăluie în interdependența părților cunoașterii și în unitatea justificării acesteia Fiecare știință construită corespunzător este un întreg, ale cărui părți se condiționează reciproc și tocmai în această condiționalitate, în această interdependență, se afirmă unitatea teoretică a științei Trecând de la o parte la alta, aceasta este dovezile, dezvăluirea conexiunii Această unitate este prezentă în cunoașterea științifică "Sistematica care este caracteristică științei, desigur, reală și corectă, nu o descoperim pentru prima dată; se află de fapt, acolo unde pur și simplu o pre-găsim, "o descoperim" Știința este un mijloc, o cale către lumea adevărurilor, "dar tărâmul adevărurilor nu reprezintă un haos neorganizat, în el predomină unitatea și conformitatea cu legea" Prin urmare, știința, ca desfășurare, realizare a adevărului, este supusă acelorași principii, adică unitate și legitimitate Astfel, unitatea științei sau unitatea teoretică în știință se bazează pe adevăr, unitatea științei se afirmă în adevăr*) Singura modalitate de a înțelege adevărul este dovezile În sfera teoretică nu există alt criteriu Dar care este natura *) Ibid , I, - Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI această dovadă: toate adevărurile îi sunt date deodată sau avem de-a face cu un proces? Este clar că vorbind despre știința modernă, problema datei tuturor adevărurilor trebuie imediat decisă negativ Și în sfera adevărurilor în sine, nu există nicio trecere de la un adevăr la altul? Desigur, există, iar această tranziție nu este altceva decât fundamentarea dovezii Deci, în domeniul științei, avem interdependența părților unei unități teoretice și tocmai această interdependență este revelată în justificare Dar acest lucru nu este suficient, unitatea adevărului creează nu numai unitatea științei, ci în măsura în care este vorba despre relația dintre unitatea adevărurilor și unitatea științelor, despre modalitățile și metodele științei de a stabili această unitate,

de a măsura în care adevărul susține știința științei, adică "Știință" x) Sfera de fundamentare a științelor este departe de a fi monotonă; natura justificarii este determinata de multe conditii interne si externe Trei cazuri trebuie remarcate În primul rând, zona de justificare nu este arbitrară Dorind, de exemplu, să demonstrez teorema lui Pitagora, eu, desigur, nu pot pleca de la nicio propoziție de certitudine nedeterminată Nu mai sunt liber să conduc demonstrația în sine, nu pot adăuga construcții arbitrare la tendința principală a cursului demonstrațiilor etc Sarcina teoremei mele, care trebuie demonstrată în forma sa adevărată, îmi prescrie să conduc justificarea în astfel, dar nu altfel Mai departe: dacă întregul curs al raționamentului meu este în legătură cu alte adevăruri, atunci această legătură, și această relație, la urma urmei, impune pecetea necesității comportamentului meu ca subiect cunoscător Această legătură de dovezi își găsește expresia clară în inferențe; Nu pot fi arbitrar în următorul tip de inferență: A este B; X este A; în consecință, X este B Iar majoritatea fundamentărilor noastre, pline de dovezi, procedează după o astfel de formă generală, datorită corelației existente în cunoaștere, care elimină conceptul de hazard și determină cursul fundamentării științifice a unității cunoașterii Orice cunoaștere, aflată pe baza altor cunoștințe, o determină pe aceasta din urmă Dar această determinare este posibilă doar cu prezență Buturuga Untei I, - Biblioteca "Runivers" W NUTSU BIDZE caracteristici ale formei generale de trecere de la o cunoaștere la alta Această formă generală este un tip de justificare sau un tip de relație de cunoaștere Aceasta este o formă foarte specială de comunicare între diferite părți ale procesului științific Aceasta nu este deducție - cunoaște adevărul ca punct de plecare și nu îmbrățișează în mod uniform întregul proces cognitiv Nici nu este inducție, deoarece aceasta din urmă nici măcar nu pleacă din cunoaștere, din adevăr, ci doar ajunge la ea, ceea ce, la rândul său, este foarte problematic Este pur și simplu o formă generală determinată de adevăr, o lege a priori În același timp, ar trebui să se acorde atenție faptului că nu numai diferențele de grup și de clasă, ci chiar și diferența în materie de științe, cum ar fi, de exemplu, între chimie și matematică, nu pot servi ca o instanță negativă împotriva existența tipului La urma urmei, nu există știință în care să nu existe tranziție de la general la particular și în toate astfel de cazuri se poate găsi suficient material pentru elucidarea ulterioară a acestui concept Existența unui tip în fundamentare este modul în care știința există de fapt Este suficient, prin metoda contradicției, să ne gândim departe de construcția științifică modernă la imanența tipificării justificării, astfel încât să obținem un fragment fără formă de cunoaștere fără valoare, valoros în hic et nune și lipsit de orice unitate Unitatea teoretică a științei, desigur, este exclusă Un grup de cunoștințe disparate, lipsite de un handicap unificator, ar face știința însăși imposibilă, întrucât aceasta din urmă este posibilă cu prezența unității teoretice, care deschide posibilitatea de a fixa ceea ce a fost deja cunoscut, ca o cucerire a științei, și bazându-se pe ea ca bază operațională în progresul construcției științifice ulterioare Fără această fixare, nu există o bază pentru știință, fiecare pas în continuare este un nou pas și toată așa-numita școlarizare științifică este redusă la zero Nu există nicio diferență între cel educat științific și cel profan, din moment ce primul știe teoretic la fel de mult ca cel din urmă Absurditatea tuturor consecințelor negării tipului în justificarea unității științifice a cunoașterii este atât de evidentă încât nu este cu greu necesar să le derivăm pe toate pentru a

indica clar corectitudinea tezei inverse) !) Ibid , I, -) Jurnal Unt I, - Biblioteca Runiverse BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Dar, în plus, s-ar putea referi la legea psihologică a constanței legăturilor asociative Cine nu cunoaște, mai departe, relativa ușurință de a efectua dovezi reproductive, operația de analogie etc B Erdman vede în astfel de fapte psihologice ceva de genul de "excitare inconștientă" care însoțește memoria dovezilor deja citate În dezvoltarea unei abilități speciale de a se orienta imediat într-un anumit sistem de științe, dezvoltarea așa-numitelor tact științific Premisa obiectivă a "tactului științific" este tipul în probă sau tipul fundamentarii Mai mult, după cum am văzut, tipul se află și la baza științei ca unitate teoretică Dar conceptele depășesc limitele fiecărei științe separate, știința însăși este ceva secundar din punct de vedere logic Suma tuturor științelor este o demonstrație a universalității tipului, dar nu și știința esenței acestui tip și a fundamentelor sale superioare, care își au originea în adevăr Aceasta postulează o disciplină specială, știința științei, adică Știința x) În mijlocul creativității științifice se află (logic) fundamentarea; dedesubt sunt diferite metode suplimentare, auxiliare; deasupra este tărâmul adevărurilor cu propriile sale legi de legătură și relații Metodele auxiliare se încadrează în definiții nominale, nomenclatură, clasificare etc Scopul lor este de a facilita dovezile științifice Domeniul adevărului este autoritatea legislativă care determină și fundamentează unitatea teoretică a științei Din punctul de vedere al adevărului, este obligatoriu să se solicite științei științei, să se plaseze științele în unitatea unei conexiuni sistematice în modul pe care îl cere cel mai înalt scop al cunoașterii științifice, adevărul Dar luând în considerare lanțul dovezilor științifice, în cercetarea metodologică, nu suntem deloc obligați să ne ținem doar de metode adevărate Adevărul, fundamentul cel mai înalt, nu interzice investigarea tuturor metodelor de fundamentare a științei, în măsura în care vizează adevărul După această natură a justificării, în considerarea lor metodologică (preliminară), putem face obiectul de studiu atât probele adevărate, cât și cele false Toate acestea fac parte din sarcina științei) *) Ibid - b) jurnal unters eu, Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Analizând metodele cunoașterii științifice, repartizându-le în funcție de gradul de adecvare pentru fundamentarea unității teoretice, luăm cu siguranță un punct de vedere normal Știința propune un anumit ideal, în lumina căruia se realizează munca sa critică Tot ceea ce se dovedește potrivit, potrivit, intră, ca o cucerire de durată, în alcătuirea întregii cunoștințe științifice Adevărul este cel mai înalt fundament al științei ca activitate, cel mai înalt criteriu al științei ca știință evaluativă Dintr-o astfel de situație nu mai este decât un pas până la introducerea unui moment practic în această activitate, cel puțin ca artă Dar acest lucru, desigur, nu dă dreptul de a defini știința științei (și odată cu ea logica) ca o artă specială a judecății, inferenței, cunoașterii sau gândirii (l'art de penser of the port-royal logicians) Sarcinile științei științei depășesc limitele fiecărei științe separate, dar o include pe fiecare dintre acestea din urmă Într-un cuvânt, logica în lumina științei este artă în raport cu știința ca atare) Conceptul de normativ este relativ Luat ca ceva autosuficient, primește acoperire unilaterală și nu are nicio valoare științifică Mai mult, în conceptul abstract de normă nu există alt conținut decât un imperativ pur Sensul său real se dezvăluie în conținut ca valoare teoretică Dacă exprim o poziție normativă: fiecare războinic trebuie să fie curajos, atunci premisa teoretică a unei astfel de norme este poziția: războinicul care

posedă curaj este bun Cât de strâns sunt legate între ele aceste două puncte este evident din indisolubilitatea lor unul față de celălalt, care se face simțit la cea mai mică încercare de a o realiza Prin urmare, fiecare propoziție normativă în ansamblu este reversibilă într-o simplă lege naturală și invers Clarificarea acestei propoziții aruncă lumină asupra naturii logicii ca artă a creativității științifice Este posibil să admitem temporar orice punct de vedere asupra logicii, precum arta, dar acest lucru nu obligă deloc la o înțelegere formală a logicii Se poate accepta temporar chiar și viziunea formalistă a lui Kant și se poate întreba despre conținutul real al normelor logice, deoarece orice normativ *) Ibid - Biblioteca Runiverse Bolzano și teoria științei, căsătoria presupune un conţinut natural ca valoare teoretică Este posibil, de exemplu, să considerăm legea logică a gândirii, chiar legea rațiunii suficiente, ca o prevedere normativă, dar acest lucru nu mă împiedică deloc să spun: cine respectă legea rațiunii suficiente în judecățile sale, gândește corect Aceasta din urmă va fi deja o lege naturală Mai mult, propoziția normativă presupune logic o lege naturală Dar această opoziție dintre normă și legea naturală nu trebuie gândită în analogie între conținutul ideal al actelor de cunoaștere și procesul psihologic în care se desfășoară aceste acte Conținutul firesc al unei legi normative este o valoare teoretică, o presupoziție logică a unei norme Propoziție: oricine respectă în judecățile sale legea rațiunii suficiente - gândește corect - nu vorbește deloc de acte mentale în care judecățile sunt îndeplinite Vorbim despre o poziție teoretică cunoscută, care poate fi transformată în normă Eroarea psihologismului, care a luat punctul de vedere al interpretării empiriste, constă în confuzia tocmai a conținutului ideal al judecăților cu legile naturale ale fenomenelor mentale care însoțesc aceste acte Acest act este un proces real simplu, studiat din punctul de vedere al relațiilor cauză-efect Legile stabilite pe această cale sunt legi naturale Acest proces mental natural poate avea loc chiar și atunci când subiectul care gândește și judecă este departe de adevăr, atunci când se înșeală Adevărat, se poate argumenta că vorbim despre acele cazuri când gândim corect, prin urmare, actelor mentale corespund actelor corecte de judecată Dar chiar dacă permitem o asemenea coincidență, dacă ne imaginăm o astfel de ființă a cărei natură este organizată în așa fel încât să nu permită greșeli, atunci avem dreptul să ne afirmăm identitatea actelor mentale ale acestei ființe și a conținutului a actelor? Desigur, nu, pentru că în primul caz avem de-a face cu un proces natural legat de relații cauzale, iar în al doilea - un ideal *) Ibid - Biblioteca "Runivers" V BINE TSU BIDZE conținut nym, care se desfășoară în conformitate cu normele logice Cel mai simplu mod de a înțelege problema este următorul exemplu: imaginați-vă o mașină de numărat care așează cu dibăcie numere, conectate conform regulilor de aritmetică și contabilitate Este cu adevărat necesar, în studierea tehnicii acestei mașini, să se pună în joc calculele aritmetice ale aparatului, cu tot simțul lor contabil? Desigur că nu Calculele aritmetice și semnificația lor contabilă sunt la fel de puțin importante pentru studiul tehnicii aparatului pe cât este semnificația logică a actului efectuat pentru latura sa mentală, naturală Un lucru este modus barbara, ca continut logic al unui act, si altceva, acelasi act, ca proces mental*) Adevărul este cel mai înalt conținut al cunoașterii, unitatea teoretică a științei își are originea în el, ca unitate de fundamentare Dar ce s-ar întâmpla dacă, fără să luăm în considerare natura adevărului, am începe să-l considerăm un fapt și am dovedi noi adevăruri despre aceste fapte Transformând adevărul într-o

valoare temporală, ar trebui să-i fixăm cererea la un anumit moment în timp și să trecem în inexistență la altul În felul acesta am avea o nouă lege, conform căreia cea veche se ridică și se distruge La urma urmei, adevărul, după cum știm, este el însuși o lege care determină unitatea științei și am obține o propoziție absurdă: legea ia naștere și este distrusă pe baza legii Adevărul nu este un fapt, în sensul unui dat empiric, nu o valoare temporală; este în afara timpului, sau mai bine zis, supratemporal Desigur, vorbește despre lucruri, despre apariția, șederea și distrugerea lor, dar, ca adevăr, este dincolo de determinarea temporală *) Cine nu recunoaște această propoziție, pentru care adevărul nu a devenit legiuitorul unității științifice, nu va putea niciodată să fundamenteze știința teoretic De fapt, ce mijloace îi mai rămân reprezentantului unui astfel de punct de vedere pentru a fundamenta unitatea teoretică a științei? Generalizări empirice și inducție Dar astfel nu va ajunge niciodată la adevăr, pentru că maximul construcției științifice pe această cale H Log unter I, -) jurnal unters eu, , Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI poate avea doar o acuratețe aproximativă, dar în niciun caz absolută; iar fără acesta din urmă nu există adevăr Aceasta este poziția relativismului sceptic Adevărul nu poate fi justificat prin referire la natura umană Am văzut mai sus că, dacă se admite o ființă care îndeplinește întotdeauna numai acte corecte de judecată, atunci nu poate fi vorba despre identitatea actului de judecată și conținutul judecății Dar acest lucru nu este suficient Să presupunem că natura umană, în caracterul ei empiric dat, este construită în așa fel încât să fundamenteze pe deplin adevărul Dar de aici rezultă cu necesitate logică că odată cu încetarea prezenței acestui dat empiric, și adevărul încetează să existe Absurditatea acestei concluzii respinge presupunerea, ca să nu mai vorbim de inconsecvența însuși conceptului de "natura umană" Relativismul, care este în general caracteristic oricărei interpretări psihologice a conceptelor logice, atinge apogeul în raport cu natura umană Și între acea distincție între natura temporală și trecătoare a actului și atemporal și ideal - conținut - este clară Este suficient să amintim propoziția aritmetică simplă / = pentru a clarifica imediat această distincție Căci conținutul acestei egalități, ca atare, având un anumit sens aritmetic, a fost, este și va fi invariabil, indiferent dacă cineva realizează sau nu actul de judecată În această atemporalitate se dezvăluie caracterul ideal al judecății / = Conținutul său nu se schimbă dacă este gândit de zece sau de o sută de subiecți cunoscători Numărul de cazuri contează doar pentru generalizări empirice, deoarece totul depinde de acest număr acolo Dimpotrivă, în acest caz diferența dintre zece și o sută nu face nicio diferență de poziție: în ambele cazuri avem același adevăr Această propoziție dovedește clar că faptele psihologice nu au absolut nimic de-a face cu studiul conceptelor logice Desigur, din moment ce acest adevăr devine judecata mea, eu acționez ca subiect de judecată, atât de evenimentele din mintea mea M Ibid , p nr- Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE vieţile se revarsă în relaţii cauzal-temporale Dar cu caracterul ideal al adevărului însuși, toate acestea nu au nimic în comun Adevărul nu este o existență obiectivă în sensul unui dat empiric Ea nu are existență reală Problema ființei nu se rezolvă atât de simplu în raport cu adevărul Mai sus am vorbit despre caracterul atemporal al adevărului - nu dă acest lucru dreptul de a admite existența atemporală a adevărului Dar chiar dacă o astfel de ființă este admisă, situația nu se înrăutățește, deoarece duce la întrebarea, cum poate sta atemporalul în vreo relație cu temporalul? Cum să

înțelegeți, de exemplu, expresia "a înțelege adevărul"? Pentru că o astfel de reținere, dacă este posibilă deloc în domeniul atemporului, necesită acte atemporale și, în general, natură atemporală Dificultatea acestei probleme este legată de semnificația ei decisivă pentru tot ceea ce s-a afirmat până acum La urma urmei, dacă problema posibilității dării adevărului printr-un act de cunoaștere este rezolvată negativ, atunci întregul fundament teoretic al științei, revelat în unitatea sa, va fi redus la zero A nega ființa empirică ca adevăr și a recunoaște idealul înseamnă doar a contura problema și nimic mai mult Rezolvarea problemei va începe doar cu clarificarea modului de "existență" a adevărului La urma urmei, numai existența empirică este negata în spatele adevărului Nu este nimic, ci ceva, iar acest ceva trebuie să aibă propriul său mod de existență Cunoaștem adevărul și, în acest sens, avem cu siguranță o anumită conștiință a lui Această conștiință este similară cu ceea ce avem despre roșeață, de exemplu, când ne uităm la obiecte roșii Care este relația dintre roșu, ca specie, cu obiectele roșii? Imaginează-ți un obiect roșu; Cu greu putem spune că roșeața, sau roșeața așa cum se vede, face parte din obiectul vizibil Într-adevăr, deseori, de asemenea, ceva individual este dat la un anumit moment în timp și loc și, prin urmare, nu constituie o formă Obiectul pe care îl vedem este cert *) Ibid , p) - Buturuga unter L Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI ciudat - temporar dat, roșu ca specie - nu A vorbi despre roșeață ca apariție și dispariție ar fi contrar naturii conceptului logic de "apariție" Roșeața dată într-un obiect dat este astfel un singur caz separat de roșu ca specie Și în conformitate cu această diferență de subiect, și actele de înțelegere diferă: dacă îmi îndrept atenția cognitivă către acest caz particular, atunci am o roșeață perceptibilă; dacă pe universal, dat în mod egal în obiecte roșii, atunci conceptul de roșeață ca specie Aceeași idee, culminând cu unitatea adevărului, are loc în adevăratele acte de judecată Prin urmare, înțelegem adevărul, în ciuda atemporității sale în actele temporale Actele temporale sunt multiplicitatea datului, adevărul este unitatea ideală în această multiplicitate Actul temporal, ca concret, este multiplu, idealul nu poate fi altul decât unul Activitatea prin care realizăm această unificare este un act de discernământ (Akt der Einsicht) iar unitatea a ceea ce se vede ne dezvăluie cea mai înaltă formă de corelare a ceea ce ne este dat în știință ca unitate teoretică) Actul de discreție nu este o activitate creativă Noi nu creăm adevăr, nu este un produs al activității noastre Adevărul este perceput doar de noi, iar pasivitatea creatoare a acestui act ne obligă să presupunem că adevărul poate "fi" chiar și fără noi, că este ceea ce este , "și rămâne ceea ce este" Acesta este tărâmul absolut semnificativ, de care în cunoașterea noastră devenim mai mult sau mai puțin strâns înrudiți) Dar nu ar trebui să ne gândim că numai adevărul în cunoaștere stă deasupra actelor trecătoare, că numai adevărul este independent de actul de judecată Întrebând despre adevăr în general Ibid , O prezentare completă a punctelor de vedere ale lui Husserl în acest moment ar necesita o expunere a teoriei sale extrem de complexe a abstractizării Cei care doresc să se familiarizeze mai bine cu teoria abstracției lui Husserl o pot găsi în al doilea volum din Logische Untersuchungentt pp ob- Deocamdată este suficient să avem în vedere că ideea despre care vorbește Husserl este departe de a fi o abstractizare, astfel încât să nu obținem deloc un concept cu un conținut redus în urma acesteia În general, gradul de "realitate" nu se schimbă deloc) jurnal Unt I,) Ibid Biblioteca "Runivers" V NU TSU

VIEW E sau falsitatea judecății, trecem dincolo de formularea psihologică a întrebării Prin urmare, este potrivit să spunem că nu numai judecățile adevărate, ci și false sunt independente de actul cunoașterii în sensul lor Condițiile de cunoaștere se pot schimba după bunul plac, "dar, în sine, adevărul și minciuna rămân neschimbate"') Știința este o unitate teoretică Fără unitate teoretică nu există știință, ci doar cunoștințe disparate separate Această unitate, după cum putem vedea deja din tot ce s-a spus mai sus, nu este subiectul științei psihologice Condițiile unității fac știința însăși posibilă pentru prima dată, iar știința care studiază aceste condiții trebuie să fie o știință a științei, adică ştiinţă Dar care este unitatea care stă la baza științei? Este de două feluri, iar această împărțire este admisibilă numai într-o simplă abstractizare Prima este unitatea relației lucrurilor, unitatea datului, unitatea ființei În dăruirea sa ca obiect al experienței, ca ceea ce este conținutul unui act adevărat, ființa adevărului A doua este unitatea adevărurilor, deoarece cunoașterea despre * acea ființă este dată Relația de ordinul doi, care se desfășoară între ființă și adevăr, este de o proprietate foarte simplă Teorema lui Pitagora nu este doar ființa, ci și adevărul, în măsura în care poate deveni subiectul cunoașterii adevărate La urma urmei, ființa lui este și ea particulară, până când devine cunoaștere Cunoașterea, până la urmă, nu corespunde unei simple ființe, ci unei anumite ființe, fiind în acest fel și nu altfel În măsura în care aceasta este așa, în măsura în care ființa teoremei lui Pitagora, care nu a devenit încă subiectul experienței intenționate, este "ființa în sine" Această ființă-în-sine, ca potențială cunoaștere, se corelează cu "adevărul-în-sine" Și mai clar: Catedrala Kazan din Sankt Petersburg, care nu a devenit încă obiect de experiență, este în sine; numărul coloanelor sale, necontorizate după privirea care pâlpâia ușor peste ele, este și el o ființă în sine Corelatul lor este adevărul în sine, ca expresie ideală a unei ființe nedefinite, și nu doar a ființei în general Această determinare, care coincide cu siguranță cu ființa, este totuși cunoaștere, adică Adevărat Dar "adevărul în sine" și "ființa în sine" nu sunt identice unul cu celălalt Acest lucru se poate vedea cel puțin din faptul că "adevărurile care au sens în raport cu adevărurile, !) Ibid Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI nu coincid cu adevărurile referitoare la lucrurile puse în acele adevăruri" *) Cunoașterea este o dată directă a ființei Dar ființa este adevărul; în consecinţă, cunoaşterea, ca adevăr, este posesia imediată a fiinţei Această imediatețe nu este doar o desemnare convențională a modului de a percepe lucrurile, ci "real" În ea, "subiectul este considerat așa cum este" Prin urmare, adevărul dat în cunoaștere este ceea ce este Adevărata cunoaștere = a fi "Ființa-în-sine" și "adevărul-în-sine", concepute separat doar într-o simplă abstracție reflexivă, sunt unite într-un act de judecată "Când reflectăm asupra acestui act, atunci adevărul însuși ia locul obiectului, ca obiect, și atunci el (adevărul) este dat într-o formă obiectivă (în gegenständlicher Weise gegeben) Astfel, nu ar trebui deloc să se creadă că dăruirea imediată a ființei este un concept reflexiv Momentul reflecției este prezent doar atunci când încetăm să cunoaștem sau să cunoaștem deja actele de cunoaștere Dar nici aici nu suntem deloc ocupați cu reproducerea procesului mental de cunoaștere, întrucât vorbim despre adevăr ca semnificație ideală Fiind transferată pe pământul realității vii a cunoașterii active, întrebarea adevărului marchează acel lucru stabil căruia i se opune "ca un singur" "varietate nelimitată de acte posibile de cunoaștere și de cunoaștere a indivizilor" *) Unitatea adevărului, ca principiu ideal,

stă la baza unității cunoașterii Adevărul se dezvăluie în unitatea întregii sale naturi, deoarece unul se raportează organic la celălalt Prin urmare, cunoașterea este "nu doar un complex de adevăruri, ci un adevăr complex" și, în ansamblu, este supusă conceptului de adevăr Același sistem sau adevăr complex este reprezentat de științe ca unitatea teoretică a cunoașterii Pe de altă parte, se afirmă unitatea obiectivă, așa-zisa unitate a unui anumit domeniu al științei Astfel, fiecare știință este fundamentată în unitate în două privințe: în unitatea adevărului și în unitatea obiectului *) Buturuga Unt I, -) Ibid Întrebări de filosofie, carte ii Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Unitatea teoretică a științei se dezvăluie în unitatea de fundamentare Dar generalitatea acestei propoziții, desigur, încă nu oferă o indicație despre "ce fel de unitate de justificare constituie știința" Cunoașterea este doar pragul științei Cunoașterea științifică este "cunoaștere din temelii" Necesitatea inerentă cunoașterii corecte trebuie să fie necesitatea fundamentului Aici se află cel mai înalt fundament al cunoașterii, care încheie unitatea teoretică Gradul de sistematizare a acestei unităţi se măsoară prin prezenţa în temelia cea mai înaltă a legilor fundamentale care se sprijină pe un adevăr general Căci fiecare adevăr fie se referă la un anumit caz, condiționat de condițiile date de timp și loc, fie exprimă o propoziție comună unei întregi serii de fapte În primul caz avem adevărul individual, iar în al doilea, adevărul general; primul adevăr este întâmplător, întrucât vorbește despre un fapt care depinde în existența lui de condiții accidentale, al doilea este construit din concepte și are caracter de necesitate Perfecțiunea și sistematizarea științei se măsoară, după cum s-a spus, prin prezența unor adevăruri tocmai generale, ca fundamente cele mai înalte Astfel de științe sunt aritmetica generală, geometria, mecanica analitică, astronomia matematică etc Legătura de părți, manifestată în fiecare dintre aceste științe, are un caracter cu totul special determinat de adevăr Această conexiune nu este epuizată prin metoda obișnuită a deducției, deși se poate desfășura conform legilor inferenței Dar este clar că urmărirea adevărului după legile deducției nu înseamnă încă derivarea lui din legile deducției x) Pe baza prevederilor dezvoltate mai sus s-ar putea trece la clasificarea științelor Acestea vor fi, în primul rând, așa-numitele științe abstracte, deși acest termen face puțin pentru a caracteriza natura reală a acestor științe, care se afirmă în sinteza adevărurilor generale În al doilea rând, acele științe care au la bază unitatea lucrurilor, unitatea obiectelor Cel mai bine este să desemnăm ambele grupuri de științe în termeni împrumutați de la Kries *), și anume, să numim primul grup de științe jurnal Unt I,) Ibid - Biblioteca Runiverse BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI pomologic, iar al doilea ontologic Cel de-al doilea grup de științe este dependent de științele pomologice, din care se trag ceea ce le face o știință: unitatea teoretică Astfel, în ultimă analiză, toată analiza trebuie concentrată pe științele pomologice, sau mai precis, pe natura acea unitate care se dezvăluie în posibilitatea unei teorii în general Teoria ca unitate este subiectul logicii, care a eliberat conţinutul ideal al cunoaşterii de actul real) Pe aceasta putem încheia prezentarea fundamentelor "învățăturii științifice" a lui Husserl în măsura în care se referă la învățăturile de la Bolzano Ne-am oprit în mod deliberat în detaliu comparativ la elucidarea opiniilor lui Husserl în măsura în care acestea se referă la teoria adevărului și teoria științei După tot ce s-a spus mai sus, este clar că Bolzano a influențat cele mai mici răsturnări de situație în gândirea lui Husserl Nu e de mirare că lui

Husserl se temea că cineva ar considera construcția lui o simplă repovestire a gândurilor lui Bolzano Pentru cititorul atent, va deveni imediat clar că în toate punctele importante ale teoriei adevărului și ale teoriei științei, cazul lui Husserl nu este cu adevărat altceva decât o reproducere a opiniilor lui Bolzano Adevărat, la prima vedere poate părea că Husserl transferă centrul de greutate la unitatea științei ca întreg teoretic; dar am văzut că această sarcină nu i-a fost străină lui Bolzano și chiar a reușit să exprime uimitor de exact în ceea ce privește timpul său aceeași întrebare, care, desigur, sună mai modern la Husserl Chiar și o privire asupra cunoașterii, asupra adevărului în relația sa cu cunoașterea, este reprodusă până în cel mai mic detaliu de către Husserl A doua parte a logicii lui Husserl, fenomenologia, este mai strâns legată de teoria reprezentării lui Bolzano și are mai mult de-a face cu teoria cunoașterii decât cu logica Prin urmare, după cum sa spus deja, îl lăsăm deoparte) Un alt scriitor despre care Bolzano a avut fără îndoială) Ibid -) Ibid -) Toate diviziile așa-numitelor "semnificație" detaliată în a doua parte a jurnalului Unten, sunt dependente de teoria reprezentării complexe și simple pe care am subliniat-o în relația lor cu obiectivitatea Vezi cap "Teoria reprezentării în sine* Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE influență mare, acesta este Palagyi La scurt timp după apariția logicii lui Husserl, el a dedicat un studiu special elucidării atitudinii lui Bolzano față de Kant Această împrejurare, desigur, poate servi drept dovadă suficientă că el l-a cunoscut pe Bolzano înainte de apariția altei cărți ale sale, Die Logik auf dem Scheidewege, unde găsim o teorie a adevărului exprimată în spiritul lui Bolzano *) Principala problemă a logicii, spune fondatorul așa-numitei logici moniste, este de a investiga esența judecății *) Dar această anchetă nu poate fi dusă în nicio direcție Inextricabil legată de problema judecății este problema adevărului, deoarece fiecare judecată trebuie să fie fie adevărată, fie falsă Examinând o propoziție referitoare la ceva dat vizual în experiență, putem stabili toate semnele unei propoziții adevărate Aici se descoperă că primul semn al unei judecăți adevărate este atemporalitatea ei Este experiența în temporal a atemporalului) Adevărul, ca atare, este departe de a fi fenomenul real care, într-un timp și spațiu dat, face obiectul judecății Adevărul, acea altă latură a judecății, care se caracterizează prin experiența eternității Această latură este atât de puțin supusă soartei faptului temporal, încât se poate spune cu îndrăzneală: "faptele sunt trecătoare, dar adevărul rămâne" Logica ar trebui să se ocupe exclusiv de judecăţi adevărate, care au eternitatea adevărului, pentru a fi mai aproape de scopul ei, desăvârşirea cunoaşterii umane) Al doilea semn al adevărului este valabilitatea sa universală Adevărul contează nu numai aici și acum, ci peste tot și întotdeauna Poate fi subiectul mai multor judecăți adevărate și în toate acestea să rămână unic, ca element universal δ) Prin urmare, în mod similar cu primul semn, al doilea va suna astfel: adevărul este experiența universalului într-un singur fapt Această a doua definiție va reaminti imediat *) Prima carte "Kant und Bolzanoa" a apărut în , iar "Logik auf d Scheidewege" în J ?) Logic auf d Scheidewege,) Ibid -) jurnal aut d Scheidewege,) Ibid - Biblioteca "Runivers" TEORIA ŞTIINŢEI BOLZANO cititorului atent că doctrina lui Husserl a generalului, care s-a născut tot din adâncul "înțelesului" lui Boltzanov *) De aici, acum nu mai este decât un pas până la viziunea lui Boltzanov despre adevăr ca expresie a unei regularități deosebite, care, la rândul ei, determină tot ceea ce vine cu el într-o relație mai mult sau mai puțin strânsă Acest lucru este exprimat și mai

clar de Husserl, unde adevărul determină dovezile care sunt unite în unitatea supremă a adevărului Palagyi spune nu mai puțin clar, "că fiecare adevăr individual poate fi considerat ca o lege" *) Iar această caracteristică a adevărului este direct dependentă de neambiguitatea sa logică, care se opune multiplicității actelor individuale de judecată care au același "înțeles") Astfel, adevărul are trei caracteristici: i) eternitatea,) universalitatea, h) legalitatea legăturilor și relațiilor sale Toate aceste trei semne, pe scurt aici, am avut șansa să le găsim în învățăturile lui Bolzano De asemenea, este caracteristic faptul că punctele de vedere ale lui Husserl, direct legate de punctele de vedere ale lui Bolzano, au găsit literalmente aceeași expresie ca și în Palagyi'n De asemenea, trebuie remarcat faptul că Palagyi vorbește numai despre adevăruri faptice; dar că acesta este un simplu cuvânt și nu are nicio semnificație pentru esența materiei, este evident fie și numai din faptul că facticitatea adevărului nu diminuează nimic în eternitatea sa Într-un cuvânt, faptul aici este desemnat nici mai mult, nici mai puțin, ca "obiectivitate", ca obiect al judecății, care conține adevăr Atât Husserl, cât și Palagyi consideră adevărul ca pe o valoare atemporală În acest sens, ambii sunt în legătură directă cu Bolzano Dar, desigur, valoarea adevărului ar înceta să mai fie ea însăși fără a clarifica condițiile în care această valoare ideală primește o recunoaștere reală Nici Bolzano însuși, nici Husserl, nici Palagyi nu au admis vreodată ideea că întreaga sarcină a logicii teoretice este deja rezolvată, de îndată ce conținutul ideal este dedus din fenomenele reale ale cunoașterii Logica teoretică este o condiție prealabilă pentru cea actuală: așa a înțeles Bolzano problema și aceasta Vezi deasupra) jurnal aui d Scheidewege,) Ibid Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE punctul de vedere a fost asimilat atât de Palagyi cât și de Husserl Dar cum să realizăm această sinteză a teoriei și practicii, cum să introducem un sens ideal în fenomenele cunoașterii? Am observat deja, vorbind despre Bolzano, că dualismul care a apărut în acest moment nu a fost depășit de eforturile sale Teoria reprezentărilor în sine, care părea concepută pentru a rezolva tocmai această problemă, s-a limitat doar la repetarea, în plan psihologic, a problemei logicii Dualismul a rămas necucerit și a fost moștenit fără nicio schimbare de către Husserl și Raguy Prima parte a Investigațiilor logice poate fi privită chiar ca o anumită aprofundare a acestui dualism Formulând întrebările predării științei mai clare și mai precise, Husserl a făcut cu siguranță mai vizibilă problema relației conținutului ideal cu actul real Fenomenologia nu a corectat problema, deoarece ea, în esența sa, depinde de ceea ce se presupune că este inerent fenomenelor cunoașterii *) Palagyi a exprimat nu mai puțin clar același dualism de bază pe care l-a moștenit, împreună cu teoria adevărului, din opiniile lui Bolzano A face o judecată adevărată, după Palagyi, înseamnă, după cum am auzit deja, a experimenta atemporalul în temporal Problema dualismului este tradusă aici, după cum vedem, în limbaj ontologic și nimic mai mult Cum să duci la îndeplinire o astfel de unire, întrucât este o sarcină, Palagyi nu ne spune și nu va putea spune până când, împreună cu Husserl, nu privește adevărul ca pe o sarcină, și nu pe un fapt de cunoaștere Trebuie să vorbim despre influența lui Bolzano asupra lui Rickert într-un sens foarte convențional Cert este că Rickert, în calitate de autor (tZwei Wege), declară că noile sale opinii exprimate în acest articol s-au format înainte de a citi cartea lui Bolzano Nu avem nici un drept moral să nu-l credem pe cel mai remarcabil filosof al timpului nostru, ci faptul că, Cu toate acestea , s-a familiarizat

cu Bolzano cu un an înainte de publicarea cunoscutului său articol, inspiră ideea că Bolzano a jucat un rol important în formarea finală a noilor opinii ale lui Rickert *) Vezi despre asta în detaliu în capitolul final: "Teoria adevărului și teoria științei* Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Primul lucru pe care Rickert consideră necesar să-l stabilească este separarea actelor reale, mentale, ca subiect de studiu al unei științe speciale, de gândurile adevărate Gândirea, studiată ca un fenomen real, este complet irelevantă pentru problema adevărului și a minciunii Dar teoria cunoașterii nu poate adopta o clipă acest punct de vedere, întrucât subiectul său este doar cunoașterea adevărată Însuși actul de a gândi nu este nici adevărat, nici fals - adevărul este doar ceea ce este gândit, conținutul în sine, iar acest "ceva" este ceva fundamental diferit de act Acest conținut poate deveni subiect de studiu destul de independent de act; o analiză îndreptată spre primul poate abstrage din a doua *) Această distincție între act și conținut a fost adoptată de Rickert aproape literal din Bolzano Adevărat, el se referă la Herbart ca fiind cel care i-a atras primul atenția asupra acestei laturi a problemei, dar dacă luăm în considerare, așa cum s-a stabilit mai sus, că în Herbart avem, este adevărat, un lucru foarte important, dar departe de fiind cu atâta minuțiozitate, distincție între act și conținut, atunci va trebui să ne îndoim că Herbart în acest caz a jucat un rol mai mare decât Bolzano Și mai mult, toate raționamentele ulterioare ale lui Rickert demonstrează că, în esență, s-a alăturat Bolzano-ului Să luăm întrebarea modului de existență a adevărului Raționamentul lui Rickert coincide aproape literal cu cel al lui Boltsanov "Ceea ce este dat în raport cu ființa psihică este dat și în raport cu tot ceea ce este empiric în general: este situat în timp și astfel ajungem la concluzia: numai actele de gândire sunt reale, în timp ce gândurile adevărate, dimpotrivă, fac nu se referă deloc la realitatea empirică, nici la fizică, nici la mentală ") Dacă comparăm cu acest raționament ceea ce spune Bolzano despre "pozițiile în sine"), atunci vom găsi o asemănare izbitoare chiar și în modurile de exprimare Dar nu este important Există multe coincidențe similare în articolul foarte interesant al lui Rickert, dar nu vrem să ne oprim atenția asupra lor Interesant de văzut *) Zwei Wege, Kantstudien , , p) Ibid -) Ibid *) Wissenschaftslehre I, yS Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE cum înțelege însuși Rickert problema lui Bolzano, în ce măsură consideră corectă afirmația acesteia etc , etc "Desigur", spune Rickert și, independent de Kant, gândurile importante au apărut tocmai în legătură cu logica pură Doctrina lui Bolzano a "poziției în sine" conține înclinații valoroase, iar Husserl, pe această bază, a pavat alte căi interesante Bolzano știe că adevărul nu este ceva real Dar pe această definiție negativă, lăsând deoparte neajunsurile în detalii, se poate termina munca sa; şi în zadar ar fi să căutăm de la adepţii săi completarea pozitivă necesară") Este această completare pozitivă pe care Rickert încearcă să o găsească pe baza psihologiei transcendentale a lui Kant Primul lucru care se poate deduce din opinia de mai sus a lui Rickert este că nu-l cunoaște pe Bolzano în ansamblu Din expunerea noastră reiese că, într-adevăr, la început Bolzano își concentrează atenția asupra definiției negative a "sensului", sensului În același loc, am subliniat că aceasta este doar propedeutică, o introducere în predarea ulterioară, în principal despre "adevărul în sine", care nu numai că nu a fost definit în mod pozitiv, ci, ca un întreg complet organizat, complex, cu un interior foarte particular conexiuni și relații, a fost pusă ca bază pentru unitatea teoretică a științei,

sarcină pe care Husserl a continuat-o Al doilea lucru pe care îl putem deduce din pasajul citat este acordul fundamental al lui Rickert nu numai cu formularea lui Bolzano a întrebării, ci și cu rezultatele muncii sale negative Astfel, de exemplu, Rickert a acceptat pe deplin punctul de vedere al lui Bolzano că adevărul nu este ceva care există De acord cu toate acestea, Rickert își vede sarcina în completarea pozitivă a teoriei adevărului a lui Bolzano Cât de mult a reușit această completare vom vedea în capitolul final) *) Zwei Wege, *) Nu fără niciun motiv s-ar putea presupune că autorul cărții foarte interesante "Die logischen Grundlagen d exakten Wissenschaften, II Natorp se află sub influența lui Bolzano mier pp ii-ıó, i , , - Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI ' ■ VIII Teoria adevărului și teoria științei Am avut deja ocazia să observăm că Bolzano a ezitat să recunoască caracterul dat al adevărului, că încercarea sa de a deduce adevărul din propoziții evidente este un indiciu destul de clar că adevărul este supus doar stabilirii, că nu este un fapt de cunoaștere, dar o problema Dacă adoptăm acest punct de vedere, nu mai poate exista nici o îndoială că relația dintre adevăr-teren și adevăr-efect este un proces, pentru prima dată doar de stabilit Dacă este așa, atunci punctele de vedere ale lui Bolzano cu privire la această problemă diferă puțin din punctul de vedere al teoriei genetice a cunoașterii Genetica ar trebui numită nu numai acele direcții ale teoriei cunoașterii care rezolvă problema cunoașterii de la origine, ci și toate cele care studiază cunoașterea în loc de cunoaștere, adică procesul de a deveni cunoaștere x) Obiectul cercetării este cunoaşterea Cunoașterea este adevărul Ultima poziție este atât de axiomatică pentru Bolzano încât consideră că expresia "cunoaștere adevărată" este pleonasm, cunoașterea nu poate fi decât adevărată Cu o astfel de înțelegere, cu greu este posibil să se ridice întrebarea care este relația dintre cunoaștere și adevăr Această întrebare nu există pentru cel care stă din punctul de vedere al lui Bolzano Dacă cineva se îndoiește că cunoașterea este adevăr, pentru care aceasta este încă o problemă, se poate întreba cum devine adevărul cunoaștere Pentru el, deci, subiectul cercetării nu este cunoașterea, ci dorința de cunoaștere, voința de a cunoaște Dacă cunoașterea este adevăr, atunci adevărul este cunoscut Este un fapt de cunoaștere *) Relația dintre adevăruri nu este întotdeauna clară Nu este suficient ca o judecată să aibă ca bază adevărul pentru a deveni ea însăși adevărată Această propoziție indică încă o dată că Bolzano are de-a face cu adevărul devenirii De îndată ce Bolzano introduce o judecată neadevărată sau nu chiar adevărată în cercul considerației științifice, el devine E V Ch "Teoria adevărului în sine" se încearcă să evidențieze prezența în gândirea lui Bolzano a acestui dublu flux de gânduri) miercuri licitare cap "Teoria adevărului în sine * Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE, din punctul de vedere al geneticismului El vorbește despre adevăr, care trebuie doar stabilit "Judecățile din temeiuri adevărate nu sunt întotdeauna obligate să fie la fel de adevărate" *) Această atracție a judecăților neadevărate este foarte caracteristică pentru Bolzano Oferă un indiciu clar că pe baza "învățăturii științifice" lupta împotriva psihologismului nu poate fi încheiată prin depășirea acestuia, că activitatea subiectului cunoaștere nu este eliminată Atâta timp cât avem de-a face cu activitatea de cunoaștere, deși mergem pe drumul cel bun, dar nerealizat încă, suntem încă în sfera dominației psihologismului Dar acest rezultat negativ nu epuizează în niciun caz semnificația lui Bolzano pentru gândirea filozofică contemporană Ca să nu mai vorbim de

influența puternică pe care, fără îndoială, Bolzano a avut-o asupra celor mai buni reprezentanți ai gândirii filosofice din zilele noastre, se poate încerca să se facă o încercare mai mult sau mai puțin independentă de a afla ce se poate realiza în rezolvarea problemelor filosofice acute ale timpului nostru, dacă pornim de la unele prevederi ale lui Bolzano constituind o cucerire incontestabilă a gândirii filosofice *) Toate teoriile existente ale cunoașterii sunt genetice Acest termen definește incorect doar teoriile empirice și evoluționiste, spre deosebire de cele critice Se spune că primii se gândesc să găsească o soluție la problema teoriei cunoașterii în geneza, originea cunoașterii, în timp ce cei din urmă iau în considerare compoziția cunoașterii În esență, această diferență nu are sens, deoarece în cel mai important lucru ambele direcții se află în același punct de vedere Geneza (γένεσις) înseamnă nu numai originea, apariția (germană Entstehen), ci și nașterea (Geburt), devenirea (Werden) În acest sens, întreaga teorie modernă a cunoaşterii are în vedere cunoaşterea în dezvoltarea ei Prin urmare, este genetic Teoria cunoașterii vine din cunoașterea cum sunt problemele Cunoașterea este o sarcină pentru ea Aceasta este rațiunea de a fi pentru ea Merită să-i scoatem această cunoaștere problematică și va înceta să mai existe; teoria cunoaşterii va fi neobiectivă) Această problematică presupune întotdeauna ilegală) W, II,) Vezi cap "Urmașii lui Bolzano^ - б) O dezvoltare mai detaliată a gândurilor similare poate fi găsită în "Abhand-lungen d Fries'schen Schule", II H s - Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI valoarea cunoașterii, absența adevărului în cunoaștere Cunoașterea adevărată va fi doar realizată, nu este încă acolo, pentru că dacă ar fi, cunoașterea nu ar fi o problemă Gnoseologia doar pentru prima dată vrea să stabilească condițiile cunoașterii adevărate și urmează căi diferite Unii încep cu o investigare a originii cunoștințelor pentru a găsi condițiile necesare pe această cale, alții se angajează în analiza datelor cognitive ale subiectului Ambele direcții sunt ocupate cu problema deducerii, obținerii cunoștințelor corecte, adevărate Aceasta este întrebarea "nașterii", a genezei cunoașterii Nu pot aici, desigur, să mă angajez într-o analiză detaliată a tuturor ramificațiilor teoriei cunoașterii pentru a explica caracterizarea făcută Autorul își propune să realizeze această lucrare în altă perioadă Pentru caracterul propedeutic al acestui articol, este suficient să facem doar o descriere generală Susțin că din conceptul de epistemologie în sine reiese clar că cunoașterea este o problemă Aceasta este o axiomă a teoriei cunoașterii Dar din această axiomă nu este mai puțin evident că cunoașterea nu face decât să devină, că nu există încă, iar teoria cunoașterii stabilește pentru prima dată condițiile posibilității ei Cum face ea este la fel pentru noi Este important de stabilit că, în principal, în raport cu subiectul său, teoria cunoașterii este genetică În acest sens, nu există nicio diferență între diferitele ramificații ale teoriei moderne a cunoașterii Kant este fondatorul teoriei cunoașterii, în sensul strict al cuvântului Prin urmare, atitudinea lui față de această problemă este foarte interesantă Dar trebuie avut în vedere că gândirea lui Kant în această privință nu se distingea prin certitudine *) Cu alte cuvinte, în Kant se pot stabili două fluxuri de gânduri, la fel de legitime și, ceea ce este mai interesant, postulând în egală măsură necesitatea unui fundament mai sigur al cunoașterii Pe de o parte, Kant nu recunoaște existența cunoașterii adevărate, o consideră o problemă și își vede sarcina în dezvoltarea normelor cunoașterii ideale Сь i) Să ne oprim asupra lui Kant este o chestiune de simplă alegere

metodologică De fapt, întreaga teorie prekantiană a cunoașterii este genetică prin excelență Cunoașterea adevărată este subiectul principal de studiu, dar toate încercările de a o studia au fost reduse sistematic la derivarea adevărului, la fundamentarea lui După cum vom vedea mai jos, o astfel de justificare este o sarcină imposibilă și, prin urmare, toată lucrarea teoriei pre-kantiene a cunoașterii a rămas fără rezultate Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Pe de altă parte, Kant acceptă realizarea cunoașterii în știință (cel puțin în matematică pură și științe naturale pure) și construiește o teorie a cunoașterii pe baza unei astfel de presupuneri Prima linie de gândire a lui Kant își găsește expresia cea mai clară în Logica sa, publicată de elevul său I B lasche*) Pentru a înțelege întregul punct dintr-o dată, să reprezentăm șirul de gândire al lui Kant în următoarea formă:) Logica interpretează idealul, adică nu despre ce este, ci despre ce ar trebui să fie) Logica conține reguli de coordonare a cunoștințelor cu legile rațiunii și ale rațiunii) În consecință, cunoașterea care este în concordanță cu legile rațiunii și înțelegerii este cunoașterea adevărată nu a ceea ce este, ci a ceea ce ar trebui să fie Se poate obiecta că Kant vorbește despre norme, și nu despre cunoașterea în sine, că pentru norme este obligatorie doar o ființă ideală, iar cunoașterea reală poate veni cu norme într-un raport mai mult sau mai puțin apropiat Da, dar vorbim despre cunoașterea adevărată, așa cum a stabilit clar Bolzano, cunoașterea este acolo unde este norma adevărului și invers Un alt sistem de gândire al lui Kant, așa cum este bine cunoscut, își găsește o expresie deosebit de vie în Prolegomene Într-o formă scurtă, poate fi reprezentată după cum urmează :) Știința pură este un fapt (matematică pură și științe naturale)) Știința pură conține judecăți sintetice a priori) Dacă se fac ambele ipoteze, atunci se poate întreba despre condițiile posibilității acestei cunoașteri Ultima linie de gândire a lui Kant se bazează pe ceea ce este · În aceasta, putem spune, principalul merit al lui Kant Teoria cunoașterii nu construiește cunoașterea, ci pornește din această cunoaștere Dar acest lucru nu este suficient Ea pornește din cunoașterea autentică, sau cunoașterea în sensul lui Bolzano Adevărat, cunoașterea nu este egală cu adevărul lui Kant Nici măcar nu vorbește despre ea El este preocupat de judecăţile sintetice a priori, care au doar o relaţie formală cu cunoaşterea Dar presupunerea existenței în știința cunoașterii înainte de a construi o teorie a acestei cunoașteri este o idee foarte corectă Dar de aici ar fi de așteptat ca Kant să preia metodologia acestor științe, t) Logica lui Kant Ș, - Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI înțelegându-l pe acesta din urmă în sensul lui Bolzano, adică ca reguli de deducere a adevărului, de stabilire a unității cunoștințelor științifice Dar, după cum se știe, Kant nu a făcut acest lucru Lupta cu metafizica l-a dus într-o altă direcție, iar în locul teoriei științei am avut o a doua încercare de a demonstra ceea ce era recunoscut ca disponibil, pe baza a ceea ce a fost extras din acest disponibil Demonstrând în acest fel posibilitatea cunoașterii științifice, sau cunoașterii în general, Kant a luat punctul de vedere al geneticismului, declarând cunoașterea o problemă De aici a venit istoria tristă a teoriei moderne a cunoașterii Cât priveşte cele două direcţii ale gândirii kantiene pe care le-am remarcat, cu privire la fiecare dintre ele pot fi puse următoarele întrebări: i) Care este baza normelor ideale, dacă nu adevărul?) De ce cred în matematică și științe naturale dacă nu conțin adevăr? Norma este expresia propriului drept Datorită este aceea care necesită recunoașterea mea Dar care este baza recunoașterii mele epistemologice

a cuvenitului? Sau își poate păstra sensul, indiferent dacă îl recunosc sau nu? Acesta din urmă doar dovedește că ceea ce se cuvine nu depinde de mărturisirea mea, dar nu dă o indicație pozitivă a caracterului acesteia Mai mult, această independență indică prezența unei baze interne pentru deducerea datoriei A declara drept cuvenite regulile pentru armonizarea cunoștințelor noastre cu principiile rațiunii și rațiunii nu înseamnă deloc rezolvarea problemei Ar fi doar o decizie verbală Avem dreptul să ne întrebăm de ce în acest acord se afirmă cuvenitul? Și simțim imediat că la baza tuturor acestei deducții stă un principiu nespus, care, de fapt, determină caracterul întregii deducții Răspunsul la întrebarea pusă este clar: cunoașterea care nu este în concordanță cu regulile rațiunii și rațiunea nu ar fi cunoaștere, cu alte cuvinte, nu ar conține adevăr Conceptul de adevăr fundamentează de fapt întreaga construcție normativă a epistemologiei lui Kant Pentru a arăta corectitudinea acestei afirmații, este suficient să ne gândim la întreaga deducție a lui Kant fără subsolul cunoașterii care conține adevărul Orice normativism se transformă atunci în simplu arbitrar verbal Eliminând conceptul de adevăr, am dreptul să nu consider obligatoriu pentru mine să-mi coordonez cunoștințele cu legile rațiunii și ale rațiunii Acest E limpede ca ziua lui Dumnezeu Atunci fiecare activitate cognitivă este la fel de bună (Vorbim, bineînțeles, doar despre cunoaștere ca valoare teoretică - o considerație pragmatică a cunoașterii va fi discutată mai jos) Numai ținând cont de adevărul ca scop al cunoașterii, pot recunoaște, sunt obligat să recunosc anumite norme Numai în conceptul de adevăr se află rațiunea normativismului epistemologiei lui Kant Și mai clar este cazul celuilalt punct de vedere al lui Kant Matematica pură și știința naturală pură conțin judecăți sintetice a priori Dar acest lucru nu este suficient Judecățile sintetice sunt în general de valoare pentru extinderea cunoștințelor Dar justificarea cunoașterii este doar în judecăți sintetice a priori Cunoașterea, ca atare, își găsește expresia în acest apriorism, întrucât afirmă nu numai universalitatea formală și valabilitatea generală, ci și ceva mai mult Pentru știința așa cum este dată, nu căutăm o bază pentru validitatea generală a unei judecăți sintetice Mai mult, recunoașterea naturii a priori a acestor hotărâri presupune deja rezolvarea unei probleme foarte importante O judecată sintetică a priori nu are nevoie de experiență Este deja cunoaștere realizată Tot ceea ce este necesar pentru cunoașterea perfectă este dat în ea Dar judecata sintetică a priori rămâne valabilă atâta timp cât nu ne-am îndoit încă de știință Merită să încerci să faci acest ultim lucru, iar judecățile sintetice își pierd a priori valoarea Ele sunt a priori și nu pot fi dovedite prin experiență; din acelaşi motiv nu pot fi scoase de nicăieri Ele pot fi date doar și, mai mult, nu ca izolate, ci într-un sistem de cunoaștere - în știință Dar conceptul de știință în acest caz este strict definit Trebuie să fie un sistem de cunoaștere în sensul lui Bolzano Cunoaștere = adevăr, sistem de cunoștințe = sistem de adevăr Știința este un sistem de adevăruri Adevărul, în final, este și fundamentul celui de-al doilea punct de vedere al lui Kant Kant nu a suportat ultimul punct de vedere O analiză a Criticii lui Kant ar putea arăta acest lucru Esența problemei se rezumă la faptul că, pornind de la știință ca fundament al cunoașterii, Kant nu s-a limitat la a descrie metodele acesteia, ci a încercat să deducă de la bun început toată cunoașterea Kant, ca și Bolzano, încearcă să demonstreze cunoștințele din care pornește În afară de faptul că o astfel de justificare este imposibilă, este de prisos Pentru Bolzano,   Cât despre Kant, a

fost suficient să plecăm de la cunoaștere-știință În această cunoaștere, ca atare, există deja o bază pentru cunoaștere Acesta este un fapt de cunoaștere Poate că așa-numitul "quescio juris" rămâne, dar la ce înseamnă întregul său sens va fi arătat mai jos Cunoașterea este realizarea adevărului Cunoaștere = adevăr Acolo unde există adevăr, există cunoaștere, deoarece adevărul este o relație, iar relația se împlinește ca adevărată Nu există cunoștințe care să fie jumătate, trei sferturi sau cumva parțial să devină și să devină în continuare adevăr Adevărul este un concept absolut static, excluderea oricărui finalism, a oricărei geneze Adevărul este ceea ce este Cunoașterea nu devine adevăr, dar devenind cunoaștere, rămâne adevăr *) Cunoașterea și adevărul sunt la fel de statice Acesta este meritul lui Bolzano, deși el însuși s-a folosit puțin de o gândire atât de simplă, dar profundă Teoria modernă a cunoașterii nu are un concept corect de cunoaștere Pentru ea, cunoașterea este o sarcină Devine doar cunoaștere Teoria cunoașterii are dreptul de a exista doar atâta timp cât cunoașterea este o problemă, prin urmare nu poate recunoaște în niciun fel punctul de vedere al lui Bolzano că cunoașterea = adevăr Haide, ea îl poate recunoaște pe acesta din urmă, dar nu vede în el decât un scop Teoria cunoașterii nu își studiază propriul subiect Este chemat să studieze cunoașterea și studiază în mod conștient ceea ce nu este deloc cunoaștere Această propoziție este atât de elementară încât ar trebui să convingă pe oricine că ceva este în neregulă cu teoria cunoașterii Recunosc cu ușurință caracterul slab al argumentației lui Nelson, dar, în ciuda acestui fapt, accept aproape toate concluziile ei Ajung la asta pe alte căi, trecând în general prin teoria adevărului a lui Bolzano Ce drept are o teorie a cunoașterii de a studia ceea ce nu este cunoaștere? Este clar ca ziua lui Dumnezeu că teoria cunoașterii nu are obiect de investigație Cunoașterea este o problemă pentru ea, dar cunoașterea problematică nu este cunoașterea Cunoașterea este negația oricărei problematici Este adevărul realizat *) semn problematic x) miercuri relația dintre "ființa în sine" și "adevărul în sine" în Husserl "Log Untersuch* eu,) Adevărat, Husserl crede că este posibil, chiar și cu dăruirea imediată a adevărului, să se aleagă între diferite căi care duc la acesta, dar acest lucru se întâmplă cu greu fără a contrazice poziția privind unicitatea conexiunii și relației dintre adevăruri; Vezi deasupra Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE niya - nu Cunoașterea-adevăr exclude conceptul de geneză Încercați teoria cunoașterii pentru a accepta această poziție evidentă, atunci va fi complet anulată Acolo unde cunoașterea a fost deja realizată, teoria cunoașterii, cu deducția ei a condițiilor cunoașterii adevărate, este complet lipsită de sens Cunoașterea nu are nimic de dedus, este deja dată, este un fapt Teoria modernă a cunoașterii se bazează pe o înțelegere greșită a esenței cunoașterii Cunoștințele pentru ea sunt încă supuse verificării, evaluării Teoria lui Bolzano, care consideră cunoașterea drept adevăr, este fatală pentru epistemologia modernă Este adevărat că Bolzano însuși nu era convins de posibilitatea de a construi o știință complet nouă pe această bază, dar Wissenschaftslehre-ul său, așa cum am văzut, oferă suficiente indicații cu privire la posibilitatea unei astfel de științe Semnificația teoriei sale a adevărului nu este diminuată de aceasta Cunoașterea nu este o problemă - este adevărul realizat Dar apărătorii teoriei moderne a cunoașterii pot obiecta că este încă necesar să se dovedească existența unei astfel de cunoștințe O astfel de obiecție presupune că apărătorul teoriei moderne a cunoașterii este de acord cu definiția cunoașterii = adevăr Numai existența unor astfel de cunoștințe este contestată Strict

vorbind, apărătorul teoriei moderne a cunoașterii nu poate contesta posibilitatea cunoașterii adevărate Mai mult, el chiar admite posibilitatea acestei cunoștințe, întrucât el însuși dă teoria posibilității ei Disputa cu privire la posibilitatea cunoașterii adevărului este eliminată Doar un reprezentant al scepticismului se poate opune unei asemenea posibilități Dar această învățătură este doar o tristă neînțelegere Scepticismul este auto-contradictoriu și vitalitatea lui poate fi examinată doar în psihologia cunoașterii Teoria cunoașterii, deși pornește din natura problematică a cunoașterii, crede întotdeauna în posibilitatea unei astfel de cunoștințe Teoria cunoașterii este studiul condiției posibilității cunoașterii corecte, adevărate, și ar fi contradictorie în sine dacă ar încerca să conteste posibilitatea cunoașterii Astfel, o dispută cu privire la posibilitatea cunoașterii-adevăr cu reprezentanții teoriei cunoașterii este inacceptabilă Teoria cunoașterii își poate revendica drepturile asupra criteriului adevărului Poate admite că cunoașterea = adevăr, dar își rezervă dreptul de a stabili ce este adevărul Astfel, această întrebare veșnic veche și încă nouă intră în scenă Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Apărătorul teoriei cunoașterii poate argumenta astfel Lăsați științele separate, specializate, să se ocupe de propriile întrebări și să stabilească adevărul, fiecare în domeniul său, dar munca de cunoaștere nu se va încheia aici Este necesar să dezvoltăm un criteriu de adevăr, adevăr generic, cu ajutorul căruia vom putea deosebi adevărul de minciună Orice ar spune adversarii teoriei cunoașterii, stabilirea criteriului adevărului va fi întotdeauna o bază suficientă pentru existența unei teorii a cunoașterii În primul rând, se poate pune doar întrebarea posibilității În ce sens se poate vorbi de stabilirea unui criteriu de adevăr? Această întrebare este una dintre cele mai discutate în epoca noastră Astfel, de exemplu, mișcarea pragmatică în filozofie are o legătură strânsă cu această întrebare și cu greu se poate spune că s-a realizat ceva consolator în această direcție Da, și nu este nimic de așteptat la consolare În primul rând, trebuie avut în vedere că a vorbi despre un criteriu de adevăr înseamnă a transfera întrebarea din sfera teoretică în cea practică Teoretic, este imposibil să se stabilească un criteriu de adevăr O astfel de cerință este contradictorie pe plan intern Dacă, de fapt, întreb dacă judecata mea este adevărată sau nu, atunci declar că este neadevărată Întrebarea adevărului în sfera teoretică se respinge, deoarece înlătură orice posibilitate de răspuns Criteriul este o verificare în curs, iar verificarea este o comparație Verificarea unei judecăți adevărate este posibilă atunci când există o judecată adevărată (comparabilă) și altceva (obiect de comparație) Dar prezența unei propoziții adevărate elimină necesitatea verificării, iar îndoiala cu privire la adevărul unei propoziții face verificarea imposibilă În domeniul teoriei, stabilirea unui criteriu de adevăr este un concept controversat Este necesar să depășim limitele rațiunii teoretice pentru a da un criteriu de adevăr, ceea ce nu înseamnă că această cale este legală Încercarea lui Rickert la "Zwei Wege" este foarte tipică din acest punct de vedere Servește ca o confirmare indirectă a ideii noastre despre imposibilitatea teoretică de a stabili un criteriu de adevăr Dar nu îi va ajuta pe apărătorii teoriei cunoașterii să transfere întrebarea în sfera "rațiunii practice"? Pentru a face acest lucru, să luăm în considerare pe scurt "valoarea" lui Rickert Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" Í V NUTSUBIDZE Teoria cunoașterii, potrivit lui Rickert, este "o știință care interpretează ceea ce nu există și care poate fi caracterizată

pozitiv ca o știință cu valoare teoretică Ea poate fi pusă în contrast cu toate științele ființei (Seinswissenschaften) ca știință "pură" a valorii, iar problema sa este semnificația valorii teoretice J) Dar care este această valoare care constituie problema teoriei cunoașterii? Cu greu este posibil să o definim pozitiv, deoarece nu se referă nici la ființă, nici la neființă Între ființă, ca existență prezentă, și neființă, se poate gândi la o altă etapă legată de ființă Aceasta este viața ideală Prima, existența prezentă, se caracterizează prin determinarea spațio-temporală; a doua este negarea acesteia Existența prezentă este afirmată aici și acum, în timp ce existența ideală este afirmată peste tot și întotdeauna Dar Rickert nu admite deloc că valoarea este o astfel de ființă Valoarea nu este nici ființă actuală, nici ideală și, în același timp, nu este neființă Valoarea, ca atare, este mai largă decât sarcina teoriei cunoașterii Teoria cunoașterii, potrivit lui Rickert, trebuie să ia în considerare sensul propozițiilor adevărate Tocmai acest sens "care este mai înalt decât orice ființă, aparține sferei valorii și numai ca valoare poate fi înțeles" *) Astfel, sensul conceptului de valoare este mai larg Prin urmare, numai "sensul" poate fi determinat Despre esența conceptului de valoare vom vorbi mai târziu Acum trebuie să stabilim că "sensul" nu are existență Să-i dăm cuvântul lui Rickert: "Semnificația" se află "deasupra" sau "înainte de" fiecare (R) ființă Acest lucru rezultă deja din faptul că sensul că ceva există presupune deja un sens care este legat de poziția în care se află și nu contează dacă se consideră ființa mentală sau fizică Dacă această valoare nu este adevărată, atunci nimic "este" deloc Deci, sensul nu poate fi socotit cu ființa, ci trebuie doar logic să-l preceadă) Sensul este expresia adevărului judecății Nu poate fi o ființă ideală, deoarece judecata mea despre această ființă ideală este și adevărată "Eu Kantstudin , S) Ibid) Ibid Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI Fac o judecată adevărată despre ființa ideală, dar sensul (sensul) acestei judecăți coincide cu cea mai ideală ființă, atât de puțin, cu cât sensul judecății despre ființa reală este identic cu acesta din urmă Toată această deducție, în esență, în afară de propriile neajunsuri, are foarte puțin de-a face cu conceptul de valoare Am căuta în zadar baza interioară a lui Rickert pe care el raportează conceptul de "sens" la valoare Rezultă că "avem nevoie de acest cuvânt (valoare) în primul rând pentru ceea ce nu este și totuși nu se referă la nimic, ci la ceva" *) "Negația ființei dă ca o simplă negație - nimic" Negarea valorii, în schimb, poate însemna în egală măsură nimic, dar și ceva, și anume valoarea negativă) Nu este nevoie să cauți un alt motiv în Rickert, nu există Astfel, doar o analogie externă, o asemănare accidentală, îl obligă pe Rickert să apropie conceptul de "sens" de valoare Atât sensul, cât și valoarea deopotrivă nu au ființă, nici prezentă, nici ideală și, în egală măsură, nu sunt neființă Să presupunem deocamdată că deducția "sensului" este corectă Întrebarea este de ce avea nevoie Rickert de conceptul de valoare? Pentru a exprima ceea ce nu are ființă și în același timp este nimic? Dar acesta este adevărul Bolzano a arătat clar că adevărul nu are ființă, dar există mai mult decât nimic Rickert nu a acceptat această învățătură a lui Bolzano, deși influența sa se simte pe tot parcursul deducției "valorii" *) Motivul acestui fenomen ar trebui căutat în faptul că Bolzano neagă doar "Dasein-ul" adevărului, care nu obligă încă să nege "Sein" Într-adevăr, dacă negarea valorii nu duce la nimic, ci la valoare negativă, atunci negarea adevărului nu duce la nimic, ci la adevăr negativ Se poate obiecta că o valoare negativă nu încetează să fie o valoare, în timp ce adevărul negativ nu mai este adevăr Dar,

în primul rând, o valoare negativă nu are independență, dar *) Ibid -) Ibid) Ibid Vezi mai sus pentru influența lui Bolzano asupra lui Rickert Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE, este conceput doar în raport cu o valoare pozitivă, ca un adevăr negativ în raport cu unul pozitiv În al doilea rând, vorbim despre relația cu ființa și aici se dovedește că adevărul negativ este departe de a fi nimic *) Astfel, Rickert nu a putut recurge la conceptul de valoare În esență, doar conceptul de adevăr susține "sens" Nu trebuie decât să concepe un "sens" fără adevărul care o fundamentează, iar întreaga analiză a lui Rickert își pierde orice valoare Ce valoare poate avea un "sens" dacă nu este adevărat? Exact niciunul · Cu greu este posibil să cauți "obiectul cunoașterii" în sensul neadevărat Rickert însuși admite că "dacă această valoare nu este adevărată, atunci nimic nu există" *) Astfel, cel mai înalt fundament al cunoașterii este în adevăr Dar dacă semnificația-valoare "există" deasupra și înaintea oricărei ființe, atunci ce fel de "existență" va lăsa Rickert pentru adevăr? Deci, adevărul este justificarea sensului Ea nu este nici ființă, nici neființă Să încercăm să vedem dacă este o ființă ideală Rickert nu este de acord cu posibilitatea unei astfel de soluții la problemă Întreaga forță a argumentului său constă în dezvăluirea contradicției care se ascunde în recunoașterea ființei ideale în spatele adevărului: adevărul nu poate fi ființă ideală, întrucât judecata mea despre ființa ideală este adevăr Acest argument poate părea convingător doar la o examinare superficială a problemei ființei Rickert a înțeles foarte corect necesitatea de a lua în considerare problema de a fi în legătură cu problema cunoașterii Acesta este meritul lui Dar cu greu a intrat suficient de adânc în esența acestei probleme: Ce este ființa ideală? În primul rând, nu este Dasein, și deci determinarea lui în negația spațiului și timpului Relația dintre ideal și ființa prezentă poate fi perfect exprimată în cuvintele lui Husserl Ei se raportează, "precum niște culori în specie, cu bucățile de hârtie care zac aici, care "au" (termenul lui Bolzano V N) aceeași culoare Fiecare lambou are, pe lângă alte momente constitutive (întindere, formă etc), propriul său individ *) Mier corespondenţă locuri din Bolzano şi Husserl) Ibid Biblioteca Runiverse BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI (roșu dublu, adică cazul său special (Einzelfall) de această culoare specifică, în timp ce el însuși nu există cu adevărat în aceste patch-uri și nicăieri în întreaga lume Ei / mai mult există "în gândirea noastră, întrucât se referă la domeniul ființei reale, la sfera temporalului" Rickert, desigur, nu contestă ființa ideală, deși, poate, nu ar fi de acord cu afirmaţie a lui Huss- / serl, că "legea paralelogramului de forţe este un obiect la fel / în acelaşi fel ca şi oraşul Paris" *)) Ființa ideală este negația determinării spațiu-temporale Această poziție este aproape fără îndoială Dar de aici se poate merge mai departe și se poate încerca o altă definiție Așa-numitele legi ale logicii se bazează pe spațiu și timp Este suficient să gândim spațiul și timpul din lumea cunoașterii noastre și nici o singură lege logică nu va fi obligatorie Acest lucru se vede mai ales clar în legile identității și contradicției A=A are sens doar atâta timp cât A=A intră în unitatea superioară a determinării spațio-temporale De îndată ce această unitate este ruptă, nu este deloc necesar ca A să stea într-o relație definită cu A Atunci A poate egala nu-A, iar legea contradicției, negativă pentru noi, va deveni pozitivă pentru non- lume spațială și non-temporală O încercare a prof A Vvedensky, a face legea contradicției normativă pentru gândire, este o confirmare indirectă a gândirii noastre Esența problemei este doar că fiecare normă presupune

posibilitatea firească a ceea ce este cerut de normă Prin urmare, orice propoziție naturală poate fi transformată într-o normă, iar o normă nu are sens fără o singură premisă - fezabilitatea cerinței sale Legea contradicției, conform prof A Vvedensky (în "New and Easy Proof of Philosophical Criticism") este fezabil pentru gândire, dar nu este o lege naturală De aceea este imposibil să faci o normă din această lege: raționezi în așa fel încât gândirea ta să fie plină de contradicții În orice caz, poate fi considerat fără îndoială *) Buturuga unters II, S ιοί) Ibid IOI) miercuri în Husserl Log Unis I, - Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE un lucru: legea imposibilității contradicției nu este obligatorie pentru o lume ideală, întrucât o gândim în afara spațiului și timpului Desigur, această lege poate fi normală pentru gândire, în măsura în care gândirea însăși aparține lumii spațio-temporale; dar ne putem gândi la o lume ideală complet eliberată de legea contradicţiei Dacă acum încercăm să adoptăm acest punct de vedere, atunci argumentul lui Rickert își pierde complet terenul Rickert se bazează pe faptul că, dacă recunoaștem adevărul (sensul) ca o ființă ideală, atunci nu există unde să punem cunoștințele noastre despre acest adevăr La asta se poate răspunde foarte simplu: ființa ideală este atemporală și fără spațiu și nu este nimic de care să te temi de o ciocnire de concepte Nu are nici vârf, nici jos, nici partea dreaptă sau stângă, nici mai devreme, nici mai târziu și, prin urmare, cunoașterea noastră despre ființa ideală are, ca și adevăr, ființă ideală Cunoștințele noastre, chiar și despre ființa ideală, dacă este adevărată, "există" nu aici și acum, ci peste tot și întotdeauna Desigur, la baza tuturor acestor stă adevărul sau cunoașterea = adevăr Numai cunoașterea adevărată are o ființă ideală, sau altfel, cunoașterea are o ființă ideală Rickert are dreptate când neagă a fi (existent) în spatele cunoașterii Aceasta este influența benefică asupra lui a lui Herbart și Bolzano Dar el nu are dreptul logic de a nega ființa ideală în același mod După ce a admis legitimitatea unei astfel de negare, Rickert a trecut la conceptul de valoare Dar ce folos poate face teoria cunoaşterii acestui produs al deducţiei incorecte? După cum am văzut, teoria valorii nu justifică teoriile adevărului Mai degrabă, dimpotrivă, "valoarea" are vreo semnificație doar atâta timp cât întreaga idee de cunoaștere se bazează pe conceptul de adevăr Fără această premisă, nu există teorie a cunoașterii, deoarece nu există cunoaștere Trebuie doar să ne gândim la un "sens" care nu ar fi adevărul, iar apoi, împreună cu Rickert, ar trebui să admitem că nu se dă nimic Astfel conceptul de valoare nu justifică adevărul și, în același timp, nu oferă o nouă dovadă care să justifice teoria cunoașterii Poziția lui Rickert este foarte caracteristică teoriei moderne a cunoașterii în general El recunoaște munca negativă a lui Bolzano și consideră că este sarcina lui de a oferi o definiție pozitivă a adevărului "Bolzano știe, spune Rickert, că adevărul nu este ceva Biblioteca "Runivers" BOLZANO TEORIA EI ŞTIINŢEI orice real Dar chiar și cu această înțelegere negativă, în afară de lipsurile în detalii, în principiu aceasta are semnificația ei și ar fi în zadar să căutăm completarea pozitivă necesară de la adepții săi Dar dacă această muncă pozitivă nu are o bază suficientă? Va rămâne Rickert în continuare în recunoașterea fecundității criticii lui Bolzan? Într-adevăr, este departe de a fi întâmplător faptul că nici Bolzano, nici adepții săi nu au o definiție pozitivă a adevărului în sensul lui Rickert Că, în limitele posibilității, acest lucru a fost deja făcut de Bolzano însuși, am încercat să arătăm acest lucru mai sus, unde Bolzano definește adevărul ca o expresie a ceea ce este *) Nu există și nu

poate exista o definiție mai pozitivă a adevărului Și această definiție în sine nu este dedusă de Bolzano; el nu o stabilește ca normă pentru toți cei care vor să vorbească despre adevăr, ci o ia din înțelegerea noastră a adevărului (teoretic) Mai mult nu se poate face în teorie În teorie, este posibil doar a afirma ceea ce este, ca adevăr, și nu mai pot fi cerute definiții pozitive ale acestuia Rickert însuși știe bine că adevărul trebuie admis la începutul analizei cunoașterii "Și această "petitio principii" a teoriei cunoașterii nu poate ocoli în niciun fel Presupune adevăr, ca orice știință " s) Cu această recunoaștere, Rickert anulează întreaga teorie a cunoașterii Pe de altă parte, introducând conceptul de "valoare", Rickert depășește limitele rațiunii teoretice și caută mântuirea în practic Aceasta din urmă servește drept confirmare că o definiție teoretic pozitivă a adevărului nu este fezabilă Respingerea unei teorii a cunoașterii care nu provine din cunoașterea adevărului și transferul întrebării din domeniul teoretic în cel al rațiunii practice - aceste două trăsături caracterizează în cel mai bun mod posibil natura problematică a teoriei moderne a cunoaşterii Am văzut că teoria valorii se bazează: i) pe o simplă analogie cu adevărul și) pe o infirmare insuficientă a ființei ideale a adevărului Prin urmare, pragmaștii au mai multă dreptate, Kantstudien ,) Aceeași definiție a trecut în construcțiile adepților săi - cf Husserl, locuri înrudite) Ibid Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE când transferă soluţia chestiunii adevărului în sfera practicii O definiție pozitivă a adevărului este posibilă doar în practică În acest sens, pragmatismul este de necontestat În teorie, cunoașterea obligatorie există doar acolo unde am admis adevărul Doar cu o astfel de premisă se poate vorbi despre normele cunoașterii, despre legile gândirii etc Un alt lucru este practica, acțiunea Aici o judecată incorectă se trădează imediat în fața realității prin verificare și experiență Ceea ce găsește confirmare în realitate, ceea ce este "util" în acțiunile noastre, ceea ce "funcționează" bine - adică adevărul Aceasta este o definiție pozitivă a adevărului, dacă ne-a preocupat cu adevărat o astfel de definiție Dar acolo unde acționăm, cunoașterea nu este teoretică Cunoașterea-adevăr aparține domeniului teoriei, iar utilizarea sa practică nu este diferită de alte elemente constitutive ale acțiunii practice Mașina este un element practic de acțiune la fel de mult ca și cunoașterea legilor cărora le este supusă acțiunea sa În sfera practicii nu există o distincție fundamentală; actiune, utilitatea umbreste toate co oïï Practica nu recunoaște o definiție negativă; pentru ea doar ceea ce este pozitiv este valoros Prin urmare, adevărul în sfera practicii este necondiționat pozitiv Pragmatismul este de nerefuzat ca teorie a adevărului practic, dar este eronat pentru că vrea să-și substituie teoria cu tot ce se poate spune despre adevăr Oponenții pragmatismului, pe de altă parte, se înșală în dorința de a depăși pragmatismul în propriul său domeniu Toată această dispută infructuoasă dintre pragmatism și anti-pragmatism ar putea fi încheiată subliniind că teoria adevărului ca atare nu poate și nu trebuie să încerce să construiască o definiție pozitivă a adevărului, în timp ce pragmatismul este obligat să dezvolte o definiție pozitivă a adevărului care nu are nimic a face cu teoria Există cunoaștere, aici este acțiune (Eroșitul \ este considerat fondatorul pragmatismului al filozofului american '\ Pierce; mult mai devreme decât Pierce, teza pragmatismului a fost exprimată de K Marx în "Unsprezece teze despre L Feuerbach") Poziția lui Rickert este instructivă pentru apărătorii teoriei cunoașterii și în sensul că teoria cunoașterii nu poate ocoli problema existenței cunoașterii adevărului Dar trebuie să recunoști Biblioteca

"Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI C) poziţia şi principiul geneticismului este eliminată odată cu teoria cunoaşterii Rickert încearcă să se salveze în sfera rațiunii practice, dar precaritatea poziției sale pune sub semnul întrebării posibilitatea mântuirii în general Nu putea fi altfel După cum am încercat să arătăm mai sus, teoria cunoașterii are dreptul de a exista fie atâta timp cât cunoașterea este o problemă, fie atâta timp cât este posibilă o definiție teoretică a adevărului Dar cunoașterea sau adevărul sau nimic și, prin urmare, nu este o problemă și este teoretic imposibil de definit adevărul Rickert promite că va scrie o nouă carte pe acest subiect, dar cu greu ne putem aștepta la ceva reconfortant Eliminarea teoriei cunoașterii ridică problema posibilității unei noi științe * Începuturile sale pot fi văzute în Wissenschaftslehre din Bolzano Pornind de la cunoașterea adevărului, Bolzano a ezitat cu privire la existența unei astfel de cunoștințe Polemica sa împotriva scepticismului nu lasă nicio îndoială că Bolzano a considerat necesar să stabilească adevărul cunoașterii În măsura în care Bolzano stă din punctul de vedere al geneticismului Cunoașterea este posibilă, crede Bolzano, iar realizarea ei este o sarcină Și își dedică dialogul dintre sceptic și adversarul său îndeplinirii acestei sarcini După tot ce s-a spus mai sus, este clar că stabilirea cunoștințelor adevărate este o sarcină imposibilă în teorie Creativitatea științifică este străină de reflecție; își urmează propriii stimuli Desigur, această creativitate nu este arbitrară Este legal și, prin urmare, poate face obiectul unui studiu special Dar despre această parte a problemei mai târziu Între timp, este necesar să recunoaștem că cunoașterea adevărului ne este pur și simplu dată Este imposibil de demonstrat această poziție Dar numai cei care nu recunosc posibilitatea cunoașterii o pot contesta Oricine recunoaște posibilitatea cunoașterii este obligat să-i recunoască existența, întrucât orice încercare de a o stabili presupune ca bază cunoașterea adevărată Această ipoteză este singura condiție în care numai studiul proceselor de cunoaștere este posibil Bolzano însuși începe Wissenschaftslehre în acest spirit și, așa cum am încercat să arătăm prezentând opiniile lui Bolzano, încercarea de a dovedi existența cunoașterii este un element complet străin în construcțiile sale Bolzano nu a știut să înlăture deodată scepticismul, reducându-l la nimic ca doctrină contradictorie El vedea în scepticism un dușman mai serios decât oricare Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE el chiar este Aceasta ia cerut lui Bolzano toată rigoarea deducției matematice din principii evidente Dacă nu există cunoștințe, atunci nu există de unde să o derivăm Dar există cunoaștere, deoarece ea poate fi negata doar cu prețul contradicției interne Cunoașterea este dată în știință Acel principiu non-logic, dar nu ontologic, care constă în procesul nereflexiv al creativității științifice "creează" cunoaștere-adevăr Teoria nu intervine aici Acest proces este absolut spontan Cine ar îndrăzni să afirme că toate tratatele de logică scrise de pe vremea lui Aristotel au avut vreo influență asupra procesului creativității științifice Ar fi la fel cu a spune: m-am supărat conform teoriei emoției a lui James, sau - revolta comunaților s-a petrecut după logica științelor sociale a lui Mill Procesul viu al creativității științifice este la fel de străin oricărui fel de logică, deoarece este totul reflectare Numai logica ființei, extinzând formula silogismului la o lege universală, nu s-ar supune tezei noastre, dar și atunci ar trebui să inventeze un subiect conștient, supralogic Acest lucru, desigur, nu înseamnă că creativitatea științifică este ilogică Dimpotrivă, se poate presupune că toată creativitatea științifică este epuizată în partea sa

nematerială de teoria acestei creativități; dar aceasta nu dovedește în niciun caz că această creativitate a procedat conform legilor teoriei În acest sens, nu există nicio diferență între opera unui poet și teoria poeziei, pe de o parte, și opera științifică și teoria științei, pe de altă parte Atât aici, cât și acolo, procesul viu al creativității are loc sub steagul spontaneității, iar reflecția începe acolo unde se termină creativitatea Teoria nu oferă științei instrucțiuni despre cum să distingă adevărul de neadevăr Teoria acceptă ca adevăr din știință ceea ce știința pune la dispoziția teoriei Atitudinea este exact invers În teorie, problema începe cu declararea adevărurilor disponibile Întrebarea este, dacă acesta este cazul, dacă teoria creativității științifice nu are nici un sens pentru "creativitatea științifică în sine, ca atare, atunci ce valoare poate avea orice știință despre această creativitate? La urma urmei, este, de fapt, complet inutil Dar ideea este că unitatea științei, care este afirmată în adevăr, nu intră în cercul sarcinilor vreunei științe Această unitate, remarcată și de Bolzano, este subiectul acelei științe care este chemată să înlocuiască teoria cunoașterii Dar ideea Biblioteca "Runivers" BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI nu numai în această unitate Este un concept formal simplu Noua știință se va preocupa de unitatea în adevăr Este acel element al cunoașterii umane care este fără echivoc imanent întregului său volum În partea sa materială și metodologică, știința este mai mult sau mai puțin specifică Numai în adevăr este afirmată unitatea sa Prin urmare, prima parte a acelui sistem de discipline, pe care, din cauza refuzului de a introduce un nou termen, autorul și-ar propune să se numească teoria științei, ar trebui interpretată despre problema adevărului Un asemenea nume își găsește justificarea în faptul că cunoașterea-adevăr, supusă studiului, este știință în limitele cunoașterii adevărate Cunoașterea adevărată este dată în știință, iar teoria cunoașterii nu este altceva decât teoria cunoașterii științifice sau pur și simplu știință Nu este nimic nou aici: prof A Vvedensky, care a adoptat punctul de vedere al lui Kant, întrucât acesta a fost exprimat în Prolegomene Prima parte a teoriei științei va fi de natură propedeutică) Se urmărește să pună capăt prejudecăților logicii și ale teoriei cunoașterii pentru a trece la metodologia științelor, întrucât în ele se realizează adevărul Metodologia trebuie să studieze metodele de bază ale științei - inducția și deducția - să arate lipsa de independență a fiecăreia dintre ele și să dezvolte, pe baza teoriei adevărului, doctrina unei metode reductive superioare Pentru a acoperi întregul proces cognitiv, adică nu numai cunoașterea realizată, ci și voința de a cunoaște - adăugăm la primele două - a treia disciplină - psihologia cunoașterii) Teoria științei, în sensul explicat, se alătură înțelegerii lui Boltzanov despre cunoaștere-adevăr Se presupune că astfel de cunoștințe sunt date în știință Este de la sine înțeles că vorbim de cunoștințe stabilite Partea ipotetică a creativității științifice nu este luată în considerare, ceea ce, desigur, nu exclude posibilitatea ca aceste ipoteze să devină adevărate în timpurile moderne Adevărul este static mier la fel cu Husserl şi Kriz în pasajele citate mai sus) Psihologia cunoașterii trebuie dezvoltată exact opusul principiilor pe care Münsterberg le propune pentru psihologie în general, vezi Graudzüge I Psihologia cunoașterii trebuie să fie subiectivă, adică toate procesele trebuie studiate în raport cu subiectul cunoaștere, ca fiind impregnate de voința de adevăr Biblioteca "Runivers" V NUTSUBIDZE Activitatea cognitivă este exclusă de adevăr, deoarece activitatea este prezentă acolo unde adevărul este o sarcină Strict vorbind, nu se poate vorbi de o problemă de adevăr

Adevărul este ceea ce este Prin urmare, activitatea care vizează adevărul ar trebui discutată separat Prezența adevărului în cunoaștere elimină conceptul de activitate Activitatea este o stare mentală și aparține psihologiei cunoașterii; cunoașterea este o activitate finalizată și aparține științei care se ocupă numai de adevăr Acestea sunt două lucruri complet diferite Aici ar fi potrivit să trecem la problema combativă a logicii - a psihologismului și a antipsihologismului, dar mai întâi să încercăm să rezolvăm, pe baza teoriei adevărului, una dintre întrebările arzătoare ale epistemologiei moderne · Problema dăruirii este considerată a fi o sarcină foarte dificilă a teoriei cunoașterii Este vorba despre ce este imanent în cunoștințele noastre și ce este transcendent Teoriile existente ale cunoașterii sunt fie în întregime transcendente, fie imanente, fie, în cele din urmă, parțial imanente și parțial transcendente Este clar că problema dăruirii este direct legată de înțelegerea cunoașterii în sine Ea există doar atâta timp cât cunoașterea este o sarcină Apoi sarcina și ceea ce este dat în această cunoaștere Dacă luăm punctul de vedere al teoriei adevărului a lui Boltzanov și adăugăm că adevărul este dat în știință, atunci împreună cu cunoașterea, dăruirea încetează să mai fie o problemă Adevărul este ceea ce este Realitatea ne este dată sub forma adevărului, sau adevărul este realitate O astfel de soluție a întrebării dă preferință imanentismului și chiar intuiționismului Se deosebește de acesta din urmă prin aceea că intuiționismul, ignorând problema adevărului, este incapabil să depășească psihologismul nici în teoria cunoașterii Considerând cunoașterea ca un proces în dezvoltare, intuiționismul se ocupă de activitatea mentală, cel puțin sub formă de erori și iluzii Prin urmare, împreună cu teoria cunoașterii, intuiționismul trebuie să dezvolte teoria erorii și a erorii, pe care ne referim exclusiv la psihologia cunoașterii Acolo unde este vorba despre cunoaștere, despre adevărul deja "împlinit", nu există nimic psihic Intuiționismul, ca toate celelalte teorii, este genetic Cu toate acestea, însuși principiul intuiționismului, acordarea imediată a obiectului cunoașterii, este o cucerire necondiționată a gândirii filosofice a secolului al XX-lea Dar acesta nu este Biblioteca Runiverse BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI mediocru dat își poate găsi realizarea numai în adevărul prezent x) Până și Bolzano a spus că adevărul este o expresie a ceea ce este La aceasta trebuie să adăugăm că adevărul, ca concept de relație, conține deja întreaga problemă a dăruirii - și probleme de relație Iar prezența adevărului este îndeplinirea sarcinii cunoașterii Nu este nevoie să mergem în lumea reală prin analiza stării noastre de conștiință, pe această cale "descoperim" ceea ce ne asumăm deja Aceasta este întreaga falsitate a așa-zisei fenomenologie Realitatea este adevăr, iar adevărul este dat imediat, ca cunoaștere realizată Declarând adevărul pentru ceea ce este, nu luăm în considerare deloc problema de a fi rezolvat Dimpotrivă, subliniind această teză, dorim să atragem atenția asupra faptului că problema ființei trebuie rezolvată în legătură cu teoria adevărului Și în acest punct nu suntem de acord cu intuiționismul, care trimite această problemă la domeniul problemelor ontologice Declarând adevărata cunoaștere ca fiind ființă reală, nu cădem deloc în eroarea cunoscută sub numele de petitio principii Afirmăm doar că cunoașterea realității poate fi conținută doar în adevăr Cine ar încerca să rezolve problema ființei negând existența acestei ființe? Problema ființei nu este o problemă despre un fapt, ci despre modul de existență al unui fapt Este imposibil să întrebi despre ce este ființa, dacă ființa nu ar fi prezentă Prin urmare, studiul științific al ființei presupune

dăruirea ei Mai mult, însăși importanța unui astfel de studiu este deja cuprinsă în adevăr G Lotze a avut ceva asemănător în minte când a spus: "acolo unde se fac cercetări, este necesar să existe deja principiul evidenței și deciziei, prin care să se poată judeca corectitudinea datelor științifice ar trebui de asemenea presupus că "În filozofie, legile acestei hotărâri nu apar pentru prima dată, ci că întregul spirit este deja prezent și își amintește adevărul, pe care îl posedă înainte de a-l cunoaște științific)) N Lossky, autorul intuiționismului, a făcut un pas în acest sens directii; în articolul despre conștiință ("Vop Phil a No iib"), el nu mai pune accent pe realitatea direct realistă a ființei, ci pe cea intenționată (p h) Arborele, ca fenomen real, nu este, desigur, cunoaștere; nu este cunoașterea și o "copie" a unui copac, ci ceva care arată ce este? Aceasta este dăruirea imediată a ființei în adevăr) miercuri Platon Parmenide pag YHI cap) G Lotze Metaf , p , Biblioteca Runiverse V NUCUEIDZE Teoria adevărului pune problema ființei Ea dă cheia permisiunii ei Adevărul nu este creat de noi Ne este dăruit și dat direct în procesul viu al creativității științifice Desigur, ne-a costat mult efort; s-a constatat că nu este lipsit de activitate cognitivă Dar de îndată ce este găsit, activitatea cognitivă s-a încheiat și nu mai este nimic de făcut Psihologia cunoașterii, a treia disciplină din teoria științei, studiază tocmai această activitate Dar numai teoria adevărului este relevantă pentru adevăr Nu există un psihic aici, aceasta este ființa, dar nu reală, ci ideală Toate acestea pot fi găsite în același Lotze, deși fără influența notabilă a lui Bolzano El spune: "toți suntem convinși în acest moment, când gândim conținutul adevărului, că nu îl construim pentru prima dată, ci doar îl recunoaștem; la fel, când nu am gândit-o (Lotze), a însemnat și va însemna, despărțirea de toată ființa, atât de lucruri, cât și de noi, indiferent dacă își găsește un loc în realitatea ființei, ca un apariție (eine erscheinende Anwendung), sau în realitate a cunoașterii, ca obiect al cunoașterii; așa gândim adevărul, de îndată ce îl căutăm Nu mai puțin accent pe irealitatea adevărului poate fi găsit la H Cohen: "cât de puțin adevăr (Cohen) este omogen cu realitatea, cu atât este mai puțin de asemenea, realitatea " Cu toate acestea, are o ființă, deși una ideală Aceasta din urmă, după Cohen, nu este o abstracție de la ființa existentă (Dasein) *) Deci, teoria adevărului, pornind din prezența adevărului, duce la rezolvarea problemei transcendenței, sau a datului și a ființei Dar semnificația propedeutică a teoriei adevărului nu se poate opri aici Sarcina sa nu este doar să înlocuiască teoria modernă a cunoașterii, ci și să pregătească o lucrare logică despre metodologia științelor Prin urmare, stă în spatele subiectului logicii și este ostil oricărei încercări de interpretare psihologică a acestuia Teoria adevărului este antipsihologică în sensul strict al cuvântului Prin urmare, problema de a depăși psihologismul este sarcina ei Să vedem cum face față acestei sarcini Întreaga teorie modernă a cunoașterii este genetică Având în vedere cunoștințele, Logik, , g , S) Vezi Logik d frâu Erkenntniss, S , Biblioteca Runiverse BOLZANO ŞI TEORIA ŞTIINŢEI ca devenire, este obligat să studieze activitatea cognitivă a subiectului Desigur, se poate gândi la această activitate ca fiind redusă la minimum, dar teoria modernă a cunoașterii nu este în niciun caz capabilă să o elimine În acest sens, o încercare de intuiționism este caracteristică Pentru intuitionism, aceasta activitate se reduce la comparatie Nu există nicio posibilitate de a elimina acest rest minim atâta timp cât cunoștințele nu sunt realizate, ci doar devin Nu se poate depăși

psihologismul pe baza unei analize "fenomenologice" Pe această cale, conturată de Mehmet și Herbart *), acel dualism este inevitabil, care duce la nimic încercarea grandioasă a lui Husserl Distincția dintre actul cunoașterii și conținut duce întotdeauna la un dualism insolubil Acolo unde ni se dau acte, încă nu există conținut în adevăratul sens al cuvântului Conținutul, sensul, este dat în întregime numai atunci când actul nu mai este acolo, așa cum în cunoașterea deplină nu există activitate de comparație Conținutul nu trebuie căutat în acte individuale, așa cum a subliniat pe bună dreptate Rickert în obiecția sa la adresa lui Husserl Conținutul este cunoștințe întregi, realizate; este scopul îndeplinit al activităţii cognitive şi de aceea trebuie studiat într-un mod cu totul special În cunoașterea realizată, sau cunoașterea-adevăr, nu există nimic psihic S-a făcut mai sus o încercare de a indica renașterea care a fost adusă în sfera filozofică prin acceptarea unora dintre opiniile lui Bolzano Acolo, am încercat să arătăm că construcția unor astfel de filozofi precum Husserl, Rickert etc , a fost împărțită în construcția unor astfel de obstacole, tocmai am respins acel intuivism, în ciuda principiului fructuos al obiectului cognitiv al subiectului cognitiv, absorbţia terapiei în lupta împotriva psihologiei O astfel de poziție indică clar că o teorie corectă a adevărului, în esență adiacentă lui Bolzano, poate duce la construirea unei teorii corecte a științei) V Nutsubidze !) Vezi cap "Teoria pozițiilor în sine") Ideea exprimată în capitolul final despre relația dintre teoria adevărului și teoria științei este pusă de autor ca bază a eseului în curs de pregătire pentru publicare ("Theory of Science*, Part I," The Problem al Adevărului *) Biblioteca "Runivers" Despre posibilitatea fundamentarii individualiste a moralitatii altruiste Studiind comportamentul oamenilor, observăm două direcții ale activității lor: o parte a acțiunilor lor vizează păstrarea și obținerea beneficiului imediat al persoanei care acționează însuși, în timp ce alte acțiuni vizează beneficiul persoanelor apropiate acestuia, beneficiul urmași, interesele clanului, tribului și, în cele din urmă, pot fi , interese a întregii omeniri Adevărat, nu este întotdeauna ușor să trasăm o linie între aceste două direcții de comportament: același act poate servi în același timp atât beneficiului actorului, cât și intereselor mai largi Astfel, având grijă de autoconservare, o ființă vie în același timp servește intereselor genului său, deoarece bunăstarea acestuia din urmă depinde de disponibilitatea unui număr cât mai mare de indivizi sănătoși și puternici Toate acele procese care țin de reproducere sunt de obicei însoțite de o astfel de creștere a intensității proceselor vitale, încât aceasta duce, în cea mai mare parte, la prosperitatea individului Cu toate acestea, în general, putem stabili cu ușurință prezența acestor două direcții în activitatea oamenilor Trăsătura caracteristică a celui de-al doilea dintre aceste grupuri de acțiuni este că aici persoana își restricționează comportamentul de dragul intereselor care se află în afara lui Dacă aceste acțiuni se reflectă în conștiință și, de obicei, nu poate fi altfel, atunci ele aparțin domeniului moralității Acțiunile de acest fel și mișcările mentale observate în același timp nu constituie o trăsătură exclusivă doar a oamenilor, ci sunt observate și la cei superioare care trăiesc în societăți, Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA de animale Astfel, Bram, în "Viețile animalelor", face o observație remarcabilă, citată de Darwin, despre modul în care un bătrân mascul babuin, cu riscul propriei vieți, a salvat un bebeluș dintr-o haită de câini Întregul comportament al babuinului în acest caz a fost destul de asemănător cu acțiunile unui

erou uman în circumstanțe similare J) Fapte similare se găsesc în viața altor animale de turmă Aceste două direcții ale activității exterioare indicate mai sus în psihic corespund, în termeni generali, la două direcții ale vieții mentale: egoismul și altruismul Să ne întoarcem acum la întrebarea cum se leagă între ele aceste două direcții principale ale activității psihice Nu se poate decât să fie de acord cu Simmel că ar fi foarte nerezonabil să negăm unuia dintre ele un sens independent, reducându-i manifestările la manifestări ale celuilalt Unul dintre ei, de exemplu, egoismul, nu poate fi considerat natural, iar celălalt, altruismul, derivatul, artificial nu poate fi recunoscut Sunt puține concepte, spune Simmel, cu care s-ar face atâtea abuzuri, atâta aparentă cunoaștere a lucrurilor, ca și în cazul conceptului de natural Este necesar fie să opunem naturii conștiința cu tot conținutul ei, cât și unei existențe lipsite de conștiință, să opunem orice acțiune condusă de un scop unui curs pur mecanic al lucrurilor, dar atunci voința egoistă nu va intra în conceptul de pur și simplu "natura", sau trebuie să considerăm totalitatea fenomenelor cognoscibile ca natură și atunci atât sacrificiul egoismului, cât și urmărirea acestuia se vor raporta la natură (naturală) Ei încearcă să demonstreze că egoismul este principala mișcare mentală naturală, indicând o distribuție mai mare a acesteia Dar cu această ocazie, trebuie remarcat faptul că mișcările noastre mentale sunt atât de complexe, atât de împletite între ele și modificate sub influența situației externe și a interacțiunii, încât statisticile sunt inaplicabile în acest sens, iar problema unei frecvențe mai mari a egoist,) Bram Viața animală SPb , i , p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y iar mişcările mentale altruiste nu pot fi rezolvate cu claritate Egoismul primește semnificația principală și pentru că este relativ ușor de explicat fiecare acțiune, chiar dacă este esențial de natură altruistă, prin motive egoiste, între timp, acțiunile egoiste nu pot fi explicate prin motive altruiste în cea mai mare parte Prin urmare, este mai convenabil să prezentăm egoismul ca principală forță spirituală atunci când se dorește să reducă conținutul spiritual complex la o schemă mai simplă și să obțină toți banii spirituali dintr-un singur principiu Acest efort este cu atât mai puternic cu cât conștiința noastră tinde în general să reducă diversitatea la o singură sursă de dragul economiei efortului Dar, până la urmă, sarcina cercetării nu este de a obține cea mai simplă și mai ușor de asimilat schemă posibilă, ci de a realiza cea mai completă și corectă idee a realității Egoismul este considerat proprietatea principală a sufletului, chiar și pentru că se consideră posibil să se dovedească apariția sa mai timpurie în istoria omenirii și în istoria dezvoltării copilului în comparație cu altruismul: fiecare copil este egoist la început și abia apoi sentimentele altruiste îi sunt puse la dispoziţie Cu această ocazie, putem spune că nu cunoaștem aproape complet oameni de cultură primitivă, care trăiesc în izolare; întotdeauna ne întâlnim cu oameni care trăiesc în grupuri, triburi, familii, așa că sentimentele lor egoiste și altruiste trebuie să se întâlnească în același timp Da, în plus, chiar dacă am putea dovedi că egoismul apare mai devreme decât altruismul, asta nu ar dovedi nimic, așa cum spune pe bună dreptate Simmel Într-adevăr, la fiecare animal în dezvoltarea sa, putem constata mai întâi manifestarea foametei, iar apoi, odată cu apariția maturității, sentimentul sexual, dar, până la urmă, asta nu înseamnă că foamea este un sentiment mai natural decât cel sexual instinct *) Toate acestea ne fac să acceptăm atât egoismul, cât și altruismul ca proprietăți importante și de bază

ale vieții spirituale a unei persoane și ne fac să evităm dorința de a exprima tot conținutul spiritual *) Simmel, p , și folgende Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL, INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA în manifestările numai uneia dintre aceste două direcţii ale activităţii mentale O trăsătură caracteristică a acțiunilor care vizează beneficiul aproapelui este prezența unei puternice dorințe interioare, uneori irezistibile, de a acționa într-o anumită direcție În interiorul nostru, în aceste cazuri, vorbește o voce, care fie nu poate fi neascultată, fie a cărei neascultare este însoțită de un sentiment mai mult sau mai puțin dureros de datorie neîmplinită Cât de puternică poate fi o asemenea dorință de a acționa în folosul vecinului și indiferent de orice considerente secundare, arată exemplul dat de Guyot Unul dintre muncitorii de la instalația de ardere a varului din Pirinei, coborând în cuptor pentru a-și explica o tulburare care se întâmplase acolo, cade de sufocare; altul se repezi în ajutorul lui și cade O femeie, martoră la catastrofe, cere ajutor, muncitorii fug Pentru a treia oară, un bărbat coboară într-un cuptor încins și cade Al patrulea și al cincilea sar și pieri Rămâne singur, aleargă și vrea să sară, dar deodată o femeie care s-a întâmplat aici îi atârnă de rochie și, înnebunită de groază, îl ține la margine Ulterior, când supravegherea procurorului a venit la locul incidentului pentru a organiza ancheta, muncitorul supraviețuitor a fost întrebat despre negarea lui necugetată, iar funcționarul a început să-i demonstreze toată imprudența comportamentului său; muncitorul a dat un răspuns surprinzător: "Tovarășii mei mureau, trebuia să merg acolo" În alte cazuri, acest sentiment interior este o forță de reținere irezistibilă Deci, din nou, Guyot citează următoarea poveste a predicatorului american Parker: "Eram încă un copil, nu aveam mai mult de patru ani; Nu am omorât niciodată cea mai mică creatură, dar am văzut alți copii făcând plăcere să omoare păsări, veverițe și alte animale mici Într-o zi, într-un iaz de mică adâncime, am observat o mică broască țestoasă cu pată care se lăsa la soare; Eram pe punctul de a flutura băţul spre ea Deodată ceva mi-a oprit mâna, şi am auzit în mine o voce clară şi puternică, care spunea: asta e rău Toți uimiți de acest * Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y cu un nou sentiment, cu această forță invizibilă, care în mine și împotriva voinței mele stătea în calea acțiunilor mele, am ținut bastonul ridicat în aer până am pierdut din vedere broasca țestoasă Vă asigur, spune el , că niciun eveniment din viață nu m-a lăsat în am o impresie mai profundă și mai puternică" *) · S-au încercat să explice comportamentul îndreptat spre realizarea binelui comun din motive egoiste: o persoană trebuie să acționeze în conformitate cu regulile morale, deoarece aceasta este cea mai practică pentru el Dar toate astfel de construcții strict utilitare nu rezistă criticilor: nu există nicio modalitate de a le fundamenta De foarte multe ori, a da o bucată de pâine unei persoane înfometate înseamnă să nu fii mulțumit Jertfa de sine care izvorăște din sentimentul interior care obligă o persoană să-l comită este într-adevăr sacrificiu de sine, deoarece implică adesea sacrificiul vieții O altă explicație pentru sacrificiul de sine și acțiunile în general altruiste a fost căutată pe baza senzațiilor: la o persoană care este dispusă în mod altruist, renunțarea la interesele sale în favoarea altuia oferă mai multă plăcere decât ar putea obține din satisfacerea acelor dorințe, pe care le refuzat Nici acest punct de vedere nu rezistă controlului, deoarece reduce manifestările voinței exclusiv la motive hedoniste După acest punct de vedere, voința umană este dirijată numai de senzații plăcute sau neplăcute, sau de așteptarea unor astfel de senzații în viitor

Adevărat, susținătorii acestui punct de vedere admit că în unele cazuri manifestările de voință sunt atât de bruște și certe, ca, de exemplu, în cazurile luate din Guyot și citate mai sus, încât aici nu poate fi loc de cântărire și evaluarea senzaţiilor plăcute sau neplăcute care ar trebui să apară în viitor ca urmare a deciziei luate Dar astfel de cazuri sunt considerate de adepții acestui punct de vedere ca fiind excepționale; pentru ei, astfel de decizii sunt fie rezultatul condensat al numeroaselor decizii conștiente ale acestui individ în trecut, fie !) M Guio Eseu de moralitate Ed "Cunoaștere" Sankt Petersburg " , p Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA a moştenit de la strămoşi modul obişnuit de acţiune în anumite împrejurări, iar aici, într-un număr de generaţii, modul de acţiune determinat în mod repetat a fost adoptat în mod conştient de strămoşii acestei fiinţe după cântărirea consecinţelor acestei sau aceleia decizii O critică detaliată a acestui punct de vedere, o critică a motivației hedoniste a voinței, se găsește în geniala carte a Prof L I Petrazhitsky, unde trimitem cititorul Vom spune doar că actele voliționale umane sunt rezultatul punerii în acțiune a mecanismelor neuropsihice Această punere în acțiune este determinată de o varietate de factori - stimuli externi (sunete, impresii vizuale etc) și interni (modificări chimice în sucurile corpului, imagini mentale care apar în conștiință etc) O decizie bruscă a unei persoane poate depinde, de asemenea, puțin de idei și comparații ale consecințelor plăcute și neplăcute ale acțiunilor sale, la fel de puțin, după toate probabilitățile, depinde de astfel de comparații comportamentul unui iepure, simțind un inamic și grăbindu-se cu capul să fugă Cu cât o ființă vie este mai sus, cu atât experiențele mentale mai complexe și mai bogate sunt însoțite de fiecare dintre acțiunile sale Cu cât este mai jos, dimpotrivă, lumea sa mentală este mai simplă și mai săracă și numai de dragul construcțiilor teoretice este necesar să atribuim o alegere conștientă de decizie unor oameni care se aflau la un nivel de dezvoltare mult mai scăzut decât suntem noi, si chiar animale in acele cazuri in care si actionam intr-un anumit fel sub influenta unui impuls interior brusc Astfel nu se poate admite că voința este condiționată exclusiv de acele reprezentări ale plăcerii și durerii care vor rezulta din satisfacerea uneia sau alteia dorințe La baza actului de voință stă dorința sau nevoia de a face ceva; această nevoie poate fi însoțită de o varietate de procese și sentimente intelectuale, care în cele mai multe cazuri afectează rezultatul final al unui act volițional, dar principalul constă în acestea, adesea doar însoțitoare, senzații și gânduri *) L Petrazhizhy Introducere în studiul dreptului și moralității Fundamentele psihologiei emoționale Ed a II-a, Spo , Biblioteca "Runivers" ISO A I P O C KI Y Organismul uman, ca răspuns la o anumită combinație de circumstanțe externe, reacționează într-un anumit mod Necesitatea de a răspunde anumitor împrejurări printr-o anumită acțiune îndreptată spre beneficiul altor persoane sau al societății se reflectă în conștiința noastră sub forma unui simț al datoriei morale) Când o mamă își sacrifică viața pentru viața copilului ei, să-ți imaginezi că o face după o comparație atentă între cum ar fi viața ei fără copil și ce pierde prin sacrificarea vieții, este o teoretizare absurdă în favoarea unui anumit punct de vedere vedere Mama se sacrifică pentru că nu poate face altfel și nu pentru că este oportun și îi va aduce cea mai mare fericire Este adevărat că teoretic se poate construi o întreagă morală pe baza schemei pe care o mamă se sacrifică pentru un copil, pentru că își imaginează că viața fără copil îi va da mai multă durere decât ar

putea contrabalansa plăcerile pe care le poate primi mai târziu Dar această morală este de un ordin inferior în comparație cu aceea în care o persoană se sacrifică pentru că nu poate face altfel În același mod, este posibil ca o persoană să fie aruncată în apă pentru a salva un copil, sub influența ideii de suferință pe care acesta din urmă o trăiește, sau sub influența unui sentiment de recunoștință față de părinții copilului pentru binecuvântările experimentate sau, în cele din urmă, sub influența convingerii că nu este nimic mai bun decât să se sacrifice pentru alții Dar cea mai simplă și mai izbitoare manifestare a unui astfel de mod de acțiune va fi atunci când o persoană, văzând un om care se îneacă, se grăbește să-l salveze, nefiind complet angajată în raționament și cântărind diferite sentimente Nu putem fi de acord cu explicația strict utilitaristică, precum și hedonistă a moralității, și pentru că, cu astfel de explicații ale comportamentului moral, simțul moralității *) Mi s-ar părea mai corect să numim această necesitate de a acționa în folosul altora, pentru a evita neînțelegerile, în locul simțului datoriei morale, un impuls moral Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA a datoriei esențiale (impulsul moral), care aparține celor mai izbitoare și mai puternice manifestări ale activității mentale, ar rămâne pe margine și ar părea inutilă Cu astfel de construcții ale moralității, comportamentul uman ar fi condiționat fie de o discuție a întrebării cum este mai practic să acționăm în acest sau acel caz, fie de cântărirea considerațiilor cu privire la care decizie poate oferi cea mai mare satisfacție, fluxuri de cazuri mai tipice, ca o forță irezistibilă, direct din adâncul naturii spirituale a omului "A reduce comunitatea animalelor", spune Krapotkin, "la iubire și simpatie, înseamnă a-i restrânge universalitatea și semnificația, așa cum etica umană, bazată pe iubire și simpatie personală, duce doar la o restrângere a conceptului de sentiment moral ca un intreg, per total Nu mă ghidez deloc de dragostea pentru proprietarul acestei case, pe care de multe ori nu-l cunosc deloc, când, văzându-i casa în flăcări, iau o găleată cu apă și fug la casa lui, deși nu eram în cel mai puțin frică pentru ai mei: mă ghidez de un sentiment mai larg, deși mai mult nedefinit, sau mai degrabă de instinctul de solidaritate umană universală, i e responsabilitatea reciprocă între toți oamenii și sociabilitatea Același lucru se observă la animale Nu dragostea sau chiar simpatia (înțeleasă în adevăratul sens al acestor cuvinte) determină o turmă de rumegătoare sau cai să stea în cerc pentru a se proteja de atacul lupilor; nu dragostea îi face pe lupi să se alăture haitei pentru vânătoare, la fel cum nu dragostea îi face pe miei și pisoi să se răsfețe în jocuri și nici dragostea nu este cea care adună toamna puiet de păsări care petrec zile întregi împreună aproape toată toamna Aici intervine instinctul social, care s-a dezvoltat încet între animale și oameni în perioada extrem de lungă de evoluție, încă de la primele etape, și care a învățat animalele și oamenii deopotrivă să conștientizeze puterea pe care o dobândesc prin practicarea ajutorului reciproc și sprijin și să fie conștient de plăcerile care se găsesc în viața socială" *) P Krapotkin Asistența reciprocă ca factor de evoluție Pe Batu Rinsk , Sankt Petersburg, p - Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y Din tot ce s-a spus mai sus, rezultă că dorința interioară de a îndeplini unul sau altul act îndreptat spre folosul altora, adică simțul datoriei morale este baza principală a moralității Semnificația socială a acestui sentiment este destul de de înțeles: viața corectă a societății este posibilă numai dacă există un impuls moral, atunci când fiecare

acționează nu pe baza unor motive egoiste sau indirect egoiste (ego-altruiste după Spencer), ci sub presiunea unei dorinte interne irezistibile Când mama își sacrifică viața pentru copil și când femela își apără puii cu primejdie, aruncându-se asupra dușmanului care distruge cuibul , în ambele cazuri, indiferent cât de departe s-ar afla creaturile comparate pe scara evolutivă, indiferent cât de mult s-ar afla pe scara evolutivă cât de diferite în ambele cazuri sunt manifestările vieții mentale, esența fenomenului rămâne aceeași Ambele mame acționează sub influența unui instinct neobișnuit de puternic încorporat în ele Din acest punct de vedere, animalele și omul în ochii noștri au mult mai multe în comun decât se crede de obicei, atunci când manifestările de sacrificiu de sine la om se reduc nu la manifestarea unui instinct comun cu animalele, ci la rezultatul cântăririi posibilele consecințe ale unui comportament sau altul Acest instinct de comandă, moștenit de la strămoșii noștri îndepărtați, este ceea ce se numește vocea conștiinței, este ceea ce corespunde imperativului categoric al lui Kant; neascultarea de dictatele acestui instinct implică acel sentiment de nemulțumire sau, în cazuri deosebit de acute, acel sentiment chinuitor care se numește chinuri de conștiință Este imposibil să fiți de acord cu punctul de vedere atribuit lui Kant și, aparent, este nedrept, că numai acele acțiuni și mișcări mentale aparțin domeniului moralității, care sunt însoțite de o luptă spirituală cu aspirații opuse, și cu atât mai mult această luptă este exprimată, comportamentul într-o măsură mai mare poate fi numit moral Nu putem fi de acord cu acest lucru și ar trebui să recunoaștem ca moral orice act care vizează beneficiul altor persoane și care decurge dintr-un sentiment interior al nevoii de a îndeplini acest act, iar elementul de luptă între diferite motive nu pare a fi o caracteristică caracteristică a unor astfel de acte Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA Dimpotrivă, cu cât acest sentiment interior este mai puternic și mai irezistibil, cu atât va fi mai ușor ca acțiunile morale să curgă din esența spirituală a unei persoane și cu atât mai mult trebuie să considerăm tipul său de organizare ca fiind mai moral Problema originii simțului datoriei morale din punct de vedere evolutiv poate fi considerată mai mult sau mai puțin clarificată Dacă suntem conduși sub presiunea circumstanțelor exterioare să acționăm în mod repetat într-un anumit mod, atunci după ceva timp vom dezvolta un sentiment de necesitate interioară de a acționa în acest fel, iar acțiunea îndreptată împotriva acestui sentiment de necesitate interioară va cauza suferință similară cu remuşcare Astfel, Petersburgii au un sentiment interior al nevoii de a fi mereu pe stradă într-un pardesiu, chiar dacă vremea este fierbinte: cea mai mare abatere care este permisă în acest sens este că poți fi * pe stradă fără a te îmbrăca pe haină , dar ținând-o în mâini Este neplăcut să ieși din casă fără să te îmbraci și să-ți iei o haină - există un sentiment dureros în suflet, de parcă cineva ar face ceva indecent, rău Este destul de de înțeles cum s-a dezvoltat o astfel de particularitate: clima din Sankt Petersburg este de așa natură încât, în cea mai mare parte a anului, nu este nimic de gândit să ieși în stradă în rochia în care ești în camere; și dacă sunt mai multe zile în an în care ar fi posibil să faci asta în perioada fierbinte a zilei, atunci la distanțe lungi și plecând o zi întreagă din casă fără rochie exterioară, riști să fii după apus , cu debutul unei seri reci prin mintea lejer imbracata si nu doar se infiora, ci si se imbolnavesc grav În același mod, dacă circumstanțele externe ne obligă să rămânem la un anumit aliment într-un anumit moment al anului, atunci ne putem aștepta

ca în timp, în acest mediu, oamenii să dezvolte un sentiment interior de nevoie la un anumit moment de a mânca acest lucru, și nu o altă mâncare Într-o țară în care s-a stabilit puterea de stat sau într-o țară care a căzut sub puterea unui cuceritor, după un anumit timp, prescripții, susținute la început de constrângere externă, A I P C KI Y mai târziu ei pot intra în obiceiurile țării și atunci membrii acestei societăți vor simți o nevoie interioară de a acționa așa și nu altfel Sentimentul interior al nevoii de a acționa într-un anumit fel, format în timp prin constrângere exterioară, așa cum vom vedea mai târziu, nu corespunde pe deplin sentimentului moral, dar seamănă în mare măsură cu acesta Formarea unui astfel de sentiment interior de necesitate ne explică multe în formarea unui impuls moral Geneza moralității este urmărită în detaliu de Spencer Vedem la Spencer o întreagă schemă logică de dezvoltare a moralității, construită fără implicarea vreunui factor supranatural Nu putem fi de acord cu sistemul său de dezvoltare morală, în opinia mea, decât în următorul aspect Originea moralității a fost construită în el la post-permisul principiului motivației hedoniste a comportamentului: știința morală pentru Spencer este întotdeauna, în sensul extrem, în dezvoltarea ei, are propriile motive motivaționale pentru străduința și dezgustător al necuibării Nu putem fi de acord cu aceasta: acțiuni precum sacrificiul de sine al unui individ în beneficiul posterității sau al unei comunități sunt observate la ființe extrem de scăzute în organizarea lor și cu cea mai primitivă viață mentală Dacă sacrificiul de sine al unei creaturi individuale este util pentru conservarea speciei, atunci instinctul corespunzător poate fi dezvoltat și va fi moștenit, forțând o creatură vie să se sacrifice pentru alții Un astfel de instinct ar putea fi moștenit de oameni de la strămoșii lor îndepărtați Prin urmare, nu trebuie să căutăm motive hedoniste complexe în sentimentele ego-altruiste pentru a explica acțiunile altruiste Aceste acțiuni sunt benefice pentru specie și, prin urmare, membrii ei individuali au primit organizarea nervoasă corespunzătoare (prin selecție) La ființele cu o viață mentală complexă și foarte apreciată, aceste eforturi instinctive vor fi îmbrăcate într-un sistem complex de experiențe mentale, format din senzații, amintiri, idei despre plăcerile și necazurile viitoare; se vor alătura acestui lucru   Există construcții filozofice și religioase, dar nu se poate concluziona de aici că factori mentali complexi au participat cândva la formarea acestui instinct Darwin, cu privire la problema originii moralității, a introdus, ca factor important, lupta pentru existență între triburile individuale Dincolo de orice îndoială, cu cât orice trib includea mai mult oameni curajoși, capabili de sacrificiu de sine, plini de devotament față de interesele tribului lor, plini de ascultare, fidelitate, participare la ceilalți, cu atât acest trib în lupta cu alte triburi avea un sansa de a castiga x) Astfel de triburi i-au alungat pe alții, au luat stăpânire pe teritoriile lor, în cele din urmă, au alungat complet triburile la dispariție, nu atât de mult înzestrat în sens moral Acesta este unul dintre factorii prin care calitățile utile societății trebuie să fi fost întărite tot timpul în timp ce omenirea se dezintegra în mici triburi care se luptau între ele Un foarte mare merit al lui P Krapotkin constă în faptul că el a subliniat prevalența largă a asistenței reciproce în rândul animalelor și rolul mare pe care îl joacă ca factor favorabil victoriei în lupta pentru existență Darwin însuși a înțeles expresia "supraviețuirea celui mai apt" în sensul cel mai larg al cuvântului, adică prin proprietățile

propice supravieţuirii atât calităţilor morale, cât şi instinctelor sociale Dar popularizatorii săi şi-au imaginat această luptă pentru viaţă în cea mai crudă formă a anihilării unor fiinţe vii de către altele În contrast cu aceasta, Krapotkin citează numeroasele sale observaţii în extremul nord-est al Asiei Acolo, în întinderi vaste, lupta pentru mâncare nu joacă un rol deosebit Toate aceste stepe şi păduri sunt slab populate, iar acest lucru provine din faptul că principalii duşmani ai fiinţelor vii din aceste părţi, ca în general în natura virgină, nu sunt alte fiinţe vii, ci elementele: viscol, zăpadă, condiţii de gheaţă, ploi de ploaie etc Depinde de asta ca observatorul să fie lovit nu de lupta pentru existenţă, ci, dimpotrivă, de numeroase) C Darwin Eseuri adunate Ed Popova T, IL Originea omului şi selecţia sexuală Pagină Biblioteca "Runivers" A I P O C KI I fapte strălucitoare de asistenţă reciprocă a fiinţelor vii Deci, pe fiecare lac din nordul îndepărtat, există comunităţi uriaşe de păsări de apă, care cresc pui împreună şi se apără împreună de prădători Toate stâncile de coastă din Nord sunt ocupate de aceleaşi comunităţi de alte păsări Toamna, păsările călătoare se unesc în stoluri uriaşe şi împreună, ajutându-se, fac zboruri Pe Amur, Krapotkin a văzut o migraţie uriaşă de căprioare, când zeci de mii de aceste animale au fugit, fugind de zăpada adâncă care cădea şi s-au adunat în turme mari cu scopul de a traversa Amurul în cel mai îngust loc, lângă Malago Khingan Vulturii din stepă, după cum a observat Severtsev, se hrănesc cu trupuri, văd prada, îşi cheamă camarazii cu un strigăt şi au o întreagă organizaţie pentru a obţine mâncare Krapotkin afirmă pe bună dreptate că printre animale este mult mai dificil să-i găseşti pe cei care trăiesc cu adevărat într-o izolare completă decât pe cei care trăiesc în societăţi Chiar şi pisicile sălbatice, unde sunt multe dintre ele, vânează adesea de mai multe ori împreună, de exemplu, leii, ca să nu mai vorbim de alţi prădători care vânează în haite, cum ar fi lupii etc Animalele erbivore trăiesc de obicei în turme, deoarece acest mod de viaţă este foarte utile pentru ei şi împotriva prădătorilor şi în lupta cu vremea rea Nu trebuie să uităm, spune Kropotkin, că trăim în epoca triumfului omului pe suprafaţa globului; majoritatea animalelor mari care nu au fost domesticite sunt persecutate crunt de el, iar o parte semnificativă dintre ele sunt aproape de distrugere Între timp, animalele, care, cu o compoziţie numerică mare şi nesupuse unei persecuţii puternice, trăiesc în societăţi, apoi, când sunt aproape de distrugere, se găsesc doar în exemplare separate, împrăştiate Dacă pe pământ ar apărea o fiinţă mai puternică decât omul, atunci ultimii reprezentanţi ai omenirii ar trăi şi ei în unităţi separate, sălbatice, ascunse în mahalale Viaţa în comunităţi, spune Krapotkin, permite celor mai slabe insecte, celor mai slabe păsări şi celor mai slabe mamifere să se apere împotriva atacurilor celor mai îngrozitori prădători dintre păsări şi animale sau să se protejeze de ei; ea le asigură longevitatea; permite speciei să-şi hrănească propria transpiraţie- Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA cu cea mai mică cheltuială inutilă de energie şi să-şi menţină numărul, chiar şi cu o natalitate foarte scăzută; permite animalelor de turmă să migreze şi să găsească noi locuri de reşedinţă *) · Faptele adunate de Kropotkin sunt foarte importante, ca dovadă a importanţei enorme a vieţii sociale în lumea animală În plus, ele sunt de mare importanţă, deoarece oferă o etapă pentru o evaluare corectă a fenomenelor din lumea morală a unei persoane Simpatie pentru propriul fel, ajutorarea lor, activităţi în folosul societăţii - toate acestea nu sunt ceva inerent omului singur şi creat împreună cu el, toate acestea au fost pe pământ cu mult

înainte de apariția omului, moștenite de la strămoșii săi animale și, prin urmare, adânc înrădăcinat în natura lui Este complet nerezonabil să ne imaginăm că toate mișcările mentale egoiste sunt în om proprietăți spirituale fundamentale, puternice, în timp ce cele altruiste sunt dezvoltate relativ recent și, prin urmare, superficiale și fragile De fapt, ambele aparțin proprietăților de bază ale vieții mentale și sunt adânc înrădăcinate în natura omului, ducându-și originea de la strămoșii îndepărtați ai omului, care erau mult mai mici decât maimuțele Să ne oprim asupra încercării lui Guyot de a construi moralitatea, indiferent de orice fundamente metafizice și supraraționale Guyot pleacă de la definirea fiziologică a vieții ca o combinație a două procese: procesul de acumulare a forțelor și procesul de cheltuire a acestora; primul nu poate exista fără al doilea Viața, spune el, are două laturi: pe de o parte, este nutriția și asimilarea, pe de altă parte, producția și fertilitatea Cu cât învață mai mult, cu atât trebuie să cheltuiască mai mult - asta este legea Deșeurile fiziologice nu sunt rele; este unul dintre momentele ineradicabile ale vieții Este expirația după inspirație Cheltuielile pentru alții sunt cerute de viața socială; nu este, așadar, dacă totul este luat în considerare, o pierdere pentru organism; aceasta este o extensie dezirabilă și chiar o necesitate) Surplusul acumulat de o ființă vie,) I Krapotkin Ibid , p) M Guyot Eseu moral, p Biblioteca Runiverse A Ya P O C KI Y cheltuită în principal pentru reproducere, care poate fi asexuată sau sexuală Odată cu apariția acestuia din urmă pentru lume, spune Guyot, începe o nouă fază morală Individul încetează să fie izolat; împărțirea sexelor are o importanță capitală în viața morală Din timpuri imemoriale, s-a atras atenția asupra faptului că bătrânii, burlacii, eunucii sunt de obicei mult mai egoiști decât alți oameni: centrul lor a rămas mereu în adâncul lor, neclintit niciodată Și copiii sunt și egoiști: nu au încă un asemenea exces de viață care să bată în exterior Până la vârsta pubertății, trăsăturile caracterului lor se schimbă: tânărul este plin de entuziasm, este pregătit pentru toate sacrificiile și este cu adevărat necesar să sacrifice ceva din ființa lui - trăiește prea mult pentru a trăi pentru el însuși Bătrânul, în schimb, continuă Guyot, este adesea înclinat să redevină egoist Pacientul prezintă aceleași tendințe De fiecare dată când izvorul vieții devine sărac, în întreaga ființă apare nevoia de a salva puterea, de protecție egoistă: nici măcar o picătură de sucuri vitale nu vrea să se scurgă afară Nevoia de fertilitate intelectuală, chiar mai mult decât fertilitatea sexuală, schimbă profund, potrivit lui Guyot, condițiile de viață ale omenirii Gândul este într-adevăr impersonal și altruist Iar sentimentul, la fel ca și mintea, își dorește o manifestare activă Nu ne saturam de noi insine; avem mai multe lacrimi decât ne trebuie pentru propria noastră suferință, mai multe bucurii rezervate, decât ne justifică fericirea personală În fine, în ceea ce privește voința, simțim nevoia să producem, să imprimăm lumii forma activității noastre Odată cu trecerea timpului, munca va deveni, conform lui Guyot, din ce în ce mai necesară omului Simțim nevoia să ne dorim și să muncim nu numai pentru noi, ci și pentru alții Simți nevoia să-i ajuți pe alții, spune Guyot, să dai un împingere cu umărul căruței care duce cu greu omenirea; în orice caz bâzâie în jurul ei Fiecare dintre noi simte cum, la fel ca forțele fizice, el este strâns și forțele morale se repezi în exterior Viața este fecunditate și invers, fecunditatea este viață vibrantă, este adevărată existență Există o anumită lepădare de sine, inseparabilă de existență, fără Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL

JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA pe care spiritual mori, te ofili Trebuie să înflorești; moralitatea, abnegația, aceasta este floarea vieții umane Viața cea mai bogată simte și cel mai puternic îndemn, spune el, de a risipi, de a se sacrifica într-o anumită măsură, de a se dărui altora în parte De aici rezultă că organismul cel mai perfect va fi și cel mai sociabil și că idealul vieții individuale este viața în comun Guyot are o idee deosebit de ascuțită, care este centrul viziunii sale asupra lumii, că nevoia de a trăi pentru alții, sentimentul moral sunt manifestările spirituale ale unor indivizi puternici în care viața este în plină desfășurare și există un exces de forță Acest gând este, fără îndoială, o observație luată din viață Desigur, acest lucru este adevărat numai în termeni generali; există excepții de la regula generală: astfel, la pacienții cu boli corporale, se întâlnesc adesea manifestări înalte ale spiritului; în cartea mea "Idealismul ca factor fiziologic") am subliniat acest fenomen și am încercat să-l explic, dar în general gândirea lui Guyot este corectă Cum, atunci, din punctul său de vedere, ar trebui să ne imaginăm un simț al datoriei morale? Pentru el, aceasta va fi evident un sentiment de exces de forțe vitale care caută o ieșire Datoria, spune el, poate fi redusă la conștiința unei anumite puteri interioare, prin natura ei superioară tuturor celorlalte puteri A simți în interior cel mai mare lucru pe care suntem capabili să facem înseamnă, prin urmare, pentru prima dată să ne dăm seama ce trebuie să facem Datoria, dacă stai pe terenul faptelor și dai deoparte conceptele metafizice, continuă el, abundența vieții izbucnește? vrea să se predea) Teoriile tocmai conturate de Spencer, Krapotkin, Guyot etc , toate încearcă să construiască moralitatea fără a recurge nici la premise metafizice, nici la justificări suprareale Sarcina lor ar putea fi conturată prin cuvintele lui Guyot, plasate de acesta la începutul cărții sale despre moralitate: "Metoda științifică riguroasă ne impune datoria de a căuta M Guyot Ibid , p -) A Yarotsky Idealismul ca factor fiziologic Iuriev p ') M Guyot Ibid , p Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y în primul rând, ce poate fi o morală care se sprijină exclusiv pe fapte și, prin urmare, nu pleacă nici de la o teză a priori, nici de la o lege a priori" *) Dincolo de orice îndoială, teoria lui Spencer afirmă destul de consistent originea moralității; ne putem imagina cum s-a dezvoltat morala de la începuturile ei inițiale până la cele mai înalte manifestări Ne explică că un astfel de simț al datoriei morale este un instinct adânc înrădăcinat în noi de a acționa în interesul societății și chiar în interesul speciei, adică a întregii omeniri Datoria morală este o forță a naturii, care lucrează din interiorul omului și, fără îndoială, de mare beneficiu pentru societate Dar explică această teorie de ce individul ar trebui să urmeze dictatele acestui simț interior? Deloc Cu fiecare dintre forțele, atât în natură care înconjoară o persoană, cât și cu fiecare dintre proprietățile organizării sale interne, individul trebuie să ia în calcul un fapt și să încerce, în măsura în care îi este în putere, să le schimbe în favoarea sa Astfel, o persoană se luptă cu incapacitatea sa de a se concentra și de a se angaja intens în munca mentală, la fel cum se protejează de frigul extern Astfel, toată această construcție complexă ne explică de unde a venit simțul datoriei și cât de important este pentru societate, dar nu explică deloc de ce individul ar trebui să i se supună Punctul de vedere al lui Spencer este exprimat mai ales clar în polemica sa cu pastorul I Davis După un schimb de mai multe scrisori, Spencer, în scrisoarea cu care încheie această controversă, spune: "De ce ar trebui să o urmeze o persoană care simte în sine o anumită obligație morală? La această întrebare se

poate răspunde la fel de aproximativ ca la următoarea - de ce ar trebui să mănânce o persoană când are poftă de mâncare În condiții normale, o persoană mănâncă pentru a-și satisface foamea, fără o conștiință certă a obiectivelor îndepărtate, totuși, dacă apelezi la el pentru justificare, el va răspunde că are nevoie să-și satisfacă apetitul, deoarece acest lucru este bun pentru sănătatea sa, menţine-o puterea şi astfel încât să aibă !) Vedea ibid , p Biblioteca Runiverse Despre W M ZHN INDIVIDUAL OYOSNOV ALTRUIST MORALA oportunitatea de a trăi și de a lucra mai mult La fel, dacă cineva care face un anumit lucru sub influența simțului datoriei ar fi întrebat despre asta, ar răspunde că, deși a acționat fără să se gândească la consecințe îndepărtate, urmărindu-și sentimentul, dar vede foarte bine cât de îndepărtat este consecințele acțiunii sale în cele mai multe cazuri vor fi utile nu numai pentru alții, ci în timp pentru el însuși Astfel, în întreaga construcție a lui Spencer nu există nicio obligație internă, iar stabilitatea sentimentului moral trebuie comparată cu forța instinctelor Cât de durabil este acesta din urmă, vom reveni la această problemă mai jos Potrivit lui Darwin, simțul datoriei morale este, de asemenea, un instinct Potrivit lui, filozofii școlii de moralitate derivată au acceptat că fundamentul moralității stă într-un anumit tip de iubire de sine, iar mai târziu au venit cu "legea celei mai mari fericiri" Ar fi mai corect, în opinia lui Darwin, să privim acest din urmă principiu ca un scop dezirabil și nu ca un motiv de conduită Darwin protestează împotriva cerinței pentru fiecare act a existenței anumitor motive asociate cu un sentiment de plăcere sau neplăcere Omul, spune el, aparent adesea acționează brusc, direct, adică prin instinct sau obișnuință îndelungată, deloc gândindu-se la plăcere, așa cum probabil o face o albină sau o furnică când se supun orbește instinctului Acest instinct social este îndreptat mai degrabă spre binele comun decât spre fericirea speciei Prin termenul "bun comun" poate fi înțeles mijlocul prin care cel mai mare număr posibil de indivizi pot crește în deplină sănătate și putere și își pot dezvolta toate facultățile în condițiile date Potrivit lui Darwin, dacă animalele ar fi înzestrate cu rațiune, instinctul lor s-ar manifesta în mintea lor sub forma unui simț al datoriei Dacă am fi, spune el, exact în aceleași condiții ca) Spencer Die Principien der Ethik Deutsche Ausgabe von B Vetter u λΓ carus II Band Π Abtheilung Anhang, C , Stuttgart, , S) Darwin Originea omului și selecția sexuală Transl prof Sechenov Ed Popova S -PBurg, , STR Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A I P C KI I albinele în stupi, atunci nu există nici cea mai mică îndoială că femeile noastre necăsătorite, la fel ca albinele muncitoare, ar considera ca o datorie sfântă să-și omoare frații, mamele s-ar strădui să-și omoare fiicele fertile - și nimeni nu s-ar gândi să protesteze împotriva acestui lucru *) În ceea ce privește faptele citate de Krapotkin, acestea sunt de mare importanță, deoarece arată ce rădăcini adânci au instinctele sociale încorporate în noi Avem toate motivele să presupunem că, datorită acestor instincte, acea linie de ființe vii din care facem parte le-a învins și pe toate celelalte Dar chiar și din punctul de vedere al lui Krapotkin, în sensul datoriei, nu avem decât un instinct adânc înrădăcinat Guyot își numește viziunea asupra lumii moralitate fără simțul datoriei (coerciție) Cât de importantă este afirmația lui, extrasă, așa cum am spus mai sus, din observarea fenomenelor vieții din jurul său, că capacitatea de a simpatiza cu ceilalți și de a trăi pentru ei este o manifestare a naturii bogate în forțe vitale, este atât de imposibil să construiți moralitatea numai pe asta Astăzi o persoană este plină de putere și

sănătate, și este un altruist, mâine este slab, bolnav și în asta poate căuta justificarea unei vieți meschine egoiste Există un pasaj în Guyot în care pare să pună în principiu o asemenea variabilitate în proprietățile de bază ale caracterului Astfel, el spune că, din punctul său de vedere, slujirea intereselor altora este doar într-o măsură mai mare decât slujirea propriei, întrucât indică o mare expansiune a ființei morale, un exces de viață interioară Altfel, ar fi ceva urât, ca acele plante care nu au nici frunze, nici rădăcini, aproape nimic decât o floare *) Guyot consideră sentimentul datoriei morale ca un impuls absolut inutil al comportamentului și crede că în viitor va fi înlocuit de o serie de alți factori, pe care îi numește echivalentele datoriei Aceasta include, conform lui Guyot, în primul rând sentimentul puterii noastre interioare superioare și, în al doilea rând, Ch Darwin Ibid , p) M Guyot Ibid , p DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA influența exercitată de idei asupra acțiunilor noastre: fiecare idee teoretică a direcției acțiunii implică în același timp dorința de a pune această idee în practică Înțelegerea și activitatea, spune Guyot, nu mai par a fi separate de un abis A înțelege înseamnă a începe deja în sine realizarea a ceea ce înțelegem; a gândi este ceva mai bun decât ceea ce este în realitate, acesta este primul efort de a realiza acest lucru Acțiunea nu este altceva decât continuarea unei idei Aceste gânduri sunt o aplicație la morală a filozofiei ideilor-puteri a lui Foulier Ceea ce se numește datorie sau constrângere morală, spune Guyot, este, în sfera gândirii, conștiința acestei identități fundamentale: datoria este nevoia de a ne desfășura în interior, de a da deplinătate ideilor noastre, de a le face să treacă în acțiune Al treilea echivalent al datoriei va fi întrepătrunderea constantă a sensibilităților și socializarea crescândă a plăcerilor și durerilor noastre În fine, dragostea pentru risc, atât în sfera acțiunii, cât și în sfera gândirii, poate, potrivit lui Guyot, să înlocuiască în mare măsură datoria morală - Nu există nicio îndoială că tot ceea ce Guyot enumeră aici este un echivalent extrem de insuficient al datoriei, întrucât impulsurile care apar în acest fel sunt volubile, instabile și mult mai slabe decât acea forță internă, care este desemnată prin termenul de datorie morală (categorica lui Kant) imperativ) Oricât de valoroase sunt gândurile lui Guyau, dar în sine negarea semnificației impulsului moral în forma sa pură și recunoașterea lui ca trecătoare, în opinia noastră, conferă filozofiei lui Guyot o notă de ceva bolnav și slab Pe de altă parte, teoria ideilor-forțe a lui Foullier nu este altceva decât o afirmație a faptului psihologic că o idee tinde, fără îndoială, să fie transpusă în acțiune în noi Dar această teorie nu ne explică deloc, atunci când este pusă ca bază a moralității, de ce nu ar trebui, de exemplu, să ne luptăm cu sentimentul de iubire față de aproapele nostru atunci când ne conduce la acțiuni contrare inconsecvenței noastre *) M Guyot Ibid , p și * A I P C KI I câștig material, chiar dacă recunoaștem existența acestui sentiment Să luăm acum în considerare punctul de vedere conform căruia sentimentul datoriei morale nu este altceva decât rezultatul influenței constrângerii externe asupra alcătuirii mentale a personalității Acest punct de vedere pare să facă posibil să privim foarte optimist soarta viitoare a simțului datoriei Întrucât, trebuie să ne gândim, va exista întotdeauna o formă sau alta de organizare a societății, atunci în virtutea acesteia vor exista factori de constrângere externă în raport cu oamenii individuali, care îi vor obliga pe aceștia din urmă să-și conformeze comportamentul intereselor al societatii Astfel, această constrângere exterioară se va

transforma constant în decursul timpului într-un sentiment moral intern Mi se pare că un asemenea punct de vedere ar păcătui cu un optimism nefondat Într-adevăr, putem observa zilnic cum ceea ce am fost forțați să facem de o constrângere externă, devine apoi necesar să facem în virtutea unui sentiment interior Dar asta ni se întâmplă doar atâta timp cât analiza gândirii noastre nu intervine aici Circumstanțele, de exemplu, m-au forțat să merg mereu pe partea dreaptă a străzii și s-ar putea să mă fi format convingerea că era o datorie morală pentru mine să merg pe această parte, dar această convingere poate fi menținută doar până când îmi dau seama că acesta este rezultatul doar al constrângerii externe Este adevărat că pentru multă vreme voi avea în continuare nevoia să acționez după vechea regulă, dar și acum mă voi raporta în mod conștient la impulsul care apare în mine și, dacă recunosc că acest lucru este irațional pentru mine, voi face combate-l ca pe un obicei dăunător Să luăm, ca exemplu, îndeplinirea strictă a îndatoririlor cuiva de către un oficial prusac al vechii școli Desigur, atitudinea sa față de munca care ia fost încredințată este determinată de convingerile sale religioase și politice Dacă ajunge la concluzia că comportamentul său este doar rezultatul antrenamentului și își pierde încrederea în idealurile sale, atunci, desigur, va lucra numai de frică, și nu de conștiință Dar, dacă rezultatele acestora Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA influențe externe care au fost în vigoare de câteva generații, atunci poate mai durabile vor fi trăsăturile organizării interne stabilite în noi de influențele care au fost în vigoare de o serie nesfârșită de generații, începând din perioada primei cultura de zi cu zi sau chiar, așa cum crede Krapotkin, s-a dezvoltat la strămoșii noștri, animalele Poate că simțul datoriei morale, ca unul dintre instinctele de bază, va fi mai puternic și va putea rezista influenței corupătoare a intelectului Nu, iar în această direcție așteptările noastre nu mai sunt justificate * Nu avem niciun motiv să presupunem că acest instinct este mai puternic decât alte instincte biologice de bază Ce se întâmplă cu acestea din urmă sub influența condițiilor vieții culturale? În acest sens, Guyot atrage atenția asupra soartei a două dintre ele - instinctul mamelor de a alăpta copiii și instinctul de reproducere După cum se știe, prima dintre acestea este atât de importantă încât clasa de animale din care facem parte se numește clasa mamiferelor; în ceea ce îl priveşte pe celălalt, are un sens şi mai general, întrucât caracterizează toate vieţuitoarele Și astfel, vedem, primul instinct nu numai că dispare de la sine, dar chiar și organele pe care le controlează, glandele mamare, își pierd capacitatea de a funcționa În ceea ce privește a doua, scăderea numărului de nașteri în toate țările cele mai avansate în cultură indică cât de mult este capabilă o persoană să le gestioneze după calculele sale Exemplul Franței arată că în această direcție lucrurile pot merge atât de departe încât o întreagă națiune cu un enorm merit istoric, jucând un rol remarcabil în cultura modernă, nu numai că nu crește în număr, dar începe să scadă în număr și, ca urmare, , își pierde de la o zi la alta poziția internațională Mai ales ultimul exemplu arată ce putere are conștiința umană asupra instinctelor, oricât de adânc înrădăcinate ar fi acestea "Spiritul științific", spune Guyot, "este dușmanul oricărui instinct: este forța cea mai corupătoare pentru tot ceea ce natura singură le-a legat Acesta este spiritul revoluționar: nu încetează să lupte împotriva spiritului de autoritate în adâncul societății; va lupta împotriva spiritului autorităţii din adâncuri Biblioteca "Runivers" A I P O C KI y coșul de conștiință" El adaugă: "Credem că următoarea lege

poate fi dovedită științific: fiecare instinct, devenind conștient, tinde să fie distrus" Viitorul omenirii depinde dacă este posibil să găsim o justificare raționalistă pentru un simț al datoriei morale Dacă nu este clar pentru conștiință că este necesar să-și sacrifice propriile interese pentru alții în interesul individului, atunci oricât de puternice ar fi bazele instinctelor sociale, acestea din urmă vor fi distruse și, în același timp, nivelul vieții sociale va scădea foarte mult și, poate, va deveni complet imposibil Uneori, ei încearcă să împace interesele individului și ale societății cu ajutorul următorului raționament crud egoist: o persoană poate trăi numai în societate și, prin urmare, fiecare este obligat să-și conformeze acțiunile cu interesele societății, deoarece dacă aceasta din urmă suferă , atunci va suferi Este ușor de observat lipsa de temei a unui astfel de raționament: durata existenței omului și a societății sunt complet diferite Dacă o persoană începe să distrugă în mod conștient societatea timpului său, urmărindu-și obiectivele egoiste, atunci nu numai el însuși, ci poate mai multe generații ale descendenților săi vor avea timp să existe până când consecințele dăunătoare ale comportamentului lor devin vizibile pentru ei Manualele de etică stau de obicei din punctul de vedere al imposibilității reconcilierii intereselor individului și ale societății Ei iau sentimentul moral ca pe ceva dat și încearcă să-i dezvăluie conținutul sau, pornind de la conceptul de bine comun, încearcă să deducă din cutare sau cutare înțelegere a acestui principiu fundamentele comportamentului individual Deci, de exemplu, Gefding spune: dacă principiul oricărei justificări etice ar trebui să fie luarea în considerare a celei mai mari sau mai ample bunăstare, atunci este firesc ca acest principiu în sine să nu poată fi justificat din punct de vedere etic Dacă este într-adevăr un principiu adevărat, atunci odată cu recunoașterea sa inconștientă sau conștientă, intră în vigoare modul etic de a privi lucrurile, iar cu cei care neagă acest principiu, nu există nicio modalitate de a continua să argumentezi sau să argumentezi) M Guyot Ibid , p - Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA Punctul de vedere alimentar, atâta timp cât este realizat în mod consecvent, este logic invulnerabil "Este posibil să respingem nihilismul?" se întreabă Paulsen, însemnând prin nihilism etic negarea completă a cerințelor morale "Poate cineva care argumentează astfel să fie condus de argumente să fie obligat să admită că greșește? Într-un fel, spune Paulsen, nu cred că este posibil Poți să-i spui și să arăți că ceilalți simt altfel, iar el va răspunde la asta: ce îmi pasă de asta? S-ar putea să descoperi în tine un simț al datoriei și al idealurilor, dar în mine nu există nimic de acest fel și nu simt nicio dorință pentru asta Îi vei spune: acesta este un defect; omul, căruia îi sunt disponibile doar plăcerile unei clipe, este o creatură de dispreț; el va răspunde la aceasta: dar nu-l găsesc; dimpotrivă, disprețuitor este cel care nu își găsește curajul să facă ceea ce îi place, ci se lasă înspăimântat de diversele temeri imaginare de plăcerile acestui moment "*) Exact în același mod, Westermarck afirmă: dacă cuvântul "etică" ar trebui folosit ca desemnare a științei, atunci subiectul său poate fi doar studiul conștiinței morale ca fapt) Imposibilitatea unirii intereselor societății și ale individului poate duce la încă două puncte de vedere Pe de o parte, urmând adepții lui Nietzsche, se poate pune capăt complet oricărei morale impregnate de umanitate și compasiune Un exemplu de astfel de atitudine îl vedem în cartea lui Tille De la Darwin la Nietzsche Pornind de la idei înțelese despre lupta pentru existență și de la idealuri preluate din Nietzsche

și din realitatea politică modernă a Germaniei, autorul cere ca etica să înceteze, așa cum se face de obicei, să adapteze conținutul moral învechit la câștigurile biologiei și sociologiei moderne și că din premise strict științifice s-a creat G Gefding Etica sau știința moralității Pe L Obolensky SPb , p -) F Paulsen System der Ethik eu band Stuttgart u Berlin , S) Vom marca Ursprung und Entwickelung der Moralbegriffe Leipzig , ? Biblioteca "Runivers" a I p despre c la ï th cel mai nou sistem de moralitate Această morală, bazată pe darwinism, potrivit lui Tille, nu poate fi conciliată cu democrația, liberalismul, cu doctrina egalității oamenilor, a echivalenței oamenilor și a dreptului egal al tuturor oamenilor de a exista Scopurile acestei etici trebuie să fie perfecțiunea înălțătoare și înțeleasă în mod special a rasei umane, iar acest scop trebuie să fie singurul ideal final și moral Orice act care este îndreptat împotriva unui asemenea bun al rasei și a dezvoltării ulterioare a tipului de om nu mai poate fi considerat moral, chiar dacă acest act a fost lăudat de toți creatorii de morală care au fost până acum și chiar dacă acest act au fost susținute de cea mai înaltă poruncă a moralității creștine Douăzeci și două de secole de budism, spune Tille, optsprezece secole de creștinism, trei secole de drept roman recuperat și deja un secol de Rousseau au predicat că toți oamenii sunt egali, iar budismul și creștinismul adaugă la aceasta îndemnul pe care toți oamenii îl datorează fiecăruia altul să iubească un prieten și să se sacrifice pentru un prieten Deși aceste învățături au avut o influență neglijabilă, în opinia sa, asupra structurii sociale, dar această predică a avut în sensul succesului că i-a făcut pe oameni să creadă că egalitatea, iubirea și pacea sunt bazele vieții Aceste învățături au devenit idei în care ei căutau să-și ridice spiritul, în care credeau, jurau și pentru care blestemau Aceste teorii au fost considerate Evanghelia eternă a omenirii, binele ei cel mai înalt și cel mai sacru Ele se bazează pe ceea ce este considerat idealul organizării sociale: toate contrariile intereselor trebuie netezite, fiecare lucrează pentru alții, domnește iubirea reciprocă și sacrificiul de sine, simțul general al dreptății nu tolerează nicio inegalitate; nevoia, sărăcia, foametea, războaiele trebuie desfiinţate, pacea şi armonia trebuie să devină bazele fericirii comune) Iată idealurile care, din păcate, din punctul de vedere al lui Tille, stau irezistibil de sus în ochii omenirii moderne, dar pe care gândirea științifică, așa cum este exprimată în biologie, nu le poate recunoaște Toate acestea trebuie respinse din punctul de vedere al acestui adept al lui Nietzsche: îmbunătățirea rasei depinde *) Dr Alexander Tille Von Darviii bis Nietzsche Leipzig , S - Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA dintr-o selecție atentă de producători; dar acest lucru nu este suficient, în plus, trebuie să existe o excludere nemiloasă a celor mai rele Morala modernă a compasiunii față de cei slabi trebuie depășită și, prin urmare, Tille, împreună cu Zarathustra, exclamă: "Nu-ți cruța aproapele" Punctul de vedere opus, dar și extrem de sumbru, este exprimat de Kidd în Evoluția sa socială El pleacă de la punctul de vedere că mintea nu va putea niciodată să împace interesele individului cu interesele rasei umane în ansamblu, între timp, neglijarea acesteia din urmă ar atrage moartea omenirii Rațiunea nu poate, crede Kidd, să-i demonstreze omului necesitatea respectării standardelor morale Și așa, potrivit lui Kidd, religiile sunt căpăstrul, al cărui scop este menținerea individului în cadrul comportamentului necesar întregii omeniri Acesta este sensul utilitar al religiilor Ei trebuie să dea suprarațional, adică o sancțiune

suprarațională a comportamentului individului, care este necesară pentru a sprijini dezvoltarea continuă a societății, dar care, prin însăși natura lucrurilor, nu poate avea un rațional, dl rezonabile, sancțiuni *) De aici rezultă următoarea concluzie tragică: în timp ce, în raport cu natura exterioară, rațiunea este principalul instrument al omului, iar omul își exaltă constant rațiunea ca bunul său cel mai de preț, același motiv, având ca scop analiza propriei sale naturi și religie oznyh întrebări , devine cel mai mare dușman al omenirii, cu care oamenii luptă constant Ei consideră (și pe bună dreptate, în opinia lui Kidd) dușmanul lor, care merită cea mai aspră pedeapsă, cea mai încăpățânată persecuție - așa cum ne arată istoria - pe cei care i-ar sfătui să se miște în această zonă după lumina minții lor Potrivit lui Kidd, se poate presupune că civilizația modernă se străduiește să mențină dezvoltarea mentală la un nivel inferior *); aceasta poate depinde de faptul că succesul oamenilor este proporțional nu atât cu intelectualul lor, cât cu *) B Kidd Evoluția socială SPb Ed Popova, , p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" A I P O Ć KI Y nivel religios Selecția naturală elaborează constant într-o rasă acel tip de caracter asupra căruia forțele sociale acționează cel mai puternic și cu cel mai mare succes - selecția dezvoltă în primul rând caracterul religios Cursa în care sentimentul religios este mai dezvoltat îi învinge pe ceilalți Un exemplu caracteristic, potrivit lui Kidd, în acest sens în secolul al XIX-lea este istoria raselor franceze și anglo-saxone La începutul acestui secol populația Franței era de de milioane, iar populația anglo-saxonă a întregii lumi la acea vreme era de de milioane Până în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea, populația anglo-saxonă ajunsese la o sută de milioane, fără să socotească rasele colorate supuse acestora, în timp ce populația Franței se ridicase la doar patruzeci de milioane și, fără îndoială, anglo-saxonii joacă acum rol dominant pe glob Fără îndoială că tabloul pictat de Kidd nu este mai puțin sumbru decât ordinea vieții, care este ideală pentru adeptul lui Nietzsche, Tille După cum vedem, pentru Kidd, personalitatea umană este condamnată pentru totdeauna să se despartă: cel mai mare lucru de care o persoană se mândrește este capacitatea de a gândi în mod consecvent și logic, este permisă numai în raport cu lumea exterioară, de îndată ce o persoană se întoarce gândul său la lumea sa interioară și începe să încerce să-și dea seama, acest om este supus distrugerii " Rezumând trecerea în revistă a diferitelor încercări de justificare raționalistă a moralității, este necesar să ajungem la concluzia că acestea sunt insuportabile Nici una dintre construcțiile despre care am vorbit mai sus nu explică de ce îndemnurile impulsului moral trebuie respectate În acest moment, fiecare viziune raționalistă asupra lumii are un decalaj logic: există un decalaj în lanțul de concluzii prin care sare gândul Foarte faimos este locul din scrisoarea lui Vladimir Solovyov, despre meritele lui VV Lesevich pentru educația filozofică în Rusia Tam Vl Solovyov expune viziunea asupra lumii a cercurilor radicale ruse din anii șaptezeci în felul următor: "Nu există altceva decât materie și forță; lupta pentru existenta - Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL OBOCHOB ALTRUIST MORALA svovanie a produs mai întâi pterodactilii, iar apoi o maimuță cheală, din care au degenerat și oamenii; deci fiecare să-și dea viața pentru prietenii săi " Cu toată caricatura ei, această definiție stabilește destul de corect starea reală a lucrurilor Până atunci, până se justifică de ce este necesar sau măcar rațional ca individul să se supună dictaturilor datoriei interne, până atunci nu poate exista o viziune pozitivă, materialistă sau, în general, raționalistă asupra lumii Este imposibil să negi

existența sentimentului moral și semnificația lui în viața omenirii - asta ar însemna să negi faptele Și într-un astfel de caz, oamenii vor fi împărțiți fie în cei care cred că un simț interior al datoriei le este dat de sus de către Puterea Supremă, de care trebuie să se supună, fie în cei care sunt conștienți de prezența instinctelor sociale în ei înșiși, dar pentru care nu este clar de ce le datorează urmează De aici rezultă importanța sarcinii care ne ocupă - despre posibilitatea unei fundamentari raționaliste a oportunității pentru individul de supunere față de impulsul moral Să ne întoarcem acum la problema principală care ne interesează, la întrebarea dacă interesele individului și ale societății pot fi conciliate, dacă supunerea față de impulsul moral poate fi justificată rațional Cursul discuției noastre va fi următorul Să ne imaginăm o persoană care și-ar pune întrebarea, care ar trebui să fie direcția activității mentale pentru aceasta? pentru ca forțele sufletului să se desfășoare cu cea mai mare intensitate, profunzime, strălucire și putere Acesta este punctul de vedere din care lucrează de obicei clinicianul La urma urmei, având în fața lui un anumit organism, el trebuie să decidă ce fel de mediu să înconjoare acest organism, cum să-l orienteze, astfel încât viața lui să se desfășoare cât mai deplin și satisfăcător din punct de vedere al intensității și puterii sale Un profesor modern, medic, persoană publică, având în față materialul uman la care lucrează *) Vl Solovyov Lucrări adunate T VI, p Sankt Petersburg Publicarea "Beneficiului public"* ' Biblioteca "Runivers" A I P O C KI I se topesc, ar fi necesar ca ei să determine conținutul și direcția vieții mentale pe care și le-ar dori, precum și direcția vieții psihice a persoanelor date sub influența lor, nu pe baza abstractului, moștenit de la generațiile precedente, adesea teorii părtinitoare, dar pe baza dorinței de a dezvolta cât mai deplin posibil și de a face personalități stabile ѣх, asupra cui lucrează Fără îndoială, dacă dorim să obținem înflorirea vieții spirituale, la baza tuturor trebuie să se afle dorința de a influența mediul În activitate se află principiul creșterii personalității umane În funcție de impactul său asupra mediului, se îmbogățește cu conținut spiritual, în el se întăresc aspirațiile, care sunt apoi coordonate sub influența mediului În măsura în care o persoană acționează, luptă pentru ceva, încearcă să le aducă pe ale sale în mediu, din dorințele individuale, aspirațiile persistente și planificate sunt unite și organizate Probabil că și în acest caz avem un caz special al legii generale, conform căruia exercitarea unui organ este o condiție pentru bunăstarea și creșterea acestuia: astfel, mușchiul devine mai mare și mai puternic sub influența exercițiului Astfel, prima condiție pentru creșterea unei personalități este dorința acesteia de a influența mediul, de a realiza ceva, de a cuceri etc Dar a realiza ceva măreț și, la rândul său, a-și dezvolta forța și abilitățile spirituale, este posibil doar în cadrul cadrul societății Orice fel de activitate am face: acumularea de bogăție, setea de influență asupra celorlalți și putere, activitate științifică, plăceri estetice - toate acestea, începând cu satisfacerea nevoilor și gusturilor personale, deoarece aici nu va fi mulțumire cu primul rezultate obținute, dar va exista o dorință de o mai puternică și strălucitoare, toate acestea vor avea ca rezultat cu siguranță o activitate socială largă O persoană care și-a propus sarcina de a acumula bunuri pământești în sensul cel mai restrâns al cuvântului - bogăție - în orice societate complexă va fi, fără îndoială, atrasă de acest scop în relații sociale complexe După ce și-a propus obiectivul îngust și clar de a face bani, o avere, el a început să joace, vrând-nevrând, rolul de organizator al muncii, șef al Biblioteca "Runivers"

DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL OBOCHOB ALTRUIST MORALA orice producție sau ramură a bursei de mărfuri; nedorind, îndeplinește funcții publice Să ne imaginăm că o persoană are aspirații muzicale sau artistice De îndată ce aspirațiile sale pentru artă vor începe să fie mai clar exprimate, ele vor lua cu siguranță forme sociale Până la urmă, nu se poate studia muzica sau pictura singur, deoarece atât muzicianul, cât și artistul primesc noi impulsuri și sarcini de la oameni care le admiră lucrările și le critică Același lucru este valabil și pentru dorința de cunoaștere și cercetare științifică a mediului Este imposibil să ne imaginăm un lucrător științific, încă de la primele manifestări ale cercetării științifice, să nu comunice altora descoperirile sale "și oricine se alătură rândurilor lucrătorilor științifici trebuie cu siguranță să se conformeze metodologiei elaborate înaintea lui și faptelor obținute de către predecesorii săi În sfârșit, să luăm o persoană, luptă pentru putere și bogăție, el poate obține putere și bogăție numai prin îndeplinirea funcțiilor publice Să ne amintim hoardele de cuceritori precum normanzii etc : când atacau, se gândeau la pradă , dar, după ce au cucerit țara, ei sunt organizatorii sistemului statal Marii cuceritori, oameni care își pun succesul în prim plan, pe măsură ce afacerea lor creștea, devin întemeietorii de noi dinastii, de noi state, unificatori de părți disparate ale uneia națiune sau să unească multe naționalități separate într-un singur întreg prinți, pentru care țara lor era feudul lor, iar supușii lor erau poporul lor mic, care, cu toate proprietățile lor, erau proprietatea suveranului, așa cum inventarul viu este proprietatea a proprietarului terenului Chiar și această proastă idee, cu condiția să miște oamenii, ar putea fi o forță organizatorică extraordinară O cauză îngustă și egoistă întotdeauna, pe măsură ce crește, începe în mintea celor care fac această afacere să capete un caracter din ce în ce mai social și idealist Cuceririle romanilor, incepute si continuate din dorinta de prada si putere, au dus la unificarea lumii cunoscute in acea vreme, au dus la infiintarea romanului Chiar și ideea unui patrimoniu și v^podishek, care erau proprietatea suveranului, în viitor, în mod natural Biblioteca "Runivers" A YAROTSKY într-un fel a trecut în ideea unui astfel de rege precum Petru, care se considera primul muncitor din stat Și această metamorfoză este complet firească și comună: doar proprietarul leneș este lucrat de alții, în timp ce proprietarul este activ, energic și este cel mai ocupat și mai activ muncitor din întreaga gospodărie Dacă o persoană se străduiește să crească, atunci nu poate crește altfel decât către relații sociale largi, deoarece numai în această direcție există o marjă nelimitată pentru aceasta Deci, dacă începem să traversăm un câmp arat într-un unghi, cu siguranță ne vom abate în lateral, deoarece fiecare brazdă care va fi pe drum ne va abate oarecum de la direcția dorită ' Vom trece acum la elucidarea următoarei circumstanțe esențiale Oricât de ocupată ar fi o persoană, dacă reușește să dea un caracter altruist activității sale, transferând centrul de interese în afara personalității sale, atunci în acest caz intensitatea muncii, productivitatea acesteia crește și munca în sine devine mai ușoară pentru persoană care acționează Abilitatea de a sta din punctul de vedere al intereselor care se află în afara intereselor personalității tale este o condiție care facilitează activitatea mentală și face manifestările acesteia mai vii Direcția altruistă a activității mentale se reflectă în toate aspectele vieții mentale Luați domeniul cunoașterii Însăși natura acestui departament al vieții psihice exclude prin ea însăși concentrarea atenției asupra subiectului ori de câte ori

cunoașterea se manifestă în forme puternice și profunde Cercul de concepte și gânduri al unei persoane care este limitată doar de interesele personalității sale va fi, în virtutea acestui fapt, extrem de limitat și sărac Desigur, cunoașterea începe cu faptul că ele determină relația dintre fenomenele înconjurătoare și subiectul, dar deja în curând încep să se formeze în minte grupuri separate de impresii, care sunt pentru el obiectele lumii înconjurătoare și apoi pentru un cunoașterea mai completă și mai bună a acestora este în cel mai înalt grad necesar să renunțăm deocamdată la acea atenție exclusivă pe care personalitatea noastră o concentrează de obicei asupra ei însăși și să o concentrăm asupra a ceea ce ne interesează Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA obiecte Cu cât reușim mai mult acest lucru, cu atât suntem mai completi despre acest obiect În ce măsură acest proces de transfer al centrului de interes în afara sinelui joacă un rol important în cunoaștere este evident din modul în care ne imaginăm mediul înconjurător, așa cum observăm la omul primitiv și la copil După cum se știe, amândoi se înconjoară doar cu obiecte animate: lemn, piatră etc un pârâu, un nor sunt pentru ei ființe vii care nu numai că există, ci și care simt, se străduiesc pentru ceva, acționează etc În esență, o persoană adultă argumentează la fel, doar că de fiecare dată face corecții primite de la el experiențe anterioare și având în față un obiect, își transferă esența în el, renunțând anterior la întreaga sumă a semnelor care, după cum a fost convins de experiență, deosebesc acest obiect de o ființă umană Într-o măsură și mai mare, este necesar să renunțăm la interesele personale pentru o cunoaștere clară a oamenilor din jurul nostru Dar, de fapt, aceasta este cea mai importantă parte a relației omului cu lumea din jurul lui Viața noastră este în principal un sistem al atitudinilor noastre față de oamenii din jurul nostru De la o evaluare mai mult sau mai puțin corectă a acestor relații, de la capacitatea de a înțelege destul de corect și complet trăsăturile caracteristice acelor oameni cu care avem de-a face, depinde dacă viața noastră se dezvoltă mai mult sau mai puțin cu succes Dar cum se poate obține cea mai completă idee despre o altă persoană? Mari cunoscători ai inimii umane, mari scriitori de ficțiune, ne arată care este, în acest caz, calea cea mai avantajoasă Cel mai bine poți cunoaște o altă persoană dacă renunți la interesele tale și încerci pentru o vreme, pe cât posibil, să te imaginezi în poziția altuia cu sentimentele, stările lui și, măcar pentru o vreme, să-ți apropii interesele Cum poate un scriitor, de exemplu, să înfățișeze clar viața eroilor săi fără a le lua la inimă bucuria și grija? Este posibil să ne bucurăm și să profităm de un roman dacă ne este străină durerea și bucuria eroilor săi? La aceasta se adaugă și împrejurarea că, dacă cineva se apropie de o ființă umană cu motive mercenare, Biblioteca "Runivers" • A I P O C KI Y apoi devine involuntar alert, începe să te trateze cu ostilitate și, dacă este posibil, se închide de tine Dacă vede în tine simpatie și dorință de a ajuta, atunci vine să te întâlnească Astfel, completitudinea și corectitudinea ideii noastre despre oamenii din jurul nostru depinde de cât de mult suntem capabili să renunțăm la interese personale înguste care se concentrează pe noi înșine și de modul în care putem extinde cercul a ceea ce ne este drag În ceea ce privește cunoașterea lumii din jurul nostru în general, trebuie menționat că cele mai înalte forme de cunoaștere sunt complet incapabile de asimilare și utilizare, dacă nu se poate renunța la interese personale înguste Poți studia ceva și, în același timp, să te ții de punctul de vedere că acest studiu este doar un scop subordonat,

dar principalul lucru este interesele personalității tale Poți studia ceva știință pentru a avea mai târziu o bucată de pâine, pentru a câștiga o poziție remarcabilă pentru tine, pentru a deveni celebru, în sfârșit, pentru a te bucura de știință și a te împodobi cu ea Dar, probabil, toată lumea știe că cunoștințele reale, temeinice, complete încep din momentul în care elevul lasă deoparte toate scopurile străine și recunoaște întrebarea pe care o studiază pentru el însuși ca fiind cea mai importantă, mai interesantă lucru Relațiile din restul lumii sunt grupate în jurul acestui obiect pe care îl studiază în conștiința sa, iar studentul însuși i se pare ceva secundar, un fel de anexă la sistemul de fenomene pe care îl studiază "Nu-mi atinge desenele", i-a strigat Arhimede soldatului care s-a repezit spre el cu o sabie, iar aceste cuvinte indică nu numai că omul de știință în acel moment nu și-a imaginat clar starea lucrurilor în afara întrebării care i-a înghițit toate atenție, dar întrebarea în sine îi era mai dragă decât viața Astfel, în ceea ce privește rezultatele obținute, cea mai puțin avantajoasă metodă de cunoaștere a mediului este cea în care cercetătorul abordează subiectul cu întrebarea: "care va fi beneficiul sau beneficiul pentru mine, sau, dimpotrivă, rău?" Cea mai productivă metodă de a învăța despre mediul înconjurător este să uiți complet de propriile interese și de interesele celor dragi și să pui obiectul studiat în centrul atenției Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA Dacă o persoană care nu este obișnuită cu munca mentală trebuie să o facă, atunci, de obicei, de dragul unor motive egoiste, nu reușește să meargă mai departe dincolo de pașii inițiali Una dintre modalitățile de a face munca mentală mai ușoară pentru tine este să o asumi de dragul unor motive altruiste Așadar, în rândul semi-inteligenței, veți auzi în mod constant întrebarea: "care va fi beneficiul acestei sau acelea cunoștințe pentru oameni?" Căutarea științei este recunoscută în acest mediu, fie pentru simplul scop de câștig personal, fie în beneficiul altora și nu este în sine considerată o chestiune acceptabilă În această motivație de a se angaja în știință în beneficiul ei pentru oameni, văd o încercare de a-și face munca mai ușoară, ceea ce în sine depășește puterile cuiva: motivul altruist este aici un mijloc auxiliar care ajută la depășirea unei dificultăți care este de netrecut fără acest sprijin Am încercat să aflăm că pe măsură ce impactul individului asupra mediului devine semnificativ, această activitate, indiferent de intențiile individului, capătă un caracter din ce în ce mai public În plus, am subliniat că apariția unor motive sociale în activitatea unei persoane crește capacitatea acesteia de a influența mediul În fine, faptul că activitatea umană este guvernată de motive altruiste îi facilitează foarte mult condițiile exterioare de influențare a mediului Să ne imaginăm o personalitate puternică care lucrează; ea va întâlni în persoanele din jur fie o atitudine indiferentă, deoarece nu sunt interesate, fie una ostilă, dacă interesele lor sunt afectate într-un mod nefavorabil Doar acea mică parte, pentru care interesele actorului vor coincide cu propriile interese, îl va simpatiza și îl va ajuta Problema se schimbă complet atunci când o persoană își stabilește ca scop al activității sale nu propriile interese, ci interesele unui grup: atunci fiecare dintre persoanele incluse în componența sa vede în persoana care acționează, de succesul căreia este interesat ; în toți acești oameni eroul nostru va găsi simpatizanți care îl vor ajuta; în virtutea acesteia, productivitatea activităţii sale va creşte Având în vedere faptul că există un întreg grup de oameni Întrebări de filosofie, carte iar la Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y interesați

de o cauză comună, organizarea diviziunii muncii devine posibilă, laturile și abilitățile valoroase ale fiecărui individ sunt utilizate în cel mai bun mod posibil Chiar și pentru un grup de persoane unite cu scopuri egoiste, este foarte favorabil dacă, pe lângă interesele egoiste, sunt legate prin legături de simpatie, prietenie, fraternitate și respect reciproc Fără îndoială, se poate obține o poziție socială remarcabilă prin urmărirea obiectivelor personale, dar viața și activitatea sunt facilitate în cel mai înalt grad în cazul în care o persoană este capabilă să combine dorința sa pentru o poziție socială remarcabilă cu simpatia pentru aceasta organismul pe care îl slujește, cu simpatie pentru oamenii cu care lucrează și pe care îi gestionează Cât de largi interese publice favorizează creșterea individului se vede clar în acele cazuri când o persoană, care trăia până acum în cercul de interese private restrânse, trece brusc într-o viață socială mai largă În locul unui cerc restrâns, apropiat de cunoștințe și tovarăși, asemănători lui ca dispoziție mentală și spirituală și de aproximativ aceeași demnitate cu el, persoana pe care o observăm se încadrează într-un cerc larg de muncitori angajați în aceeași afacere cu el și uniți prin această afacere, în ciuda diferențelor de vârstă, caractere, abilități, educație, energie Extinderea cercului de interese conduce, de obicei, o astfel de persoană la o coliziune într-o muncă comună nu numai cu un număr mare de oameni, ci și cu oameni mai mari și mai străluciți decât trebuia să se întâlnească înainte, iar activitățile comune cu aceștia nu pot decât să răspundă la creșterea personalității sale Putem rezuma aceste fapte după cum urmează Direcția altruistă a activității mentale este un factor care favorizează manifestările sale mai intense și de durată, întrucât sentimentele altruiste atrag o persoană dintr-un cerc de relații mai strâns și mai simplu într-unul mai complex și extins Să ne amintim caracteristicile proceselor vieții după Comte și Spencer Proprietatea caracteristică a vieții constă, potrivit acestora, în consistența proceselor care au loc în interiorul organismului, cu procesele, procesele Biblioteca "Runivers" Despre W M ZHN INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA ieşind în afara lui în mediul înconjurător Într-un cadru elementar, doar o ființă elementară poate exista; pentru fiecare complicație a mediului, pentru fiecare apariție a unui nou factor în el, organismul trebuie să răspundă cu o complicație corespunzătoare a organizării sale fiziologice sau mentale Astfel, în condițiile agriculturii de subzistență, în satele împrăștiate departe unele de altele, unde oamenii cresc și mor, nu departe de clopotnița lor, trăiesc doar tipuri de oameni primitivi Odată cu complicația economică a acestui mediu, dezvoltarea comerțului și relațiile politice complexe, apar organizații mentale mai complexe Fără îndoială, evoluția organismelor și complicarea mediului au avut loc înainte de apariția instinctelor altruiste și în general sociale și fără ele O creștere a numărului de ființe vii ca urmare a reproducerii într-o anumită zonă a implicat pentru acestea nevoia de dezvoltare și diferențiere în continuare Astfel, cu prezența unui singur instinct de autoconservare, a avut loc evoluția Dar prezența instinctelor altruiste a fost un nou factor puternic, atrăgând ființele într-un mediu mai complex și, în consecință, la niveluri mai înalte de organizare mentală Astfel, chiar începuturile instinctelor altruiste scot o persoană din cercul restrâns de aspirații și experiențe legate doar de interesele personalității sale, mai întâi în familie A iubi pe cineva înseamnă a-ți îmbogăți conținutul mental cu o lume întreagă de relații, dorințe, acțiuni noi, grupate în jurul unei persoane care ne-a devenit dragă O persoană care a crescut pe baza relațiilor de familie primește un

conținut spiritual și mai bogat atunci când un sentiment de simpatie o face să recunoască interesele familiei sau tribului său ca fiind aproape de ea însăși Conținutul mai bogat este rezultatul transformării unor grupuri sociale și mai largi în obiectul unui sentiment de simpatie Familia modernă, societatea s-au organizat cu participarea instinctului altruist, iar dacă ne imaginăm absența completă a acestuia în timpul dezvoltării umanității moderne, * A I P O C KI I atunci am avea, atât în formele de viață, cât și în tipul uman, ceva cu totul diferit de ceea ce sunt ei acum Fără îndoială că în societatea modernă este posibil să întemeiezi o familie, să participi la viața publică, fără a avea instincte altruiste, dar atunci, pentru o astfel de persoană, atât relațiile de familie, cât și relațiile sociale se vor contura într-o formă mult mai săracă în termenii de conținut O familie fondată pe pământul egoismului capului său, dacă poate exista, va fi un conținut extrem de urât și sărac în formă Este posibil să nu avem standarde morale și să fii politician, dar în acest caz viața psihică a obiectului atenției noastre nu poate fi comparată în bogăția conținutului său cu cazul în care un politician este animat de dragostea pentru poporul său și pentru cauza pe care o apără Poate fi prezentată ca o afirmație neîndoielnică că viața socială este solul pe care s-a dezvoltat bogăția psihică și complexitatea personalității umane moderne Numai pe baza vieții sociale s-au putut dezvolta: limbajul, un aparat complex de gândire, știință și artă Adevărat, se poate obiecta că viața de grup nu este întotdeauna favorabilă dezvoltării psihicului Deci, trăind în turme, rumegătoarele sunt mai puțin inteligente, au mai puțină inițiativă decât trăiesc separat Dar acesta este doar un caz special, de înțeles din condițiile de viață ale acestor creaturi Viața într-o turmă oferă atât de multe avantaje și astfel protejează animalele individuale de pericole, încât pot exista cu mult mai puțină dezvoltare a inteligenței decât trăind în izolare, care ar fi în curând exterminată dacă nu ar fi mai atenți, observatori și dotate cu mai puțină inițiativă Poate că depinde de faptul că aici avem o comunitate, al cărei scop este cea mai liniștită mâncare de iarbă; și, dacă ar lua o comunitate pentru obținerea în comun a hranei sau pentru prinderea în comun a prăzii, ca la maimuțe sau lup, atunci poate că ar fi convinși că conviețuirea contribuie la dezvoltarea facultăților mintale În același mod, deși comunicarea oamenilor între ei contribuie la dezvoltarea lor spirituală, putem întâlni exemple remarcabile ale unui suflet mare - iar printre pustnici, respingem care au scăpat din lume, printre oameni care s-au îndepărtat de agitația vieții Și aici avem doar o aparentă contradicție a adevărului general Poate fi util pentru o persoană cu o mare bogăție spirituală, care se datorează parțial organizării sale nervoase, elaborate de strămoșii săi pe baza relațiilor sociale, pe de altă parte, acumulate de el însuși, viața sa în societate, poate fi util să se izoleze astfel încât bogăția sa interioară să se desfășoare cât mai mult pomp sub forma unei învățături religioase sau filozofice; dar acest exemplu nu constituie o contradicţie a adevărului general Astfel, avem dreptul de a formula faptele individuale pe care le-am citat sub forma următoarei legi generale: întrucât întregul conținut spiritual al unei persoane - limbajul, capacitatea de a gândi logic, imaginația, viața emoțională - s-a dezvoltat pe baza relațiilor sociale, apoi o astfel de direcție, activitate mentală, care este cea mai favorabilă relațiilor sociale, va fi cea mai favorabilă dezvoltării vieții spirituale a individului Aspirațiile altruiste, fără îndoială favorabile relațiilor sociale,

sunt unul dintre cei mai semnificativi factori care determină bogăția și strălucirea conținutului spiritual În aceeași măsură, ele contribuie la stabilitatea vieții mentale, deoarece o persoană cu o organizare mentală mai complexă este capabilă să constate cu mai multă precizie schimbările din mediu - va surprinde astfel de schimbări care sunt inaccesibile unei ființe cu o organizare mai grosolană Și o cunoaștere mai exactă a mediului va face posibil un răspuns mai rapid ca răspuns la aceste schimbări în mediu Deținând o mare bogăție de viață psihică, o astfel de ființă, celelalte lucruri fiind egale, va fi mai stabilă, întrucât, în caz de eșec într-o direcție, își va găsi sprijin în alte aspecte ale activității sale mentale Deci, ca direcție altruistă a vieții mentale, atrage o persoană a unei persoane mai ample și mai complexă, atunci putem presupune formarea unei personalități dureroase chiar și pentru că creatura care s-a dezvoltat cu o introducere mai deschisă, va fi o creatură stabilă , și mai probabil Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y într-una mai apropiată (seră) Acestea sunt cazuri speciale ale legii biologice generale *) Să ne imaginăm că eforturile altruiste, care au fost un factor favorabil important în dezvoltarea vieții mentale, au dispărut Fără îndoială, dispariția lor provoacă mari prejudicii vieții psihice a persoanei cu care s-a întâmplat Acest prejudiciu se datorează nu numai faptului că un factor bine-cunoscut, prietenos cu viața, a încetat să mai funcționeze; ne imaginăm această pagubă mult mai profundă și mai substanțială Spre deosebire de punctul de vedere al lui Spencer, conform căruia sentimentele altruiste au apărut relativ târziu din sentimentele ego-altruiste, trebuie să presupunem că factorul altruist a participat la crearea aparatului nostru mental încă de la apariția vieții mentale la ființele vii, că elemente ale vieții mentale au contribuit în mare măsură la influenţa ei favorabilă gradele își datorează originea Drept urmare, toți poartă în construcția lor amprenta dependenței de sentimentele altruiste Astfel, atunci când subiectul decide să-și schimbe drastic structura mentală și să renunțe altruism, el nu numai că pierde un factor care a avut un efect extrem de benefic asupra vieții sale spirituale, dar aduce și o profundă discordie în lumea sa spirituală: o nouă direcție a vieții spirituale, construită pe un singur egoism, tot timpul ține de elemente de viața spirituală, construită într-o situație complet diferită, dintr-un unghi de vedere complet diferit - de aici urmează o discordie constantă în viața interioară a acestei persoane Din punctul de vedere pe care îl dezvoltăm, teoria psihologică a lui L I Petrazhitsky este extrem de importantă Potrivit lui, o parte semnificativă a fenomenelor vieții mentale nu se încadrează în cadrul diviziunii obișnuite în cunoaștere, sentiment și voință În opinia sa, există o întreagă categorie particulară de fenomene mentale care au un caracter mixt, reprezentând

*) În ceea ce privește chestiunea stabilității și puterii personalității, vezi articolul meu "Necesitatea obiectivă a progresului" din "Întrebări de filosofie și psihologie", Vol al -lea Lucrarea de față reprezintă, în mare măsură, o dezvoltare ulterioară a opiniilor exprimate în lucrarea respectivă Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA în același timp trăsături ale experienței pasive și ale aspirațiilor volitionale active și de obicei însoțite de judecăți diferite Aceste procese mentale le numește emoții sau impulsuri În clasificările tradiționale ale elementelor vieții mentale pentru cunoaștere, sentimentul și voința se obține prin schema clasificatoare: elementele vieții mentale sunt la I) emoție pasivă dublu (impulsuri) și) dezintegrată unilateral, pasional

unilateral, informativ , experiențe sensibile și senzoriale și B) experiențe unilaterale active, volitive Aceste emoții sunt manifestări ale activității mecanismelor nervoase complexe inerente ființelor vii Exemple dintre ele le putem observa la animale Astfel, zoologul P Yu Schmidt descrie următoarele A ridicat un șoim care căzuse din cuib și, în plus, tocmai eclozionase dintr-un ou - puiul nici măcar nu era uscat din conținutul oului După ceva timp, observatorului i-a venit ideea să-i arate șoimului o mică rățușă "Ar fi trebuit să vezi", spune P Yu Schmidt, "ce s-a întâmplat cu șoimul la prima vedere aruncată viitoarei victime Ochii i-au strălucit, a început să țipe sălbatic și pătrunzător, a pocnit cu ciocul, a rupt ochiurile cuștii cu ghearele și a bătut din aripi pentru a se elibera și a ajunge la rățușă Același dădea semne de frică intensă Se zvârcoli, izbi în podea, încercă să se micșoreze într-o minge și țipă plângător Între timp, până la urmă, nici unul, nici celălalt nu s-au văzut - s-au întâlnit pentru prima dată pe drumul lor de viață, părinții lor nu au putut să le insufle frică și ură, cel puțin asta se poate spune cu deplină încredere în ceea ce privește șoimul care a crescut în grija mea Setea de sânge, pe de o parte, și groaza panicată a unui inamic natural, pe de altă parte, au fost în mod evident investite în organizarea lor exact în același mod ca și culoarea penelor lor, ca și forma aripilor lor, precum sunetul vocii lor Și cel mai uimitor dintre toate, continuă zoologul, este că manifestarea acestor sentimente, asociată cu o serie întreagă de acțiuni complexe, s-a regăsit în percepția unor forme și contururi nemaivăzute până acum Prin urmare, complet Biblioteca "Runivers" A I P O C KI I o anumită imagine, aruncată pe retina ochiului, ar fi trebuit să provoace automat o serie de procese în creier care au dus la manifestarea fricii și a setei de sânge Exact aceleași mecanisme nervoase pot fi constatate la om Unul dintre aceste dispozitive (emoții) cel mai familiar tuturor este foamea-apetit L I Petrazhitsky demonstrează că acesta nu este doar un sentiment, ci ceva mult mai complex La un moment dat, sub influența unor stimuli specifici obișnuiți, de exemplu, la începutul orei obișnuite de a mânca, la menționarea anumitor subiecte în timpul unei conversații, la vederea unor lucruri comestibile și apetisante, începe un proces complex în noi, care se caracterizează prin faptul că toate părțile corpului nostru, cei care iau parte la mâncare, se adaptează, se pregătesc pentru această acțiune Distribuția sângelui se modifică, diferitele glande digestive ale tractului digestiv superior încep să funcționeze, anumiți mușchi se contractă; atenția noastră este concentrată pe tot ce ține de actul de a mânca, simțurile noastre sunt rafinate într-o anumită direcție - auzim mirosuri și sunete cărora nu le-am fi acordat anterior atenția Dar departamentele sistemului nervos, care se ocupă de cele mai înalte manifestări ale vieții mintale, în acest moment sunt reorganizate într-un mod adecvat: astfel, în acest moment devine imposibil să rezolvăm orice problemă teoretică complexă și toate noastre gândurile sunt concentrate pe actul de a mânca Pofta de mâncare-foamea se explică adesea prin faptul că, în momentul în care apare, organismul este sărac în acele substanțe pe care aportul alimentar ar trebui să le umple, iar această modificare a compoziției chimice a corpului, și în special a sângelui, afectează sistemul nervos central sistem într-un mod adecvat Este foarte probabil ca aici să joace un rol o modificare a compoziției chimice a sucurilor corpului, dar, evident, rolul unuia dintre anumiți stimuli care pune în mișcare un mecanism nervos special, la fel cum apăsarea unui buton declanșează mecanismul unei jucării de vânt în mișcare Un alt exemplu caracteristic

de emoție, potrivit prof L I Peter Zhitsky, este vânătoare Și aici într-o anumită situație, ca răspuns la iritații specifice, este dat în Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA misca un mecanism nervos complex; Relația șoimului cu rățușa, dată mai sus, poate servi ca unul dintre exemplele luate din lumea animală, dar același lucru îl putem observa și la om Vedem într-un astfel de caz cum atenția este ascuțită într-o anumită direcție; percepția anumitor stimuli externi devine mai fină, distribuția sângelui, tensiunea musculară se modifică și totul este concentrat pe un singur lucru: să observi prada, să o atingă din urmă, să o apuci și să o stăpânești Acest mecanism s-a dezvoltat într-un moment în care strămoșii noștri, oameni sau animale primitive, trebuiau să prindă ei înșiși prada vie Prof Petrazhitsky notează că acest aparat nu s-a putut încă adapta la condițiile moderne de vânătoare Acum armele de foc necesită calm și capacitatea de a lovi ținta - vânătorul trebuie să aibă o mână fermă Între timp, mâinile unui vânător pasionat tremură de entuziasm, de parcă s-ar fi pregătit să se arunce asupra animalului urmărit și să se angajeze în luptă corp la corp cu el Un exemplu de emoții sunt, după cum subliniază Petrazhitsky, emoțiile respingătoare: acel complex de sentimente și mișcări care apare atunci când prezența a ceva ajunge la conștiință care stârnește dezgustul sau teama de vreo reptilă, insectă otrăvitoare sau prezența a ceva care excită din rotație la alimente de exemplu muște în laptele înghițit Această emoție respingătoare include o serie întreagă de mișcări menite să evite și să scape de obiectul neplăcut; la aceasta se adaugă o serie întreagă de experienţe psihice corespunzătoare Există o serie lungă de aceste stări pasiv-active, emoții, în organism; le-am moștenit de la strămoși îndepărtați care le-au dezvoltat ca dispozitive utile în lupta pentru viață Printre acestea se numără diverse emoții de natură altruistă Unul dintre cele mai izbitoare exemple ale acestora este acel complex de mișcări și senzații care se instalează atunci când o persoană vede pe altul în pericol, ca, de exemplu, în cazurile citate mai sus (de Guyot și alții) Rolul emoțiilor în viața unei persoane este dublu: pe de o parte, îndeplinesc anumite funcții menite să păstreze Biblioteca "Runivers" A I P O C KI Y negarea individului merge la menținerea relațiilor sociale Dar, în plus, sunt de mare importanță ca factori prin care o mare cantitate de energie stocată trece imediat dintr-o stare latentă într-una deschisă; manifestarea unei emoții puternice zguduie intens întregul organism Cu această ocazie, trebuie să spunem câteva cuvinte despre rolul stimulilor pentru o ființă vie Nu este suficient să oferi unei ființe vie hrană, să o plasezi într-un mediu mai mult sau mai puțin potrivit pentru ca viața ei să se desfășoare normal Pe lângă toate acestea, are nevoie de stimuli corespunzători Să ne imaginăm un organism lent și fragil; îi putem furniza hrană din belșug, aer, capacitatea de a se mișca, dar el nu va lua această hrană sau, deși substanțele alimentare vor fi livrate celulelor sale, acestea nu vor fi utilizate de ele În acest caz, este necesar ca natura metabolismului, ritmul procesului de viață să se schimbe Acest lucru poate fi realizat parțial prin expunerea organismului la lumina soarelui, aerul marin, scăldat etc ; aceștia sunt așa-numiții factori de alterare, dar alegerea lor este destul de limitată și influența lor nu este întotdeauna suficient de intensă Influența unor astfel de agenți precum lumina, scăldat etc , se reduce la nimic altceva decât iritația terminațiilor nervoase periferice din piele și transmiterea acestei iritații la sistemul nervos central, prin mijlocirea nervilor Emoțiile pot juca același rol ca și stimulii; acesta poate fi un rol

benefic, influența, de exemplu, a vânătorii sau a jocurilor sociale Emoția, așa cum am subliniat mai sus, prinde, parcă, întreaga ființă nervoasă a unei persoane, o șochează, duce la o manifestare violentă a energiei, dar, la finalizarea acestei cheltuieli, dă un impuls unei noi acumulări de energie În acest caz, proprietatea caracteristică a proceselor de viață joacă un rol: în condiții normale, o cheltuială mai intensă a energiei stocate implică o asimilare mai intensă a energiei din exterior Iată procesul prin care o viață care strălucește încet se poate transforma într-una strălucitoare, intensă Din cele de mai sus este clar ce rol important pot juca emoțiile în general pentru organism Dar însăși alegerea lor nu este atât de mare încât să nu se poată neglija DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL OBOSIOV ALTRUIST MORALA care dintre ele Cel mai frecvent dintre acestea este actul de a mânca; pe langa faptul ca furnizeaza organismului substantele necesare refacerii cheltuielilor intervenite, joaca si un alt rol - este o revitalizare periodica, necesara pentru noi a proceselor vitale Din când în când, mesele obișnuite care au loc în medii obișnuite nu sunt suficiente Apoi, este nevoie ca oamenii să se reunească și să organizeze un festin de acest fel - în special mâncare mobilată În cele mai îndepărtate colțuri, unde cartea nu a pătruns încă în nicio dimensiune semnificativă, veți găsi în magazine diverse delicatese gastronomice; când se mănâncă ceva deosebit de gustos, contează nu doar asimilarea anumitor substanțe chimice, ci și emoția evocată de preparatele pentru acest aliment și mâncarea în sine, care stimulează organismul Mult mai puțin activă, dar extraordinar de puternică, este emoția sexuală: uneori captează complet o persoană și o zguduie până în adâncul ființei sale Aceasta emotie se caracterizeaza si prin faptul ca i se asociaza de obicei un complex neobisnuit de intens si complex de sentimente, aspiratii, idealuri etc si pe solul ei creste de obicei existenta vietii Pe lângă aceste două emoții, am putea enumera și altele legate de autoconservarea unei ființe vii Nu trebuie să neglijăm niciunul dintre aceste mecanisme neuronale care se află în noi, dar printre ele vom găsi o serie întreagă de emoții puternice de natură altruistă Sarcina noastră este să obținem o viață strălucitoare, puternică și durabilă, iar în acest sens instinctele sociale inerente în noi ar trebui să aibă o importanță foarte mare La omul primitiv, pericolul care amenința tribul a dus la o ascensiune și o manifestare violentă a energiei nervoase de care dispunea, în urma căreia a ieșit mai puternic atât fizic, cât și moral Exact în același mod, omul modern, într-o ridicare altruistă a spiritului, va găsi calea către prosperitatea fizică și mentală Dimpotrivă, de aici rezultă fără îndoială că lupta împotriva unui mecanism atât de puternic precum cel social și altruist a I p despre c la ï th emoțiile, ar trebui să fie extrem de dăunătoare intensității și calității vieții spirituale Este necesar să tragem concluzia de aici că fiecare emoție este sacră și nu poate fi combătută? Nu în nici un caz Și aici este necesar să se stabilească o scară de mijloace capabile să ridice intensitatea vieții mentale, așa cum se făcea deja pentru plăcerile, care au fost împărțite de hedonisti în superioare și inferioare Cel mai simplu și mai accesibil mijloc de ridicare temporară a tonusului sistemului nervos, încurajarea acestuia, sunt substanțele chimice: opiu, morfină, cocaina, alcool, apoi, din cele folosite zilnic în cercuri largi, cafeaua și ceaiul Primul dintre ele, după cum se știe, are un efect extrem de distructiv asupra organismului cu utilizare repetată Da, după cum am văzut, este un factor important pentru revigorarea sistemului nervos, dar utilizarea sa este posibilă

doar într-o cantitate limitată Manifestarea instinctului sexual este legată de condiții complexe; ea își atinge cea mai mare, cu adevărat deplină semnificație atunci când este asociată cu manifestarea aspectelor superioare ale vieții mentale, când obiectul său satisface cele mai înalte cerințe estetice și morale pentru individ Dar emoția sexuală, ca mijloc repetat de a se zgudui, duce într-un fel sau altul la deprimarea personalității, iar când partea inferioară a instinctului iese în prim-plan în viața unei persoane, de obicei avem deja o viață mentală de calitate mai scăzută, atât în ceea ce privește bogăția conținutului, cât și intensitatea proceselor spirituale Astfel, emoțiile sociale și altruiste sunt un mijloc prețios pentru creșterea bogăției și intensității vieții mentale Rezumând munca noastră, ajungem la concluzia că baza moralității este impulsul moral, care este un instinct dezvoltat de strămoșii noștri și moștenit de noi de la aceștia În această dorință instinctivă de a acționa într-o anumită direcție, distingem două laturi În primul rând, în raport cu lumea exterioară, face o persoană să acționeze în direcție Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA beneficiu general; în al doilea rând, în raport cu lumea interioară a omului, această străduință duce, așa cum am încercat să arătăm, la cea mai mare înflorire și plinătate a vieții spirituale Astfel, în raport cu lumea interioară a omului, morala nu este pentru noi altceva decât totalitatea regulilor de igienă spirituală; ceea ce este moral este ceea ce duce la cea mai mare prosperitate a vieții spirituale; morala este un departament al igienei - igiena spiritului În consecință, Paulsen spune că etica se referă în general la știința omului (antropologia) în același mod în care medicina se raportează la știința fizică a omului Așa cum medicina, pe baza cunoașterii naturii corporale a omului, oferă îndrumări cu privire la modul de rezolvare a problemelor vieții corpului, astfel încât această viață să continue până la capăt în dezvoltarea sănătoasă a tuturor funcțiilor sale, în tot astfel etica, pe baza unei cunoașteri cuprinzătoare a naturii umane, în special a laturilor ei spirituale și sociale, își stabilește scopul de a oferi îndrumare pentru a rezolva problemele vieții în așa fel încât aceasta din urmă să ajungă la cele mai bogate, mai frumoase și mai frumoase dezvoltare perfectă Având în vedere acest lucru, după Paulsen, etica ar putea fi definită ca dietetică generală, în raport cu care medicina, împreună cu alte ramuri practice ale cunoașterii, precum pedagogia, politica etc , ar fi părți separate sau științe subsidiare Acesta ar fi chiar punctul de vedere, spune Paulsen, fondatorul filozofiei morale sistematice, Aristotel Igiena include două tipuri diferite de prescripții privind îmbunătățirea condițiilor de viață: pe de o parte, privind condițiile externe de organizare a căminelor umane, de exemplu, alimentarea cu apă, alimentarea orașelor cu carne, lapte, locuințe etc , pe de altă parte, prescripții referitoare la viața individului: repartizarea timpului între odihnă și muncă, nevoia de exercițiu fizic, înlăturarea a tot ceea ce deprimă într-un fel psihicul etc În consecință, etica cu igiena poate fi reunite din două puncte de vedere: pe de o parte, etica indică un asemenea caracter al relațiilor umane) Paulsen System der Ethik Stuttgart u Berlin, , Bd I, S Biblioteca "Runivers" A I P O C KI I o decizie în care viața societății va decurge în cel mai perfect mod; pe de altă parte, etica poate indica acea direcție în viața mentală a individului, care este cel mai propice pentru prosperitatea acestuia din urmă În acest ultim sens apropiem etica de igiena La începutul lucrării noastre, ne-am propus să rezolvăm întrebarea dacă este posibil, fără a recurge la factori supra-

raționali, să fundam un simț al datoriei morale Putem acum să răspundem afirmativ la această întrebare: este rezonabil să urmam dictatele simțului datoriei morale, deoarece ascultarea față de acesta implică cea mai mare plenitudine și dezvoltare a vieții spirituale, care este cea mai valoroasă binecuvântare pentru o persoană Adevărat, natura ascultării în acest caz va fi deja oarecum diferită Nu va mai fi ascultare de o putere tainica, divina, care ne arata din afara calea pe care trebuie sa o urmam; va fi urmărirea vocii noastre interioare, care este cea mai bună din natura umană și ascultarea căreia îi corespunde binele purtătorului ei O persoană nu va comite niciun act imoral din dezgust în fața sa, așa cum se îndepărtează de carnea putredă cu dezgust și va face pe amândouă, supunând sentimentului încorporat în el, pe care îl recunoaște ca fiind oportun, deoarece îl protejează de ceea ce este dăunător pentru el În acest proces de schimbare a atitudinii față de sentimentul moral, vedem un pas în continuare în atitudinea schimbată în general față de regulile de igienă Deci, printre toate popoarele, prescripțiile sanitare au fost inițial justificate de voința divină Preceptele simțului moral își vor pierde forța pentru că nu sunt justificate de motive supraraționale? Nu în nici un caz Dacă comportamentul este moral sau nu, depinde dacă avem aspirațiile (instinctul) adecvate și din diferitele explicații ale oportunității comportamentului nostru care decurg din acest instinct, este necesar să acceptăm ceea ce coincide cu restul viziunii noastre asupra lumii și nu unul care este ceva străin în viața noastră spirituală Aceasta din urmă se întâmplă în cazul în care un determinist consistent, în raport cu manifestările lumii exterioare Biblioteca "Runivers" POSIBIL INDIVIDUAL B CH V ALTRUIST MORALA acceptă factori supra-raționali când vine vorba de lumea sa mentală Din punctul de vedere pe care l-am prezentat aici, nu aparține domeniului moralității ceea ce se face după o ordine din afară Morala heteronomă nu poate exista Moralitatea este întotdeauna autonomă - urmărește astfel de motive care decurg din lumea spirituală interioară În sufletul nostru pot exista multe obiceiuri, abilități etc , impuse nouă de circumstanțele vieții, de mediul exterior Toate aceste aptitudini și înclinații vor aparține, din punctul nostru de vedere, domeniului moralității numai dacă au o singură proprietate comună, și anume capacitatea de a crește intensitatea vieții spirituale: acel impuls spiritual este moral, care favorizează dezvoltarea forțe spirituale; în raport cu lumea exterioară, se caracterizează prin faptul că este îndreptată spre binele comun Atunci când o persoană riscă beneficii serioase sau chiar viața de dragul unei cauze, atunci acest act dă un ton mai înalt vieții sale: procesele sale mentale au loc cu forță și luminozitate mai mare Semnificația sacrificiului de sine pentru natura și conținutul proceselor mentale se manifestă chiar și cu mult timp după actul de sacrificiu însuși Astfel, putem întâlni oameni care trăiesc într-o situație obișnuită în același mod în care trăiesc cei din jur, dar faptul că au participat la lupta socială, politică, națională pentru idealuri aruncă lumină asupra întregii lor vieți ulterioare asupra structurii lor mentale O faptă nobilă, eroică, mărește intensitatea, strălucirea experiențelor spirituale, îmbogățește lumea spirituală nu numai pentru cel care a fost persoana care a jucat, dar fapta eroului aruncă lumină asupra celor din jur și, adesea, asupra unei familii, trib, națiune, stat folosește acea căldură și lumină spirituală, care a adus isprava unui singur om Chiar și a-și sacrifica viața pentru alții este de înțeles și justificat din acest punct de vedere În primul rând, acest sacrificiu de sine este o expresie a celei

mai înalte manifestări de voință, atunci când o persoană simte că este un stăpân complet pe sine și își ține soarta în mâini; al doilea, sacrificiul de sine A I P O C KI Y vanitatea duce la cea mai vie și intensă manifestare a proceselor spirituale și poate reprezenta cea mai vie experiență spirituală a întregii vieți, a cărei frumusețe umbrește orice altceva În cele din urmă, o persoană se poate găsi în fața imposibilității complete de a refuza să-și sacrifice viața pentru alții, deoarece păstrarea vieții în anumite condiții poate fi combinată în ochii lui cu o astfel de devalorizare a personalității, ceea ce face imposibilă viața ulterioară pentru l Cel mai apropiat de opiniile pe care le-am conturat este punctul de vedere al lui Guyot, care spune că altruismul este o manifestare a unei vieți bogate în forță, în timp ce viziunea susținută aici reprezintă un pas în continuare în aceeași direcție și afirmă că altruismul nu este doar un manifestare a bogăției vieții, dar și o condiție de viață puternică și sănătoasă Potrivit lui Guyot, atunci când o persoană este sănătoasă și plină de vitalitate, nu poate decât să fie un altruist, iar când vitalitatea din el scade, atunci și altruismul dispare Am încercat să demonstrăm că altruismul nu este doar o manifestare a unei vieți bogate, ci și mijlocul prin care putem ridica intensitatea vieții la cele mai înalte cote; acesta este modul în care o viață slabă poate fi făcută puternică și profundă Părerile exprimate aici sunt apropiate de cele ale lui Nietzsche, deoarece după ambele puncte de vedere ar trebui căutată cea mai bogată, mai puternică, mai deplină dezvoltare a personalității umane; numai, după Nietzsche, ea poate fi realizată prin renunțarea la vechile principii morale dezvoltate de omenire și, în consecință, din punctul nostru de vedere, dezvoltarea cea mai completă, vie, puternică a personalității umane este posibilă numai cu un direcția altruistă a vieții spirituale După cum știți, atitudinea față de mediul înconjurător se poate forma în două moduri: fie puteți studia ceea ce este, fie îi puteți solicita cerințe pe care, din punctul nostru de vedere, trebuie să le satisfacă Etica aparține celui de-al doilea departament de științe; are un caracter normativ Evident, chiar și din punctul de vedere pe care l-am prezentat aici, caracterul normativ al adevărurilor morale va fi păstrat Este moral ca   satisface idealul nostru, cel care duce la cea mai deplină și mai strălucitoare manifestare a personalității; din punctul nostru de vedere, așa cum am încercat să arătăm, acest lucru este posibil în cea mai mare măsură numai cu o direcție socială a comportamentului Evident, chiar și cu această viziune asupra lumii, realitatea se va ciocni cu dorința de a întruchipa idealul, iar viața morală va consta în lupta pentru acest ideal Influența proceselor mentale asupra vieții corpului este un adevăr vechi stabilit Cele mai recente date ale fiziologiei indică și mai mult această dependență a proceselor fiziologice de cele mentale Fără îndoială, o viață spirituală strălucitoare, plină, bogată ar trebui să aibă un efect extrem de benefic asupra rezistenței organismului împotriva factorilor patogeni Și întrucât direcția etică a vieții mentale, așa cum am încercat să arătăm, acționează în direcția sporirii strălucirii și bogăției vieții mentale, are și un efect benefic asupra proceselor fiziologice ale organismului Această latură a întrebării este dezvoltată de mine în detaliu în cartea Idealism as a Physiological Factor*, la care ne referim pe cei care sunt interesați de această latură a întrebării I-am citat mai sus pe Gefding și Paulsen pe motiv că, în construcțiile lor etice, imoralitatea consecventă este logic invulnerabilă În această chestiune ne este clar superioritatea

punctului de vedere pe care îl prezentăm Tinându-ne de ea, putem dovedi în mod logic unei persoane lipsite de simț moral că este o creatură de ordin inferior, deoarece chiar și din punct de vedere individualist, absența sentimentelor altruiste provoacă cel mai mare prejudiciu dezvoltării viața spirituală a unei persoane, atât în sensul de mai puțină bogăție și strălucire a vieții intelectuale, cât și în sensul de a limita pentru acesta posibilitatea de a influența mediul Întrucât principala proprietate a mișcărilor spirituale legate de domeniul moralității este că ele favorizează dezvoltarea cea mai completă a forțelor spirituale, din acest punct de vedere sunt cea mai mare binecuvântare pentru purtătorul lor și constituie unul dintre principalele instrumente ale omului *) A Yarotsky Idealismul ca factor fiziologic Iuriev, Întrebări de filosofie, carte - Biblioteca "Runivers" A am înțeles ca în lupta pentru existenţă Acest punct de vedere nu coincide cu cel general acceptat: pe baza scrisorilor și recenziilor despre cartea mea "Idealismul ca factor fiziologic", am ajuns la concluzia că în ochii cercurilor largi moralitatea, reprezentând o importantă și necesară factor în structura socială, este străin de purtător, impus din exterior, o povară care face o persoană mai vulnerabilă la efectele nocive ale mediului După analiza noastră asupra influenței sentimentului moral asupra vieții sufletului, putem înțelege mult mai ușor aceste fenomene complexe Fără îndoială, aici avem două sisteme de corelații: pe de o parte, condițiile interne pentru cea mai mare prosperitate a personalității umane, pe de altă parte, dependența personalității de condițiile mediului care o înconjoară După cum se știe, presupunerea că evoluția merge mereu și peste tot în direcția progresului ar fi complet neadevărată, la fel cum ar fi complet nerezonabil să credem că o personalitate puternică și mare poate apărea întotdeauna și în orice condiții de mediu: unde doar pigmei pot trăi, nu există loc pentru oameni normali Fără îndoială, idealurile pot fi cauza morții unei persoane atunci când nu corespund condițiilor externe Ne putem imagina relația dintre persoană și mediu în felul următor Fiecare ființă vie se străduiește să obțină cea mai deplină manifestare a vieții După cum am încercat să aflăm, efortul de a realiza idealurile morale este o astfel de direcție a vieții mentale care asigură cea mai mare înflorire a ei și, deoarece aceasta din urmă constituie cel mai înalt bine pentru o persoană, atunci, fără îndoială, ar trebui să se străduiască să trăiască într-un mod adecvat Pe de altă parte, condițiile de viață pot fi astfel încât să nu permită dezvoltarea unor indivizi puternici, sănătoși și armonios dezvoltati Să ne imaginăm o stare de genul în care, pentru a lua locul primului ministru, trebuie să fii eunuc În acest caz, se pune problema individului fie să ia o poziție proeminentă și să se mutileze, fie să nu se mutileze, ci să refuze acele beneficii pe care le oferă mutilarea Fiecare om trebuie să decidă ceva asemănător pe calea vieții sale: el alege ceea ce, după părerea lui, urmează Biblioteca "Runivers" DESPRE POSIBIL INDIVIDUAL JUSTIFICARE ALTRUIST MORALA să preferă dacă dezvoltarea spirituală bogată care va rezulta dintr-o viață îndreptată pe calea normelor și idealurilor etice, sau beneficiile externe primite în detrimentul unei restrângeri mai mari sau mai mici a vieții spirituale Adesea, scăderea valorii unei persoane este atât de mare încât beneficiile, chiar și cele evaluate numai din exterior, nu ispășesc prejudiciul Astfel, străduința de a-și realiza idealurile și lupta pentru ele este un caz aparte al luptei ființelor vii pentru cea mai deplină manifestare a vieții A Yarotskyi * Biblioteca Runiverse Noua teorie a dreptului natural În literatura filozofică și juridică,

în ultimii cincisprezece ani, a avut loc o trezire a interesului pentru doctrina aproape uitată a dreptului natural Această trezire se remarcă în două direcții: literatura istorică și filozofică a preluat revizuirea unor sisteme clasice de drept natural, precum și acele învățături care au ajuns să înlocuiască teoria dreptului natural, cum ar fi, de exemplu, predarea dreptului natural școala istorică și, conform opiniei acceptate, au infirmat această teorie, și-au dovedit deplina inconsecvență; pe de altă parte, în literatura teoretică au fost ridicate și revizuite unele dintre acele întrebări științifice, a căror soartă părea să fie în cele din urmă decisă odată cu soarta dreptului natural Studiile de ambele feluri au arătat, în primul rând, că multe dintre doctrinele dreptului natural cunoscute în istoria filozofiei nu reprezintă deloc asemenea absurdități științifice pe care, prin tradiție, sunt obișnuiți să le vadă și că, dimpotrivă, ele pornind de la fapte de încredere, în general, au fost înțelese corect și, prin urmare, pot fi, în unele privințe, utile științei moderne; în al doilea rând, aceste studii au arătat că multe întrebări fundamentale pentru filosofia dreptului nu pot fi rezolvate în mod satisfăcător dacă ideea dreptului natural este considerată complet respinsă și că, fără recunoașterea acestei idei, știința juridică nu își poate îndeplini sarcinile practice directe, iar viziunea filozofică asupra lumii nu poate atinge integritatea necesară Această mișcare literară a adus mari beneficii științei Ideea legii naturale a ieșit din el curățată de acele extreme care combinau raționalitatea cu ea Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL filozofia alimentară a secolelor al XVII-lea și al XVIII-lea, iar în această formă reînnoită este aproape universal acceptată Dar recunoașterea dreptului natural nu este încă teoria ei Până acum, avem un singur concept de drept natural, ca drept nepozitiv, dar natura acestuia nu a fost încă investigată Știința încă nu știe nimic despre originea, izvoarele, funcțiile, relația cu legea, obiceiul, practica judiciară A răspunde la aceste întrebări, cu alte cuvinte, a construi o teorie completă a dreptului natural, este sarcina urgentă a actualei filozofii a dreptului Omul de știință german E Jung încearcă să îndeplinească această sarcină în cartea sa recent publicată: Das Problem des natürlichen Rechts Mi se pare util să luăm în considerare teoria lui Jung și să aflu valoarea ei științifică eu Spre deosebire de majoritatea cercetătorilor care au ajuns la recunoașterea dreptului natural într-un mod pur teoretic, Jung pornește în cartea sa din considerații de altă ordine, și anume din analiza practicii judiciare Până de curând, a predominat opinia că dreptul pozitiv poate constitui o bază pentru orice decizie judecătorească, că conține răspunsuri la toate întrebările juridice controversate care pot apărea Dar această părere este greșită Nu este greu să fii convins că viața ridică constant noi întrebări care nu sunt prevăzute de legislație; există lacune în lege; judecătorul, adresându-se lui, nu găsește în el un răspuns direct Cum procedează judecătorul în astfel de cazuri? Judecătorul nu se poate sustrage de la hotărârea litigiului, sub pedeapsa de negare a dreptății, și îi rămâne să ia o hotărâre, care nu este cuprinsă direct în lege De unde obține materialul pentru o astfel de decizie, cum completează golurile legislative? Practica judiciară se referă la astfel de decizii din diverse motive Atunci când hotărăște în favoarea uneia dintre părți o astfel de cauză, pentru care nu există o lege directă, instanța se referă în același timp la buna-credință, care este obligatorie pentru fiecare membru al societății, la necesitatea respectării dreptății, la protejarea intereselor legitime sau a nevoilor legitime de cifra de afaceri, uneori se referă la tăcere

Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG acorduri în direct între părți Dar toate aceste referințe nu sunt convingătoare Conceptele de rațiune, dreptate, conștiinciozitate etc , nu sunt nicidecum atât de clare încât din ele să se poată trage concluzii la fel de evidente pentru fiecare cu privire la fiecare problemă specifică; referirea la interesele părților sau la nevoile circulației civile, ca o combinație a acestor interese, nu poate fi acceptată, întrucât în toate cazurile ajungând în instanță, interesele părților (de exemplu, cumpărătorul și vânzătorul) sunt opuse unul față de celălalt și nu se știe ale cui interese trebuie să le protejeze instanța; asumarea unui contract tacit suferă de artificialitate și nu poate fi justificată prin nimic Unii cred că în cazul tăcerii legii, răspunsul corect poate fi întotdeauna obținut printr-o interpretare corectă a textului Dar această opinie exagerează semnificația interpretării ca mijloc de îndeplinire a legii Într-adevăr, aplicând diverse metode de interpretare, se pot trage diverse concluzii din tăcerea legii: astfel, aplicarea legii prin analogie și interpretarea a contrario dau rezultate direct opuse Cu toate acestea, în ciuda precarității tuturor motivelor invocate, judecătorul își exprimă judecata, iar părțile se supun acestei hotărâri, iar societatea în marea majoritate a cazurilor o aprobă Pentru a explica acest fapt, Jung consideră că este necesar să apeleze la elucidarea naturii judecăților etice în general și, în special, a judecăților despre drept Ethical Jung numește toate acele concepte și judecăți în care se exprimă gândul despre cum ar trebui să ne comportăm, precum și acelea în care acțiunile noastre sunt comparate cu altele și în care se află aprobarea sau dezaprobarea față de ele Etica pornește, așadar, din două presupuneri: faptul vieții sociale și liberul arbitru Fără aceste presupuneri, nu are sens Dacă omul ar trăi izolat, nu ar fi nimic cu care să-și compare acțiunile; iar dacă nu ar exista libertate, ar fi inutil să-i ceri cutare sau cutare comportament Dar etica acoperă două domenii: dreptul și morala; cum se deosebesc unul de altul? Autorul vede diferența de specie a dreptului în faptul că acordă atenția principală nu datoriei (ca în sfera moralității), ci drepturilor care decurg din acestea, i e cerințe sau pretenții pentru executarea celor relevante Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL responsabilități* În statul civilizat modern, aceste pretenții ale indivizilor sunt susținute de puterea statului; prin urmare, mulți văd un semn caracteristic al legii în constrângerea de stat care stă în spatele acesteia Dar acest lucru este neadevărat Este doar caracteristic și esențial pentru lege ca o persoană să poată cere îndeplinirea unei anumite îndatoriri, iar dacă aceasta nu este îndeplinită, poate folosi forța împotriva celui care încalcă, iar societatea este simpatizantă cu acest folosire a forței Fenomenul social primar, prin urmare, care face posibilă sesizarea esenței dreptului, este faptul de infracțiune Dacă o persoană interesată manifestă o reacție împotriva unei fapte pe care o consideră infracțiune și, în același timp, își găsește sprijin în simpatia persoanelor neinteresate și în asistența fizică din partea membrilor căminului, atunci avem în fața noastră fenomenul dreptului Simpatia societății și sprijinul material oferit acestora se schimbă istoric și, prin urmare, se schimbă și granițele dintre drept și morală Dar în fiecare epocă istorică societatea își acordă sprijinul acelor cerințe pe care le consideră cele mai importante Prin urmare, legea nu este altceva decât un minim etic Odată cu trecerea timpului, o reacție privată la o infracțiune este înlocuită cu pedeapsa de stat, dar esența cazului nu se schimbă de la aceasta Oamenii au considerat întotdeauna

semnul distinctiv al legii ca fiind constrângerea care o însoțește Constrângerea nu trebuie în niciun caz înțeleasă în sensul că fiecare îndatorire este îndeplinită prin forță; se exprimă în faptul că persoana cere îndeplinirea obligației de la cealaltă parte și, în caz de refuz, își susține cererea cu toate mijloacele de care dispune Jung insistă foarte mult asupra înțelegerii sale asupra constrângerii, deoarece pe aceasta, în mare măsură, se bazează concluziile sale ulterioare În orice moment și între toate popoarele ne întâlnim cu constrângere în acest sens indicat Ea se manifestă sub forma apărării necesare, în procesul de îndreptăţire, în judecata lui Dumnezeu etc Coerciţia nu este creată de stat, există în fiecare comunitate şi este aplicată de membrii ei individuali, apoi chiar dreptul Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG există înaintea statului; nu depinde de ea și nu este creată de ea De aici rezultă deja clar cum trebuie decisă chestiunea fundamentului forței obligatorii a legii Nu voința legiuitorului, în general, nu autoritatea care sancționează norma este cea care informează legea cu privire la obligația acesteia Un membru al hostelului este obligat să efectueze anumite acțiuni pur și simplu pentru că persoana interesată (Gegeninteressent) nu va permite comportamentul opus și în cererea sa va găsi sprijin la persoanele care nu sunt interesate Un anumit comportament este inacceptabil, nu pentru că este contrar unor reguli, ci pentru că persoana în cauză îl consideră o încălcare inacceptabilă a intereselor sale Normele sau regulile (Regeln) care guvernează comportamentul apar mai târziu și reprezintă un fenomen derivat Obligația de a efectua anumite acțiuni nu există pentru că aceste reguli există, ci invers: regulile se formează pentru că astfel de acțiuni există Ele sunt formate de ei înșiși, întrucât membrii aceleiași comunități, datorită asemănării condițiilor naturale și culturale în care se află, reacționează în cea mai mare parte în același mod la aceleași acțiuni Când vor apărea aceste reguli, ele vor fi basturile pentru discuția fiecărui act; și înainte ca acestea să apară, întrebarea a ceea ce se poate cere altora este decisă subiectiv pentru fiecare persoană sau grup de oameni, în funcție de experiențele lor emoționale După cum se poate observa din aceasta, Jung caută să facă distincția între două tipuri de drept, între care vede o diferență calitativă: dreptul normativ (regelhaftes Rechi) și dreptul nenormativ El definește dreptul normativ ca o astfel de lege în care judecata de bine și rău nu este derivată direct din observarea unui caz individual, ci dintr-o comparație cu ceea ce s-a observat într-o pensiune dată în alte cazuri similare, i e este derivat din reguli ( ) Dreptul normativ coincide cu ceea ce se numește de obicei drept pozitiv, istoric Fiecare lege trece prin două perioade în istoria sa: la început este drept nenormativ, apoi devine normativ Această transformare se reflectă în Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL natura dreptului în două moduri Ea devine mai definită, mai precisă și dobândește, ca urmare a acesteia, o nouă bază pentru caracterul său obligatoriu II despre dreptul normativ, ar fi o greșeală să credem că se sprijină pe autoritatea puterii care promulgă prevederile sale Încercările de a explica dreptul cutumiar prin voința legiuitorului au fost de multă vreme recunoscute ca nereușite și nu ar trebui revenite Temeiul caracterului obligatoriu al legii normative este diferit Acțiunile care se repetă în mod constant ale membrilor pensiunii, aceleași în aceleași circumstanțe, dau naștere la restul membrilor așteptării că în viitor aceste acțiuni se vor repeta Cu cât așteptarea este însoțită de mai multă încredere și cu cât mai mulți oameni o împărtășesc, cu atât abaterea de la comportamentul obișnuit

capătă caracterul unei infracțiuni Comportamentul care "în sine" nu conține niciun element de criminalitate sau resentimente față de alții, devine, din motive istorice, o infracțiune, i e un asemenea comportament pe care nimeni nu este obligat să-l îndure Dezacordul comportamentului cu norma, un neadevăr formal (Unrecht) devine o infracțiune materială (Verletzung) datorită faptului că persoanele în cauză aveau motive să se aștepte la un comportament care corespunde normei Dar se întâmplă și ca dreptul normativ să ia naștere nu din nenormativ, ci complet independent Aceasta, explică Jung, este în acele cazuri în care distincția dintre bine și rău nu poate fi dedusă direct din fapta infracțiunii (aus der Verletzungsempfindung) și când, în consecință, conținutul definiției legale este mai mult sau mai puțin arbitrar Așa sunt decretele privind termenele de prescripție, donațiile ilegale etc Dacă astfel de decrete sunt încălcate, membrii căminului nu experimentează un sentiment de justiție jignit, nu îl văd pe infractor ca pe un infractor; in consecinta, in aceste actiuni, in sine, nu exista caracter de criminalitate Astfel de reguli, stabilite arbitrar, nu decurg din conștiința societății Dar, pe de altă parte, acţionează asupra lui într-un mod educativ, introducând uniformitate în cercul unor astfel de acţiuni, care, în sine, sunt indiferente din punct de vedere etic Opusul neadevărului original (nenormativ) și derivat (normativ) stă la baza oricărui Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG legea actuală Toată lumea este conștientă de asta, sau măcar toată lumea o simte și doar nimeni nu a reușit încă să stabilească și să definească mai precis această opoziție Este definită ca opusul dreptului pozitiv și al dreptului natural, jus strictum și jus aequum, drept comun π echitate etc Numai școala istorică a încercat să nege această diferență și a reușit doar pentru că, după ce a alungat dreptul natural din viziunea sa asupra lumii, ea a din nou l-a prezentat în liniște sub numele de "natura lucrurilor" Actuala lege este formată din elemente ale dreptului original, nenormativ și, pe de altă parte, derivat, normativ Dar nu ar trebui să credem că legea pozitivă, derivată, nu este deloc dependentă de cea originală Se bazează, este adevărat, întotdeauna pe un fel de autoritate, dar această autoritate însăși se bazează pe un drept nepozitiv Reforma și revoluția în general, precum și critica dreptului pozitiv sunt suficient de convingătoare în acest sens Negarea din spatele autorității a naturii ultimului fundament al dreptului pozitiv nu numai că nu îi reduce puterea, ci, dimpotrivă, o mărește, iar negarea fundamentelor juridice naturale ale dreptului format istoric trebuie să conducă inevitabil la îndoială în posibilitatea de a distinge între drept și non-drept în general; căci atunci despre această diferență se poate spune doar că în diferite momente unul sau altul a fost considerat drept Între timp, este evident că stabilirea normelor prin intermediul legislației este posibilă doar pentru că reprezentarea unei obligații legale există deja dinainte Dacă nu există această idee, dezvoltată prin repetarea frecventă a reacției pe care orice infracțiune o provoacă în societate, atunci legislația va fi imposibilă Același lucru este valabil și pentru dreptul cutumiar Un obicei, un fapt al respectării sale constante, nu poate explica, potrivit lui Jung, caracterul obligatoriu al dreptului cutumiar, la fel cum nu poate explica apariția unor noi obiceiuri Trecerea de la fapt la lege, de la simplu obicei la cutumă legal, nu poate fi explicată decât prin faptul că acest fapt este comportamentul membrilor căminului, iar odată ce acest comportament a fost dezvoltat, stabilit, toți membrii căminului se așteaptă exact acest comportament unul de celălalt, iar atunci când într-un separat dacă așteptarea lor

nu este justificată, atunci ei iau în considerare Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL cunoașteți și simțiți-o ca pe o crimă în esență (materiale Verletzung) Iar dacă acesta este cazul, dacă orice drept existent trebuie să aibă ca ultim temei acel sentiment de așteptare menționat și nu poate exista fără el, atunci de aici rezultă că orice drept recunoscut ca valabil este un drept just (richtiges Recht); Dreptul nedrept, spune Jung, este un concept auto-contradictoriu Astfel, el ajunge pe nesimțite la o identificare completă a conceptelor de drept și dreptate Ceea ce s-a spus deja determină atitudinea lui Jung față de izvoarele dreptului El acordă o atenție deosebită practicii judiciare și insistă că teoria sa este mai bună decât oricare alta, explică valoarea practicii ca izvor al dreptului Un drept este un comportament pe care, într-o anumită comunitate, un individ îl poate cere din partea opusă ( ) Dacă acest comportament este sancționat de lege, atunci membrii hostelului, care îl vor cunoaște, îl vor respecta Încetul cu încetul, apare o nouă scară de activitate legală Oricine tratează legea cu respect va încerca în relațiile cu ceilalți oameni să nu atingă ultima limită; in intrebarile grele si, in orice caz, in acelea la care legea nu da un raspuns cu totul hotarat, va fi atent, desi i se pare ca dreptul este de partea lui Va căuta ceva sprijin pentru sentimentul său O astfel de întărire îi este dată prin decizia judecătorului Chiar dacă judecătorul a vorbit o singură dată pe această problemă dubioasă, decizia sa oferă un punct de sprijin în întrebarea cât de departe se poate ajunge în relațiile cu ceilalți Judecata capătă valoarea unui factor spiritual care înfrânează comportamentul, iar această valoare, cu fiecare nouă decizie, crește cu atât mai mult - și mai mult progresiv, cu cât așteptarea unui anumit comportament se transformă din ce în ce mai mult în încredere; în sfârșit, dacă o faptă este săvârșită contrar așteptărilor, este deja considerată infracțiune Astfel, forța obligatorie a practicii judiciare își găsește temeiul deloc în lege, ci în aceleași fapte pe care se întemeiază forța obligatorie a oricărei legi Nu este un judecător obligat Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG o decizie bună, dar membrii hostelului vor cere în toate cazurile ulterioare un prieten de la un prieten a ceea ce corespunde acestei hotărâri și numai din acest motiv contează judecătorului decizia sa anterioară Practica judiciară este un izvor de drept independent, complet independent de lege și având aceeași forță cu aceasta La obiecția că acordarea unei semnificații independente jurisprudenței presupune că aceasta este cunoscută de populație, Jung răspunde că legea are nevoie de aceeași prezumție Dualismul dreptului și obiceiului, care a împărțit raționalismul și școala istorică în două tabere ostile, este foarte ușor distrus, potrivit lui Jung, prin considerația că ambele forme de drept sunt acoperite de un singur concept de drept normativ Există o asemănare esențială între lege și obicei, că judecata de drept nu este derivată din observarea unui caz individual, ci dintr-o normă Dar există și o diferență majoră între ele Constă în faptul că "continuitatea istorică" (geschichtliche Kontinuität), care este esența dreptului pozitiv, în dreptul cutumiar este ceva ce s-a întâmplat, există de fapt, în timp ce în drept este exprimată doar ca o dorință Jung vrea să spună prin aceasta că norma, care este un obicei, decurge dintr-o serie întreagă de acțiuni și relații, ea și-a primit deja realizarea în ele și, deci, parcă deja aprobată de viața însăși, tocmai ca normă; dimpotrivă, norma cuprinsă în lege nu are (cel puțin, după ideea legii) niciun suport în acele acțiuni și relații care ar putea fi respectate înainte de publicarea legii și, poate, înainte de publicarea legii la publicarea

acesteia, această normă nu a fost niciodată îndeplinită Poate că nu corespunde deloc relațiilor sociale stabilite, dar din momentul în care legiuitorul o prescrie, va deveni regula pentru aceste relații În acest sens, Jung se alătură ideii, exprimată în treacăt în celebrul manual al lui Windscheid, că în lege statul exprimă dorința ca ceva să devină regulă sau, după cum a exprimat Bülow mai târziu aceeași idee, că legea nu este un drept, ci doar o determinare a ceea ce trebuie să devină corect; este doar un plan, un proiect de ordine juridică viitoare, pe care legiuitorul îl consideră de dorit * Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL Raționalismul a susținut opinia opusă; a susținut că legiuitorul are putere creatoare și poate îndrepta orice vrea Experimentele în această direcție, care s-au încheiat cu Revoluția Franceză, au dus în mod firesc la o schimbare a dispoziției minții, iar școala istorică a fost purtătorul de cuvânt al acestei reacții Dar școala istorică nu a reușit să respecte calea de mijloc A mers prea departe Într-un efort de a explica formarea dreptului prin legile naturale, ea a ajuns la concluzia că legea ia naștere de la sine, fără nicio participare umană Exagerări de acest fel au fost, potrivit lui Jung, motivul pentru care foarte curând au uitat o idee foarte valoroasă exprimată de școala istorică și anume că așa-numitul drept cutumiar este drept real, autentic, iar legea este doar o expresie a statul va Dacă voința legiuitorului nu poate fi privită ca ultima bază pentru forța obligatorie a legii - această bază este mai profundă - atunci este clar că legea nu poate avea putere reală asupra societății Autoritatea puterii reale, așa cum spune Jung, nu are o lege, ci o decizie judecătorească care aplică legea O normă juridică care nu se poate referi la faptul că membrii unei comunități date au acționat până acum în conformitate cu aceasta și care are în vedere doar acțiunile viitoare ale oamenilor, este doar o zicală teoretică; pentru a putea fi numită lege valabilă este necesar ca cazurile specifice de aplicare a legii în această pensiune să corespundă acesteia Dar dacă legea dobândește valoarea unei legi valabile doar într-o hotărâre judecătorească, atunci cum rămâne cu acele hotărâri în care * legea este aplicată eronat, în care judecătorul a denaturat adevăratul sens al legii? Jung nu este jenat de această întrebare Susține că și o hotărâre judecătorească incorectă are putere de lege Desigur, cazurile individuale de aplicare greșită a legii nu îi distrug încă valoarea Dar dacă o aplicare inițială incorectă devine generală, intră, ca să spunem așa, în practică, atunci devine atunci deja corectă, iar legea în vigoare nu va corespunde cu ceea ce, potrivit legii, ar trebui să fie legea în vigoare Într-un cuvânt, Jung nu numai că recunoaște puterea derogatorie a obiceiului, dar o extinde și la practica judiciară Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG Acest lucru pare a fi contrazis de faptul că în statul modern legea imediat după publicarea ei devine lege în vigoare Dar acesta, potrivit lui Jung, este un simplu fapt care nu poate schimba ceea ce se află în însăși esența legii și ceea ce este dat de simplul concept al acesteia Și de fapt, o astfel de transformare imediată a legii în drept efectiv este posibilă numai dacă există o serie de circumstanțe favorabile Aceasta presupune, în primul rând, ca legea, imediat după promulgare, să devină cunoscută tuturor claselor societății cărora le este destinată; dar este clar că această presupunere nu corespunde întotdeauna cu realitatea Apoi, pot exista deficiențe tehnice în lege; poate fi editat fără succes; de exemplu, conceptele care se regăsesc în ea pot avea în practică un alt înțeles decât cel pe care legiuitorul a vrut să le dea, sau legea poate fi exprimată într-o formă atât de largă (sau, dimpotrivă, într-o formă

atât de restrânsă) că nu pot fi găsite instrucțiuni în el pentru o serie de cazuri specifice În general, identificarea legii cu legea în vigoare poate fi explicată nu pe fondul materiei, ci exclusiv istoric Și anume, explicații ar trebui căutate în faptul că legea conținea inițial ordine adresate nu populației, ci funcționarilor statului Se știe că în cele mai vechi coduri este dedicat mult mai mult spațiu normelor procedurale decât normelor de drept privat Jung înseamnă mesele XII și leges bar-barorum Istoricii explică acest fapt spunând că problemele procedurale sunt de natură mai formală și, prin urmare, au nevoie de lege scrisă, în timp ce întrebările despre ale mele și ale tale sunt ușor de rezolvat pe baza obiceiurilor predominante Dar acest lucru se poate explica și prin faptul că legiuitorul la acea vreme consideră că este posibil să-și aplice dreptul, care nu are rădăcini în viața societății, doar celor pe care îi poate ordona, adică la oficiali Acele monumente în care s-a acordat mai mult spațiu dreptului privat, precum, de exemplu, capitularele, necesitau acordul poporului Mai târziu, când jurații sau șefii au fost înlocuiți cu judecători de coroană, puterea de stat a putut să prescrie instanței nu numai dreptul procedural, ci și dreptul material Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL Asociată acestei schimbări în componența instanței este o viziune incorectă asupra rolului judecătorului Pornind de la ideea corectă că aplicarea legii trebuie să fie cât mai uniformă, secolul al XVIII-lea a considerat că judecătorul poate fi transformat într-o mașinărie, iar decizia hotărârii făcea o simplă operațiune de numărare Această opinie este încă valabilă Dar este imposibil să alungi complet elementul subiectiv al activității judecătorului, iar motivul principal pentru aceasta este că dreptul scris nu poate fi niciodată complet complet, vor exista întotdeauna lacune în ea Oricum am putea înțelege activitatea judecătorului în aceste cazuri - fie că afirmăm că judecătorul descoperă doar o soluție deja cuprinsă în lege, fie că inventează o soluție cu totul nouă, așa cum a fost inventat telegraful - este la fel : legea este doar conducător și nu-i neagă activitatea liberă Necesitatea de a lua o decizie chiar și atunci când legea nu oferă un sprijin ferm pentru aceasta, deschide ușa acelei legi originare, naturale, care, este adevărat, nu a fost pusă în inimile oamenilor de la crearea lumii, ci inevitabil trebuia să se formeze în fiecare comunitate, ca un produs al vieții sociale și al influenței reciproce a oamenilor unul asupra celuilalt Aceasta este viziunea lui Jung asupra izvoarelor dreptului, o viziune derivată din opiniile sale fundamentale Jurisprudenței i se reproșează foarte des pentru formalismul sec, fără suflet Acest reproș , potrivit lui Jung, este parțial justificat Atâta vreme cât legea dă răspunsuri clare și precise la cerințele vieții, avocatul trebuie să acționeze prin deducție și să deducă din lege toate consecințele pe care ea le presupune în mod logic Dacă există o lacună în lege, dacă legea nu a prevăzut acest caz concret, atunci pentru a aduce artificial un astfel de caz sub textul legii, pentru a-i extinde în mod artificial sensul, într-un cuvânt, pentru a aduce relațiile de viață sub un mort legea, înseamnă, într-adevăr, a cădea în formalism În aceste cazuri, avocatul trebuie să derive legea nu din lege, ci din acest caz particular: el trebuie să devină creatorul legii Se obțin soluții praeter legem și numai în unele cazuri, ca o excepție rară, contra legem Dar se știe că mulți oameni culturali Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG, dov, cu un simț al dreptului dezvoltat, precum, de exemplu, romanii și englezii, s-a bucurat întotdeauna de utilizarea pe scară largă a ficțiunii, ca dispozitiv special de extindere a sensului legii la acele cazuri care

nu puteau fi luate în considerare când a fost publicat Cum să explic acest fapt? Este imposibil să admitem că știința și practica juridică a unui întreg secol a mers pe o cale greșită Jung rezolvă această problemă în așa fel încât utilizarea ficțiunii, în general, o interpretare pe scară largă este permisă în raport cu acele legi care au apărut organic, i e din comportamentul unei serii întregi de generații, și complet inacceptabil în raport cu legile create artificial Legile organice (în acest sens) sunt produsul vieții sociale, ele cuprind înțelepciunea multor epoci; o persoană poate să nu observe această înțelepciune, dar de aceea trebuie să se ocupe cu atenție de lege și să nu o abroge doar pentru că cazul, după cum i se pare, nu se potrivește legii Consecințele vor arăta că precauția lui a fost bine plasată Raționalismul a păcătuit tocmai pentru că și-a pus propria rațiune deasupra istoriei, deasupra înțelepciunii veche a popoarelor Cu cât pensiunea trebuie să fi păstrat mai mult o anumită formă de socialitate, cu atât mai probabil devine presupunerea că chiar și concluziile îndepărtate din ea, poate nu direct implicate în ea, sunt importante și necesare pentru ordinea socială care a luat forma Așa este, de exemplu, dreptul de proprietate, așa este dreptul la lucrul altuia - instituții care au apărut nu dintr-o dată, nu la porunca legiuitorului, ci s-au dezvoltat de-a lungul secolelor din relații sociale complexe Dar aplicarea pe scară largă a legii este cu totul inacceptabilă când vine vorba de reglementări ale legii aleatorii, complet "pozitive", care nu au rădăcini în viața publică Și pentru a lămuri neînțelegerea, Jung subliniază că are în vedere nu doar un sistem politic absolut, ci și forme reprezentative: nici acolo, decretele legislative nu pot fi considerate un produs al vieții sociale Că opinia majorității în reprezentarea populară exprimă voința poporului este, în general, cea mai pură ficțiune, care în marea majoritate a cazurilor nu corespunde realității Și când organul reprezentativ al poporului trebuie să se ocupe de probleme juridice complexe, Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL dar acum se dovedește că parlamentul, cu componența sa eterogenă, în ansamblu, nu este capabil de acest lucru, iar adevăratul autor al legii este întotdeauna unul dintre semnatarii proiectului ei sau vreun membru marcant al comisiei editoriale Dar chiar dacă presupunem că o anumită lege este întocmită cu participarea activă a întregii reprezentări a poporului în ansamblu, atunci o astfel de lege nu ar putea, numai din acest motiv, să fie considerată un produs al vieții sociale: ar fi totuși un produs al unei conștiințe izolate (deși colectivă) și al unei anumite perioade de timp Jung își face rezerva că aceste considerente nu trebuie în niciun caz înțelese în sensul că neagă autoritatea legiuitorului și forța obligatorie a normelor stabilite de acesta Voința legiuitorului este, desigur, obligatorie Dar ceea ce este logic cu adevărat cuprins în acest testament este obligatoriu, și nicidecum acele concluzii verbale, pe care nimeni nu le are în vedere la întocmirea unei legi Nu ar trebui să supraestimezi semnificația legislației și, cel mai important, nu ar trebui să se substituie vreo voință mistică a legii din care se poate trage orice concluzie sub voința reală a legiuitorului Aceasta este, într-o schiță concisă, teoria dreptului a lui Jung Desigur, se pune întrebarea: cum este asta aparține teoria sistemului stabilit al științei juridice? Își schimbă sarcinile și componența sau, dimpotrivă, odată cu acceptarea ei, ambele pot rămâne neschimbate și în știință vor trebui făcute doar corecții parțiale? În Jung se pot găsi și date pentru rezolvarea acestei întrebări În primul rând: dacă elementul de aprobare sau dezaprobare

este o trăsătură inevitabilă a oricărei hotărâri juridice, atunci, aparent, este posibilă doar jurisprudența practică, elaborând întrebări juridice specifice; știința teoretică a dreptului, luptă spre generalizări, pare să devină imposibilă Pentru a clarifica acest lucru, Jung subliniază că știința juridică are, desigur, drept subiect; iar dreptul pentru fiecare este doar acela care îi oferă o scară pentru a face distincția între bine și rău În polemica cu Bergbom, care a susținut că există doar drept pozitiv, Stammler, după cum știți, Questions of Philosophy, vol i Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG a subliniat legile în vigoare în Utopia lui T Mora și alte legi ale popoarelor dispărute; ambele au, fără îndoială, caracterul unui drept, deși nu unul pozitiv Mar, Jung nu este de partea lui Stammler în această chestiune Pentru mine, dreptul este doar ceea ce mă obligă, ceea ce, într-o anumită societate, ceilalți membri ai acesteia îmi pot cere Ceea ce a fost cândva un drept valabil, sau ceea ce cineva a considerat o posibilă formă de viață socială, cu siguranță nu este un drept pentru mine și pentru astăzi Sistemele juridice inventate nu sunt, în general, fenomene de drept; le lipsește cel mai important lucru pentru asta: nu au fost niciodată și nicăieri norma reală a vieții sociale Sistemul utopic de drept este la fel de relevant pentru jurisprudență precum himera sau unicornul este pentru zoologie Și nici ordinea juridică care a fost odată valabilă nu mai constituie lege Mai mult, legea care a existat cândva în rândul aceluiași popor, ca și legea care funcționează acum în alte state, nu este deloc un drept pentru cei pe care nu îi obligă Dintre vechii germani, tutorele a preluat deplina proprietatea asupra proprietății secției și s-a angajat doar să-i dea educație Dacă cineva ar proceda acum în acest fel, am spune că aceasta este o crimă clară; dar dacă s-ar afirma același lucru despre vreun german antic, ar fi fals, ar fi "raționalism" (în sensul vechii "legi naturale") - o negare a concepției istorice Pentru evaluarea acestui fenomen, scara noastră nu este potrivită, iar între timp, în orice judecată etică, putem folosi doar propria noastră scară În această privință, atât vechea lege naturală, cât și școala istorică au stat deopotrivă pe un drum greșit: prima a negat clar viziunea istorică, în timp ce a doua a ajuns la un scepticism periculos și ne-a lipsit de o bază fermă pentru a distinge între bine și rău Dar dacă numai dreptul care este valabil la un moment dat și pentru o anumită persoană care exprimă o judecată etică poate fi numit drept, atunci sarcina științei juridice se deschide de la sine Prima și propria sa sarcină este de a studia practica judiciară - de a o sistematiza și generaliza Potrivit lui Jung, știința este prea mult preocupată de legislație, astfel încât cineva ar putea crede că este singura Biblioteca "Runivers" NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL primar, sau cel puțin principalul izvor al dreptului Dar legea nu numai că nu este singura sursă, dar nici măcar principala Exprimă dorința puterii de stat ca ceva să devină un drept Dar din faptul că știința studiază legea, aceasta nu devine încă corectă Va deveni un drept doar atunci când, prin hotărâri judecătorești, va deveni un obicei și o rutină zilnică a unei anumite societăți Prin studierea jurisprudenței, formularea și punerea în ordine a prevederilor cuprinse în ea - mai mult decât s-a observat până acum, știința va contribui la acest proces De o importanță și mai mare este studiul practicii judiciare în acele părți ale acesteia în care completează și modifică legislația Cu toate acestea, sarcina științei juridice nu se limitează numai la aceasta A doua, nu mai puțin importantă, sarcină a acesteia este de a găsi și explica cele mai recente fundamente ale hotărârilor legale Stammler a

subliniat trei întrebări principale pentru filosofia dreptului: ce este dreptul? pe ce se bazează forța sa de legare? Prin ce lege superioară considerăm drepte normele de drept? Jung nu se alătură acestei înțelegeri a problemei În opinia sa, primele două întrebări nu aparțin filozofiei dreptului, ci științei dreptului pozitiv La urma urmei, este necesar să recunoaștem drept lege nu numai ceea ce decurge din lege, ci într-o și mai mare măsură ceea ce dă rutina zilnică a vieții sociale Și studiind această viață cotidiană din punctul de vedere al judecăților asupra dreptului conținute în ea, știința trebuie întotdeauna să rezolve pentru ea însăși întrebarea: ceea ce trage ea din această viață cotidiană este cu adevărat un drept și are într-adevăr o forță obligatorie? În ceea ce privește a treia întrebare, Jung, desigur, o respinge în totalitate Orice drept valabil este, prin urmare, și un drept just; nu există un drept nedrept și nu poate fi Dacă criticăm o anumită ordine juridică și o recunoaștem ca nedreaptă, atunci întotdeauna, deși imperceptibil pentru noi înșine, ne abatem de la legea în vigoare la momentul dat, adăugăm opiniile noastre subiective și facem din aceasta dimensiunea evaluării noastre Stammler nu putea suporta, potrivit lui Jung, teoria sa: de la legea naturală cu un conținut schimbător, s-a întors la Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG vechea lege naturală Dacă l-am întreba de ce considerăm sclavia nedreaptă, ne-ar răspunde că este contrară ideii unei societăți a ființelor libere, recunoscând începutul respectului reciproc Potrivit lui Jung, răspunsul trebuie să fie altul: sclavia este nedreaptă pentru că membrii unei societăți moderne ar simți-o ca pe o încălcare inacceptabilă a drepturilor lor și ar începe să o lupte În locul întrebării lui Stammler, Jung pune deci o altă întrebare, care decurge din studiul aceleiași jurisprudențe Atunci când un judecător trebuie să decidă o chestiune care nu este prevăzută de legislația în vigoare, când trebuie să exprime în totalitate independentă o judecată etică cu privire la relațiile care ar fi trebuit să existe între părți, el, poate împotriva voinței sale, se află în subordinea influența ideilor sale despre legea care ar trebui să fie, despre dreptul la "echitabil", "natural" etc Aceste idei sunt, în cea mai mare parte, departe de a fi distincte ca natură și, în orice caz, în deciziile individuale nu sunt exprimate sub forma unor principii generale și, prin urmare, în practica judiciară se poate dovedi o oarecare inconsecvență Jung ilustrează acest lucru cu exemplele diferitelor cereri de despăgubire pentru daune cauzate de fapte care nu constituie infracțiune Se poate spune că judecătorul cAijnaüHO își găsește hotărârea și doar i se pare corectă; dar de obicei nu realizează de ce este cu adevărat just Sarcina științei este de a găsi principiul real al unor astfel de decizii, de a fundamenta opinia subiectivă a judecătorului în mod obiectiv, astfel încât alții, pe baza acestor principii, să poată ajunge la aceeași decizie atunci când iau în considerare această problemă Sentimentul de drept experimentat de un individ trebuie transformat de știință într-o idee de drept, la fel de convingătoare pentru fiecare conștiință Marginea asta ar trebui să fie clară pentru tot ceea ce, cu orice problemă concretă, nu este prevăzută în lege, soarta trebuie, în esență, să reducă problemele generale, ca, pentru personalitatea permisă a personalității diverselor beneficii societății , etc Orice litigiu este un caz special al unuia dintre acestea Biblioteca "Runivers" NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL întrebări mai generale Și fiecare dintre aceste întrebări se reduce, în cele din urmă, la problema generală a unei ordini sociale corecte, la problema individualismului și socialismului De multe ori s-a cerut ca decizia

judecătorului să nu fie influențată de convingerile sale politice și sociale, dar această cerere nu este fezabilă Condamnările juridice se bazează întotdeauna pe unele convingeri politice generale, în sensul larg al cuvântului Cine are o atitudine negativă față de stat ca instituție, care îl consideră doar un rău tolerabil care nu are temei legal, va avea și o atitudine negativă față de legislația statului, normele acesteia vor fi considerate nedrepte Oricine aderă la punctele de vedere ale școlii din Manchester va decide și chestiunile pur juridice care decurg din relațiile dintre producător și muncitor altfel decât cel care susține necesitatea intervenției statului Sarcina științei nu este să ceară ca convingerile politice și sociale să nu influențeze deciziile judiciare, ci să recunoască faptul acestei influențe Recunoscând acest fapt, știința trebuie să clarifice dependența anumitor principii juridice de aceste sau de alte convingeri politice În acest fel, își va îndeplini ultima sarcină - de a determina fundamentele dreptului - numai nu pozitiv, ci natural II Teoria prezentată este ușor de caracterizat În conținutul său, ea poate fi caracterizată ca o nouă încercare de a reconcilia punctele de vedere ale școlii istorice cu teoria dreptului natural Aceasta este prima ei latură pozitivă Orice teorie filozofică a dreptului poate conta atunci doar că poate explica faptele pentru care este creată, dacă recunoaște meritele științifice ale ambelor direcții Fără a recunoaște viziunea istorică a dreptului, este imposibil de explicat faptul variabilității oricărei legi, faptul diversității în conținutul dreptului în diferite vremuri și între diferitele popoare Dar există un alt fapt pe care teoria istorică, așa cum a fost formulată de principalii săi reprezentanți, nu îl mai poate explica Acesta este un fapt al evaluării noastre Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG fiecare drept Pentru a o explica, este necesar să ne bazăm pe o doctrină care recunoaște, pe lângă dreptul pozitiv, și dreptul nepozitiv, iar o astfel de doctrină este tocmai teoria dreptului natural Desigur, conceptul de drept natural, în forma în care a fost dezvoltat de filosofia secolului al XVII-lea și, mai ales, a secolului al XVIII-lea, nu mai poate fi acceptat de știință Trebuie curățată de amestecurile accidentale datorate concepțiilor metafizice ale acelor secole, iar această purificare trebuie efectuată în principal sub forma unei reconcilieri a conceptului de drept natural cu principiul dezvoltării universale Asta a făcut Stammler când a creat conceptul de lege naturală "cu conținut în schimbare", la fel și Jung Din punct de vedere formal, i e Din punct de vedere al metodelor de cercetare, este caracteristic teoriei lui Jung că aceasta nu pleacă de la niște premise luate arbitrar, ci de la faptul aplicării legii în vigoare, i e din practica judiciară Nu numai înainte de Kant, ci și după el, majoritatea sistemelor de drept filosofice au pornit tocmai de la "principii metafizice asumate în mod arbitrar și, prin urmare, nu au dat o explicație obiectivă a fenomenelor dreptului, ci au arătat doar că aceste fenomene pot fi explicate din punctul de vedere al dreptului viziunea principiilor acceptate de autor asupra credinței Acum, construcția unor astfel de sisteme filosofice aproape că a încetat, dar, pe de altă parte, acele teorii care le înlocuiesc, conțin în construcția lor o altă eroare logică, fie pornesc de la definiția conceptul de drept, pierzând complet din vedere faptul că o definiție este o sursă de cunoaștere științifică și că pot exista mai multe definiții ale oricărui concept, în funcție de care dintre semnele sale sunt considerate esențiale; sau observă vreun fenomen în domeniul lege care nu a fost suficient remarcată de cercetătorii anteriori, dau o explicație acestui fenomen,

iar din această explicație În același timp, întrucât fenomenul inițial este ales la întâmplare, autorii unor astfel de teorii, pentru a le salva integritatea logică, trebuie să respingă unele fapte general recunoscute, de exemplu, faptul existenței dreptului internațional sau de stat O teorie filozofică corectă a dreptului trebuie să fie Biblioteca Runiverse O NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL în primul rând, teoria cunoaşterii dreptului, adică pornește din faptul științei dreptului, căci acest fapt nu este supus niciunei îndoieli și este evident pentru toată lumea Ea trebuie să-și stabilească sarcina principală de a explica acest fapt, adică să arate în ce condiţii este posibilă existenţa unei ştiinţe a dreptului în componenţa pe care o are În același timp, o viziune filozofică și juridică asupra lumii ar trebui să devină de la sine, ca urmare a unui astfel de studiu Jung aproape că face exact asta Ca punct de plecare, el ia însă nu știința dreptului, ci faptul aplicării dreptului, practica judiciară Dar acest lucru nu schimbă prea mult problema, deoarece practica judiciară în mare măsură (deși nu în măsura în care și-ar fi dorit Jung) constituie conținutul științei dreptului, astfel încât să se afle condițiile posibilității practicii de drept înseamnă, într-o anumită măsură, a afla condiţiile posibilităţii şi ştiinţei însăşi Singura păcat este că Jung nu suportă această direcție Începând cu practica dreptului, el arată că acesta nu reprezintă doar prin și prin aplicarea dreptului pozitiv; dacă hotărârile praeter legem și contra legem nu sunt considerate pur arbitrariu, ci le sunt supuse ca pe deplin drepte, atunci aceasta nu se poate explica decât prin faptul că în componența dreptului existent mai există și altceva, în afară de dreptul pozitiv Acest raționament a fost realizat, din punct de vedere formal, destul de corect Dar apoi Jung părăsește această cale și trece la o analiză a judecăților etice, clarifică diferența dintre drept și morală etc , deși aceste întrebări nu sunt strâns legate de practica judiciară Această inconsecvență explică în parte erorile din conținutul teoriei sale Dar înainte de a vorbi despre erori, ar trebui să subliniem acele aspecte ale teoriei lui Jung care o pun într-o lumină favorabilă · În primul rând, este necesar să se sublinieze rezultatele analizei practicii judiciare Prin exemplul mai multor hotărâri judecătorești luate dintr-o colecție oficială, Jung arată că așa-numita analogie a dreptului, care, conform teoriei predominante, ar trebui aplicată în cazurile în care legea nu dă un răspuns direct, nu poate fi luată în considerare o aplicare a unui drept pozitiv valabil Analogia conține elemente super-legale, încă de la judecător, însumând datele Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG Un anumit caz în temeiul legii, care nu o prevede, decide în mod complet independent problema naturii juridice a acestui caz - și o decide, desigur, pe baza opiniilor sale cu privire la drept Această concluzie, pregătită, desigur, de cercetătorii anteriori, ar trebui să schimbe semnificativ viziunea general acceptată a analogiei În același timp, aceasta confirmă încă o dată ideea întâlnită deja în literatura modernă despre dreptul natural, și anume că dreptul natural (altfel nepozitiv) face parte din dreptul în vigoare Este clar că dacă Jung a ajuns la această idee în felul său special și a susținut-o cu noi dovezi, devine și mai convingător din asta Și că a meritat să verificăm corectitudinea acestei idei este evident din faptul că simplifică foarte mult disputa cu negerii legii naturale: la urma urmei, acum trebuie să dovedești existența legii naturale nu undeva în adâncurile sufletului și nu ca o bază imaginabilă a dreptului pozitiv, ci aproape în orice hotărâre judecătorească, ca una dintre izvoarele acesteia Este mult mai ușor să verifici o astfel de dovadă În

analiza jurisprudenței, se atrage atenția și asupra explicației lui Jung a obligației sale ca izvor de drept Atâta vreme cât teoria nu recunoștea niciun drept decât unul pozitiv, ea era logic obligată să prevină hotărârile judecătorești praeter legem, iar activitatea judecătorului trebuia considerată cu totul subordonată legii Dar atunci este imposibil de explicat de ce contează jurisprudența ca izvor de drept, deoarece, în condițiile admise, nu poate fi nimic nou în ea în comparație cu dreptul pozitiv Dezvăluirea în practica judiciară a elementelor de drept natural rezolvă perfect problema, dar nu explică încă temeiurile obligației sale pentru instanță, deoarece este dificil să se deducă această obligație din dreptul pozitiv Jung arată că această obligație este înrădăcinată din punct de vedere psihologic în faptul că populația privește decizia judecătorului ca pe un suport pentru hotărârile lor de drept și, prin urmare, se așteaptă ca, dacă cazul dat se repetă, judecătorul va lua aceeași decizie Un judecător nu poate decide în mod diferit aceleași chestiuni juridice, deoarece o singură decizie judecătorească poate poate crea o nouă normă în mintea populației, și a nu o recunoaște în următoarele decizii, ar însemna a o judeca nu pe baza acelor norme sub care trăiește Aceasta este o idee complet nouă în știință În cele din urmă, Jung subliniază pe bună dreptate că simțul dreptului ia naștere mai întâi în noi atunci când percepem faptul că ne-am făcut rău Suntem indiferenți la acțiunile în care se respectă legea, la acțiunile care sunt legale, trecem pe lângă ele, nu le acordăm atenție, ca la fenomene normale Dimpotrivă, orice infracțiune sau încălcare a dreptului este capabilă să ne revolte și să trezească în noi un sentiment de drept, ca opusul său Corectitudinea psihologică a acestei propoziții nu este greu de verificat Aici se termină principalele merite ale teoriei lui Jung Aceste merite sunt, desigur, semnificative Altfel, cartea sa este o împletire strânsă a adevărului cu eroarea Pentru a separa unul de celălalt, cel mai bine este să luați în considerare concluziile sale în ordinea în care ajunge la ele Luând în considerare problema diferenței dintre moralitate și drept, Jung caracterizează această diferență, printre altele, prin faptul că dreptul este un minim etic Această idee a lui Jellinek a fost deja respinsă de multe ori Adevărat, modul obișnuit de a o respinge nu este convingător Nu se poate sublinia că în componența dreptului pozitiv există întotdeauna norme care prescriu acțiuni care sunt indiferente din punct de vedere moral, de exemplu, cele care stabilesc termene de prescripție, parcurgerea unui act act etc ; este imposibil pentru că legea și morala diferă unele de altele nu prin conținutul prescripțiilor lor (orice prescripție poate deveni atât morală, cât și legală), ci prin unele trăsături formale Dar Jung îi aruncă privirii lui Jellinek o astfel de privire, în care eroarea lui este imediat vizibilă El spune că în fiecare epocă drepturile includ acele îndatoriri, a căror îndeplinire este considerată cea mai importantă Dar consideră cineva cu adevărat mai importantă respectarea oricăror termene sau întocmirea unei cambii pe hârtie de o denominație adecvată mai importantă decât iubirea altruistă față de aproapele? Toată lumea, dimpotrivă, va ierta o persoană pentru încălcări minore ale legii, dacă, în același timp, își îndeplinește datoria de iubire și, desigur, astfel de oameni sunt necesari pentru societate decât cei care "În acest fel ei respectă toate prevederile formale ale legii și în același timp comit acte imorale În dreptul propriu-zis, Jung distinge două tipuri: drept normativ și nenormativ Trebuie spus că această împărțire nu este în întregime

corectă Numind legea originală (nepozitivă) nenormativă, Jung amestecă originea psihologică a dreptului cu compoziția sa logică Este adevărat din punct de vedere psihologic că ideea de lege apare în mintea noastră uneori sub influența unei norme exprimate în mod obiectiv (de exemplu, într-un cod de legi) și uneori sub influența unei singure infracțiuni pe care o observăm Jung a înlocuit problema originii istorice a dreptului cu problema originii sale psihologice, iar în aceasta a mers înaintea celor care au propus, una după alta, diverse ipoteze despre originea dreptului, fără să se gândească dacă o soluție a acestei întrebări ar fi fost posibil deloc Dar din faptul că în unele cazuri dreptul nu se naște sub influența unei norme exprimate în mod obiectiv, nu se poate concluziona în niciun caz că în aceste cazuri norma nu face parte din lege În mod logic, suntem obligați să o gândim acolo, de îndată ce recunoaștem, așa cum recunoaște și Jung, că în fiecare judecată etică există o evaluare a uneia sau aceleia acțiuni Evident, acest lucru este posibil numai dacă gândul la ceea ce se datorează a fost deja dat în prealabil, adică, normă Dreptul nenormativ este o contradicție în concept Jung spune că crima (Verletzung), ca încălcare a normei, este un fenomen ulterior, iar inițial este doar o încălcare a intereselor Dar încălcarea intereselor, desigur, este percepută de noi abia atunci ca o infracțiune, ca o insultă sau insultă, atunci când recunoaștem încălcarea acestor interese ca fiind ilegală Și dacă facem o concesie, dacă admitem că *fiecare trăiește un sentiment de jignire (în sensul că autorul îl înțelege, adică ca izvor al legii viitoare) atunci când vreunul dintre interesele lui este încălcat, atunci în orice caz acest lucru nu este întotdeauna însoțit de simpatia celorlalți membri ai hostelului Simpatie, Jung o consideră esențială pentru fenomenele dreptului Și deja, fără îndoială, presupune ideea a ceea ce se datorează, adică normă Desigur, norma nu este întotdeauna recunoscută de noi în mod clar și distinct, ca ideea a ceea ce ar trebui să fie; foarte cha- Biblioteca "Runivers" NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL Este trăit de noi sub forma unui sentiment pentru care nu putem găsi o expresie verbală adecvată Dar aceasta este din nou o întrebare psihologică, care nu are nimic de-a face cu compoziția ideii de drept O eroare similară este făcută de Jung în explicarea obligației legii El întemeiază caracterul obligatoriu al dreptului pozitiv pe dreptul natural; nu este nimic de obiectat la asta Și deduce obligația dreptului natural (în terminologia sa, originală, nenormativă) din faptul că reflectă anumite relații sociale, care pentru dezvoltarea lor ar fi trebuit să aibă anumite motive sociale Și aici Jung confundă o formulare psihologică a întrebării cu una pur logică Din punct de vedere psihologic, este foarte posibil ca cineva, căutând o bază pentru caracterul obligatoriu al legii, adică întrebându-se de ce este obligat să se supună acestui drept, va fi pe deplin mulțumit de considerația că, dacă acest drept există (adică toată lumea se supune lui), atunci trebuie să existe suficiente motive istorice și sociale pentru aceasta Dar ar fi imprudent să credem că în această considerație stă fundamentarea logică a dreptului A deriva obligația unui drept din motivele istorice sau sociale care l-au dat naștere înseamnă a deriva obligația dintr-un fapt, din ființă Dar ființa nu include în sine o picătură de datorie; prin urmare, este logic imposibil să o deducem de acolo Această eroare a lui Jung este cu atât mai surprinzătoare cu cât îi reproșează lui Stahl aproape aceeași eroare, care afirma că baza dreptului statului la putere stă în însuși faptul existenței sale Aparent, Jung, contestând posibilitatea de a întemeia dreptul pe un singur fapt, admite posibilitatea de a-l baza

alte El nu ridică întrebarea fundamentală, dacă este posibil să se găsească vreun temei din care să rezulte în mod logic obligativitatea legii Între timp, chiar și Kant a dovedit perfect că conceptul de obligație este un concept de bază care nu poate fi dedus de nicăieri Evident, așa este și cu conceptul de drept Între lege și obicei, ca surse de pozitiv gol; corect, Jung face o distincție clară Obiceiurile sunt legi reale, gata făcute, iar legea este doar o expresie a ceea ce Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG ar trebui să aibă în continuare dreptate Întrebarea este: ce trebuie adăugat legii pentru ca aceasta să devină o sursă de drept nu numai dorit, ci deja efectiv? Când, în ce moment va avea loc această transformare? Acest lucru poate fi înțeles în două moduri Se poate susține că legea va deveni lege atunci când judecătorul începe să o aplice, când intră în practica judiciară Dar aceasta înseamnă a nega puterea de legiferare a statului, pe care Jung nu și-o dorește deloc și împotriva căreia el însuși avertizează Da, ar fi extrem de inconsecvent să recunoaștem puterea de legiferare a instanței și să o refuzi statului, ceea ce conferă instanței un temei legal Sau se poate argumenta că legea va deveni o lege valabilă atunci când membrii unei anumite comunități încep să o respecte efectiv Dar nu trebuie confundat efectul unui drept cu faptul respectării lui; nu există nimic în comun între aceste două fenomene Deși nimeni nu a respectat vreodată statul de drept, acesta continuă să existe ca regulă, iar acțiunile pe care le prescrie continuă să fie conținutul datoriei noastre Datoria continuă să existe, chiar dacă ființa nu îi corespunde În plus, de fapt, nicio normă nu este respectată de toți membrii hostelului în același timp: cazurile de respectare a acesteia sunt întotdeauna amestecate cu cazurile de încălcare a acesteia Evident, într-o astfel de formulare a cauzei, pentru a decide dacă o anumită lege a trecut deja în legea existentă, ar fi necesar să se facă de fiecare dată un calcul aritmetic Dar nimeni nu face vreodată un asemenea calcul; înseamnă că este complet inutilă pentru funcționarea legii Jung folosește ambele explicații simultan El spune că legea se transformă în lege efectivă atunci când viața publică prezintă cazuri concrete de implementare a ei, și când pătrunde în practica judiciară Dar dintr-o astfel de combinație a ambelor explicații, niciuna dintre ele nu devine mai convingătoare O viziune suspectă a legii îl conduce pe Jung în consecință la inadmisibilitatea aplicării sale pe scară largă El permite aplicarea legii numai în sensul ei literal Acolo unde sensul literal al legii nu permite soluționarea unei anumite probleme, începe activitatea creativă liberă a judecătorului Excepția este el Biblioteca "Runivers" NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL latră doar în raport cu acele legi care nu au apărut brusc, la ordinul puterii de stat, ci treptat, ca produs organic al vieții sociale În legătură cu astfel de legi, sunt permise atât ficțiunea, cât și analogia, precum și interpretarea pe scară largă Dar cum se poate afla ce legi au apărut organic și care nu? Cine va determina acest lucru și în ce temei? Jung spune: nu se poate trata o lege care exprimă înțelepciunea generațiilor întregi în același mod ca o lege care a fost emisă cu doar câțiva ani în urmă (vor ein paar Jahren) Dar câți ani durează ca o lege să devină "organică"? O astfel de caracteristică pur externă nu poate servi aici ca bază pentru clasificare Dacă totuși presupunem o diferență în conținutul însuși al legilor, atunci aceasta înseamnă a permite un arbitrar complet al judecătorului: unuia, o lege poate părea ca un decret întâmplător care nu are rădăcini în înțelepciunea populară, altuia altuia Jung însuși admite că în noul cod german, deși a apărut pur prin mijloace legislative, există multe norme de origine socială

Este clar că împărțirea legilor în legi organice și accidentale este nesatisfăcătoare Poate că are sens pentru istoric, dar nu explică aplicarea practică a legii Să trecem la întrebarea fundamentală a diferenței dintre conceptul de drept și conceptul de drept pozitiv Desigur, Jung acceptă această distincție Întreaga sa carte a fost scrisă cu scopul de a demonstra că în componența legii în vigoare există cu siguranță elemente și drepturi ale nonpozitivului Dar el nu urmărește acest punct de vedere suficient de consecvent Corect, spune Jung, pentru fiecare persoană există doar ceea ce îl obligă în prezent Prin urmare, acele legi care au fost cândva în vigoare sau care sunt acum în vigoare în alte state nu constituie lege Dar dacă este așa, atunci, evident, istoria dreptului este imposibilă, iar studiul ei comparativ este imposibil și el Într-adevăr, în știința istoriei dreptului, avem de-a face cu legile și obiceiurile care erau în vigoare la un moment dat în trecut, poate printre popoarele deja dispărute; studiind aceste norme în succesiunea lor cronologică, încercăm să aflăm legile dezvoltării istorice a dreptului Biblioteca "Runivers" V WALDENBERG Dacă, totuși, legea, care a încetat să funcționeze, nu se mai potrivește conceptului de drept, dacă nici legile din tabelele XII, nici leges barbarorum, nici Pravda rusă nu constituie drept, atunci, desigur, ele nu-și au locul în stiinta dreptului În studiul comparat al dreptului, comparăm normele în vigoare (sau în vigoare) într-un stat cu normele în vigoare într-un alt stat, iar printr-o asemenea comparație încercăm să lămurim mai bine sensul acestora și să ajungem la unele generalizări Dar dacă legile în vigoare într-un stat vecin, de exemplu, Codul penal german, nu constituie deloc un drept pentru noi, atunci cum putem compara legile noastre cu acestea, de exemplu, Codul nostru penal? Acest lucru este inacceptabil din punct de vedere logic Între timp, atât istoria dreptului, cât și studiul comparat al dreptului există ca științe Acesta este un fapt care nu poate fi negat și care trebuie doar explicat Jung își dovedește punctul de vedere prin considerarea că ar fi o absurditate clară, o negare clară a viziunii istorice, dacă am începe să discutăm despre acțiunile unui german sau roman antic pe baza a ceea ce considerăm drept și nu avem alte standard pentru evaluare Prin urmare, concluzionează el din aceasta, normele au caracter juridic doar cât sunt în vigoare Dar în acest raționament, premisa majoră este fără îndoială greșită O înțelegere elementară a relațiilor etice presupune să evaluăm fiecare faptă pe baza acelor norme pe care persoana le-a recunoscut ca fiind obligatorii pentru sine în momentul în care a săvârșit acest act O normă care nu se află în prezent în mintea unei persoane nu poate, evident, să-i reglementeze activitatea In domeniul dreptului, acest lucru se exprima in dispozitiile general acceptate ca legea intra in vigoare numai de la data promulgarii si nu are efect retroactiv ca aceste legi nu au caracter juridic Corect, spune Jung, este posibil doar atunci când există Legile Utopiei nu constituie deloc lege, pentru că ele nu există; se raportează la ştiinţa dreptului în acelaşi mod ca Biblioteca "Runivers" NOUA TEORIE A DREPTULUI NATURAL - corn sau himeră - la zoologie Aceasta amintește foarte mult de povestea unei sute de taleri: conceptul de o sută de taleri care există nu diferă deloc de conceptul de o sută de taleri care nu există Probabil că nu este cazul conceptului de drept Desigur, nici un singur zoolog nu ar studia o himeră împreună cu animalele existente, la fel cum nu i-ar veni prin minte nici unui singur avocat după ce a expus, de exemplu, legea engleză în secolul al XVI-lea pentru a stabili legi utopice și, pe baza asta, vorbim de progres în tehnologia legislativă etc n Dar toată lumea

va spune că o himeră este un animal, deși inventat; deci exact legile utopice conțin normele dreptului, deși inventate - Căci dacă mediul social este conceput în conceptul de drept, atunci legile utopice răspund la această condiție: au fost aplicate în rândul locuitorilor insulei Utopiei, deși acești locuitori și insula în sine sunt un produs al imaginației lui T Maura Dacă negăm forța acestor considerații și recunoaștem doar legea efectivă, atunci, desigur, fiecare "problemă" a dreptului natural este astfel anihilata și ajungem în mod logic la pozitivism în drept Asta sa întâmplat cu Jung Pornind de la afirmația că la baza oricărui drept există și un drept nepozitiv, el ajunge pe nesimțite la concluzia că orice drept este drept, că nu există și nu poate fi un drept nedrept Dar cum se poate explica faptul neîndoielnic că criticăm cutare sau cutare sistem de drept, cutare sau cutare normă și să le recunoaștem ca nedrepte? Jung răspunde că în astfel de cazuri alunecăm imperceptibil, ca material de comparație, de legea sub care trăim noi înșine Această explicație pare satisfăcătoare când vine vorba de critici, de exemplu, la adresa sclaviei, în general, a unei norme sau a unui set de norme care au fost în vigoare în trecut sau sunt acum în vigoare într-un alt stat Dar ce se poate spune despre acele cazuri când recunoaștem drept nedreaptă legea sub care trăim noi înșine, sau chiar mai bine, când exprimăm o astfel de judecată nu despre toată legea existentă în întregime, ci despre părțile sale individuale sau chiar despre normele individuale? ? Evident, dacă comparăm legea existentă cu ea însăși, nu poate fi niciodată găsită a fi nedreaptă Jung și Sam chuv- Biblioteca "Runivers" c WALDENBERG Există o slăbiciune a acestui punct în teoria sa și în treacăt este de acord că în astfel de cazuri ca material pentru comparație, luăm legea naturală, justă etc (p) Dar atunci nu se mai poate afirma că nu poate exista un drept nedrept Jung are dreptate doar cu privire la un singur lucru: în argumentul său împotriva eternității și imuabilității evaluării noastre a dreptului din punctul de vedere al dreptății, împotriva faptului că legea, odată recunoscută ca nedreaptă, ne va părea mereu nedreaptă Până când nu se dovedește posibilitatea unei astfel de evaluări absolute a dreptului, este permis să ne îndoim Acestea sunt punctele slabe ale teoriei lui Jung - cel puțin cele care merită subliniate și discutate Dacă le comparăm cu ceea ce s-a spus despre meritele ei, atunci concluzia generală se va dovedi de la sine Punctul de plecare este ales pe bună dreptate de Jung; corect aleasă este direcția care urma să împace vechea doctrină a dreptului natural cu teoria istorică Pe acest drum a reușit să facă descoperiri extrem de utile științei Aceasta ar trebui să includă, în primul rând, analiza aplicării legii prin analogie, concluzia despre temeiul caracterului obligatoriu al practicii judiciare ca izvor de drept și doctrina apariției unui simț al dreptului în temeiul influența unei infracțiuni Dar Jung nu a reușit să construiască o teorie care să poată explica în mod satisfăcător toate faptele relevante și a trebuit să nege unele fapte pentru a-și face pe plac teoria sau pentru a le adapta la ea; de exemplu, în loc să explice aplicarea pe scară largă a așa-ziselor legi "anorganice", a trebuit să spună că această aplicare este greșită Motivul acestui eșec constă în principal în faptul că Jung nu a susținut metoda de bază: începând cu explicarea faptelor (știința dreptului și aplicarea dreptului), el a început apoi să-și derive teoria din enunțuri arbitrare V Waldenberg Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi primite de la editori Aryan, P N Primul calendar feminin pentru SPb pp C i r Bulgakov, S D Întruparea și întruparea Fiului lui Dumnezeu, ca început și temelie necesare și valabile pentru

mântuirea rasei umane Kursk pp C k Vladislavlev, I V Scriitori ruși din secolele XIX-XX Moscova pp C i r Gerasimov, N Cântărețul iubirii Povestea dramatică Moscova pp C kop Lachtin, M I Altertüniliche Denkmaler der Medicinischen Literatur Ley de (Hollande) Pagină Marcinowski, I Nervozitate și viziune asupra lumii Moscova pp IX -J - C i p Moskalev, N A Simulare și conștiință falsă înainte de un proces cu juriu Moscova pp ibi C și r Nathan, Marcel et Durot, H Les arrieres scolaires Conferințe medico-pedagogice Paris pp VI-f- C fr Oppenheim, Nathan Dezvoltarea copilului, ereditatea și mediul înconjurător Moscova pp C k Raport al Bibliotecii Penza numită după M Yu Lermontov Penza pp Ohitovici, A P Geometria cercului Kazan Pg VIII - | - + - C i p Viața mentală a copiilor Biblioteca de Psihologie Educațională editată de Pr -Conf N D Vinogradov și A A Grombach Editura de carte din Moscova: Întrebări de filosofie, kya Yu Biblioteca "Runivers" de cărți și broșuri noi Peret, B Un copil de la trei la șapte ani Moscova pp C i r k Radin, E P Starea spirituală a tinerilor studenți moderni SPb pp II - p C k Lumină, George "Ekaterina Ivanovna" de Leonid Andreev ca simbol Moscova pp C k Sergeev, K I Unitatea în baza spațiului Nikolaev Pg C k Indexul sistematic al literaturii pentru Ed I V Vladislavleva Moscova pp C k Volkmann Bewegungslehre Charlottenburg Pg Freud, S Psihanaliza fricii din copilărie Moscova pp C i r Sri Shankira Achariya Viveka Chudamani sau Comorile înțelepciunii Harkov Pg C o k Al lui Tattva Bodha Cunoașterea ființei Harkov Pg C k Al lui Atma-Bodha sau Cunoașterea de sine Harkov Pg ib C o la Elmanovich, S D Legile lui Manu Transl din sanscrită SPb pp VII + +VII C p k Ediția "Posrednik" L N Tolstoi "Cadavrul viu" Dramă Mijloc, ediție C la C Dickens "Copiii omului bogat" (Dombey și Fiul) Scuze, ediție C o k Biblioteca lui I Gorbunov-Posadov V Lukyanskaya "Prietenul animalelor" Partea , nr C și r k A Gruber "Cum pot să o fac eu " Numărul șapte Cum să-ți faci propriul pantograf C yu k Biblioteca "Runivers" Știri și note De la Universitatea Imperială din Moscova La mai , știința rusă a suferit o mare pierdere în persoana lui Vasily Osipovich Klyuchevsky, profesor onorat al Universității din Moscova Imaginea marelui om de știință, care a combinat puterea gândirii cu darul creativității artistice și puterea cuvântului rostit, este binecunoscută și dragă societății ruse Numele defunctului este la fel de apropiat atât de numeroșii săi ascultători împrăștiați în toată Rusia, cât și de cititorii și mai mulți ai operelor sale literare Lucrările sale, aruncând o lumină strălucitoare asupra trecutului nostru, au trezit conștiința publicului, au dezvoltat gândirea mai multor generații și au adus la viață școala științei istorice Ca răspuns la dorința arzătoare manifestată din toate părțile de a-și exprima respectul pentru memoria lui V O Klyuchevsky, Universitatea din Moscova a decis să onoreze memoria decedatului în același mod în care memoria marelui său profesor Serghei Mihailovici Solovyov a fost onorat anterior și a depus o petiție pentru înființarea unei burse la Universitatea din Moscova, numele său pentru cei rămași la universitate pentru a se pregăti pentru un post de profesor la departamentul de istorie rusă, precum și premii pentru cele mai bune eseuri despre istoria Rusiei și istoria bisericii ruse Acum Cel Mai Înalt are voie să deschidă o colecție universală • donații voluntare pentru un scop desemnat Anunțând acest lucru publicului, Universitatea Imperială din Moscova invită toți admiratorii lui V O Klyuchev- * Biblioteca "Runivers" de știri și note cum să vă predați donațiile, fără a fi stânjeniți de mărimea lor, către Consiliul Universității, către toate birourile și sucursalele Băncii de Stat, către trezoreriile provinciale și districtuale ale Imperiului Rus

pentru creditarea într-un cont curent condiționat la biroul din Moscova al Banca de Stat pentru nr , deschisă în numele universității Consiliului Imperial din Moscova Rapoartele de donație vor fi publicate de două ori pe an Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CCLXXV Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din februarie Ședința a fost deschisă la ora , în sala Institutului de Psihologie, sub președinția lui G I Chelpanov, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența unui membru de onoare L M Lopatin și a membrilor titulari: N A Abrikosov, A O Bachinsky , B N Babynina, N M Gorbova, I I Zhegalkina, I A Ilyina, V P Karpova, H P Korelina, M K Morozova, I F Ognev, I V Popov, G A Rachinsky, M M Rubinshtein, A N Severtsev, Prinț E N Trubetskoy, V M Khvostov, V K Khoroshko, A M Shcherbina, B V Yakovenko, membrii concurenți N P Ferster, M N Khmelenskaya și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Domnul G I Chelpanov, președintele, a rostit un discurs sincer dedicat memoriei regretatului membru titular al Societății, Ts P Baltalon La propunerea președintelui, adunarea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare L M Lopatin a citit un rezumat sub titlul: "Monism and Pluralism" După pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat V M Khvostov și A M Shcherbina, pe lângă referent În partea închisă a întâlnirii (fără invitați), O Lurie, angajat al revistei Revue Philosophique, a fost propus ca membru cu drepturi depline al Societății (prințul E N Trubetskoy și L M Lopatin) Întâlnirea s-a încheiat la ora noaptea Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ CCLXXVL Procesul-verbal al adunării statutare anuale din martie Ședința a fost deschisă în Sala de Consiliu a Universității, la ora , sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri activi: П P Blonsky, I A Ilyina, N P Korelina, A P Sokolova, G I Chelpanova, A M Shcherbina În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: Președintele L M Lopatin a anunțat decesul unui membru cu drepturi depline al Societății, A I Vvedensky La propunerea președintelui, adunarea a onorat memoria defunctului ridicându-se în picioare Procesele-verbale ale celor trei ședințe anterioare au fost citite și aprobate - S-a audiat raportul anual al secretarului Societății În legătură cu raportul audiat, s-a decis luarea în considerare a unui membru al Comitetului de redacție prof G I Chelpanova , · S-a audiat raportul trezorierului pe anul trecut Raport aprobat În legătură cu acest raport, a fost pusă întrebarea cu privire la utilizarea dobânzii din capital pentru Premiul D A Stolypin S-a hotărât să se trimită această întrebare la discuția Consiliului Societății y S-a audiat un raport despre publicarea revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Raport aprobat S-a decis publicarea în revista "Probleme de Filosofie și Psihologie" a unei invitații de a colecta donații pentru premiul numit după regretatul membru de onoare al Societății prof V O Kliucevski - S-a discutat propunerea lui V N Polovtseva pentru publicarea de către Societatea de Traduceri cu o introducere și un compendiu a lui V N Polovtseva a lucrării lui Spinoza "De intellectus emenditatione" După un schimb de opinii, s-a hotărât invitarea lui V N Polovtseva, după ce a analizat cu atenție traducerea ei, să publice lucrarea pe care o făcuse, în numele Societății, pe cheltuiala traducătorului S -a discutat planul de angajare a Societății pentru jumătatea de primăvară a anului în curs Au fost programate rezumate: BV Yakovenko (și pluralismul), P P Blonsky (premise epistemologice Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ înţelegerea mecanică a lumii) S-a decis să se solicite lui N O Lossky

să citească un eseu despre Bergson (în legătură cu viitoarele prelegeri publice ale lui N O Lossky despre Bergson) S-a hotărât trimiterea unei telegrame de salut în numele Societății unui membru de onoare al Societății G Gefding cu ocazia împlinirii a -a aniversare a vieții sale L M Lopatin a raportat despre telegrama de bun venit lui Al-ru Iv Vvedensky și despre răspunsul celui din urmă? Au fost audiate propuneri separate, semnate de toți cei prezenți, cu privire la alegerea membrilor de onoare ai Societății foștilor profesori ai Universității din Greifswald W Schuppe și I Remke, prof Universitatea din Bonn O Külpe și prof Universitatea din München T Lipps Toate aceste persoane au fost supuse la vot și au fost alese în unanimitate Ședința a fost suspendată la ora Raport privind starea Societății de Psihologie din Moscova pentru perioada de la februarie la martie Componența Societății În anul de raportare au avut loc următoarele modificări în componența Societății: membrii de onoare A Fulier și G E Struve au murit, membrii titulari G F Shershenevich, gr A A Kamarovsky, Ts P Baltalon și A I Vvedensky; membri titulari aleși: P B Struve, A R Lednitsky, B V Yakovenko, V K Khoroshko, N E Osipov și A N Severtsov Până la martie , Societatea era formată din membri de onoare, membri fondatori, membri titulari, membri concurenți și membri corespondenți și un total de persoane Consiliul Societății Consiliul Societății, ales în ședința anuală și februarie , în anul de raportare era format din următoarele persoane: președintele, profesorul L M Lopatin, tovarășul președintelui, prof G I Chelpanov, candidat tovarăș președinte - V P Serbsky, secretar-N D Vinogradova, tovarășă - Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ secretariatul este V M Khvostov, candidat secretar asistent-N P Korelina, vistiernic-N A, Abrikosov, tovarăș trezorier-adv - Conf univ A, N Bernshtein și bibliotecar - prof P IL Sokolova Activitățile Societății i) ședințe În anul de raportare, Societatea a avut ședințe: una anuală - administrative și ordinare În sesiunile regulate, au fost citite și discutate rezumatele următoarelor persoane: B V Yakovenko "Semnificația internă și semnificația istorică a filozofiei lui Solomon Maimon", G I Chelpanov "Despre poziția psihologiei în universitățile ruse" și "Despre psihologia aplicată în Europa și în America", I A Ilyin "The Basic Question of theory of Knowledge" și L M Lopatina "Spiritualism as a Monistic System of Philosophy" și "Monism and Pluralism in Philosophy") Revista "Întrebări de filozofie și psihologie" a fost publicată în anul de referință sub redacția L M Lopatin; În comitetul de redacție au inclus, în plus, următoarele persoane: Yu P Serbian și N A Umov) Premiul lui D A Stolypin Potrivit hotărârii adunării administrative anuale din martie , termenul limită pentru depunerea eseurilor pe tema desemnată era ianuarie Raportul Trezorierului Societății de Psihologie pentru (anul) Primit' Restul p /g Cotizația de membru Pentru vânzarea publicațiilor Societății Grant de la Universitate % pe un bilet de depozit Mosk r k ° " - " ° " " Uh Borcan i " p o la " " Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Emis'- Pentru a aranja întâlniri $ P - k Poștă, telegramă și plecați tu " " Papetarie, tipografie si recompensa " o" Pentru publicații și anunțuri " " La biroul revistei "Întrebări Filosofie și psihologie" W Conform Brockhaus pentru cărți " ,, Conform T-va Kushnereva și K "o " Pentru un portret la Colecție ι ,," % adăugat la depozit Moscova Uh Banca " " p K- Soldul venituri-cheltuieli noah kasѣ pentru " " Statul capitalului Societății de Psihologie din ianuarie : Bilet de depozit Mosk Contabilitate Banca nr (prima D A Stolypin: capital și ° /) p - La La casa de marcat pentru p k r k Trezorierul N Abrikosov Biblioteca "Runivers" Condiții pentru concursul

premiului stabilit la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Societatea de Psihologie din Moscova anunță că, la propunerea lui D A Stolypin și cu fondurile donate de acesta, desemnează din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe această temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte cu privire la coincidența naturală (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și eforturile tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique))", Vezi Cours de philosophie positive, leçons -me et -te, în special țări de volume ale editiei a VI-a a Littre Societatea Psihologică înțelege problema propusă în sensul că este necesar să se decidă: "Există o diferență între legile științelor naturii anorganice și legile sociale ^ și dacă da, de ce fel?" Societatea de Psihologie consideră că dezvoltarea acestei teme presupune o formulare strict științifică și filozofică amplă a acesteia, bazată pe o cunoaștere serioasă a direcțiilor epistemologiei moderne și a învățăturilor logicii moderne Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către o comisie specială la Societatea de Psihologie va avea loc în aprilie La latitudinea comisiei, conform vointei donatorului, prima poate fi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ împărțite între solicitanți, iar în cazul depunerii nesatisfăcătoare a eseurilor, acordarea premiului sau a unei părți semnificative a acestuia poate fi reprogramată pentru un nou termen La concursul pentru premiu pot participa toate persoanele care au absolvit studii superioare Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate Universității din Moscova în numele președintelui Societății de Psihologie Numele și adresele solicitanților trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice afiliate la Universitatea Imperială din Moscova, până la aprilie Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici "Koni, Anatoly Fedorovich J Kulyie, Oswald (Germania) Lipps, Theodor (Germania) y Lopatin, Lev Mihailovici Şciukin, Serghei Ivanovici Windelband, Wilhelm (Germania) Wundt, Wilhelm (Germania) Gefding, Harald (Danemarca) Reike, Johann (Germania) Ribault, Thomas (Franţa) Richet, Charles (Franţa) Membri fondatori: Anuchyn, Dmitroi Nikolaevici, prof Moscova Univ Kovalevsky, Maksym Maksymovich, prof St Petersburg Univ Miller, Vsevolod Fedorovich, Academician Imp Acad Nauk Fortunatov, Filipp Fedorovich, Academician Imp Acad Nauk Membri activi: Abrikosov, Alexei Alekseevici Abrikosov, Nikolai Alekseevici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Aikhenvald, Iuli Isaevici Aleksev, Alexandru Semenovici Alferov, Alexander Danilovici, profesor, miercuri, manual administrator Andreev, Konstantin Alekseevici, prof Moscova Univ Henri, Victor Appelrot, German Germanovich, profesor adjunct al Institutului Agricol Babynin, Boris Nikolaevici Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Basistov, Aleksey Pavlovich, masterand în filozofie Bachynskyi, Aleksey Osypovych, priv -docent, Moscova Univ Bezobrazova, Marya Vladimirovna, doctor în filozofie, Universitatea din Berna Bezobrazov, Pavel Vladimirovici Berdiaev, Nikolai Aleksandrovici Bernstein, Alexander Nikolaevici, medic psihiatru Blonskyi, Pavel Petrovici, Priv -Conf Moscova Univ Boborykin, Petr Dmitrievici, scriitor Bobrov, Evgeniy Alexandrovich, profesor la Universitatea din Varșovia Brun, Mihail Isakievici, jurat de încredere Bryukhatov, Lev

Dmitrievich, profesor, gimnaziu, contabil administrator Bulgakov, Serghei Nikolaevici, prof Comercial Inet Wagner, Vladimir Alexandrovici, doctor în zoologie Vasiliev, Alexandru Vasilievici, prof Kazan univ Vasiliev, Nikolai Alexandrovici, priv -docent Kaz univ Vvedensky, Alexandru Ivanovici, prof SPb univ Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovsky, Aleksey Nikolaevich, doctor în literatură generală, prof Lazarev, institut Vernadsky, Vladimir Ivanovici, Academician Imp Acad Nauk Veșniakov, Fedor Vladimirovici Viktorov, David Viktorovich, pr -conf Moscova univ Vipper, Robert Yurievich, prof Moscova univ Viktorski, Serghei Ivanovici, rev -Conf univ Moscova Univ Vinogradov, Nikolai Dmitrievici, doctor în filozofie Vinogradov, Pavel Gavrilovici, prof Oxford univ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Worms, Alfons Ernestovich Wulfert, Anton Karlovich Vyrubov, Hryhoriy Nikolaevich, scriitor Gambarov, Yuriy Stepanovici, prof St Petersburg scoala politehnica Hannushkin, Petr Borisovici, medic psihiatru Gherasimov, Osip Petrovici Hyacintov, Vladimir Egorovici t Gilyarov, Alexey Nikitich, prof Kiev Univ Golytsyn, carte, Boris Borisovici, academician Imp Acad Ştiinţă Horbov, Mykola Mikhailovici Grot, Konstantin Yakovlevici, prof Petersburg univ Grushka, Apollon Apollonovich, prof Moscova univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Gorodensky, Nikolai Gavrilovici, profesor Cursuri superioare pentru femei Tiflis Gromoglasov, Ilya Mihailovici Gutor, Vasily Petrovici Davydov, Nikolai Vasilievici Danilevski, Vasily Yakovlevici, prof Harkov univ De-Roberti, Evgeniy Valentinovich, scriitor Deryuzhinsky, Vladimir Fedorovich, editor al Jurnalului Ministerului Justiției Johnston, Vera Vladimirovna Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Zhakov, Kalistrat Falaleevici, pr -asoc St Petersburg univ Zhegalkin, Ivan Ivanovici, Maestru de matematică pură Jukovski, Nikolai Egorovici, prof Moscova univ Zantsevici, Konstantin Petrovici, jurat întors Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova Univ Zograf, Mykola Iurievici, prof Moscova Univ Zykov, Vladimir Pavlovich, conferențiar Moscova Univ Ivanovski, Vladimir Nikolaevici, asistent-prov Kazansk Univ Ivantsov, Nikolay Aleksandrovici, doctor în zoologie Ilyin, Ivan Alexandrovici, conf univ Moscova Univ Kazansky, Alexander Pavlovici, prof Novoros univ Kannabikh, Yuri Vladimirovici, medic psihiatru Karpov, Vladimir Porfirevici, priv conf univ Moscova univ Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Kistyakovsky, Bogdan Aleksandrovich, priv -docent Kolubovsky, Iakov Nikolaevici, profesor de pedagogie desigur, la Petersburg Konissi, Daniil Pavlovici Konovalov, Dmitri Grigorievici, lector Moscova Zhenek superior Kursov Korelina, Nadejda Petrovna, secretarul redacției "Voprosov Phil și Psych Kornilov, Alexandru Alexandrovici, prof Moscova, universitate Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Korsh, Өedorъ Evgenievichъ, academician Imp Academician Ştiinţă Kotlyarevskyi, Serghei Andreevici, prof Moscova Univ Krol, Mihail Borisovici, medic psihiatru și așa mai departe Kubytsky, Aleksandr Vladislavovich Yui Lange, Nikolay Nikolaevici, prof Novoross Univ Lann, Ferdinand, lector Moscova Univ Lapshin, Ivan Ivanovici, asistent-prov St Petersburg Univ Lakhtin, Mihail Iurievici, medic psihiatru Lednytskyi, Alexander Robertovici Losskyi, Nikolay Onufevici, conferențiar St Petersburg universitate Lyubavskyi, Matvey Kuzmych, rectorul Moscovei Univ ju Liutoslavskii, Vikentii Frantsevici Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru dar Manuylov, Alexander Apollonovich, doctor în politică, economie etc Masaryk, Өoma Osypovych, prof Universitatea Cehă din Praga Menzbir, Mihail Aleksandrovici, doctor în zoologie Milyukov, Pavel

Nikolaevici, Maestru de rusă istorie Mlodzeevsky, Boleslav Kornelievici, doctor în matematică pură Mokievski, Pavel Vasilevici, doctor Miere Morozova, Margarita Kirillovna Morokhovets, Lev Zakharovici, prof Moscova univ i Nekrasov, Pavel Alekseevich, doctor în matematică pură Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, director al Institutului Comercial Ognev, Ivan Florovici, prof Moscova univ Osipov, Nikolai Evgrafovici, medic psihiatru Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ ? Okhorovich, Yulian, doctor în medicină Pervov, Pavel Dmitrievich, profesor, mijlociu, educațional administrator Petrușevskii, Dmitri Moiseevici, doctor în istorie universală Popov, Ivan Vasilevici, prof Moscova, spirituală Acad Porzhezynskyi, Viktor Karlovici, prof Moscova Univ Postovsky, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Przhevalskyi, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovych, profesor de filozofie la Facultatea de Drept Rachynsky, Hryhoriy Aleksѣevici Rjnhondkovski, Nikolai Ivanovici Rozanov, Matvii Nikanorovici, prof Moscova Univ Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, medic psihiatru Roth, Vladimir Karlovych, medic psihiatru Rubinshtein, Moisei Matvyevich, asistent prov Moscova Univ Ruzskyi, Nikolay Vittovych^ priv -assistant Moscova Univ Rutkovskyi, L V , conf univ St Petersburg Univ Rybakov, Өedorъ Egoroviciъ, prof Moscova Univ Savyn, Aleksandr Nikolaevici, prof Moscova Univ Savodnyk, Vladimir Өedorovych, profesor, liceu stabilit Samsonov, Nikolai Vasilevici, priv conf univ Moscova Univ Serbskyi, Vladimir Petrovici, medic psihiatru Sergi, Giuseppe, prof de antropologie la Rimsk Univ Sydorov, Evgenii Aleksandrovici Sikorsky, Ivan Alexѣevici, prof Kiev Univ Skryabin, Alexandru Nikolaevici, prof Conservatorul din Moscova Smirnov, Fedor Alexandrovici Sobolevski, Vasili Mihailovici Sokolovsky, Pavel Emilievici, doctor al Romei drepturi Sokolov, Pavel Petrovici, prof Moscova spirite, acad Sofronov, Fedor Vasilievici, doctor zemstvo Spassky, Anatoly Alekseevici, prof Moscova spirit acad Struve, Petr Berngardovici, scriitor Sukhanov, Serghei Alekseevici, medic psihiatru Severtsev, Alexey Nikolaevici, prof Moscova univ Tanev, Vladimir Ivanovici, jurat întoarce Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Timiryazev, Klementij Arkadievici, doctor în botanică Timkovsky, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilevici, prof Liceul Nizhyn Trubetskoy, prinț, Evgeniy Nikolaevich, doctor de stat drepturi Ulianitsky, Vladimir Antonovici, prof Universitatea Harkov Umov, Nikolai Alekseevici, prof Moscova univ Favorsky, Andrey Evgrafovich, jurat de încredere Filippov, Alexander Nikitich, prof Moscova univ Fon'-Stein', Stanislav' Өedorovych', Priv -Conf Moscova universitate Hvostov, Veniamin Mikhailovici, doctor în drept roman Khoroshko, Vasiliy Konstantinovych, psihiatru Cevetaev, Ivan Vladimirovici, prof Moscova Univ Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Moscova Univ Chizh, Vladimir Edorovici, prof Iurievsk Univ Shaykevich, Martyn Osypovych, medic psihiatru Shaternikov, Mihail Nikolaevici, doctor în medicină Schwartz, Alexandru Nikolaevici Shervinskyi, Vasilii Dmitrievici, prof Moscova Univ Shpett, Gustav Gustavovych, priv -asistent Moscova Univ Shtein, Vladimir Ivanovici, scriitor Shcherbakov, Sergey Aleksandrovich, profesor, gimnaziu, școală stabilire Shcherbina, Alexander Moiseevich, priv conf univ Moscova Univ Everling, Serghei Nikolaevici Eichenwald, Alexander Aleksandrovich, doctor în fizică Yakoby, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Iakovenko, Boris Valentinovici Yakovenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membrii concurenti: Abrikosova, Maria Filippovna Abrikosova, Glafira Aleksѣevna Abrikosov, Alexander Alexѣevici * Andreeva, Alexandra Aleksevna Blomerius, Agnes Vasilievna Goncharova,

Anna Sergheevna Gorski, Konstantin Nikolaevici Întrebări de filosofie, KN II unsprezece Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Karinskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lvov, Prinț, Dmitri Petrovici Mazarovici, Nikolai Ivanovici Metner, Elena Mihailovna Moshkina, Ekaterina Dmitrievna Malkovskaya, Sofia Alexandrovna Mamontov, Mihail Anatolevici Pavlov, Alexandru Vladimirovici Petrunkevici, Anastasia Sergheevna Remezov, Ivan Dmitrievici Ferster, Natalia Pavlovna Hmelenskaia, Maria Nikolaevna Şah-Nazarov, Semen Hryhorevici Membri corespondenți: Heller von-Ravensburg Max Dessoir A Bayersderfer Schrenk von Notzing Levitsky, I N și eu Deykov, M I Hartvig, Andrey Fedorovycha Notă Taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de filosofie și psihologie", iar în timpul întâlnirilor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contribuție pentru membrii activi ruble, pentru membrii-concurenți io r intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul SLïï" SL(tm) este deschis pentru PE Jurnalul de zi cu zi "Probleme de psihiatrie și neurologie" cu atasament "Revizuire anuală a literaturii ruse despre psihiatrie și neurologie" Comitetul editorial: (psihiatrie) M Yu Lakhtin B I Semidalov C A Suhanov (neurologie) A M Grinshtein B E Dzerjinski M A Zaharcenko H N Yakunin Cei mai apropiați colaboratori: D E Abesalomov, Kh Geima-novich (Harkov), A A Govsev (Kiev), M S Dobrokhotov (Poltava), f M Dumashev, P A Ivantsova, A B Iozefovici (Harkov), G I Iosifov, V V Kuprievich, Ya S Katsnelson (Smolensk), S D Karapetov, I I Karpachev, A M Kozhevnikov, E A Kozhevnikov, E A Kozhevnikov, E A Kozhevnikov, E A Kojevskii (I Kopiasty)), O N Melikyants, M P Medvedkov (Saratov), N E Osokin (Saratov), A I Prusenko, A I Svirsky, N I Sklyar (Tambov), E Ya Snisarenko (Tver), D A Smirnov, A A Sukhov, N G Taranovich, S P Chernyshev L I Fainberg, A A Eitvid, A A Yudin Revista este publicată lunar în cantitate de coli tipărite Prețul abonamentului ruble intr-un an Adresa redacției: Moscova, str Kraskoselskaya, lângă Piața Eloshsmi, d Nr Tel - Editor M Yu Lakhtin Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE SCOALA si VIATA (al treilea an de publicare) Singurul ziar săptămânal socio-pedagogic cu suplimente lunare Abonamentul pentru este deschis Problema ziarului: unitatea strânsă a școlii cu viața și a familiei cu școala, dezvoltarea liberă a tuturor tipurilor de școli, de la cea mai înaltă la cea mai de jos În numărul de aplicații gratuite pentru , cel puțin de cuptoare sheet , include, printre altele, un tratat despre educația lui John Locke, o colecție de articole ale celui mai proeminent reprezentant al experimentului psihologia lui Stanley Hall și alte lucrări clasice, necesare nu numai pentru fiecare profesor, ci și pentru toți cei interesați de școală și educație Programul ziarului:) Articole despre: a) organizarea școlară și legislația școlară, b) teoria și practica pedagogică generală) Articole pe diverse probleme de educație și educație) Feuilleton, care caracterizează în principal viața interioară a școlii sau popularizează diverse aspecte ale cunoașterii) Imprimare prezentare generală) Cronica educaţiei; activitățile instituțiilor legislative, guvernamentale etc) Cronica vieții școlare în Rusia și în străinătate) Revizuirea literaturii speciale ruse și străine) Anunturi Acoperirea a tot ceea ce are legătură cu educația mentală, morală și fizică, școală și preșcolară, atât în Rusia, cât și în străinătate, este asigurată de cooperarea profesorilor, profesorilor din școlile secundare și inferioare, zemstvo și urban figuri, membri ai

Dumei G şi ai Consiliului G , figuri de diverse comunități și organizații părinte La ziar participă următoarele persoane: prof M Aleksenko, X Alievskaya, acad V Bekhterev, prof I Borgman, I Belokonsky, prof V Wagner, V Vakhterov, acad V Vernadsky, V Gerd, prof N Gredeskul, prof D Grim, prof V , Danilevsky, Ya Dushechkin, E Zvyagintsev, prof , P Kapterev, prof M Kapustin, prof N Karev, prof A Kizevetter, prof M Kovalevsky, acad A Koni, prof N Lange, A Lipovsky, N Lubenets, prof I Luchitsky, prof A Manuilov, P Milyukov, N Mihailov, prof A Nechaev, acad D Ovsyaniko-Kulikovski, F Oldenburg, A Ostrogorskiy^ prof L Petrazhitsky, A Petrishchev, I Petrunkevici, prof A Nosnikov, A Prugavin, G Rossolimo, N Rubakin, M Stahovici, I Titov, D Tihomirov, contele I Tolstoi, N Tulupov, prof G Khlopin, V Charnolusky, prof G Chelpanov, N Cehov, P Shestakov, A Shingarev, acad I Yanzhul și alții și de la oameni de știință străini: prof Rene Worms, Charles Gide, celebrul profesor de franceză Busson, de Greve, Thomassen și alții Redacția ziarului are corespondenți în diferite orașe ale Imperiului și din străinătate, și corespondenți speciali în Consiliul Local și Duma de Stat Pretul abonamentului: Pentru un an m m Cu livrare și expediere ruble frecați frecați Pentru elevii din școlile primare, sunt permise rate: la abonament, ruble și până la februarie, martie, aprilie și mai - frec Abonamentul este acceptat: în biroul principal, Sankt Petersburg, Kabinetskaya, satul Gubernsky Zemstvo, nr , în toate departamentele poștale și telefonice și într-o carte respectabilă magazin Anunțuri: O linie non-pareil în fața textului k , în spate - k Editor G A Falbork Editori: N V Mashkov și G A Falbork Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Al treizeci și doi ani de publicare ABONAMENT ACCEPTAT PENTRU ON DFRVC este cel mai vechi ILCDC^LT din Rusia jjl -LAS \ UJ popular-științific /TVy|lPSIII D pe probleme de spiritualism, psihism, mediumnitate și misticism Trecerea în revistă și studierea unor teorii și fapte puțin cunoscute: telepatie, clarviziune, transmitere a gândurilor, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, hipnotism și spiritualism; cercetare în domeniul misticismului antic și al noii - teosofie, masonerie etc Probleme controversate ale științei și vieții Iese de cel puțin ori pe lună în numere de la una până la două coli tipărite Articolele sunt însoțite de desene explicative, desene și portrete, după caz Recenzii de cărți noi și vechi: sfaturi, clarificări și răspunsuri editoriale la solicitările și scrisorile abonaților Prețul abonamentului * ƀna: pentru un an ruble, pentru jumătate de an ruble, în străinătate pentru un an ruble ílnnnunva nnuuuM Tf"a · la Moscova: în redacția revistei - Arbat, satul Tolstoi (Tel -) Ed -ed P A Chistiakov Abonamentul pentru este deschis a ijopjeocîBH Regiunea Orenburg (Anul publicării VI) G Orenburg, str Neplyuevskaya, satul Gorodisskago Ziarul își pune ca sarcină imediată slujirea principiilor sistemului constituțional pe principii democratice largi și dezvoltarea problemelor, atât generale, cât și locale, numai din acest punct de vedere ■ ZIARUL VINE ZILNIC 'Prețul abonamentului: an - G p , luni - p k , trei luni - ruble, lună - k Editor I N Turkestanov Editura E M Gorodissky Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE" Abonamentul pentru continuă iar abonamentul pentru continuă la revista lunară literară şi politică "GÂNDIREA RUSĂ" Editor-editor P B STRUVE V Ya Bryusov participă permanent la departamentul de critică literară Profesorul-Academician V I Vernadsky ocupă cel mai apropiat rol la departamentul de științe naturale În , revista va fi publicată după același plan care a stat la baza anului și realizat în și cu participarea acelorași forțe literare Termenii abonamentului: S se termină si peres An luni luni luni in

Rusia p II p k p k p k În străinătate " " " " " " Timp de o lună doar pentru nerezidenți în interiorul Rusiei I p k Prețul unei camere separate de vânzare I p k Se acceptă abonament și se realizează vânzările cu amănuntul ale revistei №№ din Moscova: în departamentul biroului revistei - Sivtsev-Vrazhek, , apt (S V Lyetsova), în librăriile "Educația ", M O Volf și H P Karbaenikov, în biroul lui N N Pechkovka; în Sankt Petersburg - în biroul principal: Nyustadskaya st d (lângă gara Finlyandsky), - în carte magazin N P Karbaenikov, M O Wolf and Prince skl "Pravo"; la Varșovia - în librărie N P Karbaenikov; la Kiev - în librărie I Ya Ogloblin "Trud"; la Odesa - în carte magazin "Trud ", "Odesskaya Novosti" și "New Time" ; în Saratov - în librărie "New Time" ; în Harkov - în librărie Dreder; în Baku - în librărie "Sotrudnik Recepția anunțurilor la Moscova la M D Turubinder, th Tverskaya-Yamskaya, , apt Tel - Biblioteca "Runivers" ANUNTURI, Abonamentul pentru la reviste continuă: "Tânăra Rusia" ("CITIREA COPIILOR"), revistă lunară ilustrată pentru familii și școli ANUL - DE EDITARE În anul p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista este permisă a fi eliberată, prin abonament prealabil, bibliotecilor studențești ale instituțiilor de învățământ secundar, școlilor orășenești, conform Regulamentului din , precum și sălilor și bibliotecilor publice gratuite În , revista "Tânăra Rusia *" ("Lectură pentru copii") oferă tuturor abonaților: CĂRȚI LUNAR, care includ: a) povești, povești și basme; b) poezii; c) eseuri și biografii istorice; d) articole științifice de popularitate; e) fotografii din portrete ale unor oameni remarcabili, din picturi ale unor artiști celebri etc Suplimente gratuite la revista "Tânăra Rusia" pentru : I W Roberts Povești:) Grey Ataman) Ultima vânătoare a lui Serago) Black debr Traducere din engleză de V Gatsuk Cu desene II Istoria unei vieți (Thomas Edison) N Kargintseva III Călătoriile lui H M Przhevalsky, G E și M E Grum-Grzhimailo S Pokrovsky IV* Culegere de poezii selectate de A M Zhemchuzhnikov, S Ya și alții, editat de D I Tikhomirov) Ldaiy istyu", revista pentru educatori si profesori populari ANUL - DE EDITARE p k fără expediere, ruble cu expediere, în străinătate p Revista apare de ori pe an, în cărți de până la coli PREȚ DE ABONAMENT pentru ambele reviste p timp de un an cu transport, fara transport p Librării % concesiune ADRESA EDITORIALĂ: Moscova, B Molchanovka, d Nr Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute Taxă pentru reclame în revistele "Rusia tânără" și "Listok pedagogic": de ruble pe pagină, de ruble pe / pagină, ruble pe ¡í pagină pe pagina frecare Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov Sub jurnalul "Rusia tânără" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de carte cu publicații de D I Tikhomirov:) Biblioteca pentru familie și școală;) Biblioteca profesorului;) Manuale de D I Tihomirov Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru continuă XXIV editii pe revista XXIV editii "VESTNIK EDUCATION" Revista își propune să clarifice problemele educației și creșterii pe baza pedagogiei științifice, în spiritul societății, al democrației și al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmărește dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educației și educației în Rusia și în străinătate și oferă feedback cu privire la cărți noi de pedagogie, științe naturale, științe sociale, cărți pentru copii și altele În plus, revista conține articole de știință de popularitate despre diferite ramuri ale cunoașterii și artei, eseuri literare și pedagogice, povești, memorii și așa mai departe La revista participă: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Aikhenvald, A D

Alferov, prof Dr D D Bekaryukov, acad V M Bekhterev, Yu A Bunin, acad IЇ A Bunin, Yu A Veselovsky A V Gorbunov, S G Grigoriev, A E Gruzinsky, A G Dauge, E A Zvyagintsev, Dr V E Ignatiev, prof N A Kablukov, prof I A Kablukov, prof M M Kovalevsky, P S Kogan, prof H M Kulagin, E I Lozinsky, A I Lototsky, Pr -Asoc P I Lyublinsky, S E Melgunov, prof I I Mechnikov, H F Mihailov, prof A P Nechaev, N M Nikolsky, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, G Rokov, S F Rusova, P N Sakulin, Pr -Asoc E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, B I Syromyatnikov, V Ya Ulanov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V P Khoprov, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D I Shakhovskoy, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k"; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare este de p Zemstvos, autoguvernări ale orașului, societăți de învățământ și de predare, la abonarea la cel puțin exemplare, se face o concesiune în valoare de % din prețul abonamentului și la abonarea la mai mult de exemplare, în valoare de % Aceste concesii se fac sub condiția indispensabilă de a trimite bani direct la redacție Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de pagină Se acceptă abonament: în biroul redacției (Moscova, Arbat, strada Staro-Konyushenny, casa nr), în toate instituțiile poștale și poștale-telegrafice și în toate librăriile mari gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI "ZARYA DE SUD" Un mare ziar politic, social și de linie Fondat de P G GESE Editor L Da Efimovici Izd T-vo izd spune "Yujn Zarya* Participarea la ziar: Membru Gosud Dumy A M Aleksandrov, S Balabuha, N Bykov, Voskresenskii, L Georgievici, A Efimovici, A Demidov, Georgy Zarnitsyn, Vl Karpov, I Korin, Little-Little, L Magnichy, N Novitsky, Samsonov, A A ta Intrând în cel de-al optulea an de apariție, ziarul va fi publicat după același program, cu aceeași direcție politică și socială, care l-a plasat invariabil printre organele progresiste ale presei Condiții de abonament cu livrare și expediere: Pentru an ruble, luni ruble k , m p , m p k , m p , m p k , m p , m p k , m p k , m p k , m p k , m k Pentru profesorii naționali la sută, concesii Anunțurile din străinătate, din Sankt Petersburg, Moscova și regiunea Privislyansky sunt acceptate prin intermediul L și E Metzl Trading House and Co Din alte locuri direct în biroul "Zoriilor de Sud" Yekaterinoslav, str Upornaya, Shabada, Telefon - Din Comitetul Director al celui de-al XIII-lea Congres al Naturaliştilor şi Medicilor Ruşi, care va avea loc în perioada - iunie în oraşul Tiflis Se aduce la cunoștința tuturor celor care doresc să ia parte la lucrările Congresului în calitate de membri ai acestuia că toate informațiile necesare despre viitorul Congres, precum și "Regulile" Congresului, formele de liste de abonament și informații despre excursiile planificate în timpul clădirii Congresului, pot fi obținute de la Comitetul Administrativ al Congresului (Tiflis, Biroul Administratorului Districtului Educațional Caucazian), pentru care trebuie să furnizați adresa dvs Comitetului Administrativ Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Vipnnv fizică experimentală și matematică elementară Publicat de de ori pe an în numere separate, de și de pagini fiecare, editat de Privatdozent VF Kagan Programul jurnalului: Articole originale și traduse din domeniul fizicii și matematicii elementare

Articole dedicate problemelor predării matematicii și fizicii Experimente și dispozitive Cronica stiintifica Stiri diverse Trivia la matematică Teme pentru angajați Probleme de rezolvat Rezolvari ale sarcinilor propuse cu numele celor care le-au rezolvat Exerciții pentru elevi Atribuții de premii Departamentul de vibliografie: recenzie a revistelor speciale; note și recenzii ale cărților noi Articolele sunt scrise cât mai popular posibil, fără a aduce atingere laturii științifice a problemei TERMENI DE ABONAREA; Prețul abonamentului cu transport: ruble pentru un an, ruble pentru șase luni Profesorii și profesorii școlilor inferioare și toți elevii care se abonează la jurnal direct de la redacție plătesc ruble pe an, ruble pe jumătate de an Este permisă instalarea taxei de abonament prin acord cu redacția Librării °/ concesii Tarif pentru reclame: de ruble pe pagină; la imprimare de cel puțin ori - % reducere, de ori - %, de ori - % Jurnalul ultimilor ani, p k , iar pentru studenți și vânzători de cărți p pe semestru Probleme separate ale semestrului curent, k , semestre anterioare, k Adresă de corespondență: Odesa Redactorilor Buletinului de fizică experimentală * În , publicarea (anul) a REVISTĂ "RAPORTUL DUMEI ORAȘULUI MOSCOVA" Revista este publicată lunar în cărți de la la buc foi și este împărțit în trei departamente, câte numere fiecare:) un departament general dedicat dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate,) departamentul de informații oficiale cu aplicații gratuite: "Cronica Afacerilor Veterinare și Abatoarelor* și "Cronica Medicală și Sanitară* și) departamentul "Educația Poporului", care conține articole pe probleme de educație publică și recenzii ale activităților din acest domeniu Moscova și alte orașe rusești, precum și străine Prețul revistei pentru livrare în toate orașele Rusiei: Departamentul General Timp de luni rub cop frec copeici rub " θ" " " " " " " " θ" η " " "-"-" " J " " "" " - "- " Se acceptă abonament: Moscova, Consiliul Local, Voskresensk, piață, clădirea Dumei Tel - Este în curs de tipărire și în scurt timp va fi publicată "Colecție de eseuri despre starea actuală a economiei orașului Moscova * aproximativ de dimensiuni, tratate, foi, cu fototipuri, planuri și desene Preț ruble Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Al patruzeci și opta an de publicare "Astrahan Listok" va fi publicată în sub ediţia anterioară şi cu aceeaşi componenţă de angajaţi permanenţi REclame din provincii: Nijni Novgorod, Kazan, Simbirsk, Samara și Saratov și din Teritoriul Transcaspic și Caucaz, precum și anunțuri de la guvern, birouri bancare, căi ferate și ziare sunt acceptate direct de redacție (Malo-Demid , sob D), cu toate acestea altele exclusiv de către Oficiul Central X și E Metzl și Co (Moscova, Myasnitsk , satul Sytova) Taxă pentru reclame din linia minionă: înainte de text copeici, după text copeici Pret abonament cu transport: an- frecții de copeici, Va ani-ruble copeici, luni- ruble, lună- rub Editor-editor V I Sklabinekiy ABONARE ÎN DECURARE LA NOTE DE STUDIU Universitatea IMPERIAL Kazan pentru NOTELE DE ANTRENARE includ: I Departamentul de Științe II Departamentul de critică și bibliografie III Cronica universitară IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori, monumente istorice și literare, cu comentarii științifice și monumente cu semnificație științifică și eme nefăcute publice Uchepyya Zapiski este publicat lunar Prețul abonamentului pe an cu toate aplicațiile cu expediere ruble Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Piontkovsky ABONAMENTUL CONTINUĂ PENTRU la o revistă lunară literară, politică și științifică BOGATIA RUSIA, publicat de Vl G KOROLENKO Prețul abonamentului cu livrare și expediere: timp de un an ruble, timp de luni - ruble k ; timp de luni - ruble; pentru lună - k -

Cu ramburs la livrare carte separată p k -Fără livrare: timp de un an- ruble; timp de luni - p În străinătate: timp de un an - ruble; timp de luni - ruble; timp de lună - p (Concesionare la librării la abonamentul imediat pentru un an - de copeici) Acceptarea abonamentului: în Sankt Petersburg - în biroul revistei, str Baskova, , la Moscova - în departamentul de birouri, Bulevardul Nikitsky, , Moshkina; în Odesa - în librăria "Odessa Novosti" - Deribasovskaya ; în magazinul "Trud" - strada Deribasovskaya, Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament pentru (ediția P y) la Buletin de psihologie, МШІШ ПШ ПІІІ Щп (Buletinul Institutului Psiho-Neuropogic) sub conducerea generală a academicianului V M Bekhterev În comitetul de redacție sunt: prof S K Gogel (antropologie criminală) A F Lazurekiy (psihologie) și director al Institutului Pedagogic K I Povarnin (pedologie) În , revista a fost publicată în număr de cărți, fiecare cu un volum de - file, și cuprinde următoarele secțiuni: Articole originale: cercetare științifică, articole științifice populare, prelegeri și discursuri publice Rapoarte despre întâlniri și congrese științifice Critică și bibliografie: articole critice despre cărți și eseuri nou publicate în Rusia și în străinătate, rezumatele acestora, recenzii și note bibliografice etc Cronica științifică Cronica Institutului Psiho-Neurologic Liste de cărți donate bibliotecii Institutului Anexe: scurte procese-verbale ale ședințelor Consiliului Institutului, recenzii ale predării la Institut, rapoarte anuale privind activitățile Institutului Pe cât posibil sunt date anexe separate Abonament acceptat! în cabinetul Institutului Psiho-Neurologic gg nerezidenții sunt invitați să trimită cererile de abonament și banii de abonament la: Institutul Psiho-Neurologic St Petersburg Librăriile care acceptă abonamente la reviste beneficiază de o reducere de °/ % din prețul abonamentului Prețul abonamentului ruble pe an cu transport Pentru studenții din instituțiile de învățământ superior și cadrele didactice din școlile primare, când se abonează direct prin biroul sau biblioteca Institutului, - p k Cărțile și periodicele trimise la redacție sunt solicitate a fi adresate Institutului Psiho-Neurologic (adresată redacției) Biblioteca "Runivers"